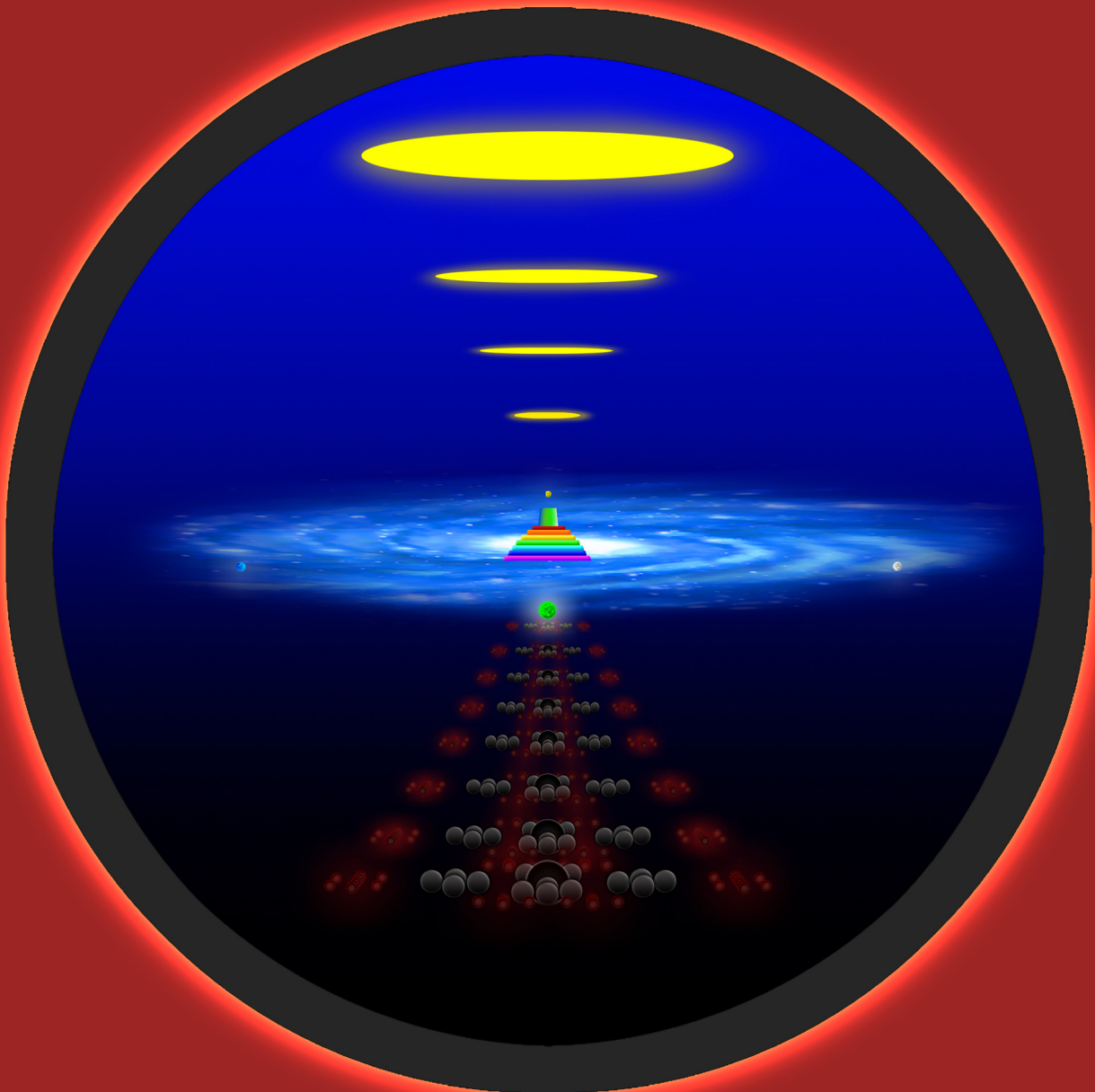

จักรวาลวิทยา

BUDDHIST COSMOLOGY

GL 101

จักรวาลวิทยา

จักรวาลวิทยา

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย

คณะผู้จัดทำ กองวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย

ISBN 978-974-8373-32-4

หากนักศึกษามีข้อเสนอแนะหรือคำแนะนำ กรุณาส่งมาที่

ชมรมประสานงาน DOU

ตู้ ปณ. 69 ปณจ. คลองหลวง

ปทุมธานี 12120

โทรศัพท์ 0-2901-1013, 0-2901-1017

โทรสาร 0-2901-1014

<http://www.dou.us>

คำนำ

เอกสารวิชา GL 101 วิชาจักรวาลวิทยามุ่งให้นักศึกษามีความรู้เกี่ยวกับจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา ซึ่งคณะกรรมการประจำวิชารวบรวมและเรียบเรียงมาจากพระไตรปิฎก และจากการอธิบายโดยผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญ หลายท่าน ดังนั้นคณะกรรมการฯ จึงเชื่อว่าเมื่อนักศึกษาได้ศึกษาวิชานี้แล้ว นอกจากจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนาแล้ว ยังจะทำให้ นักศึกษามีความเข้าใจในธรรมชาติของโลกและชีวิต อันจะนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและเหมาะสม

การจัดทำเอกสารประจำกลุ่มวิชานี้ เป็นการทำงานร่วมกันเป็นคณะกรรมการฯ แม้จะมีการตรวจทานและตรวจแก้ไขปรับปรุงเนื้อหาหลายครั้ง แต่ก็เชื่อว่าอาจจะมีสิ่งที่ยังไม่สมบูรณ์อยู่บ้าง จึงหวังว่าท่านผู้รู้หรือผู้อ่านจักได้ให้ข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาเนื้อหาสาระให้ดียิ่งๆ ขึ้นไปในอนาคต

คณะกรรมการประจำวิชาจักรวาลวิทยา

มิถุนายน 2548

สารบัญ

	หน้าที่
คำนำ	(3)
รายละเอียดชุดวิชา	(6)
วิธีการศึกษา	(7)
บทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเรื่องจักรวาลวิทยา	1
1.1 คัพภ์สำคัญที่ต้องศึกษา	5
1.2 ความเชื่อเรื่องโลกนี้ โลกหน้า	8
1.3 แหล่งความรู้เรื่องจักรวาลวิทยา	12
บทที่ 2 องค์ประกอบของจักรวาล	21
2.1 ธาตุ	25
2.2 จุดมุ่งหมายของการศึกษาเรื่องธาตุ	32
บทที่ 3 โครงสร้างของจักรวาล	41
3.1 ความรู้เรื่องจักรวาลทางวิทยาศาสตร์	46
3.2 องค์ประกอบของจักรวาลทางพุทธศาสตร์	48
3.3 โครงสร้างทางกายภาพของจักรวาล	49
3.4 ที่อยู่อาศัยของสัตว์ทั้งหลายในจักรวาล	52
3.5 องค์ประกอบของภพ	53
3.6 กามภพ	53
3.7 รูปภพ	72
3.8 อรูปภพ	76
บทที่ 4 การกำเนิดจักรวาล โลก และมนุษย์	79
4.1 ความยาวนานในการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไป ของจักรวาล	83
4.2 หน่วยวัดเวลาของจักรวาล	84
4.3 ความเชื่อเรื่องกำเนิดโลก	86
4.4 กำเนิดจักรวาล โลก และมนุษย์ ตามคำสอนของพระพุทธศาสนา	87
บทที่ 5 ความเสื่อมของจักรวาล	101

5.1 โลกเลื่อมตั้งแต่เริ่มต้น	104
5.2 ลำดับเหตุการณ์ของความเลื่อม	106
5.3 ความเลื่อมเริ่มจากผู้ปกครอง	107
5.4 ความเลื่อมปรากฏในสังคมมนุษย์	108
5.5 ความเลื่อมขั้นวิกฤติ	110
5.6 สาเหตุแห่งความเลื่อมของมนุษย์	110
5.7 วิธีปกป้องโลกและทำให้โลกเจริญขึ้น	114
5.8 ประโยชน์ของการเข้าใจเรื่องความเจริญและความเลื่อม ของมนุษย์	115
บทที่ 6 การแตกทำลายของจักรวาล	121
6.1 สาเหตุแห่งการแตกทำลายของจักรวาล	124
6.2 สิ่งที่ทำลายโลกขึ้นอยู่กับจิตใจมนุษย์	125
6.3 ขอบเขตการทำลายของ ไฟ น้ำ และลม	126
6.4 ลักษณะที่จักรวาลถูกทำลาย	128
6.5 เหตุที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงถึงการทำลายของโลก	130
บทที่ 7 กรณีศึกษาการเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์โลก	133
7.1 การท่องเที่ยวในภพภูมิต่างๆ	137
7.2 เรื่องจริงจากกรณีตัวอย่างชีวิตหลังความตาย	139
บทที่ 8 สรุปสาระสำคัญจากการศึกษาจักรวาลวิทยา	157
8.1 ความเชื่อเรื่องใครสร้างโลก	160
8.2 การแบ่งยุคในการอธิบายเรื่องโลก และจักรวาล	163
8.3 พระสูตรสำคัญในวิชาจักรวาลวิทยา	164
8.4 สรุปสาระสำคัญจากบทเรียน	168
8.5 สรุปสาระสำคัญวิชาจักรวาลวิทยา	171
8.6 พระพุทธเจ้าเป็นกัลยาณมิตรผู้ประเสริฐที่สุด	1 7 2

รายละเอียดชุดวิชา

1. คำอธิบายชุดวิชา

GL 101 จักรวาลวิทยา

ศึกษาเรื่องจักรวาลวิทยาในพระพุทธรศาสนา ธรรมชาติของโลกและชีวิต องค์ประกอบ ลักษณะ และระยะเวลาของโลกและจักรวาล การเวียนว่ายตายเกิด กำเนิดมนุษย์และความเสื่อมของอายุ อันเนื่องมาจากศีลธรรมของมนุษย์ เพื่อให้เกิดสัมมาทิฐิ สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องตามพุทธวิธี มีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง

2. วัตถุประสงค์ชุดวิชา

1. เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับจักรวาลวิทยา ธรรมชาติของโลก และชีวิต
2. เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้เรื่องปฏิสัมพันธ์ของโลก ชีวิต และศีลธรรม
3. เพื่อให้ นักศึกษาสามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง

3. รายชื่อบทที่สอน

- บทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเรื่องจักรวาลวิทยา
- บทที่ 2 องค์ประกอบของจักรวาล
- บทที่ 3 โครงสร้างของจักรวาล
- บทที่ 4 การกำเนิดจักรวาล โลก และมนุษย์
- บทที่ 5 ความเสื่อมของจักรวาล
- บทที่ 6 การแตกทำลายของจักรวาล
- บทที่ 7 กรณีศึกษาการเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์โลก
- บทที่ 8 สรุปสาระสำคัญจากการศึกษาจักรวาลวิทยา

วิธีการศึกษา

1. การเตรียมตัวเพื่อการศึกษาด้วยตนเอง

ในการศึกษาแต่ละบทของชุดวิชาจักรวาลวิทยา นักศึกษาควรปฏิบัติดังนี้

ก. ใช้เวลาศึกษาวันละ 1 ชั่วโมง และควรศึกษาให้จบบทภายใน 1-2 สัปดาห์

ข. ควรทำแบบฝึกหัดก่อนบทเรียน เพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจ และทำกิจกรรมในระหว่างบทเรียนตามที่กำหนดไว้ เมื่อได้ศึกษาบทเรียนเสร็จแล้ว ควรตรวจสอบความรู้ความเข้าใจในบทเรียน ด้วยการทำแบบฝึกหัดท้ายบท

ค. ควรศึกษาประกอบกับสื่อการสอน โดยเฉพาะจากการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (มีระบุรายละเอียดในข้อที่ 5)

2. การประเมินผลตนเองก่อนและหลังเรียน

ขอให้นักศึกษาทำแบบประเมินผลตนเองก่อนเรียนในกิจกรรมก่อนเรียนในแต่ละบท เพื่อวัด พื้นความรู้เดิมของนักศึกษาว่ามีความรู้ในเนื้อหาที่จะศึกษามากน้อยเพียงใด และควรมุ่งสนใจในเนื้อหาใดที่นักศึกษายังขาดความรู้หรือมีความรู้น้อย หลังจากศึกษาเอกสารการสอนโดยตลอดทั้งบทแล้ว ขอให้นักศึกษาทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนในกิจกรรมท้ายบท ซึ่งจะช่วยให้ นักศึกษาสามารถทราบได้ว่าได้รับความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิมมากน้อยเพียงใด และมีความรู้ในเนื้อหาอยู่ในเกณฑ์พอที่จะข้ามไปศึกษาบทต่อไป ได้หรือไม่ เกณฑ์ที่ถือว่าพอใช้คือตอบถูกประมาณร้อยละ 80 ของแบบประเมินผลตนเองก่อนหรือหลังเรียนแต่ละชุดขอให้นักศึกษาพึงตระหนักว่าการทำแบบประเมินผลตนเองก่อนและหลังเรียนด้วยความซื่อสัตย์ต่อตนเองเท่านั้นจึงจะได้ผล

3. การศึกษาเอกสารการสอน

ก่อนศึกษาเนื้อหาในแต่ละบท ขอให้ศึกษาแผนการสอนประจำบท ว่าในบทนั้นๆ มีกี่ตอน มีหัวเรื่องอะไรบ้าง ศึกษาแนวคิดและวัตถุประสงค์ แล้วจึงศึกษารายละเอียดต่อไป

เมื่ออ่านรายละเอียดของแต่ละเรื่องในแต่ละตอนจบแล้ว ควรบันทึกสาระสำคัญของแต่ละเรื่อง และปฏิบัติกิจกรรมที่กำหนดไว้ในท้ายบท ก่อนจะศึกษาเรื่องอื่นๆ ต่อไป การปฏิบัติกิจกรรมนี้จะช่วยให้ นักศึกษาสามารถประเมินผลตนเองได้ว่า นักศึกษามีความเข้าใจในสิ่งที่อ่านมากน้อยเพียงใด อันจะเป็นประโยชน์สำหรับนักศึกษาในแง่ของการนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้อย่างถูกต้องและมีคุณค่าต่อชีวิตอย่างแท้จริง ฉะนั้นนักศึกษาจึงควรปฏิบัติกิจกรรมทุกอย่างด้วยตนเองและอย่างต่อเนื่อง

4. การทำกิจกรรม

นักศึกษาควรบันทึกสาระสำคัญและทำกิจกรรมทุกอย่างที่ได้รับมอบหมาย เพราะกิจกรรมเหล่านี้จำเป็นมากสำหรับการศึกษาชุดวิชานี้ และควรทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรมด้วยตนเองก่อนตรวจคำตอบจากแนวตอบท้ายบท

5. ศึกษาผ่านบทเรียนทางการศึกษาธรรมชาติทางไกลผ่านดาวเทียมและสื่อเสริม

เนื่องจากการศึกษาธรรมชาติทางไกลผ่านดาวเทียม (หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า“ดาวธรรม”) ซึ่ง ดำเนินการโดยมูลนิธิศึกษาธรรมเพื่อสิ่งแวดล้อม เป็นสื่อที่มีการนำเสนอสาระความรู้และนำไปสู่การปฏิบัติ และสามารถติดตามชมและศึกษารายการต่างๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการศึกษาวิชาจักรวาลวิทยาในทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี นักศึกษาควรหาโอกาสรับชมและศึกษารายการจากโรงเรียนอนุบาล-ฝันในฝันวิทยาที่เกี่ยวกับกฎแห่งกรรม Case Study และพุทธประวัติ เป็นต้น โดยทำความเข้าใจในเนื้อหา พร้อมทั้งควรศึกษาเพิ่มเติมจากสื่อสอนเสริมบทเรียน (ซึ่งเรียกว่า E-Learning) ซึ่งทางมหาวิทยาลัย ได้ผลิตขึ้นเพื่อประกอบการเรียนโดยตรง (นักศึกษาสามารถสอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับ โครงการศึกษาธรรมชาติทางไกลผ่านดาวเทียม ได้ที่ชมรมประสานงาน DOU ตามที่อยู่ที่ท่านสมัครเรียน)

6. เข้าโรงเรียนอนุบาลฝันในฝันวิทยา

เพื่อให้ นักศึกษา มีความเข้าใจในการเรียนวิชาจักรวาลวิทยา นักศึกษาควรติดตามรายการธรรมะในช่วงเวลา “โรงเรียนอนุบาลฝันในฝันวิทยา” ซึ่งเป็นรายการหนึ่งในการศึกษาธรรมชาติทางไกลผ่านดาวเทียมที่มีการนำเสนอทุกวันจันทร์-เสาร์ ตั้งแต่เวลา 19.00-21.30 น. (เวลาในประเทศไทย) หรือเวลาช่วงอื่นที่มีการทบทวน ตามที่มีการแจ้งไว้ในผังรายการ ซึ่งนักศึกษาสามารถสอบถามหรือขอรับเอกสารได้ที่ชมรมประสานงาน DOU ที่ใกล้ที่อยู่ของท่าน

7. การสอบ

การศึกษาวิชาจักรวาลวิทยา มีการวัดผลด้วยการสอบข้อเขียนทั้งแบบปรนัยและอัตนัย อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิชาจักรวาลวิทยานี้ แม้การวัดผลการเรียนด้วยการสอบข้อเขียนจะมีความสำคัญในการประเมินผลการเรียนของนักศึกษา แต่สิ่งสำคัญอย่างยิ่งก็คือนักศึกษาจะต้องได้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องสามารถค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเองได้ และจะต้องมีดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ถูกต้อง และเหมาะสมในทุกสังคม

บทที่ 1

ความรู้เบื้องต้น

เรื่องจักรวาลวิทยา

เนื้อหาบทที่ 1

ความรู้เบื้องต้นเรื่องจักรวาลวิทยา

1.1 ศัพท์สำคัญที่ต้องศึกษา

- 1.1.1 จักรวาลวิทยา คือ อะไร
- 1.1.2 โลก คือ อะไร
- 1.1.3 โลกนี้ โลกหน้า คือ อะไร

1.2 ความเชื่อเรื่องโลกนี้ โลกหน้า

- 1.2.1 การพิจารณาเหตุผลเรื่องโลกนี้ โลกหน้ามีจริงหรือไม่
- 1.2.2 ต้องเข้าใจหลักความจริงของชีวิตในโลกนี้ให้ถูกต้อง
- 1.2.3 ประโยชน์ของความเข้าใจถูกในเรื่องโลกนี้
- 1.2.4 หลักการเตรียมความพร้อมอย่างถูกต้องสู่โลกหน้า

1.3 แหล่งความรู้เรื่องจักรวาลวิทยา

- 1.3.1 การค้นพบกฎธรรมชาติ
- 1.3.2 วิชาจักรวาลวิทยาเป็นส่วนหนึ่งของธรรมะ
- 1.3.3 แหล่งที่มาของความรู้เรื่องจักรวาลวิทยา
- 1.3.4 เรื่องจักรวาลวิทยาเป็นอจินไตย
- 1.3.5 จุดมุ่งหมายของการศึกษาจักรวาลวิทยา

1. ก่อนการศึกษารายละเอียดการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปของจักรวาล ในเบื้องต้น นักศึกษาต้องทำความเข้าใจความหมายของศัพท์สำคัญ เช่น จักรวาลวิทยาเชิงวิทยาศาสตร์ และจักรวาลวิทยาเชิงพุทธศาสตร์ โลก และโลกนี้ โลกหน้า ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เพื่อกำหนดขอบเขตในการศึกษา และทำความเข้าใจความหมายของศัพท์ที่อาจจะทำให้นักศึกษาสับสนได้
2. คนส่วนใหญ่มักเข้าใจว่าสิ่งที่ตนเองมองไม่เห็น ล้มผัสไม่ได้ นั่น ไม่มีในโลก เช่นเดียวกับความเชื่อเรื่องโลกนี้และโลกหน้า ซึ่งคนส่วนใหญ่เชื่อว่า ตายแล้วสูญ ไม่มีการเกิดอีก ปัญหาเรื่องความเชื่อเหล่านี้มีผลต่อการศึกษาวิชาจักรวาลวิทยาเชิงพุทธศาสตร์ ดังนั้นจึงต้องทำความเข้าใจเรื่องโลกนี้ โลกหน้าเสียก่อน
3. ความรู้เรื่องโลกและจักรวาลในปัจจุบัน ได้จากการค้นคว้าทดลองด้วยอุปกรณ์และวิธีการทางวิทยาศาสตร์โดยศึกษาจากธรรมชาติ ความรู้ที่ได้นั้น เป็นความรู้ที่ยังไม่สมบูรณ์ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ส่วนพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นพบเรื่องจักรวาลจากกฎธรรมชาติ ด้วยวิธีการทางจิต ความรู้ชนิดนี้เรียกว่า วิชชา เป็นความรู้ที่ไม่เปลี่ยนแปลง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจและสามารถอธิบายคำแปลและความหมายของศัพท์สำคัญในบทเรียนนี้ได้
2. เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจและสามารถอธิบายผลกระทบจากความไม่เชื่อเรื่องโลกนี้โลกหน้า ต่อการดำรงชีวิตได้
3. เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจและสามารถอธิบายแหล่งที่มาของความรู้เรื่องจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนาได้

บทที่ 1

ความรู้เบื้องต้นวิชาจักรวาลวิทยา

ความนำ

ปัจจุบันนี้โลกกำลังเจริญก้าวหน้าและพัฒนาอย่างรวดเร็วด้วยวัตถุและเทคโนโลยีอันทันสมัย เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับมวลมนุษยชาติได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น วิทยาศาสตร์มีบทบาทอย่างสำคัญในการพัฒนาเทคโนโลยีเหล่านั้นให้เจริญก้าวหน้า จนเราอาจกล่าวได้ว่า วิทยาศาสตร์นำความเจริญมาสู่มนุษย์

วิทยาศาสตร์ทำให้เกิดการค้นพบเรื่องราวอันลึกลับของธรรมชาติที่ถูกปกปิดมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานให้ปรากฏต่อมนุษยชาติ ในการค้นพบครั้งสำคัญนั้น เรื่องโลกและจักรวาลเป็นเรื่องหนึ่งที่มีการกล่าวถึงกันมาก เพราะโลกและจักรวาลเป็นที่อาศัยของมนุษย์และมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ดังนั้นเราจึงได้ทราบการค้นพบทฤษฎีต่างๆ เกี่ยวกับโลกและจักรวาลมากขึ้นเรื่อยๆ นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งองค์กรมากมายเพื่อศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้เป็นการเฉพาะ รวมถึงเปิดให้มีการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาต่างๆ ทั่วโลกอย่างกว้างขวางอีกด้วย

สิ่งที่ได้กล่าวมานั้น เป็นการชี้ให้เห็นความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ที่มีผลต่อการค้นพบกฎทางธรรมชาติของโลกและจักรวาล ซึ่งเป็นเพียงแง่มุมหนึ่งที่ทำให้ความรู้ของมนุษย์แจ่มชัดขึ้น แต่ยังมีศาสตร์อีกแขนงหนึ่งที่ให้ทรรศนะในเรื่องของการค้นพบกฎทางธรรมชาติของโลกและจักรวาลด้วยวิธีการที่แตกต่าง แต่การค้นพบบางอย่างอาจจะเหมือนหรือแตกต่างกันบ้าง ศาสตร์ที่กล่าวถึงนี้ คือ พุทธศาสตร์

ก่อนที่จะเริ่มศึกษาเนื้อหาของวิชาจักรวาลวิทยาเชิงพุทธศาสตร์นั้น ในบทที่ 1 จะขอลำถึงความรู้เบื้องต้นที่จะทำให้ นักศึกษาเข้าใจเนื้อหาในบทต่อไปได้ง่ายขึ้น เนื่องจากวิชาจักรวาลวิทยานี้ อาจจะมีการสอนบ้างในมหาวิทยาลัยพระพุทธรศาสนา แต่ยังไม่เป็นที่กว้างขวางนัก ส่วนมหาวิทยาลัยเปิด-ธรรมกายแคลิฟอร์เนีย ได้มีการเปิดสอนวิชานี้ขึ้นเป็นครั้งแรก

1.1. ศัพท์สำคัญที่ต้องศึกษา

ลำดับแรกขอแนะนำคำแปลและความหมายของศัพท์สำคัญในวิชาจักรวาลวิทยา ซึ่งมีอยู่หลายศัพท์ด้วยกัน ที่อาจจะทำให้นักศึกษาเข้าใจสับสนได้ เพราะศัพท์บางคำมีความหมายกว้างกว่าที่นักศึกษาจะเข้าใจได้

1.1.1 จักรวาลวิทยา คือ อะไร

คำว่า จักรวาลวิทยา ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Cosmology ประกอบด้วยศัพท์ 2 คำ คือ คำว่า จักรวาล ซึ่งพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานให้คำแปลไว้ว่า ปริณิพจน์ ประชุม หมู่ บริเวณโดยรอบของโลก¹ และคำว่า วิทยา แปลว่า ความรู้ ดังนั้น คำว่า จักรวาลวิทยา เมื่อรวมความแล้วหมายความว่า ความรู้ที่ว่าด้วยเรื่องโลกและบริเวณโดยรอบของโลก

เมื่อเราทราบความหมายจากคำในภาษาไทยแล้ว ยังมีคำจำกัดความในภาษาอังกฤษของคำว่า Cosmology แปลว่า the science of the origin and structure of the universe, especially as studied in ASTRONOMY² แปลเป็นภาษาไทยว่า วิทยาศาสตร์ที่ว่าด้วยการกำเนิดและโครงสร้างจักรวาลจากการศึกษาทางดาราศาสตร์

จากความหมายของ จักรวาลวิทยา ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ทำให้เราทราบความหมายของวิชาจักรวาลวิทยาในเชิงวิทยาศาสตร์ที่มีการศึกษากันทั่วไปในมหาวิทยาลัยต่างๆ แต่ความหมายของวิชาจักรวาลวิทยาในเชิงพุทธศาสตร์ ยังไม่เคยมีใครให้ความหมายที่ชัดเจนไว้

ดังนั้น คณะผู้เขียนคู่มือการศึกษาวิชชาจักรวาลวิทยาของมหาวิทยาลัยเปิดธรรมกายแคลิฟอร์เนีย จึงขอแนะนำความหมายของวิชาจักรวาลวิทยาเชิงพุทธศาสตร์ ซึ่งตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า **Buddhist Cosmology** มีความหมายว่า การศึกษาเรื่องความเป็นไปของโลก จักรวาล และสิ่งมีชีวิต ตั้งแต่การเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และการเสื่อมสลายไป โดยการศึกษาจากคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท

จากความหมายของคำว่า จักรวาลวิทยาเชิงวิทยาศาสตร์ และจักรวาลวิทยาเชิงพุทธศาสตร์ ทำให้เราเห็นภาพรวมของวิชานี้ ว่าเป็นการศึกษาเรื่องโลกและจักรวาลอันเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ แต่มี

¹ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2546), หน้า 297.

² Longman Group UK Limited, **Longman Dictionary of Contemporary English**, (England: Richard Clay Ltd., 1987), p. 231.

วัตถุประสงค์ในการศึกษาแตกต่างกัน คือ การศึกษาจักรวาลเชิงวิทยาศาสตร์มุ่งแสวงหาความรู้ใหม่ๆ โดยอาศัยเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ ส่วนการศึกษาจักรวาลวิทยาเชิงพุทธศาสตร์ เป็นการศึกษาสภาพความเป็นจริงของจักรวาล จากคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อเตือนสติให้ผู้ศึกษาเข้าใจชีวิตได้อย่างถูกต้อง

1.1.2 โลก คือ อะไร

ในหัวข้อต่อไปนี้นักศึกษาจะได้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของคำศัพท์สำคัญที่มักจะพบบ่อยๆ ในทุกบทเรียนของหนังสือเล่มนี้ คือ คำว่า โลก ซึ่งคนส่วนใหญ่มักจะเข้าใจโดยความหมายแค่ว่า โลกเป็นเพียงดาวเคราะห์ดวงกลมๆ ที่อยู่ในระบบสุริยจักรวาลเท่านั้น แต่สำหรับความหมายของโลกในทางพระพุทธศาสนายังมีความหมายที่กว้างกว่านั้น ดังนั้นเราควรทำความรู้จักความหมายของโลกให้ถ่องแท้ว่า โลก คือ อะไร

โลก¹ ความหมายของโลก ในโลกสูตรกล่าวว่า มี 3 โลก คือ สัตว์โลก สังขารโลก โอกาสโลก (หรือ อากาสโลก) ในโลกทั้ง 3 นั้น หมู่สัตว์ทั้งหลายที่เนื่องด้วยอินทรีย์ ที่เป็นไปด้วยความสามารถแห่งการสืบต่อแห่งรูปธรรม อรูปธรรม และทั้งรูปธรรมและอรูปธรรม ชื่อว่า สัตว์โลก โลกที่แยกประเภทออกไปเป็น พื้นดิน และภูเขาเป็นต้น ชื่อว่า โอกาสโลก ชั้นทั้งหลายในโลกทั้งสอง ชื่อว่า สังขารโลก

โลก² แปลว่า แผ่นดิน หมายถึง มนุษย์ โดยปริยายหมายถึง (1)ส่วนหนึ่งแห่งสกลจักรวาล เช่น มนุษย์โลก เทวโลก พรหมโลก (2)ดาวเคราะห์ดวงหนึ่งซึ่งมีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 5 ในระบบสุริยะ เป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ลักษณะอย่างลูกทรงกลม มีเส้นผ่าศูนย์กลางที่ศูนย์สูตรยาว 12,755 กิโลเมตร ศูนย์กลางที่ขั้วโลก ยาว 12,711 กิโลเมตร มีเนื้อที่บนผิวโลก 510,903,400 ตารางกิโลเมตร

โลก³ พระราชภาวนาวิสุทธิได้ให้คำจำกัดความจากคำสอนของพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ที่แบ่งเป็น 3 โลก ตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ขยายความเพิ่มเติมเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้นดังนี้ คือ

1. **สัตว์โลก** ได้แก่ จิตใจ หรือ เห็น จำ คิด รู้ ของสรรพสัตว์ทั้งหลาย
2. **ชั้นโลก** ได้แก่ ชั้น 5 ตั้งแต่ชั้น 5 ของสรรพสัตว์ของมนุษย์ เทวดา อรูปพรหม จนถึง กายธรรมโคตรภู กายธรรมพระโสดาบัน กายธรรมพระสกิทาคามี กายธรรมพระอนาคามี และ กายธรรมอรหันต์

¹ อรรถกถาโลกสูตร, ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ, มก. เล่ม 45 หน้า 515.

² ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2546), หน้า 1043.

³ พระธรรมเทศนาเรื่องพุทธประวัติ ของพระราชภาวนาวิสุทธิ (หลวงพ่อัมมชโย) วันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2547

3. อากาสโลก ได้แก่ สิ่งแวดล้อม ตั้งแต่สิ่งแวดล้อมที่ติดตัวเรา ขยายออกไปโดยรอบไปถึง ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว ถึงจักรวาลต่างๆ แสณโกฏจักรวาล อนันตจักรวาล ขยายใหญ่โตขึ้นไปเรื่อยๆ ไม่มีขอบเขต ไม่มีที่สิ้นสุด

จากความหมายที่ได้รวบรวมมานั้น ทำให้เราทราบว่า โลกมิได้มีความหมายเพียงแค่เป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตเท่านั้น แต่คำว่า โลก ยังมีความหมายที่ลึกซึ้งและมีนัยสำคัญอย่างน้อย 3 นัย ตามความหมายของโลกในความหมายที่ 3 คือ สังขารโลก สัตว์โลกและโอกาสโลก ที่มีความหมายกว้างเช่นนี้ เนื่องจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงรู้แจ้งสิ่งทั้งปวงในโลกด้วยญาณทัสสนะอันแม่นยำของพระพุทธองค์ ไม่มีสิ่งใดจะบดบังความรู้ของพระองค์ได้ ดังนั้นพระพุทธองค์จึงสามารถจำแนกแยกแยะความจริงในสิ่งทั้งปวงได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง

จากความหมายของคำว่าโลกดังกล่าว นักศึกษาคงจะเข้าใจแล้วว่า เรื่องจักรวาลที่จะได้ศึกษานั้น จึงหมายถึงโอกาสโลก อันเป็นที่อาศัยของหมู่สัตว์ทั้งหลาย

ส่วนคำว่า โลก ในความหมายว่า ที่อยู่อาศัยของมนุษย์ในชมพูทวีปที่เราอาศัยอยู่นี้ ก็เป็นส่วนประกอบหนึ่งของจักรวาล ซึ่งรายละเอียดเรื่ององค์ประกอบของจักรวาลเราจะศึกษาในบทต่อไป เมื่อ นักศึกษาทราบความหมายของโลกอย่างนี้แล้ว นักศึกษาก็จะไม่สับสนอีกต่อไป

1.1.3 โลกนี้ โลกหน้า คือ อะไร

ศัพท์ที่นักศึกษาต้องทำความเข้าใจกันต่อไป คือ คำว่า โลกนี้ โลกหน้า เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนเมื่อพบคำเหล่านี้ในเนื้อหา

คำว่า **โลกนี้ โลกหน้า** เป็นคำที่มาจากพระไตรปิฎก ในบุพพังคสูตร อังคุตตรนิกาย ทสกนิปาต เรื่องสัมมาทิฐิ เป็นหัวข้อธรรมแรก ในอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งหมายถึงความเข้าใจถูกในเรื่องโลกและชีวิต มี 10 ประการ เรื่องโลกนี้ โลกหน้า เป็นหัวข้อหนึ่งในสัมมาทิฐินั้น ทั้งสองคำนี้ มักใช้ควบคู่กัน เพราะมีความหมายที่เกี่ยวข้องกัน

โลกนี้ หมายความว่า โลกทั้ง 3 คือ สังขารโลก สัตว์โลก และอากาสโลก ดังที่กล่าวไว้แล้ว ในความหมายของคำว่า โลก ซึ่งสามารถสรุปใจความสำคัญได้ว่า โลกนี้ คือ สถานที่อยู่อาศัยของสัตว์โลก รวมถึงร่างกายและจิตของตัวเรา และสรรพสัตว์ทั้งหลาย

โลกนี้ เป็นโลกแห่งความแตกต่าง แต่ละคนล้วนมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านร่างกาย ฐานะความเป็นอยู่ทางสังคมและเศรษฐกิจ สติปัญญา อุปนิสัย สรุปว่า มีความแตกต่างกันในทุกด้าน จากการ ศึกษา คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำให้เราทราบที่มาของความแตกต่างเหล่านั้น คือ กรรมที่เราเคย

กระทำไว้ในอดีตไม่ว่าจะดีหรือชั่วก็ตาม ส่งผลให้แต่ละคนเกิดมาแตกต่างกัน

โลกหน้า หรือที่เรียกว่า ปรโลก มีความหมาย 2 ประการ¹ คือ

1. ชีวิตหลังความตาย
2. สถานที่สถิตของชีวิตหลังความตาย

1. ชีวิตหลังความตาย หมายความว่า สภาพร่างกายและจิตใจของสัตว์ที่เกิดในภพใหม่ เมื่อมนุษย์รวมทั้งสัตว์โลกทั้งมวลตายแล้ว ไม่สูญไปไหน จะสูญสิ้นแต่เฉพาะร่างกายซึ่งถูกเผาหรือถูกฝัง ดินเท่านั้นส่วนใจยังไม่สูญไป ตราบใดที่ใจยังมีกิเลสก็ต้องไปเกิด มีชีวิตอาศัยในร่างกายใหม่ต่อไปอีกส่วนจะไปเกิดเป็นอะไร มีรูปร่างเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับกรรมที่ตนเคยกระทำไว้

2. สถานที่สถิตของชีวิตหลังความตาย สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมแก่กรรมของสัตว์ที่เกิดในภพนั้นๆ จะดีจะเลวขึ้นอยู่กับกรรมของสัตว์ เป็นเรื่องที่น่าแน่นอนว่า เมื่อมีการถือกำเนิดของชีวิตก็จำเป็นต้องมีสถานที่อยู่ จากประสบการณ์ในชาตินี้ เราสามารถพิจารณาได้ว่า ถ้าเราได้เกิดใหม่เป็นคนในตระกูลมั่งคั่ง มีเกียรติยศชื่อเสียง เราพอจะคาดเดาได้ว่า เราจะมีสถานที่อยู่อาศัยอย่างสุขสบาย แต่ถ้าเกิดในครอบครัวที่ยากจน เราพอจะคาดเดาได้ว่า เราจะมีที่อยู่อย่างยากลำบาก ไม่สะดวกสบาย

เพราะฉะนั้น จึงพอสรุปได้ว่าเรื่องโลกหน้าเป็นเรื่องของความไม่แน่นอน จะต้องไปเกิดในกำเนิดใดจะมีสถานที่อยู่เป็นอย่างไร แต่ที่ทราบแน่ชัด เราต้องไปเกิดใหม่ ตราบใดที่เรายังไม่หมดกิเลส

1.2 ความเชื่อเรื่องโลกนี้ โลกหน้า

บุคคลในโลกนี้ มีความเชื่อที่หลากหลายตามท้องถิ่นที่อยู่อาศัย ตามวัฒนธรรม หรือตามคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือในแต่ละประเทศ ทำให้เกิดความคิด คำพูด และการกระทำที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องโลกนี้ โลกหน้า ที่กำลังจะศึกษาอยู่นี้ มีบางคนไม่เชื่อว่า โลกนี้ โลกหน้ามีจริง ซึ่งความเชื่อเหล่านี้มีผลต่อความคิด คำพูด และการกระทำของบุคคลนั้น ความเชื่อเหล่านี้ ได้สืบทอดต่อกันมานานนับพันปีก่อนที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะบังเกิดขึ้นเสียอีกหรือเมื่อพระองค์บังเกิดขึ้นแล้ว คำสอนเรื่องโลกนี้ โลกหน้าไม่มีก็ยังคงมีอยู่ และได้รับการปลูกฝังจากบรรดาเจ้าลัทธิ ศาสดาของศาสนาต่างๆ ไปยังเหล่าศิษย์ของตนอย่างกว้างขวางต่อเนื่อง แม้ปัจจุบันนี้ ความเชื่อเหล่านี้ก็ยังคงอยู่

ในสมัยพุทธกาล ครั้นเมื่อเจ้าชายสิทธัตถะได้ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงรู้แจ้งในสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริง ทรงมองเห็นการเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์โลก ทำให้

¹ พระภวนาวินัยคุณ (เผด็จ ทัดตชีโว), เข้าไปอยู่ในใจ, (กรุงเทพมหานคร : เซอริกราฟฟิค 1991, 2546), หน้า 48.

พระองค์ทรงทราบว่า ความเชื่อเรื่องโลกลี้ โลกหน้าไม่มีนั้น เป็นความเห็นผิดจากกฎธรรมชาติที่พระองค์ทรงค้นพบ ความเห็นผิดนี้ เรียกว่า มิจฉาทิฐิ

ดังนั้น นักศึกษาจึงควรทำการศึกษาเรื่องโลกลี้ โลกหน้า ให้เข้าใจเสียก่อนว่ามีจริงหรือไม่ ถ้าหากไม่เชื่อแล้วจะเกิดผลดี ผลเสียอย่างไร และถ้าเราไม่เชื่อว่า โลกนี้ โลกหน้ามีจริงแล้ว วิชาจักรวาลวิทยา จำเป็นต้องศึกษาหรือไม่ เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องเนื่องด้วยโลกลี้ และส่งผลไปยังโลกหน้า

1.2.1 การพิจารณาเหตุผลเรื่องโลกลี้ โลกหน้ามีจริงหรือไม่

ความเชื่อเรื่องโลกลี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี เป็นความเชื่อดั้งเดิม ที่มีมาหลายยุคหลายสมัยแล้ว และยังคงมีต่อไป ตราบใดที่มนุษย์ยังไม่ได้ศึกษาคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งพระองค์ทรงสอนให้เชื่อเรื่องโลกลี้ โลกหน้า ว่ามีอยู่จริง พุดง่าย ๆ คือ ตายแล้วไม่สูญ เป็นการยืนยันว่า ความดี ความชั่ว ที่ทำเอาไว้ไม่ได้จบสิ้นแค่เพียงชาตินี้ แต่ยังคงตามให้ผลไปข้ามชาติอีก

โลกหน้ามีจริง เป็นการยืนยันว่า ตายแล้วต้องเกิด ตราบใดที่ยังไม่หมดกิเลส ส่วนจะเกิดมาเป็นอะไรนั้นอีกเรื่องหนึ่ง เรามีวิธีพิจารณาว่าโลกลี้ โลกหน้ามีจริงหรือไม่ ดังนี้

กรณีที่ 1 เชื่อว่า โลกนี้ โลกหน้ามีจริง พิจารณาในลักษณะที่เป็นตรรกศาสตร์ ¹

ถ้าหากว่าคนเราตายแล้วสูญ นั้นย่อมหมายความว่า การที่เราเกิดมาชาตินี้ก็น่าจะเป็นชาติแรก เพราะชาติที่แล้วไม่มี หากเราเกิดมาชาติแรกจริง คนที่เป็นคู่แฝดกัน ก็น่าจะต้องเหมือนกันทุกประการทั้งรูปร่าง หน้าตา อุปนิสัยใจคอ เพราะมาจากเบ้าหลอมเดียวกัน แต่ปรากฏว่าคลอดออกมาแล้วกลับไม่เหมือนกัน ถามว่าเพราะเหตุใด ทั้งๆ ที่เป็นพี่น้องกัน เกิดมาจากพ่อแม่เดียวกัน แต่ไม่เหมือนกัน ดังนั้นถ้าเชื่อว่าชาติที่แล้วไม่มี ก็จะตอบคำถามนี้ได้ไม่ชัดเจนนัก

แต่ถ้าเชื่อว่าชาติที่แล้วมี ถ้าอย่างนั้นก็สามารถตอบได้ว่า เป็นเพราะบุญและบาป ที่ตนกระทำไว้ในอดีตต่างกัน ดังพุทธพจน์ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสกับสุกมาณพ โตทยยบุตร ถึงเหตุแห่งความเลวหรือประณีตที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลใน จุฬกัมมวิภังคสูตร ² ว่า

“สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม
มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย
กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและประณีตได้”

¹ ตรรกศาสตร์ คือ ปรัชญาสาขาหนึ่งว่าด้วยการคิดหาเหตุผลว่าจะสมเหตุสมผลหรือไม่

² จุฬกัมมวิภังคสูตร, มัชฌิมนิกาย อุปปริตตนกาสก, มก. เล่ม 23 ข้อ 581 หน้า 251.

สรุปว่า คนที่เกิดมาแตกต่างกันนั้น เพราะอำนาจแห่งการกระทำด้วยกาย วาจา และใจ ของตน ในอดีต ดังนั้นชาตินี้ แม้จะเกิดมาเป็นแฝดกัน มีพ่อแม่เดียวกัน จึงไม่เหมือนกันด้วยเหตุผลดังกล่าว ก็แสดงได้ว่า โลกนี้มี โลกหน้ามีจริง

กรณีที่ 2 ไม่เชื่อว่ามีจริง พิจารณาในลักษณะเป็นการป้องกันไว้ก่อน

การที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงชี้ให้เห็นถึงความเป็นจริงของโลกนี้และโลกหน้านั้น เพราะถ้าเชื่อว่าตายแล้วสูญ คนจะไม่ทำความดี หรือใช้ชีวิตให้สูญเปล่าไปกับเรื่องที่ไม่เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ไม่ทำให้เกิดกุศลเพราะเขาไม่รู้ว่าจะไปทำไม ในเมื่อตายแล้วสูญ เมื่อไม่ทำความดี แม้มีชีวิตอยู่ก็เดือดร้อน เพราะความชั่วที่ตนกระทำไว้ส่งผล

สมมุติว่า ถ้าเชื่อว่าโลกนี้ โลกหน้าไม่มี คือ เชื่อว่าตายแล้วสูญจริง เมื่อเขาทำชั่ว ในขณะที่มีชีวิต อยู่เขาก็เดือดร้อน ถูกผู้รู้ติเตียนว่าเป็นคนชั่ว หรือถ้าโลกนี้ โลกหน้า มีจริง เมื่อตายแล้ว ก็ยังเดือดร้อนกว่า ต้องไปอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก มีทุกข์ทรมานมาก

แต่ถ้าเชื่อว่าโลกนี้ โลกหน้ามี เขาก็จะตั้งใจทำความดี เมื่อมีชีวิตอยู่ก็มีความสุข ตนเองก็ติเตียนตนเองไม่ได้ ผู้รู้ก็สรรเสริญว่าเป็นคนดี ตายไปแล้วถ้าโลกหน้าไม่มีจริงๆ ก็ไม่เสียหายอะไร แต่ถ้ามีจริงก็จะได้รับผลเป็นความสุขยิ่งๆ ขึ้นไป

การพิจารณาเรื่องโลกนี้ โลกหน้า ที่นำเสนอมาทั้งหมดนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจพื้นฐานตรงกัน เสียก่อนถ้านักศึกษามีความเชื่ออยู่แล้ว ก็จะได้ตั้งใจศึกษาอย่างเต็มที่ต่อไป แต่ถ้าไม่เชื่ออย่างน้อยก็เป็น ประโยชน์เพราะเชื่อแล้วไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแต่อย่างใดมีแต่ได้รับประโยชน์ จะได้ศึกษาความจริง ของโลกและจักรวาลอีกทศวรรษหนึ่ง

1.2.2 ต้องเข้าใจหลักความจริงของชีวิตในโลกนี้ให้ถูกต้อง

นักศึกษาต้องเข้าใจหลักความจริงของสัตว์โลก สังขารโลก และโอกาสโลกให้ถูกต้อง เพื่อจะได้ดำเนิน ชีวิตได้อย่างปลอดภัยและมีความสุข โดยพิจารณาดังนี้

1. ชีวิตของสัตว์โลกมีที่มา หมายความว่า รูปร่างหน้าตา ฐานะ ความเป็นอยู่ สติปัญญา และนิสัย ของเราที่ได้มาตั้งแต่เกิดจนกระทั่งปัจจุบันนี้ ไม่ว่าจะเป็นดีหรือไม่ดี พอใจหรือไม่พอใจก็ตาม เป็นผลมาจากกรรมดี หรือกรรมชั่วที่เราทำไว้ในอดีตชาติเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง

2. โลกนี้ไม่แน่นอน คือ เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่จีรังยั่งยืน ไม่คงที่ เช่น เกิดมาแข็งแรงสมบูรณ์ ก็อาจจะกลายเป็นคนชราโรคได้ ถ้าปัจจุบันไม่ระมัดระวังดูแลรักษาสุขภาพ

3. โลกนี้มีคุณค่า เพราะเป็นแหล่งสำหรับสร้างบุญกุศลอันประเสริฐ กล่าวคือ สังขารร่างกายของเราที่เป็นมนุษย์อย่างนี้เหมาะแก่การสร้างบุญกุศลหรือกรรมดีได้หลากหลายรูปแบบ ซึ่งสังขารของสัตว์โลกชนิดอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นหมา แมว นก ไม่มีเท้า ไม่สามารถที่จะสร้างความดีได้สะดวกดังเช่นมนุษย์ โอกาสโลกจึงเป็นแหล่งเดียวที่เหมาะสมแก่การสร้างความดี นอกจากนี้เรายังมีกัลยาณมิตร ตั้งแต่พ่อแม่ ครูบาอาจารย์ เพื่อน ตลอดจนพระภิกษุคอยแนะนำ ซึ่งมีเฉพาะในโลกนี้เท่านั้น

4. โลกนี้มีเวลาจำกัด คือ เรามีความตายเป็นตัวจำกัดเวลาแห่งการมีชีวิตอยู่ ความตายเป็นสิ่งที่แน่นอนสำหรับทุกคน แต่เวลาที่ตายของแต่ละคนไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับกรรมดีและกรรมชั่วที่แต่ละคนกระทำทั้งในอดีตและปัจจุบันชาติ

1.2.3 ประโยชน์ของความเข้าใจถูกในเรื่องโลกนี้

ความรู้เรื่อง 4 ประการ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น จะช่วยให้เราเกิดสติปัญญาสอนตัวเองให้เลือกสร้างกรรมในปัจจุบันได้ดีที่สุด กล่าวคือ

1. ทุกคนต้องรีบทำแต่กรรมดีตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป เพราะการที่เกิดมามีชีวิตในชาตินี้ เนื่องจากกรรมดีที่เคยทำไว้ในอดีตส่งผล ก็พึงระลึกเสมอว่าผลของกรรมดีนั้นมียวันสิ้นสุด จึงจำเป็นต้องเร่งสร้างความดีใหม่อีก

2. ต้องไม่ก่อกรรมชั่วใหม่อย่างเด็ดขาด เพราะตระหนักถึงผลร้ายนานาชนิดที่จะติดตามมาทั้งต่อตนเอง เพื่อนร่วมโลก และสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

3. ต้องไม่อยู่เฉย โดยไม่สร้างกรรมดีอะไรเลย พึงระลึกไว้ว่าการอยู่เฉย นอกจากจะไม่ได้ทำอะไรแล้วยังมีโอกาสขาดทุน บุญเก่าที่เคยสั่งสมไว้จะหมดสิ้นไป และสังขารเสื่อมลงทุกวัน โอกาสจะสร้างความดีใหม่นั้นเหลือน้อยเต็มที

4. ต้องใช้ร่างกายอันเป็นที่อาศัยของใจนี้ให้คุ้มค่าที่สุด ไม่ว่าจะเป็นร่างกายที่สมบูรณ์ หรือทุพพลภาพ โดยศึกษาเรื่องกฎแห่งกรรมให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ แล้วเลือกปฏิบัติแต่กรรมดี แม้ว่าร่างกายจะทุพพลภาพ แต่ก็ยังสามารถที่จะใช้สร้างความดีได้

1.2.4 หลักการเตรียมความพร้อมอย่างถูกต้องสู่โลกหน้า

เมื่อเห็นคุณประโยชน์ของโลกนี้แล้ว นักศึกษาต้องเตรียมความพร้อมในการที่จะไปสู่โลกหน้าได้อย่างปลอดภัยและมีชัยด้วย

หลักในการเตรียมความพร้อมก่อนเดินทางไปสู่โลกหน้าได้อย่างปลอดภัยและมีชัย ประกอบด้วยหลักปฏิบัติที่สำคัญ 4 ประการ¹ คือ

1. มีศรัทธามั่นในเรื่องราวกรรม ต้องศึกษากฎแห่งกรรมให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ จะได้มี หิริ โอตตัปปะ เพราะว่าเราจะต้องพยายามละกรรมชั่วทั้งปวง จะต้องสร้างกรรมดีมากๆ เราจึงจะประสบความสุขอันเป็นยอดปรารถนาของเรา
2. ตั้งใจรักษาศีลอย่างเคร่งครัด อย่างน้อยศีล 5 ถ้าให้ศีล 8 ในบางโอกาส หรือตลอดชีวิตยิ่งดี เพราะนอกจากเป็นการสั่งสมบุญเพิ่มแล้ว ยังจะช่วยให้พฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ บริสุทธิ์ยิ่งขึ้นด้วย
3. ตั้งใจให้ทานอย่างเต็มที่ เพราะคนเราเมื่อตายแล้ว ร่างกายย่อมเน่าเปื่อยสลายไป ไม่สามารถนำไปได้ แต่สามารถนำทรัพย์ละเอียด คือ บุญ ซึ่งเป็นผลมาจากการทำความดี ติดตัวไปในปรโลกได้
4. ต้องเพิ่มพูนปัญญาให้ยิ่งๆ ขึ้นไป ด้วยการทำภาวนา ทำใจให้หยุดให้นิ่ง จนเกิดความสว่าง เห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง

จากการศึกษาเรื่อง โลกนี้ โลกหน้า ที่ผ่านมา เราสามารถสรุปได้ว่าโลกนี้ โลกหน้ามีจริงตาม คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเรื่องจักรวาลวิทยาที่กำลังศึกษาอยู่นี้ เราศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเรื่องโลกนี้และโลกหน้าให้ซาบซึ้งมากยิ่งขึ้น เป็นการปลูกฝังสัมมาทิฐิของผู้ที่ศึกษาให้แน่วแน่ยิ่งขึ้นไปอีก เมื่อศึกษาจนเข้าใจแล้ว จะทำให้เราใช้ประโยชน์จากการอยู่ในโลกใบนี้ได้อย่างคุ้มค่า สัมกับการเกิดมาเป็นมนุษย์ที่มีเวลาจำกัด

1.3 แหล่งความรู้เรื่องจักรวาลวิทยา

มนุษย์ทั้งหลายในโลก เกิดมาพร้อมกับความไม่รู้ มีแต่ความสงสัยและเต็มไปด้วยคำถามที่ค้างใจในหลายๆ เรื่อง ให้เรานึกย้อนไปในวัยเด็กตั้งแต่แรกเกิด ถามว่าเรารู้อะไรบ้างเกี่ยวกับตัวเราในขณะที่ลืมหืมตาโลกครั้งแรก คำตอบคือ เราเกือบจะจำไม่ได้เลยว่า ขณะนั้นเรานึกคิดอะไร หรือรู้สึกอย่างไร แต่ความจริงแล้ว เรามีความสงสัยอยู่ในใจว่าสิ่งที่เห็น สิ่งสัมผัส สิ่งที่ได้ยินเป็นครั้งแรกหลังจากคลอดออกมานั้นคืออะไร เมื่อเราเริ่มพูดได้ ก็เริ่มตั้งคำถามกับคุณพ่อคุณแม่ถึงสิ่งที่แปลกใหม่ที่ไม่เคยรู้ว่า สิ่งนั้นสิ่งนี้คืออะไร และเมื่อเราเจริญวัยขึ้นตามลำดับ ความสงสัยในสิ่งต่างๆ ก็ยังคงมีอยู่ แต่จะสงสัยในเรื่องที่ต่างออกไปจากวัยเด็ก และเราก็มักสงสัยเรื่อยไป

ในบรรดาเรื่องที่มนุษย์ไม่รู้รู้นั้น เรื่องการกำเนิดโลกและจักรวาลมีผู้สนใจศึกษากันอย่างกว้างขวางทั้งด้านปรัชญาและด้านวิทยาศาสตร์ เหตุที่มีการศึกษาเรื่องนี้อย่างกว้างขวาง เพราะโลกใบนี้เป็นสิ่งที่

¹ ติชมชาณสูตร, อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต, มก. เล่ม 37 ข้อ 144 หน้า 563.

มนุษย์ใช้อาศัยในการดำรงชีวิต จำเป็นต้องทำความรู้จักให้มากที่สุด เพื่อจะได้อยู่ในโลกใบนี้อย่างปลอดภัย และมีความสุข

เนื้อหาต่อไปนี้จะนำเสนอเรื่องแหล่งความรู้ในทางพุทธศาสนา เพื่อให้เห็นแนวทางการค้นหาคำตอบของโลกและจักรวาลด้วยพุทธวิธี ซึ่งมีวิธีการที่แตกต่างจากวิทยาศาสตร์ คำตอบที่ได้มีทั้งส่วนที่เหมือนและแตกต่างกัน

1.3.1 การค้นพบกฎธรรมชาติ

พระพุทธศาสนา ได้ชื่อว่าเป็นศาสนาที่มีคำสอนประกอบไปด้วยความเป็นเหตุเป็นผล ความรู้ต่างๆ ในพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้ามิได้ผูกขาดว่ามีเฉพาะพระองค์เท่านั้นที่ทรงรู้ แต่ตรงกันข้าม ถ้ามีใครที่พูดตรงกับความจริง พระพุทธองค์ก็ทรงรับว่าเรื่องนั้นเป็นความจริง ความจริงในที่นี้ คือ ธรรมะ พระองค์ไม่ใช่เจ้าของธรรมะ ธรรมะเป็นของกลางๆ ที่มีอยู่แล้วโดยธรรมชาติ บุคคลใดสามารถเข้าถึงธรรมะนั้นได้ย่อมได้ชื่อว่าค้นพบความจริงเช่นนั้น ซึ่งพระพุทธองค์ทรงค้นพบความจริงที่เป็นกฎธรรมชาตินั้นแล้ว ทรงนำมาแสดงให้ชาวโลกได้รับทราบ ในทำนองเดียวกับกฎทางวิทยาศาสตร์ซึ่งมีอยู่แล้ว นักวิทยาศาสตร์เป็นผู้ค้นพบในภายหลัง ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า

“พระตถาคตทั้งหลายจะอุบัติหรือไม่ก็ตามธาตุนั้นก็ยังคงมีอยู่เป็นธรรม
จิตติ เป็นธรรมนิยาม (กฎธรรมชาติ) คือ หลักอภิปัสสัจจตา พระตถาคต ตรัสรู้ เข้า
ถึงธาตุนั้นแล้ว จึงบอกแสดง วางเป็นแบบ ตั้งเป็นหลัก เปิดเผย แจกแจง ทำให้
เข้าใจง่ายและจึงตรัสว่า จงดูสิ¹”

คำว่า ธรรม ในที่นี้หมายถึง กฎธรรมชาติ ธรรมะที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบมีมากมายหลายประการ เพราะญาณทัสสนะของพระองค์กว้างไกลสุดประมาณ ที่เรียกว่าลัทธิปัญญุตญาณ แต่พระองค์ไม่ได้นำมาสอนแก่ชาวโลกทุกเรื่อง เพราะบางเรื่องก็ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการบรรลุมรรคผลนิพพาน แต่พระองค์ทรงเลือกธรรมะ ที่เป็นไปเพื่อการบรรลุธรรม หลุดพ้นจากวัฏสงสารเท่านั้น ส่วนเรื่องอื่นๆ ที่นอกเหนือจากการบรรลุธรรมแล้ว จะศึกษาทำความเข้าใจในภายหลัง สำหรับธรรมะที่พระองค์นำมาสอนนั้นเปรียบได้กับใบไม้ในกำมือ ส่วนธรรมะที่พระองค์ตรัสรู้แล้วแต่ไม่ได้นำมาสอนนั้นเปรียบได้กับใบไม้ในป่า ดังที่ปรากฏใน สีสปาปณวรรค² ว่า

ครั้งหนึ่ง พระพุทธเจ้าเสด็จไปที่ป่าประดู่ลาย ทรงหยิบใบประดู่ลายขึ้นมาหน่อยหนึ่ง แล้ว ตรัสถาม ภิกษุทั้งหลายว่า “ใบประดู่ลายเล็กน้อยที่เราถือไว้ในมือ กับใบที่อยู่บนต้นประดู่ลาย อย่างไหนจะมากกว่ากัน”

¹ ปฏิจจสมุปปาตกถา, พระอภิธรรมปิฎกภิกขุขัตติย, มก. เล่ม 81 ข้อ 1086 หน้า 10.

² สีสปาสูตร, สังยุตตนิกาย มหาวรรค, มก. เล่ม 31 ข้อ 1712 หน้า 449.

ภิกษุทั้งหลายทูลตอบว่า “ใบประดับในพระหัตถ์ของพระองค์น้อยกว่าใบที่อยู่บนต้นประดับ พระเจ้าข้า” พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า “เรื่องที่เราตรัสรู้แล้วมิได้บอกเธอทั้งหลายมีมากกว่าฉันนั้นเหมือนกัน เรื่องที่เราบอกเธอทั้งหลายมีน้อยเหมือนใบไม้ในกำมือ เพราะเหตุไร เพราะว่าเรื่องนั้นไม่ประกอบด้วย ประโยชน์ ไม่เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายคลายกำหนดและความดับทุกข์”

1.3.2 วิชาจักรวาลวิทยาเป็นส่วนหนึ่งของธรรมะ

เรื่องจักรวาลวิทยานี้ เป็นส่วนหนึ่งของความรู้ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นพบ การค้นพบสรรพสิ่งทั้งหลายนั้นพระองค์ทรงทราบว่าสรรพสัตว์ทั้งหลายนั้นเกิดขึ้นจากกฎธรรมชาติที่เรียกว่าธรรมนิยาม ดังที่กล่าวมาแล้ว

เรื่องธรรมนิยามนี้พระองค์ตรัสไว้เพียงบางส่วนไม่ได้ลงรายละเอียดซึ่งภายหลังพระอรหันตญาณผู้มีความรู้แตกฉานในธรรมะได้ขยายความเพิ่มเติม ให้ละเอียดยิ่งขึ้น ในอรหันตญาณแห่งที่มโนมัย อรหันตญาณได้จำแนกนิยามออกได้ 5 ประการ¹ คือ

1. **อุตุนิยาม** (Physical Laws) คือ กฎธรรมชาติที่ครอบคลุมความเป็นไปของปรากฏการณ์ในธรรมชาติ เกี่ยวกับวัตถุที่ไม่มีชีวิตทุกชนิด เช่น ปรากฏการณ์ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า แม้กระทั่งการเกิดและการดับสลายของโลกก็เป็นไปตามกฎธรรมชาติข้อนี้ ในตำราพุทธศาสนาที่เขียนโดยชาวตะวันตก มักใช้คำว่า คนอินเดียในสมัยพุทธกาลสงสัยกันว่า อะไรคือสิ่งกำหนดให้มีความสม่ำเสมอคงที่ในธรรมชาติ ส่วนที่เกี่ยวกับวัตถุ เช่น ความสม่ำเสมอของฤดูกาล ซึ่งทางพระพุทธศาสนาตอบปัญหานี้ว่า สิ่งที่กำหนด คือ อุตุนิยาม

2. **พินินิยาม** (Biological Laws) คือ กฎธรรมชาติที่ครอบคลุมความเป็นไปของสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ กฎธรรมชาตินี้ทำให้เมื่อเรานำเมล็ดข้าวเปลือกไปเพาะ ต้นที่งอกออกมาจะต้องเป็นต้นข้าวเสมอ หรือช้างเมื่อออกลูกมาแล้วย่อมเป็นลูกช้างเสมอ ความเป็นระเบียบนี้พระพุทธศาสนาค้นพบว่าเป็นผลมาจากการควบคุมของพินินิยาม

3. **จิตินิยาม** (Psychic Laws) คือ กฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับกลไกการทำงานของจิต พระพุทธศาสนาค้นพบว่า คนเราประกอบด้วยส่วนที่สำคัญ 2 ส่วน คือ ร่างกายและจิตใจ จิตมีกฎเกณฑ์ในการทำงานเปลี่ยนแปลงและแสดงพฤติกรรม เป็นแบบฉบับเฉพาะตัว ซึ่งเป็นผลมาจากจิตินิยาม

4. **กรรมนิยาม** (Karmic Laws) คือ กฎการให้ผลของกรรม กรรมคือ การกระทำที่ประกอบด้วยความตั้งใจ แบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ กรรมดีและกรรมชั่ว กรรมดีย่อมตอบสนองในทางดี กรรมชั่วย่อมตอบสนองในทางชั่ว นี่คือ กฎแห่งกรรม

¹ มหาปทานสูตร, อรรถกถาที่มโนมัย มหาวรรค, มก. เล่ม 13 หน้า 100.

5. ธรรมนิยาม (General Laws) คือ กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความเป็นเหตุเป็นผลของสิ่งทั้งหลาย เป็นกฎสากลที่ครอบคลุมความเป็นไปทั้งฝ่ายจิตและฝ่ายวัตถุ กฎข้อนี้มีขอบเขตครอบคลุมกว้างขวางที่สุด กฎ 4 ข้อข้างต้นสรุปรวมลงในข้อสุดท้ายนี้

พระพุทธเจ้าทรงรู้แจ้งเรื่องทั้งปวง แสดงว่าทรงค้นพบนิยามหรือกฎธรรมชาติทั้ง 5 เหล่านี้ พระองค์ทรงสอนธรรมนิยาม เน้นในส่วนที่เกี่ยวกับจิตนิยามและกรรมนิยาม พระองค์ทรงสอนเรื่อง อุตุนิยามและพีชนิยามเพียงเล็กน้อย ในทางกลับกัน นักวิทยาศาสตร์ศึกษาธรรมนิยามเน้นในส่วนที่เกี่ยวกับอุตุนิยามและพีชนิยาม ไม่สนใจกรรมนิยามและสนใจจิตนิยามเล็กน้อย นี่คือนัยที่ต่างกัน ระหว่างพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ พระพุทธศาสนามองภาพรวมของโลกและชีวิตได้กว้างขวางมากกว่า

ประเด็นสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ ธรรมนิยามเป็นกฎธรรมชาติสากลที่ครอบคลุม 4 กฎย่อยดังที่กล่าวมาแล้ว แม้พระพุทธศาสนาจะศึกษาเน้นเรื่องกรรมนิยามและจิตนิยามก็จริง ถึงกระนั้น พระพุทธศาสนาก็ไม่ปฏิเสธเรื่องอุตุนิยามและพีชนิยามที่เป็นจุดเน้นของวิทยาศาสตร์ เพราะเหตุนี้เอง พระพุทธศาสนาจึงไม่ขัดแย้งกับวิทยาศาสตร์

จากการค้นพบธรรมะดังกล่าวนี้ ทำให้เราทราบว่า ความรู้เรื่องจักรวาลวิทยาเป็นเพียงเลี้ยวหนึ่งของธรรมะที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นพบเท่านั้น ยังมีเรื่องราวอีกมากมายที่พระองค์ทรงค้นพบแล้วมิได้นำมาตรัสให้ฟัง และเรื่องที่น่ามาตรัสเล่านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ฟังได้ขบคิดแนวทางในการปฏิบัติธรรมอันนำไปสู่ความพ้นทุกข์ซึ่งเป็นเรื่องหลักในชีวิต

1.3.3 แหล่งที่มาของความรู้เรื่องจักรวาลวิทยา

การศึกษาเล่าเรียนวิชาต่างๆ ในโลก เรียนด้วยการใช้วัตถุนอกตัวเป็นอุปกรณ์ในการทดลอง ค้นคว้า พิสูจน์ วิจัย ความรู้ที่ได้จึงมีทั้งถูกและผิด ซึ่งถ้าถูกก็เป็นเพียงบางแง่มุมที่ไม่ลึกซึ้ง และไม่รู้ตลอดในความจริงทั้งหมด รู้เป็นท่อนๆ เป็นช่วงๆ เพราะว่าเครื่องมือที่ใช้ศึกษานั้นมีขีดความสามารถจำกัด

ยังมีการศึกษาอีกแขนงหนึ่งที่ทำให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริงที่ถูกต้อง คือ การศึกษาทางจิต ซึ่งไม่ต้องอาศัยอุปกรณ์ใดๆ ขอเพียงมีจิตที่มีสภาพใสเป็นปกติ มีใจที่แน่วแน่มั่นคง ดำรงสติตั้งมั่น ประกอบความเพียรไม่ถอยนอยอย่างถูกวิธี แค่นี้ก็จะได้ค้นพบหลักความจริงของชีวิตอย่างคาดไม่ถึง เมื่อประสบผลสำเร็จ ความรู้ที่เกิดขึ้นจะปรากฏเป็นภาพขึ้นภายในใจ ภาษาทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ญาณทัสสนะ คือ การรู้เห็นด้วยอำนาจจิต

ถ้าเราเป็นบุคคลในยุควิทยาศาสตร์ฟังแล้วอาจจะเกิดข้อสงสัยว่า จิตเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญในการค้นหาความจริงดังที่กล่าวมาแล้วได้อย่างไร ขออธิบายการทำงานของจิตสักนิดว่า ลักษณะเดิม

ของจิตนั้นมีลักษณะใสบริสุทธิ์ แต่เมื่อจิตถูกกิเลสครอบงำทำให้จิตมีสภาพที่ผิดปกติ ชุ่มมัวแปรปรวน กระจัดกระจาย ทำให้คุณภาพใจลดลง ไม่มีอานุภาพ แต่เมื่อใดได้รวมจิต คือ ความเห็น ความคิด ความรู้ ให้หยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางกาย ซึ่งเป็นแหล่งที่ตั้งอันถาวรของใจแล้ว ใจของเราจะมีพลัง อุปมาเหมือนการรวมแสงอาทิตย์ด้วยเลนส์ เมื่อแสงตกกระทบเลนส์จะทำให้แสงที่กระจัดกระจายอยู่นั้น รวมเป็นจุดเดียว จนเกิดเป็นความร้อนสามารถเผาผลาญวัสดุที่เป็นเชื้อไฟได้ ใจก็มีลักษณะเดียวกัน เมื่อรวมหยุดเป็นจุดเดียว ความคิดไม่ซัดส่าย ไม่กระจัดกระจาย ย่อมมีพลังในการทำสิ่งต่างๆ ได้อย่างอัศจรรย์

ขอยกตัวอย่างเพิ่มเติม คือ เรื่องการเดินทางของแสงที่มีการค้นพบว่าเร็วที่สุดในขณะนี้ เทียบกับ ความเร็วของใจ ไม่น่าเชื่อใช่ไหมว่า ใจของเรานั้น มีความเร็วที่เหนือแสงอย่างน่าอัศจรรย์ ไม่คิดไม่แปลก สมมุติว่าเราเคยไปประเทศอเมริกา เมื่อเรานึกถึงอเมริกา เราจะใช้เวลาเพียงไม่ถึงเสี้ยววินาทีที่เดินทางไป ถึงสถานที่ที่เราเคยไป เป็นการย้อนอดีตแห่งกาลเวลาในความทรงจำได้อย่างน่าอัศจรรย์

วิธีการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ด้วยการฝึกจิตดังกล่าวนั้น มิใช่เพียงจะมีครั้งแรกในสมัยของ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น แต่มีมายาวนานก่อนหน้านั้น เป็นการฝึกจิตของพวกฤาษี นักพรต เจ้าลัทธิ ต่างๆ ซึ่งทำให้เกิดความรู้เห็นภาพทางจิตได้เหมือนกัน แต่ว่ารู้เห็นไม่สมบูรณ์รู้เป็นส่วนๆ และได้นำความรู้ นั้นมาเผยแพร่ เช่น เห็นสวรรค์บ้าง พรหมบ้าง จึงยึดถือว่าสิ่งที่ตนเห็นนั้น เป็นผู้สร้างสรรพสัตว์และสรรพสิ่ง

ครั้นเมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบังเกิดขึ้นในโลก พระองค์เป็นผู้ฝึกฝนตนเองดีแล้ว และเป็นผู้ฝึก จิตอย่างสม่ำเสมอ สัมมอบรมบ่มบารมีมานับภพนับชาติไม่ถ้วนจนกระทั่งบารมีของพระองค์เต็มเปี่ยม จึง ทรงค้นพบความจริงของสรรพสัตว์และสรรพสิ่งว่ามีความเป็นมาอย่างไร การกำเนิดและแตกดับของโลก จักรวาลและสรรพสิ่งเกิดขึ้นได้อย่างไร พระองค์ได้ทรงนำมาตรัสแสดงให้ชาวโลกได้รับรู้ ดังที่กล่าวมาแล้ว ข้างต้น ซึ่งความรู้ที่ว่านี้ คือ ความรู้แจ้ง เป็นความรู้อันสูงสุดในพระพุทธศาสนา ความรู้แจ้ง หรือความรู้ อันพิเศษดังกล่าวเรียกว่า วิชา 3¹ ประกอบด้วย

1. ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ คือ ความรู้ที่ทำให้สามารถระลึกชาติในอดีตได้ หนึ่งชาติบ้าง สองชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง จนถึงนับชาติไม่ถ้วนบ้าง
2. จุตูปปาตญาณ คือ ความรู้ที่ทำให้รู้การเกิด การตายของสัตว์โลกทั้งหลายด้วยกรรมอะไร มีผิวพรรณ เลว ละเอียดประณีต ได้ดี ตกยากอย่างไร ด้วยทิพยจักขุ
3. อาสวักขยญาณ คือ ปัญญาหยั่งรู้ที่ปราบกิเลสอาสวะให้หมดสิ้นไป

ในวิชา 3 นั้น วิชาปุพเพนิวาสานุสสติญาณ เป็นวิธีที่ทำให้เรารู้เรื่องความเป็นไปของโลก โดยระลึกชาติย้อนหลังไปในยุคที่โลกเริ่มก่อตั้ง จนถึงแตกทำลายได้ ความรู้เหล่านี้เอง ที่สามารถ พิสูจน์เรื่องการกำเนิด และเสื่อมสลายของโลก จักรวาล และสรรพสิ่งทั้งหลายได้ โดยฝึกฝนตนเอง

¹ อจินติตสูตร, อังคุตตรนิกาย จตุกนิบาต, มก. เล่ม 35 ข้อ 77 หน้า 235.

ตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ลักวันหนึ่งเราก็จะไปถึง ณ จุดแห่งความสว่างที่ทำให้เราไปศึกษาเรื่องความเป็นไปของโลกและสรรพสิ่งได้

1.3.4 เรื่องจักรวาลวิทยาเป็นอจินไตย

ดังที่ได้กล่าวมาบ้างแล้วว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีเหตุผล แล้วเหตุใดจึงมีธรรมะบางหัวข้อที่พระพุทธองค์ทรงแสดงนั้น เป็นเรื่องที่พระองค์ทรงห้ามไม่ให้คิด เพราะถ้าคิดแล้วจะเกิดความฟุ้งซ่านแห่งจิต มีส่วนแห่งความเป็นบ้า ซึ่งพระองค์ทรงใช้คำว่า เป็นเรื่องอจินไตย ฟังแล้วเหมือนจะขัดแย้งกันอยู่ในตัวระหว่างความมีเหตุผลในพระพุทธศาสนากับการไม่ให้คิดเรื่องเหตุผลในบางเรื่อง ความจริงแล้วเรื่องดังกล่าวไม่ขัดแย้งกัน แต่เนื่องจากบางเรื่องเป็นเรื่องที่ลึกซึ้ง จะใช้การพิจารณาด้วยปัญญาชั้นธรรมดาไม่ได้ เพราะความคิดของมนุษย์นั้นมีขอบเขตจำกัด ต้องอาศัยการปฏิบัติธรรมที่เพียงพอจึงจะรู้เห็นเรื่องนี้ได้ ดังที่กล่าวไว้แล้วในเรื่องแหล่งที่มาของความรู้เรื่องจักรวาลวิทยา

เรื่องที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นอจินไตย มีปรากฏใน อจินติตสูตร¹ ดังนี้

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อจินไตย 4 อย่างนี้ไม่ควรคิด ผู้ที่คิดก็จะพึงมีส่วนแห่งความเป็นบ้า ได้รับความลำบากเปล่า อจินไตย 4 คืออะไรบ้าง คือ

1. พุทธวิสัยแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เป็นอจินไตยไม่ควรคิด ผู้ที่คิดก็จะพึงมีส่วนแห่งความเป็นบ้า ได้รับความลำบากเปล่า
2. ฌานวิสัยแห่งผู้ได้ฌาน เป็นอจินไตยไม่ควรคิด ผู้ที่คิดก็จะพึงมีส่วนแห่งความเป็นบ้า ได้รับความลำบากเปล่า
3. วิบากแห่งกรรม เป็นอจินไตยไม่ควรคิด ผู้ที่คิดก็จะพึงมีส่วนแห่งความเป็นบ้า ได้รับความลำบากเปล่า
4. โลกจินดา (ความคิดในเรื่องของโลก) เป็นอจินไตยไม่ควรคิด ผู้ที่คิดก็จะพึงมีส่วนแห่งความเป็นบ้า ได้รับความลำบากเปล่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี่แล อจินไตย 4 ไม่ควรคิด ผู้ที่คิดก็จะพึงมีส่วนแห่งความเป็นบ้า ได้รับความลำบากเปล่า”

จากพระสูตรนี้ นักศึกษาจะเห็นว่า เรื่องใครเป็นผู้สร้างโลก การเกิดขึ้น แดกทำลายของโลกนั้น เป็นเรื่องอจินไตย ไม่ควรคิด คิดแล้วก็จะมีส่วนแห่งความเป็นบ้า เพราะโลกที่เราอยู่อาศัยนั้น ใช้ระยะเวลาการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และแตกทำลายนั้น นานมากเป็นอสงไขยกับ อสงไขยชาติ ยากที่จะใช้เครื่องมือใดๆ ไปตรวจสอบให้เห็นตามความเป็นจริงได้ ดังนั้นหากยังใช้ความคิดในการพินิจพิจารณาด้วยแล้ว ยิ่งเกิดความฟุ้งซ่านแห่งจิต เป็นการเสียเวลาและโอกาส ในที่สุดอาจจะเป็นบ้าไปได้

¹ อจินติตสูตร, อังคุตตรนิกาย จตุกนิบาต, มก. เล่ม 35 ข้อ 77 หน้า 235.

แต่เรื่องที่เราควรคิด คือ เรื่องทำอะไรให้หลุดพ้นจากโลกใบนี้ไปได้ หรือคิดเรื่องความเสื่อม การเกิดขึ้นของโลก เพื่อเป็นคติสอนตัว ไม่ให้หลงมัวเมาอยู่ในโลก จะได้เร่งทำความดี หนีจากโลกนี้ไป เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องที่น่าพิจารณาใคร่ครวญ หรือเราควรเร่งจะฝึกจิต ตั้งใจปฏิบัติธรรมให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป เพื่อจะได้ไปตรวจสอบ พิสูจน์ความจริง หลังจากที่เราดับกิเลสหมดสิ้นแล้ว

1.3.5 จุดมุ่งหมายของการศึกษาจักรวาลวิทยา

พระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นคำสอนที่มุ่งเน้นให้ทุกคนได้สร้างความดี แก่ใจตนเองในเรื่องที่ทำให้พ้นทุกข์ก่อน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของชีวิต คือ พระนิพพาน ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในโลกใบนี้อีกต่อไป เพราะเรามีเวลาในโลกนี้จำกัด

เรื่องจักรวาลวิทยา พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามิได้ทรงสอนอย่างละเอียด แต่พระองค์ทรงสอนแบบตัดตอน พอให้เห็นภาพการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปของคน สัตว์ สิ่งของ จะได้เบือนหน้าคลายกำหนด เร่งปฏิบัติธรรมเท่านั้น ดังเรื่องย่อใน จูฬมาลुकยโรวาทสูตร¹

ในครั้งนั้น พระมาลुकยบุตรได้บวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ท่านอยากจะทราบคำตอบ เรื่องโลกเที่ยง โลกไม่เที่ยง โลกนี้ โลกหน้า พระมาลुकยบุตรคิดว่า พระพุทธเจ้าไม่ทรงตอบปัญหาเรื่องความเห็น 10 ประการ เช่น โลกเที่ยงหรือไม่เที่ยง โลกมีที่สุดหรือไม่มีที่สุด เป็นต้น จึงเข้าไปเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อทูลขอให้พระองค์ทรงตอบปัญหานี้ให้ได้ ถ้าพระองค์ทรงทราบก็ขอให้ตอบให้หายข้องใจ ถ้าพระองค์ไม่ทรงทราบคำตอบ ก็ขอให้ตรัสตรงๆ ว่าไม่ทราบ แต่ถ้าพระองค์ไม่ตอบอะไร ท่านก็จะสึก

ในครั้งนั้นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสถามพระมาลुकยบุตรว่า เราเคยชวน ให้เธอมาบวชเพื่อจะตอบปัญหานี้หรือ พระมาลुकยบุตรตอบว่า ไม่เคย พระพุทธเจ้าตรัสต่อไปว่า ผู้ใด กล่าวว่าเราจะสึก ถ้าพระพุทธเจ้าไม่ตอบปัญหาเหล่านี้ ผู้นั้นคงจะตายเปล่า เพราะเราจะไม่ตอบปัญหานั้น เปรียบเสมือนคนถูกยิงด้วยธนูอาบยาพิษ ญาติพี่น้องไปตามหมอมาช่วยรักษา แต่ถ้าคนไข้ไม่ยอมให้ หมอผ่าตัดเอาลูกศรออก จนกว่าจะมีใครบอกว่า ใครเป็นผู้ยิง มีชื่ออย่างไร สูงหรือต่ำ ดำหรือขาว อยู่ที่ไหน ธนูที่ใช้ยิงทำด้วยอะไร เป็นต้น คนไข้นี้ก็คงจะตายเปล่า เพราะมีแต่ถามถึงสิ่งที่ไม่ใช่ประโยชน์ ซึ่งประโยชน์ เบื้องหน้าคือการรักษาอาการบาดเจ็บ และสุดท้ายพระพุทธองค์ทรงสรุปว่า พระองค์จะทรงตอบปัญหา ความเห็นที่เป็นไปเพื่อความดับทุกข์ เพราะข้อนี้ประกอบด้วยประโยชน์ เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ เป็นไปเพื่อให้เบือนหน้าคลายความกำหนด เพื่อความดับ ความสงบ ความรู้ยิ่ง ความตรัสรู้ และเพื่อนิพพาน

¹ จูฬมาลुकยโรวาทสูตร, มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์, มก. เล่ม 20 ข้อ 147-152 หน้า 298-305.

พระสูตรนี้แสดงให้เห็นว่า เรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์พระพุทธองค์ก็ไม่ทรงตอบ อย่างเรื่องที่พระมาลุงกยบุตร ถามเรื่องโลกนี้ โลกหน้ามี ก็เป็นอนิจจัง และเป็นเรื่องที่ยังไกลตัว ควรศึกษาเรื่องที่เกี่ยวกับตัวเราที่จะทำให้เราพ้นจากทุกข์ได้ก่อน โดยลงมือปฏิบัติทันที หากปฏิบัติจนเป็นผลสำเร็จแล้ว จึงจะไปเรียนรู้เรื่องราวที่นอกเหนือจากตัวเราออกไป เหมือนกับคนถูกยิงด้วยลูกธนู จะมัวถามหาคนยิง ถ้ามัวถึงอุปกรณ์ที่ใช้ยิง การถามอย่างนี้มีแต่จะตายเปล่า ควรจะรักษาชีวิตก่อนแล้วจึงสืบค้น

เรื่องจักรวาลวิทยาก็เช่นเดียวกัน พระพุทธองค์นำมาตรัสเล่าให้ฟังเพื่อเป็นข้อเตือนใจ ให้เกิดความเบื่อหน่ายในความเสื่อมของโลก และเพื่อไม่ให้มนุษย์ตกอยู่ในความประมาท จะได้ใช้วันเวลาที่มีอยู่อย่างจำกัด และเต็มไปด้วยอันตรายจากการเกิด ความแก่ ความเจ็บไข้ และมีความตายเป็นที่สุดท้ายนี้ เร่งสร้างชีวิตให้ยิ่งๆ ขึ้นไป โดยค้นหาความจริงของชีวิตด้วยการประพฤติปฏิบัติธรรม

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเรื่องจักรวาลวิทยา จบโดยสมบูรณ์แล้ว โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนบทที่ 1 และกิจกรรม 1.1, 1.2 ในแบบฝึกปฏิบัติบทที่ 1 แล้วจึงศึกษาบทที่ 2 ต่อไป

บทที่ 2

องค์ประกอบของจักรวาล

เนื้อหาบทที่ 2

องค์ประกอบของจักรวาล

2.1 ธาตุ

2.1.1 คำแปลและความหมาย

2.1.2 การแบ่งธาตุ

2.1.3 ลักษณะและคุณสมบัติของธาตุ

2.2 จุดมุ่งหมายของการศึกษาเรื่องธาตุ

2.2.1 สัดส่วนของธาตุนำมาซึ่งความแตกต่าง

2.2.2 ธาตุเปลี่ยนแปลงได้

2.2.3 สัตว์โลกคบกันโดยธาตุ

2.2.4 ธาตุทั้งหลายเป็นไตรลักษณ์

1. สรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตดำรงอยู่ได้ด้วยองค์ประกอบพื้นฐานชั้นต้นที่ละเอียดสุด เรียกว่า “ธาตุ” เป็นองค์ประกอบที่แท้จริงหรือองค์ประกอบดั้งเดิมซึ่งละเอียดสุด ไม่สามารถแยกย่อยให้ละเอียดไปกว่านี้ได้อีก
2. ธาตุ หมายถึงสิ่งที่ทรงสภาวะของตนเอง มีอยู่โดยธรรมชาติจะแยกออกไปอีกไม่ได้ ทำหน้าที่ทรงไว้หรือทำให้สิ่งทั้งหลายทั้งปวงดำรงอยู่ได้
3. ธาตุ 4 ประกอบด้วย ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ และธาตุลม ซึ่งมีอยู่ในทุกสรรพสิ่งไม่ว่าจะมีชีวิตหรือไม่มีก็ตาม แต่ธาตุ 6 ประกอบด้วย ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม ธาตุอากาศ และธาตุวิญญาณ จะมีปรากฏครบเฉพาะในสิ่งมีชีวิตคือมนุษย์และสัตว์เท่านั้น ทั้งนี้ไม่รวมต้นไม้ แม้นต้นไม้จะมีชีวิตแต่ไม่มีธาตุรับรู้คือไม่มีวิญญาณธาตุครอง
4. ธาตุแต่ละธาตุมีลักษณะและคุณสมบัติต่างกัน เช่น ปรฐวิธาตุ มีลักษณะแข็ง มีคุณสมบัติพิเศษกว่าธาตุอื่นคือทำให้สิ่งต่างๆ แข็งหรืออ่อน โดยที่ธาตุอื่นไม่มีคุณสมบัติเช่นนี้ ถ้าปราศจากปรฐวิธาตุแล้ว สิ่งอื่นไม่สามารถดำรงอยู่ได้ อาโปธาตุ คือธาตุน้ำมีคุณสมบัติทำให้วัตถุหรือสิ่งต่างๆ เกาะกุมรวมตัวเข้าเป็นกลุ่มก้อน หรือไหลได้ เตโชธาตุ คือ ธาตุไฟ มีลักษณะร้อนและเย็น มีหน้าที่ทำให้วัตถุต่างๆ สุก และละเอียดนุ่มนวล ให้ความอบอุ่น ฯลฯ วาโยธาตุ คือ ธาตุลม มีลักษณะเคลื่อนที่และเคลื่อนไหว ทำให้สิ่งต่างๆ เคลื่อนจากที่เดิมไปได้ อากาสธาตุ คือ ช่องว่าง ที่ว่าง ความว่างเปล่า สถานที่ที่ไม่มีปรฐวิธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ หรือช่องว่าง ที่อยู่ระหว่างธาตุต่างๆ วิญญาณธาตุ คือ ธาตุรู้ วิญญาณธาตุนี้เมื่อเข้าไปอยู่ในธาตุทั้ง 5 จะทำให้สิ่งนั้นมีชีวิตแต่โดยปกติแล้ว จะมีเฉพาะในคนและสัตว์ และมีอยู่ขณะที่ยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น
5. การศึกษาเรื่องธาตุทำให้เราทราบว่า สรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงในโลกไม่ว่าจะมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ตามล้วนเกิดจากการที่ธาตุทั้งหลายมารวมตัวกัน และการที่สิ่งต่างๆ มีความแตกต่างกันก็เพราะสัดส่วนของธาตุต่างกัน แต่ธาตุที่ประกอบเป็นมนุษย์ก็สามารถเปลี่ยนแปลงหรือสามารถทำให้บริสุทธิ์ได้ด้วยการรักษาศีลและปฏิบัติธรรมเจริญสมาธิภาวนา นอกจากนี้ยังทราบอีกว่าสัตว์โลกคบกันโดยธาตุ คือสัตว์ประเภทใดก็เข้าหมู่สัตว์ประเภทนั้น คนก็เช่นกันจะคบหาสมาคมกันกับคนที่ธาตุเหมือนกัน แต่เนื่องจากธาตุมีการแปรเปลี่ยนได้และมีอำนาจเหนี่ยวนำได้ ดังนั้นการคบหาคน หรือใกล้ชิดกับคนประเภทใด ธาตุในตัวของเรา ก็อาจถูกเหนี่ยวนำไปเหมือนธาตุของเขาได้ พระพุทธศาสนาจึงสอนให้หลีกเลี่ยงการคบคนพาล แต่ให้หมั่นคบบัณฑิต อย่างไรก็ตามธาตุทั้งหลายล้วนตกอยู่ในกฎไตรลักษณ์ ทุกสิ่งทุกอย่างเมื่อถึง

เวลาหนึ่งก็สลายไปตามเหตุปัจจัยกลายเป็นธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ และธาตุลม ธาตุอากาศ กระจายแตกแยกออกจากกัน จึงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น แต่ให้มองโลกและสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง และดำเนินชีวิตให้ถูกต้องตามหลักธรรมคำสอนของพระศาสดาลัทธิมาลัมพุทธเจ้า เพื่อความหลุดพ้นจากห้วงวัฏสงสาร เข้าสู่พระนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของทุกชีวิต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายองค์ประกอบของสรรพสิ่งทั้งหลายซึ่งพระพุทธศาสนาเรียกว่า “ธาตุ” ได้อย่างถูกต้อง
2. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายความหมายของคำว่า “ธาตุ” ได้อย่างถูกต้อง
3. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายความแตกต่างของธาตุ 4 และธาตุ 6 ได้อย่างถูกต้อง
4. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายลักษณะและคุณสมบัติของแต่ละธาตุได้
5. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายจุดมุ่งหมายของการศึกษาเรื่องธาตุได้

บทที่ 2

องค์ประกอบของจักรวาล

ความนำ

ในบทเรียนที่ผ่านมา เราได้ศึกษาถึงความหมายของจักรวาลวิทยา ทราบว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ค้นพบเรื่องราวความเป็นจริงของโลกและชีวิต ตลอดจนสรรพสิ่งทั้งปวง ซึ่งทำให้เราเข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ ได้ดีขึ้น เนื่องจากการอธิบายสิ่งต่างๆ ในพระพุทธศาสนาเป็นการอธิบายด้วยเหตุและผล ไม่ใช่การใช้ศรัทธานำหน้า ไม่มีการบังคับให้เชื่อตาม แต่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยตนเอง และพระพุทธศาสนาได้แสดงวิธีพิสูจน์ไว้ให้แล้ว มาถึงบทเรียนนี้จะอธิบายในรายละเอียดต่อไป หลังจากที่เราทราบถึงความเป็นมาของโลกไปแล้ว ต่อจากนี้เราจะมารู้จักและเข้าใจสิ่งที่เป็นองค์ประกอบของสรรพสิ่งทั้งหลายซึ่งพระพุทธศาสนาเรียกว่า ธาตุ

2.1 ธาตุ

ธาตุที่เราจะศึกษาในบทเรียนนี้ ไม่ได้หมายถึงธาตุที่ปรากฏในตารางธาตุ ในวิชาวิทยาศาสตร์หรือวิชาเคมี เช่น ฮีเลียม อาร์กอน ไนโตรเจน ดังที่เราเคยเรียนเคยรู้จักกันมา แต่ธาตุในที่นี้หมายถึง สิ่งที่เป็นองค์ประกอบแท้จริงหรือองค์ประกอบดั้งเดิมของสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นวัตถุหรือสิ่งใดก็ตาม ทั้งที่เป็นสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตล้วนมีองค์ประกอบนี้อยู่ อันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานขั้นต้นที่ละเอียดที่สุดที่ไม่สามารถจะแยกย่อยให้ละเอียดไปกว่านี้ได้อีก ซึ่งมีท่านผู้รู้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับความหมายของธาตุไว้ในที่ต่างๆ ดังนี้

2.1.1 คำแปลและความหมาย

ธาตุ หมายถึง 1) ผู้ทรงไว้ ผู้ตั้งไว้ ผู้ดำรงอยู่¹

2) สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมดา จะแยกต่อไปอีกไม่ได้ สิ่งที่เป็นต้นเดิม เป็นมูลเดิม²

3) วัตถุซึ่งเป็นส่วนผลมดั้งเดิมของสิ่งต่างๆ³

¹ ป. หลงสมบุญ, พจนานุกรมมคธ-ไทย, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, 2546) หน้า 366.

² ป. หลงสมบุญ, พจนานุกรมมคธ-ไทย, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, 2546) หน้า 366.

³ ปิ่น มุทุกันต์, คำบรรยายพุทธศาสตร์ ภาคที่ 3, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : กมลการพิมพ์, 2508) หน้า 101.

จากความหมายของธาตุที่ท่านผู้รู้หลายท่านให้ไว้นี้พอจะสรุปว่า

ธาตุ หมายถึง สิ่งที่เป็นองค์ประกอบขั้นต้นสุดของสรรพสิ่งทั้งหลาย ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต โดยไม่สามารถจะแยกให้เล็กหรือละเอียดลงไปได้อีกและทำหน้าที่ทรงไว้หรือทำให้สิ่งทั้งหลายทั้งปวงดำรงอยู่ได้

2.1.2 การแบ่งธาตุ

ในทางพระพุทธศาสนา เราสามารถแบ่งธาตุออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ธาตุ 4 และ ธาตุ 6 ซึ่ง พ.อ.ปิ่น มุกทุกันต์ อธิบายถึงเหตุที่มีการจัดหรือแบ่งธาตุออกเป็น 2 กลุ่มว่า

“ธาตุที่ทรงแสดงไว้ มีอยู่สองนัย คือ ทรงแยกเป็น 4 ธาตุ กับ 6 ธาตุ ที่แยกเป็น 4 ธาตุนั้นคือ ทรงชี้เฉพาะธาตุใหญ่ๆ ที่เป็นแม่ธาตุจริงๆ โดยทรงมุ่งหมายให้นักปฏิบัติเห็นได้ง่าย ในทำนองว่า ให้ใช้เป็นเครื่องประกอบในการทำกรรมฐาน (ธาตุก็มีกฎฐาน) ส่วนที่แยกออกเป็น 6 ธาตุ เป็นการแยกเพื่อการศึกษา ชี้ละเอียด สูงขึ้นไป”¹

ธาตุ 4²

ธาตุ 4 มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ภูตรูป 4 หรือมหาภูต 4 ประกอบด้วย ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ และธาตุลม ซึ่งในภาษาบาลีมีชื่อเรียกธาตุดินว่า ปฐวีธาตุ คือธาตุซึ่งเป็นที่ตั้งของธาตุทั้งหลาย เพราะสิ่งทั้งหลายต้องมีธาตุดินเป็นองค์ประกอบจึงจะเป็นรูปร่างได้ เรียกธาตุน้ำว่า อาโปธาตุ คือธาตุที่ทำให้เกิดการเกาะกุมจับรวมตัวเข้าด้วยกัน ทำให้มีลักษณะเอิบอาบและเคลื่อนที่หรือไหลไปมาได้ เรียกธาตุไฟว่า เตโชธาตุ เป็นธาตุที่ทำให้ร้อนหรือเย็น และทำให้เกิดการย่อย และเรียกธาตุลมว่า วาโยธาตุ เป็นธาตุที่ทำให้ค้ำจุนธาตุอื่น ทำให้สิ่งต่างๆ เกร็งตึง หรือลั่นไหว

ธาตุทั้ง 4 นี้เป็นองค์ประกอบพื้นฐานหรือดั้งเดิมของสรรพสิ่งต่างๆ ทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ พืช วัตถุสิ่งของทั้งปวง ทั้งที่อยู่ในโลกและนอกโลก หรือจะกล่าวว่าในทุกสิ่งที่มีอยู่ในจักรวาลก็ได้ ที่กล่าวเช่นนี้ เพราะว่สิ่งต่างๆ ทั้งหลายนั้นเกิดจากธาตุทั้ง 4 นี้ผสมกัน หากธาตุชนิดใดมีมากก็จะแสดงลักษณะเด่นของธาตุชนิดนั้นออกมา เช่น ถ้าธาตุดินมีมาก สิ่งนั้นก็จะมีลักษณะแข็งแข็ง ถ้าธาตุน้ำมีมาก สิ่งนั้นก็จะมีลักษณะเป็นของเหลว ไหลเอิบอาบไปได้ง่าย เป็นต้น

¹ ปิ่น มุกทุกันต์, คำบรรยายพุทธศาสตร์ ภาคที่ 3, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : กมลการพิมพ์, 2508) หน้า 102.

² จดัสสสุตฺต, สังยุตตนิกาย นิทานวรรค, มก. เล่ม 26 ข้อ 403 หน้า 488.

ธาตุ 6 ¹

ธาตุ 6 ประกอบด้วย ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม ธาตุอากาศ และธาตุวิญญาณ โดยที่ธาตุ 4 ธาตุแรก คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ และธาตุลม ก็เป็นเช่นเดียวกันกับในธาตุ 4 ธาตุอากาศซึ่งภาษาบาลีเรียกว่า อากาสธาตุ คือ ช่องว่างระหว่างธาตุดินและธาตุน้ำ เป็นที่อาศัย หรือเป็นที่เคลื่อนไปมาของวาโยธาตุ ซึ่งจริงๆ แล้วอากาศธาตุนี้ก็อยู่ในธาตุ 4 เช่นกัน แต่เนื่องจากเป็นเรื่องละเอียดเข้าใจได้ยากแก่คนทั่วไป เกรงว่าจะเป็นที่สับสนกับธาตุลม เพราะธาตุลมหมายถึงเอาอาการเคลื่อนไหว คือธาตุที่เคลื่อนไหวไปมาได้ แต่อากาศธาตุคือพื้นที่ที่เป็นช่องว่าง ด้วยเหตุนี้จึงได้นำมากล่าวถึงในธาตุ 6 นี้ ซึ่งเป็นการอธิบายให้แก่ผู้ที่บำเพ็ญสมาธิภาวนา ส่วนวิญญาณธาตุเป็นธาตุรับรู้ที่มีอยู่เฉพาะในสิ่งมีชีวิตเท่านั้น ซึ่งจะได้อธิบายในรายละเอียดต่อไป

จากที่ได้อธิบายเกี่ยวกับความแตกต่างและความเหมือนกัน ระหว่างธาตุทั้ง 2 กลุ่ม คือ ธาตุ 4 กับธาตุ 6 นี้แล้วพอจะสรุปได้ว่า ธาตุ 4 มีอยู่ในทุกสรรพสิ่งไม่ว่าจะมีชีวิตหรือไม่ก็ตาม แต่ธาตุ 6 จะปรากฏเฉพาะในสิ่งมีชีวิตเท่านั้น โดยที่สิ่งมีชีวิตในที่นี้หมายถึง มนุษย์ และสัตว์เท่านั้น ไม่ได้หมายรวมถึงต้นไม้ ทั้งนี้เพราะต้นไม้แม้จะเป็นสิ่งมีชีวิต ที่สามารถมีการเจริญเติบโตเปลี่ยนแปลงรูปร่างได้ แต่ต้นไม้ไม่มีธาตุรับรู้ จึงไม่มีความรู้สึกนึกคิด จัดเป็นสังขารที่ไม่มีวิญญาณครอง(อนุปาทินนกลังขาร) ส่วนมนุษย์และสัตว์มีธาตุรับรู้อยู่ด้วย จัดเป็นสังขารที่มีวิญญาณครอง(อนุปาทินนกลังขาร) คำอธิบายธาตุต่างๆ โดยละเอียดจะกล่าวในลำดับต่อไป

2.1.3 ลักษณะและคุณสมบัติของธาตุ

จากที่ได้อธิบายมาแล้วว่า ธาตุ 4 และธาตุ 6 ประกอบด้วยธาตุอะไรบ้าง ต่อจากนี้จะได้อธิบายถึงลักษณะและคุณสมบัติของธาตุเหล่านี้ แต่เนื่องจากธาตุ 4 ธาตุแรกในธาตุ 6 ก็คือธาตุทั้ง 4 ชนิดในธาตุ 4 ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นในที่นี้จะได้อธิบาย ธาตุทั้ง 6 ไปในคราวเดียวกันดังต่อไปนี้

1. ปฐวีธาตุ

ปฐวีธาตุ คือ ธาตุดิน ธาตุดินในที่นี้ไม่ได้หมายถึง ดินทั่วไปอย่างที่เราคุ้นเคยและเรียกกันติดปากอย่าง ดินร่วน ดินเหนียว ดินทราย ตามท้องไร่ท้องนา หรือดินในบริเวณที่อยู่อาศัยอะไรอย่างนั้น แต่ธาตุดินในที่นี้หมายถึง ธาตุที่มีลักษณะแข็งแข็ง หรือทำให้สิ่งต่างๆ มีลักษณะแข็ง โดยเมื่อนำไปเทียบกับธาตุที่เหลืออีก 3 ธาตุแล้ว ธาตุดินจะมีลักษณะแข็ง และมีคุณสมบัติทำให้แข็ง เมื่อวัตถุสิ่งหนึ่งสิ่งใดมี

¹ พระอภิธรรมปิฎก วิภังค์, ธาตุวิภังค์ สุตตันตปิฎก, มก. เล่ม 77 ข้อ 114 หน้า 200.

ปฐวีธาตุเป็นองค์ประกอบหลัก คือมีความเข้มข้นหรืออัตราส่วนที่มากกว่าธาตุอื่นอีก 3 ธาตุ จะทำให้วัตถุสิ่งของนั้น มีลักษณะแข็งปรากฏขึ้น เช่น การที่เหล็ก หิน ไม้ มีลักษณะแข็งเป็นเพราะว่า มีธาตุดินในอัตราส่วนที่มากกว่าธาตุอื่น ในขณะที่เดียวกัน ถ้าวัตถุสิ่งใดๆ ก็ตาม มีองค์ประกอบเป็นธาตุดินในปริมาณน้อย หรือมีอัตราส่วนที่น้อยกว่าธาตุอื่น ลักษณะแข็งที่ปรากฏในวัตถุสิ่งของนั้นก็ปรากฏไม่มาก แต่จะมีลักษณะอ่อน ความแข็งความอ่อนของวัตถุสิ่งของทั้งปวงจึงขึ้นอยู่กับปริมาณของปฐวีธาตุที่เป็นองค์ประกอบของสิ่งนั้นๆ และปฐวีธาตุนี้นั่นเองที่ทำให้สิ่งต่างๆ แข็งหรืออ่อน โดยที่ธาตุอื่นไม่มีคุณสมบัติเช่นนี้

ธาตุดินหรือปฐวีธาตุนี้นี้ มีทั้งที่อยู่ภายในร่างกาย และที่อยู่ภายนอกในร่างกาย โดย

ปฐวีธาตุภายในร่างกาย คือ อวัยวะและสิ่งต่างๆ ในร่างกายเราที่มีลักษณะแข็ง หรือรวมตัวกันเป็นก้อนจนสามารถกำหนดได้ ซึ่งได้แก่ อวัยวะน้อยใหญ่ คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด ไล่ใหญ่ ไล่ย่อย อาหารใหม่ อาหารเก่า หรือสิ่งอื่นๆ ที่มีลักษณะข้นแข็ง แม้ในส่วนที่เป็นของเหลว เช่น เลือด ก็มีธาตุดินผสมอยู่ แต่มีในสัดส่วนที่น้อยกว่าอวัยวะที่เป็นของแข็ง และถ้าเลือดของใครมีธาตุดินมากก็จะมีลักษณะเลือดข้น

ปฐวีธาตุภายนอก คือ สิ่งต่างๆ ที่เป็นของแข็งหรือมีลักษณะแข็ง กระด้าง ได้แก่ วัตถุ สิ่งของทั้งปวง เป็นต้นว่า บ้าน รถยนต์ เรือ สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ภูเขา หิน ดิน ต้นไม้ ตลอดจนสรรพสิ่งทั้งหลาย

ปฐวีธาตุนี้นี้ เป็นที่ตั้งที่อาศัยของธาตุอื่นและสรรพสิ่งทั้งหลาย ถ้าปราศจากปฐวีธาตุแล้วสิ่งอื่นไม่สามารถดำรงอยู่ได้ เปรียบเหมือนสิ่งต่างๆ ดำรงอยู่ได้เพราะอาศัยแผ่นดินรองรับ ถ้าปราศจากแผ่นดิน สิ่งต่างๆ ก็ตั้งอยู่ไม่ได้ หรือเปรียบปฐวีธาตุเป็นเช่นกับแก้ว ส่วนธาตุอื่นเปรียบเสมือนน้ำ ตามธรรมชาติของน้ำไม่สามารถคงรูปได้ แต่เมื่อเรานำน้ำมาใส่ในแก้วที่มีรูปร่างต่างๆ ทำให้น้ำสามารถคงรูปเป็นลักษณะต่างๆ ได้เพราะอาศัยแก้ว ทำนองเดียวกันที่เราเห็นเป็นสิ่งต่างๆ เพราะว่สิ่งทั้งหลายเหล่านั้น อาศัยปฐวีธาตุ หรือธาตุดินจึงมีรูปร่างต่างๆ นานา

2. อาโปธาตุ

อาโปธาตุ คือ ธาตุน้ำ เช่นเดียวกัน ธาตุน้ำในที่นี้ก็ได้จำเพาะเจาะจงว่าเป็นน้ำตามแหล่งน้ำต่างๆ ที่เรารู้จัก ไม่ว่าจะเป็นน้ำจืด น้ำกร่อย น้ำเค็ม น้ำบาดาล หรือน้ำในทะเล แต่ธาตุน้ำในที่นี้ หมายถึง สิ่งที่มีลักษณะไหลหรือเกาะกุมรวมตัวได้ และมีคุณสมบัติทำให้วัตถุหรือสิ่งต่างๆ เกาะกุมรวมตัวเข้าเป็นกลุ่มก้อน หรือไหลได้ โดยที่ธาตุน้ำนี้ ถ้ามีอยู่เป็นจำนวนมากในวัตถุสิ่งใดๆ ก็ตาม จะทำให้สิ่งของเหล่านั้นไหลและไหลไปได้ แต่ถ้ามีจำนวนน้อยจะทำให้วัตถุสิ่งของต่างๆ เกาะกุมกันเป็นกลุ่มก้อน อุปมาเหมือนยางเหนียว ที่สามารถเชื่อมประสานวัตถุสิ่งของให้ติดกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนได้

หากว่าในวัตถุใดมีจำนวนธาตุน้ำมากกว่าธาตุดินอำนาจของธาตุน้ำจะทำให้ธาตุดินมีอำนาจน้อยลง

จึงเป็นเหตุให้วัตถุนั้นอ่อนเหลวและสามารถไหลไปมาได้ ดังเช่นน้ำ ที่น้ำไหลไปมาได้เพราะว่ามีธาตุน้ำมาก ธาตุดินน้อย เมื่อธาตุน้ำน้อยจึงถูกอำนาจของธาตุน้ำทำให้ธาตุน้ำซึ่งปกติมีลักษณะแข็งไหลไปมาได้

แต่หากว่าธาตุน้ำมีจำนวนน้อยกว่าธาตุน้ำ อำนาจของธาตุน้ำจะทำให้ปริมาณธาตุน้ำเกาะกุมกัน เป็นกลุ่มเป็นก้อน เหมือนกับการประพรมน้ำลงไปในผงแป้งหรือผงฝุ่น ทำให้ผงแป้งหรือผงฝุ่นจับตัวกัน เป็นก้อนได้

ธาตุน้ำหรือธาตุน้ำนี้ มีทั้งที่อยู่ภายในร่างกายของสิ่งมีชีวิตและที่อยู่ภายนอก

ธาตุน้ำที่อยู่ภายในร่างกาย คือ ส่วนต่างๆ ภายในร่างกายที่มีลักษณะเอิบอาบ ชุ่มซาบ ไหลได้ ได้แก่ ตี เสลด น้ำเหลือง เลือด เหงื่อ มันทัน น้ำตา เพลมมัน น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ มูตร และสิ่งอื่นๆ ที่มีลักษณะเอิบอาบ ชุ่มซาบไป

ธาตุน้ำที่อยู่ภายนอก คือ สิ่งต่างๆ ภายนอกในร่างกายที่มีลักษณะเอิบอาบ เหนียว เกาะกุม ได้แก่ วัสดุที่มีอยู่ในส่วนต่างๆ ของพืชผักและผลไม้ สิ่งต่างๆ นมสด นมข้น เนยใส เนยข้น น้ำที่อยู่ในพื้นดิน น้ำที่อยู่ในอากาศ ฯลฯ

3. เตโชธาตุ

เตโชธาตุ คือ ธาตุไฟ มีลักษณะร้อนและเย็น ลักษณะร้อนชื่อว่า อุณหเตโช ลักษณะเย็นชื่อว่า สิตเตโช เตโชธาตุทั้ง 2 ชนิด มีสภาวะลักษณะเป็นไอ โดยอุณหเตโช มีไอร้อนเป็นลักษณะ และสิตเตโช มีไอยุเย็นเป็นลักษณะ ซึ่งเตโชธาตุทั้ง 2 ชนิด มีหน้าที่ทำให้วัตถุต่างๆ สุก และละเอียดนุ่มนวล ดังจะเห็นได้จาก เมื่อวัตถุต่างๆ ส่วนมาก เช่น อาหาร ทำให้สุกด้วยความร้อน แต่อาหารบางอย่างก็ทำให้สุกด้วยความเย็นได้เหมือนกัน

เตโชธาตุหรือธาตุไฟ มีทั้งที่อยู่ภายในและภายนอกในร่างกาย โดย

ธาตุไฟภายในร่างกาย คือ ธาตุที่เป็นเครื่องยังกายให้อบอุ่น ยังกายให้ทรุดโทรม ยังกายให้กระวนกระวาย และธาตุที่เป็นเหตุให้ของที่บริโภคเข้าไปย่อยได้ด้วยดี รวมทั้งสิ่งอื่นๆ ที่อบอุ่น ถึงความเร่าร้อน

ธาตุไฟภายนอก คือ ความร้อน ความอุ่น ความอบอุ่นภายนอก ได้แก่ ไฟจากการเผาไหม้วัสดุต่างๆ ไฟจากฟ้าผ่า ความร้อนแห่งไฟ ความร้อนแห่งดวงอาทิตย์ ความร้อนในกองวัสดุต่างๆ เช่น กองฟืน กองหญ้า กองข้าวเปลือก กองขี้เถ้า ฯลฯ

ธาตุไฟ มี 5 ชนิด คือ

อุสมาเตโช คือ เตโชธาตุที่มีประจำอยู่ในร่างกายของสัตว์ทั้งหลาย ซึ่งได้แก่ไออุ่นในร่างกาย

สนตปปนเตโช คือ เตโชธาตุที่มีความร้อนมาก

ทहनเตโช คือ เตโชธาตุที่มีความร้อนสูงจัด สามารถเผาผลาญร่างกายให้บริบูรณ์ได้

ชิรณเตโช คือ เตโชธาตุที่ทำให้ร่างกายทรุดโทรมแก่ลง

ปากกเตโช คือ เตโชธาตุที่ทำหน้าที่ย่อยอาหาร

ในเตโชธาตุทั้ง 5 ชนิดนี้ ที่มีอยู่ในร่างกายสิ่งมีชีวิต คือ อุสมาเตโช กับ ปากกเตโช สำหรับ สกตปปนเตโช ทहनเตโช และชิรณเตโช จะไม่อยู่ประจำในร่างกาย แต่ปรากฏขึ้นเนื่องจาก อุสมาเตโช มีอาการบริบูรณ์ไป เช่น การที่เป็นไข้ตัวร้อน เกิดจาก อุสมาเตโช เปลี่ยนสภาพไปเป็น สกตปปนเตโช หรือ ถ้ามีไข้สูงตัวร้อนจัดจนเพ้อคลั่ง เป็นเพราะ อุสมาเตโช มีสภาพบริบูรณ์มากขึ้นจาก สกตปปนเตโช กลายเป็น ทहनเตโช และสำหรับผู้ที่มีโรคภัยเบียดเบียนอยู่เสมอ หรือผู้ที่ล่วงเข้าปัจฉิมวัย อุสมาเตโช จะเปลี่ยนสภาพเป็น ชิรณเตโช ทำให้ปรากฏอาการทรุดโทรมของร่างกายเกิดขึ้น เช่น ผมหงอก ฟันหัก ตามัว เนื้อหนังเหี่ยว เป็นต้น

4. วาโยธาตุ

วาโยธาตุ คือ ธาตุลม มีลักษณะเคลื่อนไหว โดยธาตุลมที่มีลักษณะเคลื่อนไหวเรียกว่า วิตถัมภนวาโย เป็นวาโยธาตุที่ทำให้สิ่งต่างๆ ที่เกิดพร้อมกับตัววาโยธาตุเองตั้งมั่น ไม่ให้คลอนแคลน เคลื่อนไหวไปได้ ในร่างกายของคนเรา ถ้าวิตถัมภนวาโยปรากฏขึ้นในผู้ใดเข้า จะทำให้ผู้นั้นรู้สึกดี เมื่อ ยืดตามร่างกาย หรือขณะที่มีการเกร็งตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย หรือเพ่งตาเป็นเวลานานๆ โดยไม่กะพริบตา จะทำให้วิตถัมภนวาโยปรากฏขึ้นโดยการกระทำของผู้นั้นเอง แต่สำหรับกรณีที่เกิดขึ้นใน ภายนอกนั้น วัตถุสิ่งของต่างๆ ที่ตั้งอยู่ได้อย่างมั่นคง หรือทำให้ตั้งขึ้นก็เป็นเพราะวาโยธาตุลักษณะนี้ เช่นกัน เช่น ลูกบอลที่ถูกอัดลมเข้าไปภายใน การที่ลูกบอลตั้งขึ้นก็เพราะวาโยที่เป็นวิตถัมภนวาโย

ส่วนธาตุลมที่มีลักษณะเคลื่อนไหวเรียกว่า สมิธนวาโยนี้ทำให้รูปที่เกิดพร้อมกันกับตน เคลื่อนไหว ไปได้ เช่น สัตว์ทั้งหลายที่เคลื่อนไหวอริยาบถต่างๆ ได้ การกะพริบตา กลอกตา กระดิกมือ กระดิกเท้า การถ่ายเทสิ่งโสโครกออกจากร่างกาย การคลอเคลื่นต่างๆ เหล่านี้ เป็นด้วยอำนาจสมิธนวาโย ทั้งสิ้น ส่วนสมิธนวาโยที่อยู่ภายนอกสัตว์นั้น ทำให้วัตถุสิ่งต่างๆ เคลื่อนจากที่เดิมไปได้

วาโยธาตุหรือธาตุลม มีทั้งที่อยู่ภายในและภายนอกร่างกาย

ธาตุลมที่อยู่ภายในร่างกาย คือ สิ่งที่มีลักษณะพัดผ่านไปในร่างกาย ได้แก่ ลมพัดขึ้นเบื้องบน ลมพัดลงเบื้องต่ำ ลมในท้อง ลมในลำไส้ ลมแล่นไปตามอวัยวะน้อยใหญ่ ลมหายใจออก ลมหายใจเข้า และ สิ่งอื่นๆ ที่พัดผ่านในร่างกาย

ธาตุลมภายนอก คือ ความพัดไปมา ความเคลื่อนไหวของวัตถุสิ่งของต่างๆ ได้แก่ ลมในลักษณะ ต่างๆ เช่น ลมตะวันตก ลมตะวันออก ลมเหนือ ลมใต้ ลมมีฝุ่นละออง ลมไม่มีฝุ่นละออง ลมหนาว ลมร้อน ลมจากการกระพือปีก ฯลฯ

5. อากาสธาตุ

อากาสธาตุ หรือ ธาตุอากาศ คือ ช่องว่าง ที่ว่าง ความว่างเปล่า สถานที่ที่ไม่มีปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ หรือช่องว่างที่อยู่ระหว่างธาตุต่างๆ ซึ่งอากาสธาตุนี้มีทั้งอากาสธาตุที่อยู่ภายในและภายนอกร่างกาย

อากาสธาตุภายใน คือ ช่องว่างต่างๆ ที่อยู่ภายในร่างกาย เป็นที่ที่เนื้อและเลือดไม่สัมผัสผลถูกต้อง ได้แก่ ช่องหู ช่องจมูก ช่องปาก ช่องทางเดินอาหาร ช่องว่างในกระเพาะอาหาร และช่องทางขับถ่าย อาหารออกจากร่างกาย หรือความว่างเปล่า ช่องว่างอื่นๆ ที่อยู่ภายในร่างกาย

อากาสธาตุภายนอก คือ ความว่างเปล่า ช่องว่างต่างๆ ที่มหาภูตรูป 4 คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม ไม่สัมผัสผลถูกต้องที่อยู่ภายนอกร่างกาย เช่น ช่องว่างระหว่างอนุภาคในอะตอม อากาศ เป็นต้น

6. วิญญาณธาตุ

วิญญาณธาตุ คือ ธาตุรู้ วิญญาณธาตุนี้เมื่อเข้าไปอยู่ในธาตุทั้ง 5 จะทำให้สิ่งนั้นมีชีวิต แต่โดยปกติแล้ว จะมีเฉพาะในคนและสัตว์เท่านั้น และมีอยู่ขณะที่ยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น (ดังนั้นเมื่อมนุษย์และสัตว์ตายแล้ว คงเหลือเพียงธาตุ 5 ส่วนวิญญาณธาตุจะหายไป ร่างกายของมนุษย์ที่ตายแล้ว จึงไม่ต่างจากสรรพสิ่งทั้งปวง)

วิญญาณธาตุนี้ ทำหน้าที่รับรู้ จึงทำให้บุคคลรู้สิ่งต่างๆ ได้ คือรู้ว่าอะไรเป็นอะไร รู้ว่าสุขบ้าง ทุกข์บ้าง ไม่ทุกข์ไม่สุขบ้าง การที่เรารู้เรื่องราวต่างๆ หรือมีความรู้สึกนึกคิดต่างๆ ก็เพราะเรามีวิญญาณธาตุ โดยความรู้ี้รู้ด้วยวิญญาณธาตุทั้ง 6 ซึ่งประกอบด้วย จักขุวิญญาณธาตุ ธาตุรู้ทางตา โสตวิญญาณธาตุ ธาตุรู้ทางหู ฆานวิญญาณธาตุ ธาตุรู้ทางจมูก ชิวหาวิญญาณธาตุ ธาตุรู้ทางลิ้น กายวิญญาณธาตุ ธาตุรู้ทางกาย มโนวิญญาณธาตุ ธาตุรับรู้ทางใจ

โดยเมื่อเราได้รับสิ่งต่างๆ ภายนอกผ่านช่องทางการรับรู้ต่างๆ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ก็จะทำให้เกิดกระบวนการรับรู้ขึ้นด้วยการทำงานของวิญญาณธาตุ ซึ่งเราจะเข้าใจเรื่องราวเหล่านี้ได้ก็ต่อเมื่อได้ศึกษาและลงมือปฏิบัติสมาธิ

2.2 จุดมุ่งหมายของการศึกษาเรื่องธาตุ

ที่ต้องศึกษาเรื่องธาตุนี้ เพื่อจะได้ทำให้เราเข้าใจว่า สิ่งต่างๆ ทั้งหลาย ทั้งที่มีอยู่ในโลกและนอกโลกไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่ก็ตามล้วนเกิดจากการที่ธาตุทั้งหลายมารวมตัวกันด้วยสัดส่วนที่แตกต่างกันไป จึงเกิดเป็นสิ่งต่างๆ มากมายหลากหลายชนิด และมีอายุจำกัด เนื่องจากคงสภาพได้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เมื่อถึงคราวธาตุต่างๆ เหล่านี้ ก็ต้องแตกแยกกระจายออกจากกัน ไม่สามารถคงทนถาวรอยู่ได้

ดังนั้น เราจึงไม่ควรยึดมั่นถือมั่นในสิ่งใดๆ ในโลก ไม่ว่าสิ่งนั้นจะมีคุณสมบัติหรือลักษณะใดๆ ก็ตาม เพราะแม้ว่าเราจะมีสิ่งที่ชื่นชมพอกพอใจเพียงใด แต่เราก็ไม่สามารถที่จะรักษาและครอบครองสิ่งนั้นได้ตลอดไป เมื่อถึงเวลาสิ่งเหล่านั้นก็เสื่อมสลายแปรสภาพกลับกลายเป็นธาตุ 4 ซึ่งเป็นส่วนประกอบดั้งเดิมของสิ่งของทั้งหลายทั้งปวง การยึดมั่นถือมั่นในสิ่งทั้งปวงจะนำมาซึ่งความทุกข์ ความเศร้าโศกเสียใจ และเป็นเหตุแห่งความขัดแย้ง เกิดการแก่งแย่งแข่งขัน เบียดเบียนกันและกัน และไม่สามารถหลุดพ้นจากทุกข์ได้

การที่โลกของเราสับสนวุ่นวายอยู่ทุกวันนี้ ก็เพราะว่าชาวโลกไม่มีความเข้าใจในเรื่องธาตุ จึงทำให้ไม่มีความรู้และเข้าใจในความเป็นจริงว่าทุกสิ่งไม่มีอะไรเที่ยงแท้แน่นอน ต่างก็เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปในที่สุด ด้วยเหตุนี้ ชาวโลกจึงต่างอ้างความเป็นเจ้าของในสิ่งต่างๆ เกิดความเห็นแก่ตัว มีการเอารัดเอาเปรียบกันขึ้นในสังคม ที่ร้ายไปกว่านั้นเกิดการรบราฆ่าฟัน กลายเป็นสงครามในหลายภูมิภาคทั่วโลก นำมาซึ่งความเสียหายของชีวิตและทรัพย์สินเหลือคณานับ

หากชาวโลกได้ศึกษาในเรื่องธาตุ ก็จะเข้าใจได้ว่าสิ่งต่างๆ ไม่มีอะไรเที่ยงแท้แน่นอน จึงไม่ควรจะยึดมั่นถือมั่น เพราะแม้แต่ตัวเราเองก็ไม่ได้อยู่ค่าฟ้า ไม่ว่าจะยิ่งใหญ่หรือร่ำรวยสักปานใด ลักวันหนึ่งทุกคนก็ต้องตาย ต้องจากโลกนี้ไปโดยที่ไม่มีใครนำสิ่งใดติดตัวไปได้ เมื่อทุกคนทราบอย่างนี้ ก็จะไม่เกิดการเอารัดเอาเปรียบ ดูถูกเหยียดหยาม แก่งแย่งแข่งขันและทำร้ายกันและกัน แต่จะมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน เข้าอกเข้าใจกัน เพราะต่างรู้ดีว่าแต่ละคนล้วนมีทุกข์ด้วยกันทั้งสิ้น

ที่สำคัญที่สุดจะทำให้เราเห็นว่าโลกนี้เต็มไปด้วยความทุกข์ トラบใดที่เราจะต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ เราจะต้องเผชิญหน้ากับทุกข์อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้นเมื่อทราบว่าคุณลักษณะของโลกนี้มีแต่ทุกข์ ไม่มีสิ่งใดมั่นคงที่เราจะยึดมั่นถือมั่นได้ เราก็ควรปล่อยวางทุกสิ่ง และควรหาทางที่จะทำให้ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิด ด้วยการสั่งสมบุญกุศลให้มากจนกระทั่งเกิดความเป็นสิริมงคลบริบูรณ์หมดกิเลสไม่ต้องกลับมาเกิดอีกในที่สุด

อีกประการหนึ่ง เมื่อศึกษาเรื่องธาตุแล้ว จะทำให้เราทราบว่า ธาตุสามารถเปลี่ยนแปลงได้ โดยเฉพาะในสิ่งมีชีวิตความเปลี่ยนแปลงของธาตุทำให้คุณลักษณะและคุณสมบัติของธาตุเปลี่ยนแปลงไป ด้วยหากว่าธาตุในสิ่งมีชีวิตได้มีสภาพที่ไม่บริสุทธิ์ คือหย่อนสมรรถภาพ ก็จะทำให้สิ่งมีชีวิตนั้น มีคุณสมบัติหย่อนตามไปด้วย แต่หากว่าธาตุในตัวของคุณสิ่งมีชีวิตใด มีความบริสุทธิ์มาก ลักษณะและคุณสมบัติในตัวของคุณคนนั้นก็ดีขึ้นด้วย ดังนั้นการที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ สามารถกระทำได้โดยการเปลี่ยนแปลงธาตุที่มีอยู่ในตัว ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

2.2.1 สัดส่วนของธาตุนำมาซึ่งความแตกต่าง

จากเนื้อหาที่ผ่านมาในบทเรียนนี้ทำให้เราทราบว่า ธาตุคืออะไร มีลักษณะอย่างไร และทราบว่า มนุษย์และสัตว์เท่านั้น ที่มีธาตุครบทั้ง 6 คือมีวิญญาณธาตุ ในขณะที่สิ่งอื่นมีเพียง 5 ธาตุ มีข้อน่าสังเกตว่า แล้วเหตุใดมนุษย์กับสัตว์ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ ธาตุ 6 ครบด้วยกันทั้งสิ้น จึงมีลักษณะแตกต่างกันอย่างมาก หรือแม้แต่มนุษย์ด้วยกันเองก็ยังมีข้อแตกต่างกัน

เหตุที่ทำให้สิ่งที่มีธาตุครบทั้ง 6 ธาตุเหมือนกัน แต่มีสภาพแตกต่างกันนั้น เป็นเพราะว่า แม้จะมีธาตุทั้ง 6 ครบเหมือนกัน แต่ทว่าสัดส่วนของธาตุแต่ละชนิดมีไม่เท่ากัน หรือความบริสุทธิ์ของธาตุต่างกัน สิ่งที่มีองค์ประกอบต่างกันทั้งในด้านสัดส่วน ในด้านคุณสมบัติหรือความบริสุทธิ์ ลักษณะย่อมปรากฏออกมาแตกต่างกันเสมอ ยกตัวอย่าง เพชรกับหิน มีคุณสมบัติและลักษณะที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจน ทั้งนี้เป็นเพราะว่า เพชรกับหินมีสัดส่วนและความบริสุทธิ์ของธาตุที่เป็นองค์ประกอบต่างกัน

เช่นเดียวกัน ในสิ่งมีชีวิต เช่น มนุษย์ แม้ว่าจะเป็นมนุษย์หรือเป็นคนเหมือนกัน เกิดในประเทศเดียวกัน หรือแม้กระทั่งเป็นลูกพ่อแม่คนเดียวกันที่คลานตามกันออกมา ถึงอย่างนั้นก็ยังมีความแตกต่างกันอยู่ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าธาตุในตัวของแต่ละคนบริสุทธิ์ไม่เท่ากัน ซึ่งเปรียบได้กับการผสมปูนซีเมนต์เพื่อเอามาปั้นเป็นรูป ถ้าส่วนผสมไม่สะอาดมีสิ่งปลอมปนเข้าไป ก็จะทำให้คุณภาพปูนหย่อนไม่แข็งแรงเท่าที่ควรจะเป็น แต่หากว่านำส่วนผสมแต่ละชนิดไปทำความสะอาดก่อนจะนำมาผสมเข้าด้วยกัน ก็จะทำให้ปูนที่นำมาปั้นมีความแข็งแรงขึ้น

เช่นเดียวกันธาตุในสิ่งมีชีวิต ถ้ามีความบริสุทธิ์ต่างกัน ก็ทำให้เกิดความแตกต่างกันตามมา ความบริสุทธิ์ของธาตุในตัวนั้นขึ้นอยู่กับศีลธรรมที่มีอยู่ในบุคคลนั้น ถ้ามีศีลธรรมมาก ธาตุในตัวก็บริสุทธิ์มาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ปกติทั้งมนุษย์และสัตว์ต่างก็มีสิ่งที่ทำให้ธาตุในตัวไม่บริสุทธิ์ ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ และความหลง การที่บุคคลใดมีศีลธรรมมาก ย่อมทำให้ธาตุในตัวบริสุทธิ์มาก เพราะวาศีลธรรมจะช่วยชำระ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ให้เจือจางและหมดไปในที่สุด

การมีธาตุบริสุทธิ์นี้ จะแสดงออกมาในลักษณะต่างๆ เป็นต้นว่า มีสติปัญญาดี เฉลียวฉลาด สุขภาพร่างกายแข็งแรง รูปร่างงดงาม ผิวพรรณผ่องใส เมื่อจะคิด พูด ทำสิ่งใดๆ ก็คิด พูด ทำแต่สิ่งดีๆ ซึ่งตรงกันข้ามกับผู้ที่มิมีธาตุในตัวสกปรก จะมีสติปัญญา สุขภาพร่างกายอ่อนแอ รูปร่างไม่งดงาม เมื่อจะคิด พูด ทำสิ่งใด ก็ทำในสิ่งที่ไม่ดีไม่เกิดประโยชน์ และนำความเสียหาย ความเดือดร้อนมาสู่ทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น

ดังนั้น เหตุที่ทำให้มนุษย์และสัตว์แตกต่างกันก็เพราะว่า มีความโลภ ความโกรธ ความหลงที่ต่างกัน อย่างไรก็ตาม ธาตุในตัวสามารถเปลี่ยนแปลงได้ด้วยศีลธรรม คือ การรักษาศีล และเจริญภาวนา เมื่อหมั่นทำเป็นประจำ จะทำให้ธาตุในตัวบริสุทธิ์ขึ้นได้ ขณะเดียวกัน ถ้าหากไม่อยู่ในศีลธรรม ธาตุที่เคยบริสุทธิ์ก็อาจมัวหมองลงได้เช่นกัน

2.2.2 ธาตุเปลี่ยนแปลงได้

จากที่ได้ศึกษามาจะเห็นว่า ความแตกต่างที่มีในสิ่งทั้งหลายทั้งปวงนั้น เป็นผลมาจากความ แตกต่างกันของสัดส่วนและความบริสุทธิ์ของธาตุ ที่มาประกอบกันเข้าเป็นสิ่งเหล่านั้น และเรายังทราบอีกด้วยว่าความบริสุทธิ์ของธาตุ ขึ้นอยู่กับกิเลสว่า มีความโลภ ความโกรธ ความหลง อยู่ในใจมากน้อยเพียงใด ถ้ามีความโลภ ความโกรธ ความหลง ในใจมาก ความบริสุทธิ์ของธาตุก็น้อยกลายเป็นธาตุสกปรก แต่ถ้าหากว่าความโลภ ความโกรธ ความหลง มีน้อย ธาตุก็บริสุทธิ์มากเป็นธาตุที่สะอาด

ความบริสุทธิ์ของธาตุมากหรือน้อยและความสะอาดหรือความสกปรกของธาตุนี้เองที่ทำให้ชีวิตแต่ละชีวิตแตกต่างกัน จะขอยกตัวอย่างเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น สมมุติว่า มีคนปกติธรรมดาที่มีหน้าที่การทำงาน มีรายได้พอเลี้ยงปากเลี้ยงท้องไม่ลำบากยากเข็ญอะไร มีสติปัญญา จะเล่าเรียนเขียนอ่านสิ่งใดก็เข้าใจง่ายจดจำได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เป็นเพราะว่าธาตุในตัวของคนๆ นั้นมีความสะอาดบริสุทธิ์ในระดับหนึ่ง แต่หากว่าคนๆ นั้นถูกความโลภ ความโกรธ ความหลงเข้าครอบงำจิตใจแล้ว สติปัญญาความสามารถต่างๆ ก็พลอยมีประสิทธิภาพพลดถอยลดน้อยลงไป

เราลองสังเกตตัวเราเองก็ได้ ในเวลาที่เราโกรธ เราจะคิดอะไรไม่ค่อยจะออกเอาเสียเลย แม้ว่าปกติเราจะเป็นคนฉลาด คิดอะไรได้รวดเร็วและถูกต้องแม่นยำเสมอ แต่เมื่อทันทีที่ถูกความโกรธครอบงำ เรากลับนึกอะไรไม่ออก นึกได้เพียงความคิดที่จะทำลาย คิดที่จะเบียดเบียนผู้อื่น หรือในยามที่เราดื่มกินของมีเมาเข้าไปในร่างกาย จากที่เคยมีบุคลิกภาพที่สง่างาม ก็กลับกลายเป็นเดินโซซัดโซเซ ไม่ตรงทาง ใครพูดอะไรก็ฟังไม่ค่อยจะรู้เรื่อง เมื่อพูดเองก็ยากที่จะสื่อสารให้คนอื่นเข้าใจได้

ในทางกลับกัน จากคนปกติธรรมดาเหมือนกัน หากว่าได้ทำให้ธาตุในตัวมีความบริสุทธิ์มากขึ้น ประสิทธิภาพในตัวก็จะมากขึ้นตามไปด้วย ยกตัวอย่างง่ายๆ เมื่อเราพักผ่อนอย่างเพียงพอ ไม่มีอาการป่วยไข้ มีสมองที่ปลอดโปร่ง อารมณ์ก็แจ่มใสเบิกบาน เราจะสังเกตได้ทันทีว่า จะทำอะไรดูเหมือนง่ายดาย สะดวกรวดเร็วสำเร็จได้อย่างดี

ยิ่งไปกว่านั้น ถ้าธาตุในตัวเราบริสุทธิ์มากขึ้นไป คุณสมบัติก็จะมากขึ้นตามไปด้วย หลายท่านคงจะเคยเห็น หรืออย่างน้อยก็เคยได้ยินได้ฟัง เรื่องราวเกี่ยวกับพระธาตุของพระอาจารย์นวกปฏิบัติธรรมทั้งหลาย หรือพระธาตุของพระอรหันต์องค์ต่างๆ สิ่งเหล่านี้ คือเครื่องยืนยันว่า ธาตุต่างๆ โดยเฉพาะที่อยู่ในร่างกายมนุษย์ สามารถเปลี่ยนแปลงและทำให้บริสุทธิ์ได้

ดูอย่างพระอรหันต์หรือพระอาจารย์ท่านต่างๆ ท่านก็เป็นคนธรรมดา แล้วเหตุใด เมื่อท่านละสังขาร มีการเผาศรีระของท่านไปแล้ว กลับปรากฏเหลือเป็นพระธาตุลักษณะคล้ายหินแต่ว่า ไสและเลื่อมเป็นมันวาว ในขณะที่เผาคนธรรมดาทั่วไป กลับเหลือเพียงเถ้าถ่านและกระดูกป่นๆ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า พระอรหันต์หรือพระอาจารย์เหล่านั้น ท่านได้กลั่นธาตุในตัวของท่านให้สะอาดบริสุทธิ์ มีความโลภ ความโกรธ และความหลงเบาบางหรือจนกระทั่งหมดไป

การที่จะทำธาตุให้บริสุทธิ์นี้ สามารถทำได้โดยการรักษาศีล และปฏิบัติธรรมเจริญสมาธิภาวนา ซึ่งศีลก็มีด้วยกันหลายระดับ ผลของศีลก็แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับชนิดของศีลและความตั้งใจในการรักษา เช่น ศีลของผู้ครองเรือน ศีลของนักบวช

การปฏิบัติธรรมเจริญสมาธิภาวนาก็เช่นกัน ย่อมให้ผลแตกต่างกันตามสภาวะธรรมที่ผู้ปฏิบัติ แต่ละท่านได้เข้าถึง ยิ่งรักษาศีลได้บริสุทธิ์มาก ก็จะปฏิบัติธรรมเจริญสมาธิภาวนาได้สงบมาก ยิ่งถ้าเข้าถึง ธรรมะภายในที่ละเอียดมากขึ้นเท่าใด ผลที่ได้ก็มากขึ้นตามลำดับ

อย่างเช่นพระภิกษุ สามเณร ที่บวชแล้วตั้งใจประพฤติปฏิบัติธรรม และรักษาศีลเป็นอย่างดี ก็จะได้อันสงฆ์จนเป็นคุณสมบัติของพระภิกษุ สามเณรรูปนั้น อย่างที่เราเคยได้ศึกษาจากพระไตรปิฎกว่า พระภิกษุหรือสามเณรในสมัยพุทธกาล บางรูปมีตาทิพย์บ้าง หูทิพย์บ้าง หาะได้บ้าง ระลึกชาติได้บ้าง แยกร่างเป็นหลายคนได้ก็มี นี่คือผลของการทำธาตุภายในให้สะอาดบริสุทธิ์ ซึ่งถ้าบริสุทธิ์มากที่สุดก็จะทำให้หมดกิเลส ไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีก แต่ถึงอย่างไรก็ตาม แต่ละท่านก็มีคุณสมบัติไม่เท่ากัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความบริสุทธิ์ของธาตุภายในของท่านเหล่านั้น

ดังนั้น ถ้าเราต้องการจะมีธาตุในตัวที่บริสุทธิ์ สามารถทำได้ด้วยการลงมือรักษาศีล และปฏิบัติธรรมเจริญสมาธิภาวนาอย่างจริงจัง และหากว่าเราตั้งใจทำกันอย่างจริงจัง จนกระทั่งธาตุในตัวของสะอาดบริสุทธิ์หมดจดโดยสิ้นเชิง จะทำให้เราไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดในโลกนี้อีก พ้นจากทะเลแห่งความทุกข์ได้ตลอดไป

2.2.3 สัตว์โลกคบกันโดยธาตุ

เนื่องจากสิ่งทั้งหลายแตกต่างกันเป็นเพราะว่า มีสัดส่วนของธาตุแต่ละชนิดรวมทั้งความบริสุทธิ์ สะอาดแตกต่างกัน ทำให้เกิดคุณสมบัติแตกต่างกันไป ด้วยเหตุนี้ สิ่งต่างๆ ในโลกจึงรวมกันหรือแยกกัน เป็นประเภทตามคุณสมบัติ หรือตามธาตุที่แต่ละสิ่งมี โดยที่สิ่งที่มีคุณสมบัติเหมือนกันก็จะอยู่รวมกัน แต่ถ้าคุณสมบัติ หรือธาตุต่างกันก็จะแยกกัน อาทิเช่น สิ่งที่มีคุณสมบัติหรือธาตุเหมือนกัน เป็นต้นว่า น้ำ ถ้าเราเทน้ำออกจากภาชนะ 2 ใบ ลงในภาชนะเดียวกัน น้ำนั้นก็ไหลเข้าไปรวมตัวกันได้อย่างกลมกลืน หรือแม้แต่ น้ำที่ไหลมาจากต้นน้ำจากสถานที่ต่างๆ สุดท้ายก็ไหลไปรวมกันในแม่น้ำ ในทะเล ในมหาสมุทร เหมือนกัน เช่นเดียวกันกับธาตุอื่น และสิ่งทั้งหลายที่มีคุณสมบัติเหมือนกัน ก็อยู่ในลักษณะนี้

แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าเรานำธาตุที่มีคุณสมบัติต่างกันมาไว้ด้วยกัน สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะไม่สามารถ รวมกันเป็นเนื้อเดียวกันได้ เป็นต้นว่า น้ำกับน้ำมัน ถ้าเราผสมน้ำกับน้ำมันเข้าด้วยกัน แม้ว่าจะเขย่าและใช้ความ พยายามอย่างไรเพื่อจะให้น้ำกับน้ำมันผสมเข้าเป็นเนื้อเดียวกันน้ำกับน้ำมันก็ไม่สามารถรวมเข้าเป็นเนื้อเดียวกันได้ ทั้งนี้เป็นเพราะทั้งสองมีธาตุหรือคุณสมบัติต่างกัน

ไม่เฉพาะวัตถุสิ่งของ แม้มนุษย์และสัตว์ก็เป็นเช่นนั้น สัตว์ประเภทใดก็มีธรรมชาติเข้าไปสู่หมู่

สัตว์ประเภทรันนั้น ดังมีภาษิตที่ว่า “นกเข้าฝูงนก เนื้อเข้าฝูงเนื้อ ปลาเข้าฝูงปลา” เช่นเดียวกับคน ปกติของใครก็จะเข้าคบหาสมาคมกับคนที่มีธาตุเหมือนกัน หรือใกล้เคียงกัน อย่างที่เรียกกันว่า ลูกอัธยาศัยหรือใจตรงกัน เป็นต้น ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้พระลัมมัลลพุทธเจ้าของเราได้ทรงแสดงไว้ตอนหนึ่งว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลาย ย่อมคบค้าสมาคมกันโดยธาตุที่เดียว คือพวกมิถิชาปฏิญฺฐิ ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกมิถิชาปฏิญฺฐิ พวกมิถิชาสังกะปะ ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกมิถิชาสังกะปะ พวกมิถิชาวาจา ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกมิถิชาวาจา พวกมิถิชากัมมันตะ ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกมิถิชากัมมันตะ พวกมิถิชาอาชีวะ ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกมิถิชาอาชีวะ พวกมิถิชาวายามะ ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกมิถิชาวายามะ พวกมิถิชาสติ ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกมิถิชาสติ พวกมิถิชาสมาธิ ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกมิถิชาสมาธิ

พวกลัมมาปฏิญฺฐิ ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกลัมมาปฏิญฺฐิ พวกลัมมาสังกะปะ ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกลัมมาสังกะปะ พวกลัมมาวาจา ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกลัมมาวาจา พวกลัมมากัมมันตะ ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกลัมมากัมมันตะ พวกลัมมาอาชีวะ ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกลัมมาอาชีวะ พวกลัมมาวายามะ ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกลัมมาวายามะ พวกลัมมาสติ ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกลัมมาสติ พวกลัมมาสมาธิ ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกลัมมาสมาธิ¹”

จากพุทธดำรัสนี้ ทำให้เราเข้าใจได้ถึงสภาพชีวิตจริงในสังคม ที่แต่ละคนต่างก็มีกลุ่ม และเข้าหากลุ่มของตนเอง เพราะว่ามีธาตุใกล้เคียงกัน ด้วยเหตุนี้ มนุษย์แต่ละคนจึงไปสู่กลุ่มต่างๆ ตามธาตุของตน ซึ่งเราจะสังเกตเห็นได้ทั่วไปในสังคม เป็นต้นว่า ข้าราชการก็จะเข้าหาสมาคมกับเหล่าข้าราชการด้วยกัน หรือพวกติดยาเสพติด พวกนักเล่นการพนันก็จะไปสู่กลุ่มของตนเช่นกัน ทั้งนี้เป็นเพราะธาตุในตัวใกล้เคียงกัน ทำให้ดึงดูดเข้าหากัน ดังนั้นถ้าเราอยากจะไปเข้าสมาคมกับกลุ่มคนประเภทใด ก็สามารถทำได้ด้วยการทำให้มีธาตุใกล้เคียงหรือเหมือนกับกลุ่มคนเหล่านั้น หรือที่เรียกว่ากลิ่นธาตุ หรือแปรธาตุตั้งที่ได้กล่าวมาแล้ว ในทำนองกลับกันก็พึงสังวรระวังว่า หากเราไปสังสรรค์ผูกสัมพันธ์คบหาใกล้ชิดกับคนประเภทใดแล้ว ธาตุในตัวของเราจะเหนี่ยวนำให้ธาตุในตัวของเราค่อยๆ เปลี่ยนไปใกล้เคียงกับธาตุในตัวของเขาด้วย เราจึงต้องหลีกเลี่ยงการคบคนพาล แต่หมั่นคบบัณฑิต

¹ อรรถสังคิกสูตร, สังยุตตนิกาย นิทานวรรค, มก.เล่ม 26 ข้อ 399-400 หน้า 484-485.

2.2.4 ธาตุทั้งหลายเป็นไตรลักษณ์

จากบทเรียนที่ผ่านมาในบทนี้ ทำให้เราเห็นว่า สิ่งต่างๆ มีธาตุเป็นที่สุด คือ ถ้าเป็นมนุษย์หรือสัตว์ หากแยกออกแล้วก็เป็นเพียงการประชุมรวมกันของธาตุ 6 คือ ปรฐวิธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ อากาสธาตุ และวิญญานธาตุ สิ่งอื่นก็เช่นกันเมื่อแยกออกแล้วล้วนประกอบขึ้นด้วยธาตุทั้งหลาย เว้นแต่เพียงวิญญานธาตุเท่านั้น และหากว่ามนุษย์หรือสัตว์ตายแล้ว ก็มีสภาพไม่ต่างจากสิ่งไม่มีชีวิตทั้งหลาย

ดังนั้น เราจึงไม่ควรยึดมั่นถือมั่นสิ่งใดในโลก เพราะไม่มีสิ่งใดเลยที่จะมั่นคงถาวรได้ตลอดไป ทุกสิ่งทุกอย่างเมื่อถึงเวลาหนึ่งย่อมสลายไปตามเหตุปัจจัย ธาตุต่างๆ จะคืนสู่สภาพเดิมของมัน เป็นต้นว่า ร่างกายของมนุษย์เมื่อตายแล้ว ส่วนต่างๆ ก็เสื่อมสลายไปตามอำนาจเดิมของธาตุ กลับกลายเป็นธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม ธาตุอากาศ กระจายแตกแยกออกจากกัน มิได้รวมอยู่ดังเดิม ร่างกายของคนที่ตายแล้วจึงไม่สามารถคงสภาพเดิมอยู่ได้

ด้วยเหตุนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อทรงแสดงถึงธาตุต่างๆ แล้ว จึงตรัสสอนว่า ให้เห็นธาตุทั้งหลายด้วยปัญญาตามความเป็นจริงว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงในโลกนี้ที่เป็นสังขารธรรมเกิดจากปัจจัยปรุงแต่ง ยังตกอยู่ในกฎไตรลักษณ์ ที่แม้จะเป็นของเรา หรืออยู่ในครอบครองของเรา หรือแม้ตัวเราเอง แต่ก็ไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริงของเรา เมื่อเห็นความเป็นจริงอย่างนี้ก็จะทำให้เบื่อหน่ายในธาตุทั้งหลาย (ที่ประชุมกันขึ้นเป็นสิ่งต่างๆ) และทำให้คลายกำหนดคือไม่ยึดมั่นถือมั่นได้

เพราะถ้าหากว่าไม่ทราบชัดตามความเป็นจริงของธาตุทั้งหลายแล้ว สัตว์ทั้งหลายก็ยังคงมีความผูกพันยินดีในธาตุทั้งหลาย (เพราะธาตุนำมาทั้งความสุขและความทุกข์) จึงไม่สามารถพ้นออกจากโลก คือวัฏสงสารได้ ดังที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ใน โนเจตสูตร ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ตราบเท่าที่สัตว์เหล่านี้ยังไม่ทราบชัดตามความเป็นจริง ซึ่งความแฉ่มชื่น โดยเป็นความแฉ่มชื่น ซึ่งโทษโดยความเป็นโทษ ซึ่งเครื่องสลัดออกโดยความเป็นเครื่องสลัดออก แห่งธาตุทั้ง 4 เหล่านี้เพียงใด สัตว์เหล่านั้นยังสลัดตนออกไม่ได้ พราກออกไม่ได้ ยังไม่หลุดพ้นไปจากโลก พร้อมทั้ง เทวโลก มารโลก พรหมโลก และจากหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ มีใจข้ามพ้น จากแดนกิเลสและวัฏฏะไม่ได้เพียงนั้น ก็เมื่อสัตว์เหล่านี้ได้ทราบชัดตามความเป็นจริง ซึ่งความแฉ่มชื่น โดยเป็นความแฉ่มชื่น ซึ่งโทษโดยความเป็นโทษ ซึ่งเครื่องสลัดออกโดยความเป็นเครื่องสลัดออก แห่งธาตุ 4 เหล่านี้ เมื่อนั้น ย่อมสลัดตนออกได้ พราກออกได้ หลุดพ้นจากโลก พร้อมทั้ง เทวโลก มารโลก พรหมโลก และจากหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ จึงได้มีใจข้ามพ้นจากแดนกิเลสและวัฏฏะอยู่ ดังนี้”¹

¹ โนเจตสูตร, สังยุตตนิกาย นิทานวรรค, มก. เล่ม 26 ข้อ 409 หน้า 497-498.

ทรงแสดงให้ทราบว่า ธาตุทั้งหลายเป็นที่มาแห่งโรค และเป็นที่ปรากฏของความแก่ชรา โดยทรงแสดงไว้ใน อุปปาตสูตร ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ความเกิด ความตั้งอยู่ ความบังเกิด ความปรากฏแห่งปฐวีธาตุ... นั้นเป็นความเกิดแห่งทุกข์ เป็นที่ตั้งแห่งโรค เป็นความปรากฏแห่งชรา มรณะ ความเกิด ความตั้งอยู่ ความบังเกิด ความปรากฏแห่งอาโปธาตุ... แห่งเตโชธาตุ... แห่งวาโยธาตุ นั้นเป็นความเกิดแห่งทุกข์ เป็นที่ตั้งแห่งโรค เป็นความปรากฏแห่งชรา มรณะ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ความดับ ความสงบ ความสูญสิ้นแห่งปฐวีธาตุ ... นั้นเป็นความดับแห่งทุกข์ เป็นความสงบแห่งโรค เป็นความสูญสิ้นแห่งชรา มรณะ ความดับ ความสงบ ความสูญสิ้นแห่งอาโปธาตุ... แห่งเตโชธาตุ... แห่งวาโยธาตุ... นั้นเป็นความดับแห่งทุกข์ เป็นความสงบแห่งโรค เป็นความสูญสิ้นแห่งชรา มรณะ”¹

นอกจากนี้ ยังทรงแสดงให้เห็นว่า จะหลุดพ้นจากทุกข์ได้ต้องไม่ชื่นชมยินดีในธาตุทั้งหลาย (ที่ประชุมกันขึ้นเป็นสิ่งต่างๆ แล้วนำมาซึ่งความชอบใจ) โดยทรงแสดงไว้ใน อภินันทนสูตร ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดย่อมชื่นชมปฐวีธาตุ... ผู้นั้นชื่อว่า ย่อมชื่นชมทุกข์ ผู้ใดย่อมชื่นชมทุกข์ เรากล่าวว่า ผู้นั้นไม่หลุดพ้นจากทุกข์ ผู้ใดย่อมชื่นชมอาโปธาตุ... ผู้ใดย่อมชื่นชมเตโชธาตุ... ผู้ใดย่อมชื่นชมวาโยธาตุ... ผู้นั้นชื่อว่า ชื่นชมทุกข์ ผู้ใดชื่นชมทุกข์ เรากล่าวว่า ผู้นั้นไม่หลุดพ้นจากทุกข์ ดังนี้

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดย่อมไม่ชื่นชมปฐวีธาตุ... ผู้นั้นชื่อว่า ไม่ชื่นชมทุกข์ ผู้ใดไม่ชื่นชมทุกข์ เรากล่าวว่า ผู้นั้นหลุดพ้นจากทุกข์ ผู้ใดไม่ชื่นชมอาโปธาตุ... ผู้ใดไม่ชื่นชมเตโชธาตุ... ผู้ใดไม่ชื่นชมวาโยธาตุ ผู้นั้นชื่อว่า ไม่ชื่นชมทุกข์ ผู้ใดไม่ชื่นชมทุกข์ เรากล่าวว่า ผู้นั้นหลุดพ้นจากทุกข์ ดังนี้”²

¹ อุปปาตสูตร, สังยุตตนิกาย นิทานวรรค, มก. เล่ม 26 ข้อ 414-415 หน้า 501-502.

² อภินันทนสูตร, สังยุตตนิกาย นิทานวรรค, มก. เล่ม 26 ข้อ 412-413 หน้า 500-501.

สรุป

สิ่งทั้งหลายทั้งปวงในโลกล้วนเกิดจากการประชุมกันขึ้นจากธาตุ มีธาตุเป็นที่สุด ด้วยเหตุที่มนุษย์และสัตว์ มีธาตุเป็นองค์ประกอบ 6 ธาตุ ส่วนสิ่งอื่นๆ มีธาตุเป็นองค์ประกอบ 5 ธาตุ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้นสิ่งทั้งหลายจึงไม่มีความมั่นคงถาวร มีความเสื่อมสภาพไปตามเวลาที่ผ่านไป และเมื่อถึงเวลาอันควร เหตุปัจจัยที่ทำให้ธาตุเหล่านั้นมาประชุมรวมกันหมดไป ธาตุเหล่านี้ก็จะแยกสลายกันไป เราจึงไม่ควรยึดมั่น ถือมั่นในสิ่งทั้งปวง เพราะการยึดมั่นถือมั่นย่อมนำมาซึ่งความทุกข์ ความผิดหวัง ความเศร้าโศก และในบางครั้งนำมาซึ่งความเดือดร้อน เราจึงควรมองสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง ซึ่งการมองเช่นนั้นจะทำให้เราสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข และเป็นการเดินบนเส้นทาง สู่มรรคผลนิพพาน หลุดพ้นจากวัฏฏะในที่สุด

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 2 องค์ประกอบของจักรวาล จบโดยสมบูรณ์แล้ว
โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนบทที่ 2 และกิจกรรม 2.1, 2.2 ในแบบฝึกปฏิบัติบทที่ 2
แล้วจึงศึกษาบทที่ 3 ต่อไป

บทที่ 3

โครงสร้างของจักรวาล

3.1 ความรู้เรื่องจักรวาลทางวิทยาศาสตร์

3.1.1 จักรวาลมีจำนวนมากนับประมาณไม่ได้

3.2 องค์ประกอบของจักรวาลทางพุทธศาสตร์

3.3 โครงสร้างทางกายภาพของจักรวาล

3.3.1 โครงสร้างสิ่งต่างๆ รอบเขาสีเนรุ

1. ทวีปทั้ง 4

1.1 ปุพพิเทททวีป

1.2 อปรโคยานทวีป

1.3 อุตตรกูรुทวีป

1.4 ชมพูทวีป

3.3.2 โครงสร้างจักรวาลเบื้องบนเขาสีเนรุ

1. สวรรค์ชั้นที่ 1

2. สวรรค์ชั้นที่ 2

3. สวรรค์ชั้นที่ 3

4. สวรรค์ชั้นที่ 4

5. สวรรค์ชั้นที่ 5

6. สวรรค์ชั้นที่ 6

3.3.3 โครงสร้างจักรวาลเบื้องล่างเขาสีเนรุ

3.4 ที่อยู่อาศัยของสัตว์ทั้งหลายในจักรวาล

3.4.1 ความหมายของภพภูมิ

3.5 องค์ประกอบของภพ

3.5.1 ความหมายของ กามภพ รูปภพ และอรุพภพ

3.6 กามภพ

3.6.1 มนุสสภูมิ

3.6.2 อบายภูมิ 4

1. นิรยภูมิ

1.1 มหานรก

- 1.1.1 ลัญชีวมหานรค
- 1.1.2 กาสสุดตมหานรค
- 1.1.3 ลังฆาฏมหานรค
- 1.1.4 โรรวมหานรค
- 1.1.5 มหาโรรวมหานรค
- 1.1.6 ตาปนมหานรค
- 1.1.7 มหาตาปนมหานรค
- 1.1.8 อเวจีมหานรค

1.2 อุสสทนรค

- 1.2.1 คุณนรค
- 1.2.2 กุกุกุพนรค
- 1.2.3 อลิปัตตนรค
- 1.2.4 เวตรณีนรค

1.3 ยมโลก

- 1.3.1 โลหกุมภินรค
- 1.3.2 ลิมพลีนรค
- 1.3.3 อสินขนรค
- 1.3.4 ตามโพทกนรค
- 1.3.5 อโยคุพนรค
- 1.3.6 ปิสสกะปัพพตนรค
- 1.3.7 ฐุสนรค
- 1.3.8 สิตโลลิตนรค
- 1.3.9 สุนขนรค
- 1.3.10 ยันตปาสาณนรค

1.4 โลกันตนรค

- 2. เปตติวิสยภูมิ
- 3. อสุรกายภูมิ
- 4. ตีรัจฉานภูมิ

3.6.3 เทวภูมิ 6

3.7 รูปภพ

3.8 อรูปภพ

1. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นพบความจริงว่า จักรวาลนี้มีได้มีเพียงจักรวาลเดียว แต่มีจักรวาลมากมายนับไม่ถ้วน และสามารถจัดกลุ่มจักรวาลออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มจักรวาลขนาดเล็ก มีพื้นจักรวาล กลุ่มจักรวาลขนาดกลาง มีล้านจักรวาล กลุ่มจักรวาลขนาดใหญ่ มีแสนโกฏิจักรวาล โครงสร้างของจักรวาลทุกจักรวาล มีส่วนประกอบอย่างเดียวกันและเหมือนกันทุกประการ ประกอบด้วย ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ เขาลิเนรุ ทวีปทั้ง 4 (ชมพูทวีป อปรโคยานทวีป ปุพพิเทหทวีป และอุตตรกุรุทวีป) มหาสมุทรทั้ง 4 สวรรค์ 6 ชั้น และพรหมโลก รวมถึงอรูปพรหมและอบายภูมิด้วย

โครงสร้างจักรวาลเบื้องบนเขาลิเนรุ ทางด้านแนวตั้งส่วนบนของเขาลิเนรุ เป็นที่อยู่ของสัตว์ในสุคติภูมิ คือสวรรค์ชั้นต่างๆ 6 ชั้น ได้แก่ จาตุมาหาราชิกา ดาวดึงส์ ยามา ดุสิตา นิมมานรติ และปรนิมมิตวสวัตติ ถัดจากปรนิมมิตวสวัตติ ยังมีพรหมและอรูปพรหมอีก

2. ภพ หมายถึง โลกเป็นที่อยู่ของสัตว์ มี กามภพ รูปภพ และอรูปภพ ส่วนคำว่า ภูมิ หมายถึง ที่อยู่อาศัยของสัตว์ทั้งหลาย แบ่งออกเป็น 31 ภูมิ

- ภูมิ แปลได้อีกนัยหนึ่งว่า ชั้นแห่งจิต ระดับจิตใจ ระดับชีวิต มี 4 ชั้น คือ กามาวจรภูมิ รูปาวจรภูมิ อรูปาวจรภูมิ และโลกุตตรภูมิ นอกจากนี้ ถ้าแบ่งภูมิเป็น 2 ชั้น ก็จะประกอบด้วย โลกียภูมิ และโลกุตตรภูมิ
- สำหรับองค์ประกอบของภพนั้น ภูมิของสัตว์ทั้งหลายมีองค์ประกอบเหมือนกัน ประกอบด้วยภูมิทั้งหมด 11 ภูมิ คือ กามภพ มีทั้งหมด 11 ภูมิ ได้แก่ มนุสสภูมิ 1 อบายภูมิ 4 และเทวภูมิ 6
- มนุสสภูมิ คือ โลกมนุษย์นี้ และยังรวมถึงคนที่อยู่ในอีกสามโลกในจักรวาลเดียวกับเรา
- อบายภูมิ คือ ภูมิกำเนิดที่ปราศจากความเจริญ มีทั้งหมด 4 ภูมิ ได้แก่ นิรยภูมิ เปตติวิสัยภูมิ อสุรกายภูมิ และดิรัจฉานภูมิ
- นิรยภูมิ หรือ โลกนรก แบ่งออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ ได้แก่ มหานรก อสุสทนรก และยมโลก
- อสุรกายมี 3 ประเภท ได้แก่ เทวอสูร เปตติอสูร นิรยอสูร
- ดิรัจฉานภูมิ คือ โลกของสัตว์ผู้ไปโดยขวาง เช่นสุนัข แมว หนู ไก่ เป็ด งู ปลา เป็นต้น
- เทวภูมิ คือ สวรรค์ 6 ชั้น
- รูปภพ หรือ พรหมโลก คือ ภพอันเป็นที่อยู่ของรูปพรหมมี 16 ชั้น และอรูปภพ คือ ภพอันเป็นที่อยู่ของอรูปพรหม แบ่งออกเป็น 4 ชั้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจ และสามารถอธิบายองค์ประกอบของจักรวาลและโครงสร้างของจักรวาลทางกายภาพได้อย่างถูกต้อง
2. เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจ และสามารถอธิบายรายละเอียดของภาพภูมิต่างๆ ที่เป็นที่อาศัยของเหล่าสรรพสัตว์ทั้งหลายในจักรวาลได้

บทที่ 3 โครงสร้างของจักรวาล

ความนำ

ในบทเรียนที่ผ่านมา นักศึกษาได้เรียนรู้เรื่ององค์ประกอบของจักรวาล ทำให้ทราบว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงนั้นประกอบขึ้นจากการรวมตัวของธาตุ หากเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตก็จะประกอบด้วยธาตุ 4 ผสมกันอย่างลงตัว จนมาเป็นสิ่งต่างๆ ในโลกใบนี้ แต่ถ้าเป็นสิ่งมีชีวิตก็จะเพิ่มวิญญาณธาตุ ซึ่งเป็นส่วนประกอบของจิตใจ ทำให้เกิดความรู้สึกนึกคิดในสัตว์ทั้งหลาย

สำหรับในบทเรียนนี้ นักศึกษาจะได้ทำความรู้จักโครงสร้างของจักรวาลที่ประกอบจากธาตุ 4 รวมตัวกันเป็นระยะเวลายาวนานจนนับไม่ได้ จนกระทั่งมาเป็นจักรวาลที่เราอยู่อาศัยกันในปัจจุบัน

ก่อนอื่นจะขอลำถึงการค้าค้นพบจักรวาลทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ทราบข้อมูลเรื่องจักรวาลที่เราเรียนรู้กันอยู่ในปัจจุบันโดยการค้นพบของนักวิทยาศาสตร์ว่า มีการค้นพบอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างจากพุทธศาสตร์อย่างไร แต่ไม่ว่าจะเป็นการค้นพบแบบใดก็ตาม สารสำคัญของการค้าค้นพบที่ตรงกัน คือสรุปลงตรงคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ว่าทุกอย่างในโลกนี้ ล้วนเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปในที่สุด เราควรจะเบี่ยงหน่ายในการเวียนว่ายอยู่ในโลกใบนี้และรีบสั่งสมความดี เพื่อจะได้หลุดพ้นจากโลกใบนี้ ไปยังฝั่งแห่งพระนิพพาน ดินแดนที่ไม่มีการเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป

3.1 ความรู้เรื่องจักรวาลทางวิทยาศาสตร์

การค้าค้นพบจักรวาลทางวิทยาศาสตร์นั้น นักดาราศาสตร์ได้นำเสนอทฤษฎีว่าด้วยการกำเนิดโลกที่ต่างไปจากความเชื่อดั้งเดิมของศาสนาต่างๆ ที่เชื่อว่าเทพเจ้าเป็นผู้สร้างโลก ซึ่งนักวิทยาศาสตร์นำเสนอว่าโลกไม่ใช่ศูนย์กลางของจักรวาลแต่เป็นเพียงดาวเคราะห์ดวงหนึ่งที่โคจรรอบดวงอาทิตย์ แม้ดวงอาทิตย์จะเป็นศูนย์กลางของระบบสุริยะ แต่ดวงอาทิตย์เป็นเพียงดาวฤกษ์ดวงหนึ่งในบรรดาดาวฤกษ์อีกนับหลายนับล้านดวงที่รวมตัวกันเป็นกาแล็กซี หรือดาราจักร ที่เรียกว่า Milky Way หรือที่คนไทยเรียกว่า ทางช้างเผือก ในจักรวาลของเรามีกาแล็กซีประมาณแสนล้านกาแล็กซี

นักดาราศาสตร์อาจจะแบ่งดวงดาวออกเป็นกาแล็กซี เป็นหมวดหมู่ตามที่เห็นว่าเหมาะสม เท่าที่ค้นพบได้โดยอาศัยเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ และสรุปได้ว่าจักรวาลมีลักษณะเป็นเกลียวเหมือนกันหอย ซึ่งนักวิทยาศาสตร์มองเห็นว่าประกอบไปด้วยหมู่ดาวมากมายละลานตา และที่จุดศูนย์กลางเป็นความสว่างไสวแผ่ออกไปกว้างไกลมาก โลกที่เราอาศัยอยู่นี้เป็นส่วนเล็กๆ ส่วนหนึ่งในจักรวาลเท่านั้น

3.1.1 จักรวาลมีจำนวนมากนับประมาณไม่ได้

ก่อนที่นักศึกษาจะศึกษาโครงสร้างจักรวาลทางพุทธศาสตร์นั้น นักศึกษาควรทราบว่า สรรพสัตว์สรรพสิ่งทั้งหลายที่อยู่ในโลกใบนี้มีเป็นจำนวนมาก จนดูเหมือนว่าโลกของเรามีอาณาบริเวณที่กว้างใหญ่ไพศาลมาก แต่แท้ที่จริงแล้วโลกเป็นเพียงจุดเล็กๆ จุดหนึ่งในจักรวาลอันกว้างกว้างใหญ่ และหากเรานำจักรวาลแต่ละจักรวาลมารวมกัน เราจะเห็นเป็นกลุ่มของจักรวาลที่รวมตัวกัน มีขนาดที่ต่างกัน เล็กบ้างใหญ่บ้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าในโลกธาตุนั้นมีจำนวนจักรวาลที่รวมตัวกันมากหรือน้อย ในย่อหน้านี้มีศัพท์ที่น่าสนใจอยู่คำหนึ่ง คือ คำว่า โลกธาตุ ซึ่งหมายถึง กลุ่มจักรวาล

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นพบความจริงเรื่องจำนวนของจักรวาลนี้เมื่อ 2,500 กว่าปีแล้วว่าจักรวาลนี้มีได้มีเพียงจักรวาลเดียว แต่มีจักรวาลมากมายนับไม่ถ้วน เรียกว่า อนันตจักรวาล ซึ่งตรงกับการค้นพบของนักวิทยาศาสตร์ที่มีการค้นพบเมื่อไม่กี่ 10 ปีที่ผ่านมาว่า จำนวนของจักรวาลมีมากกว่าหนึ่งจักรวาลเช่นกัน น่าอัศจรรย์ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสามารถบอกเราได้อย่างแม่นยำว่า จักรวาลมีจำนวนมากมายมหาศาล ตั้งแต่เมื่อ 2,500 กว่าปีมาแล้ว ทั้งที่ในขณะนั้นความรู้ทางวิทยาศาสตร์ยังไม่สามารถบอกอะไรแก่เราในเรื่องนี้ได้เลย ซึ่งรายละเอียดจำนวนของจักรวาลที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงค้นพบมีกล่าวไว้ในจูฬนิสสูตร¹ มีใจความโดยสรุปว่า

สมัยหนึ่ง พระอานนท์เข้าไปทูลถามพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงเรื่องสาวกของพระสิขีพุทธเจ้าชื่อ พระอภิกุ ที่ยืนอยู่บนพรหมโลกแล้วสามารถเปล่งเสียงได้ไกลถึง 1,000 โลกธาตุ พระอานนท์ได้ตรัสถามพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า พระองค์สามารถเปล่งพระสุรเสียงได้ไกลเท่าไร พระพุทธองค์ตรัสตอบว่า จะให้ไกลเท่าไรก็ได้ตามพุทธประสงค์ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงเรื่องโลกธาตุขนาดต่างๆ ตั้งแต่ สหัสสิขุพนิกาโลกธาตุ (โลกธาตุอย่างเล็กมี 1,000 จักรวาล) ทวิสหัสสิมัชฌิมิกาโลกธาตุ (โลกธาตุขนาดกลางมีล้านจักรวาล) และตีสหัสสิมหาสหัสสิโลกธาตุ (โลกธาตุอย่างใหญ่มีแสนโกฏิจักรวาล) ซึ่งพระองค์จะเปล่งพระสุรเสียงได้ไกลถึงตีสหัสสิมหาสหัสสิโลกธาตุ หรือมากกว่านั้นก็ได้ตามพุทธประสงค์

จากพระสูตรนี้ทำให้เราทราบว่าจักรวาลไม่ได้มีเพียงจักรวาลที่เราอาศัยอยู่เพียงจักรวาลเดียวเท่านั้น แต่ยังมีจักรวาลอื่นๆ อีกจำนวนมากมหาศาล เป็นแสนโกฏิจักรวาล อนันตจักรวาล นอกจากนี้พระพุทธองค์ยังจัดกลุ่มของจักรวาลให้ละเอียดออกไปอีก ซึ่งการแบ่งกลุ่มจักรวาลนี้ เราจะใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์หรือความรู้จากการจินตนาการด้วยสมองของมนุษย์ที่มีสติปัญญาจำกัด ไม่สามารถจะไปค้นคว้าหาคำตอบนี้ได้อย่างชัดเจน ต้องอาศัยผู้ที่ฝึกฝนอบรมจิตมาดีแล้วอย่างพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ที่เห็นจริงแล้วจัดกลุ่มจักรวาลออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มจักรวาลขนาดเล็ก มีพันจักรวาล
2. กลุ่มจักรวาลขนาดกลาง มีล้านจักรวาล

¹ จูฬนิสสูตร, อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต, มก. เล่ม 34 ข้อ 520 หน้า 431-433.

3. กลุ่มจักรวาลขนาดใหญ่ มีแผนโกฏิจักรวาล

นอกจากนี้เรายังทราบว่า มนุษย์ไม่ได้อยู่เฉพาะในโลกที่เราอาศัยอยู่นี้ หรือในจักรวาลนี้เท่านั้น แต่เรายังมีเพื่อนที่ต่างโลก ต่างจักรวาลที่มีมนุษย์และสิ่งมีชีวิตเหมือนกับเรามากมาย

3.2 องค์ประกอบของจักรวาลทางพุทธศาสตร์

นักศึกษาได้ทราบแล้วว่าจำนวนของจักรวาลมีมากมายนับไม่ถ้วนต่อไปนี้เราจะได้ศึกษารายละเอียดโครงสร้างของจักรวาล ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงโครงสร้างของจักรวาลหลายๆ จักรวาลไว้ว่ามีส่วนประกอบอย่างเดียวกันและเหมือนกันทุกประการ เรื่องนี้มีกล่าวไว้ใน จุฬินสูตร เช่นกันว่า

“อาณนทฺ์ ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์แผ่รัศมี ส่องแสงทำให้สว่างไปทั่วทิศ
ตลอดที่มีประมาณเท่าใด โลกมีเนื้อที่เท่านั้น จำนวน 1,000 ใน 1,000 โลกนั้น
มีดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ ภูเขาสิเนรุ อย่างละ 1,000 มีชมพูทวีป อปรโคยานทวีป
อุตตรกุรุทวีป ปุพพิเทหทวีป อย่างละ 1,000 มีมหาสมุทร มหาราช อย่างละ
4,000 มีสวรรค์ 6 ชั้น และพรหมโลก ชั้นละ 1,000”

จากข้อความในพระสูตรนี้ ทำให้ทราบว่า ขอบเขตของจักรวาลมีขนาดกว้างใหญ่เท่าไร แม้จะไม่ได้ ระบุเป็นตัวเลข แต่ก็ทำให้เราเห็นภาพรวมว่า จักรวาลนั้นมีขอบเขตที่กว้างขวางมากเท่ากับรัศมีของดวงจันทร์และดวงอาทิตย์แผ่ออกไปถึง ถ้าเราสามารถวัดระยะทางของเส้นผ่าศูนย์กลางหรือรัศมีของพระจันทร์และพระอาทิตย์ได้ เราก็สามารถทราบจำนวนความกว้างของจักรวาลได้เช่นกัน ซึ่งเป็นเรื่องยากที่จะพิสูจน์

และในจักรวาลที่มีจำนวนมากมหาศาลนั้น องค์ประกอบของจักรวาลมีเหมือนกันหมดทุกประการ ประกอบด้วย ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ภูเขาสิเนรุ ทวีปทั้ง 4 คือ ชมพูทวีป อปรโคยานทวีป ปุพพิเทหทวีป และอุตตรกุรุทวีป มหาสมุทรทั้ง 4 สวรรค์ 6 ชั้น และพรหมโลก ถึงแม้ว่าในพระสูตรนี้มิได้กล่าวถึง อรูปพรหม และ อบายภูมิกก็ตาม แต่ในที่นี้หมายรวมถึงอรูปพรหมและอบายภูมิด้วย ดังที่มีปรากฏอยู่ทั่วไปในพระไตรปิฎกว่า อรูปพรหมและอบายภูมิเป็นส่วนหนึ่งของจักรวาล ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น เป็นองค์ประกอบของจักรวาลโดยภาพรวม

3.3 โครงสร้างทางกายภาพของจักรวาล

ลำดับต่อไปนี้จะนำเสนอการวางตำแหน่งที่ตั้งองค์ประกอบจักรวาลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ละจักรวาลจะมีการวางตำแหน่งโครงสร้างของจักรวาลเหมือนกันทุกประการ ซึ่งจะทำให้นักเรียนเห็นภาพขอบเขตของจักรวาล และตำแหน่งของแต่ละองค์ประกอบชัดเจนยิ่งขึ้น จะขอกล่าวถึงรายละเอียดในเรื่องนี้เพียงคร่าวๆ พอให้เห็นเป็นแนวทางในการศึกษาเท่านั้น

3.3.1 โครงสร้างสิ่งต่างๆ รอบเขาลิเนรุ

เรื่องโครงสร้างจักรวาล จะขอเริ่มอธิบายจากศูนย์กลางของจักรวาลขยายออกไปในแนวข้างโดยรอบเขาลิเนรุ มีภูเขาลิเนรุเป็นศูนย์กลางของจักรวาล ถัดจากเขาลิเนรุออกมา จะมีภูเขา 7 ชั้น รายน้อมเขาลิเนรุ ภูเขาขอบนอกสุดจะต่ำสุด และไล่ระดับความสูงมาจนกระทั่งถึงรอบที่ 7 ติดกับเขาลิเนรุซึ่งมีระดับความสูงที่สุด ในระหว่างเขาแต่ละชั้นจะมีน้ำคั่นกลาง ถัดจากภูเขาทั้ง 7 ชั้นออกไป จะเป็นทะเลใหญ่เป็นที่ตั้งของโลกมนุษย์ทั้ง 4 ทวีป ซึ่งอยู่ประจำ 4 ทิศ รอบเขาลิเนรุ มีดวงอาทิตย์ และดวงจันทร์ลอยอยู่ระดับกึ่งกลางระหว่างระดับพื้นทะเลกับยอดเขาลิเนรุ โคจรรอบเขาลิเนรุ

1. ทวีปทั้ง 4

จะขอขยายความเพิ่มเติมในส่วนของการตั้งตำแหน่งที่ตั้งของโลกมนุษย์ทั้ง 4 ทวีป¹ ซึ่งมีดังนี้

- 1.1 ปุพพิเทททวีป อยู่ตรงกับไหล่เขาด้านทิศตะวันออก มีพื้นเป็นเงิน แสงสีเงินสะท้อนไปยังทวีปซีกนั้น
- 1.2 อปรโคยานทวีป อยู่ตรงกับไหล่เขาด้านทิศตะวันตก มีพื้นเป็นแก้วผลึก แสงใสๆ สะท้อนไปยังทวีปซีกนั้น
- 1.3 อุตตรกुरुทวีป อยู่ตรงกับไหล่เขาด้านทิศเหนือ มีพื้นเป็นทองคำ แสงสีทองสะท้อนไปยังทวีปซีกนั้น
- 1.4 ชมพูทวีป อยู่ตรงกับไหล่เขาด้านทิศใต้ มีพื้นเป็นมรกต แสงสีเขียว สะท้อนไปยังทวีปซีกนั้น

¹ รตนสูตร, ขุททกนิกาย สุตตนิบาต, มก. เล่ม 47 หน้า 36.

3.3.2 โครงสร้างจักรวาลเบื้องต้นเขาลีเนรุ

เราได้ศึกษาโครงสร้างจักรวาลโดยรอบเขาลีเนรุแล้ว ลำดับต่อไปจะนำเสนอโครงสร้างจักรวาล ทางด้านแนวตั้งส่วนบนของเขาลีเนรุ ซึ่งเป็นที่อยู่ของสัตว์ภายในสุคติภูมิ จะเริ่มจากตัวเขาลีเนรุซึ่งเป็นแกนกลางของจักรวาล

1. สวรรค์ชั้นที่ 1 ชื่อ จาตุมหาราชิกา มีที่อยู่รายรอบเขาลีเนรุ เทวดาชั้นนี้มีหลายประเภท ทั้งที่อยู่บนพื้นดิน บนต้นไม้ และอยู่ในอากาศ บางพวกอยู่ปะปนกับที่อยู่ของมนุษย์ในชมพูทวีป พวกที่อยู่ตามดวงดาวทั้งหลายเป็นอากาสเทวา

2. สวรรค์ชั้นที่ 2 ชื่อ ดาวดึงส์ อยู่บนหน้าตักของเขาลีเนรุ ซึ่งเป็นกึ่งกลางของกามภพ

3. สวรรค์ชั้นที่ 3 ชื่อ ยามา อยู่ถัดจากชั้นดาวดึงส์ สูงขึ้นไปในอากาศ

4. สวรรค์ชั้นที่ 4 ชื่อ ดุสิต อยู่ถัดจากสวรรค์ชั้นยามา สูงขึ้นไปในอากาศ มีขนาดใหญ่กว่าสวรรค์ชั้นยามา

5. สวรรค์ชั้นที่ 5 ชื่อ นิมมานรติ อยู่ถัดจากสวรรค์ชั้นดุสิต สูงขึ้นไปในอากาศ มีขนาดใหญ่กว่าสวรรค์ชั้นดุสิต

6. สวรรค์ชั้นที่ 6 ชื่อ ปรนิมมิตวสวัตติ อยู่ถัดจากสวรรค์ชั้นนิมมานรติ สูงขึ้นไปในอากาศ มีขนาดใหญ่กว่าสวรรค์ชั้นนิมมานรติ

พรหมและอรูปพรหมถัดจากสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตติ สูงขึ้นไปอีก มีขนาดใหญ่ขึ้นไปตามลำดับ

3.3.3 โครงสร้างจักรวาลเบื้องต้นเขาล่างเขาลีเนรุ

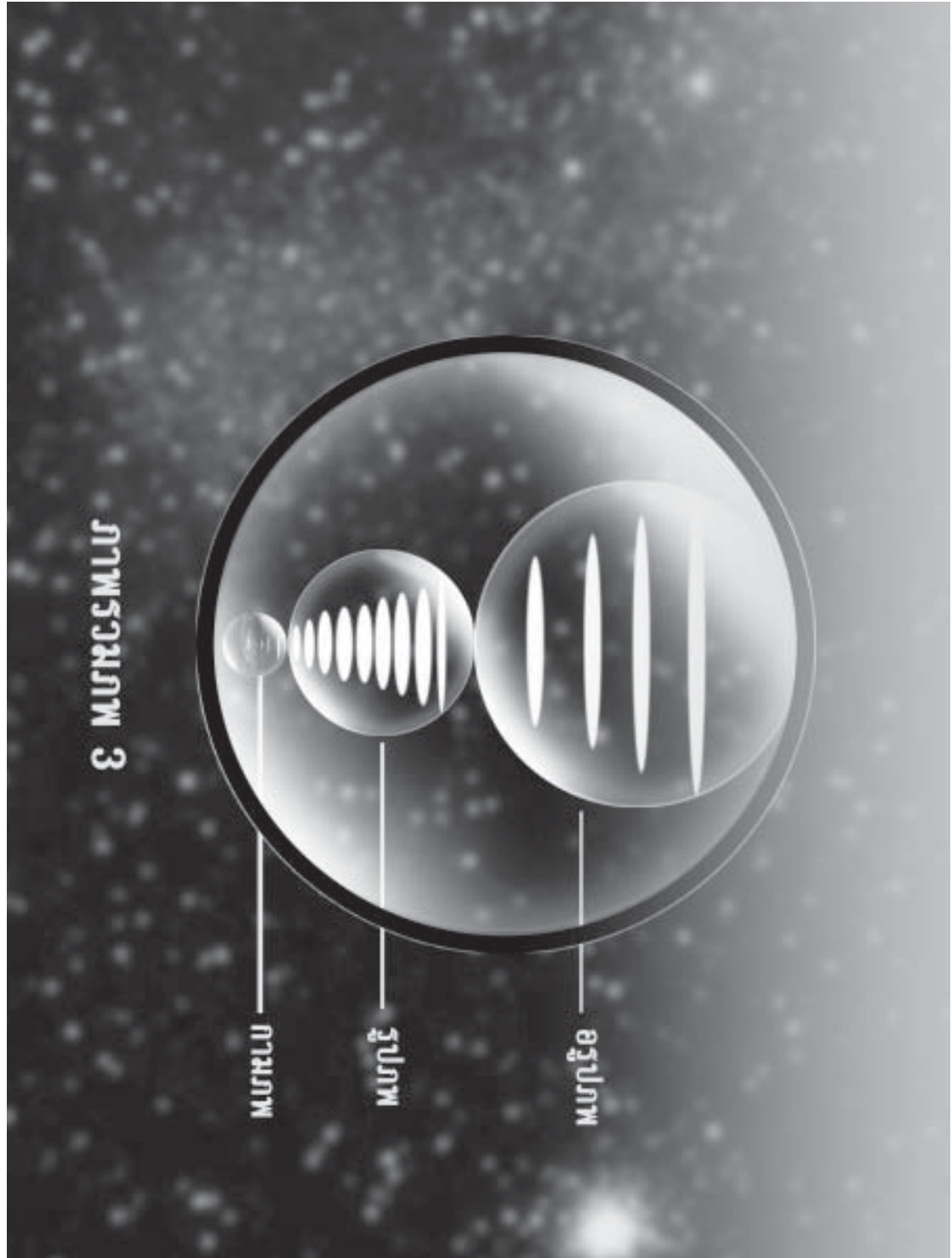
เราได้ดูโครงสร้างทางแนวนอนโดยรอบเขาลีเนรุ และโครงสร้างทางแนวตั้งด้านบนเขาลีเนรุแล้ว ในลำดับต่อไปจะนำเสนอโครงสร้างเบื้องต้นของเขาลีเนรุซึ่งเป็นที่อยู่ของสัตว์ฝ่ายทุคติภูมิโดยส่วนใหญ่

ใต้ภูเขาลีเนรุจะมีภูเขาสองลูก วางแบบ 3 เล้า เรียกว่าเขาสัตริภูฏรองรับเขาลีเนรุอยู่ ตรงกลางภูเขาคือภูเขาคีรีใหญ่ เป็นที่อยู่ของอสูร (เทวดาพวกหนึ่งที่ดื่มน้ำจัณท์จนเมา แล้วถูกขับไล่ลงมาอยู่ตรงนี้) ซอกเขาแต่ละลูกซึ่งมีระดับต่ำกว่าที่อยู่ของอสูร จะเป็นที่อยู่ของเปรต อสุรกาย

ใต้สุรภพลงไป จะเป็นที่อยู่ของนรกขุมใหญ่ ตั้งแต่ขุมที่ 1 ไหลระดับต่ำลงไปจนถึงขุมที่ 8 ซึ่งมีขนาดใหญ่ไปตามลำดับ ขุมที่ 8 จะมีขนาดใหญ่ที่สุด รอบๆ นรกแต่ละขุมจะมีนรกขุมบริวาร (อสุสทนรก) อยู่รอบนรกขุมใหญ่ และที่อยู่ถัดจากขุมบริวารออกไปอีก จะเป็นนรกขุมย่อย (ยมโลก)

ในหัวข้อนี้ นักศึกษาได้เรียนรู้แล้วว่า ตำแหน่งขององค์ประกอบของจักรวาลเป็นอย่างไร อยู่ส่วนไหนของจักรวาล ซึ่งจะทำให้การศึกษาจักรวาลวิทยาในบทอื่นง่ายขึ้น

3 ภาพรวม

เมื่อนักศึกษาได้เรียนรู้โครงสร้างของจักรวาลทางกายภาพแล้ว สิ่งต่างๆ มีการจัดวางตำแหน่งอย่างไร ต่อไปนักศึกษาจะได้เรียนรู้ว่า สัตว์โลกต่างๆ นั้นอาศัยอยู่ ณ ส่วนใดของจักรวาลนี้ รวมถึงจักรวาลอื่นๆ อีกด้วย

3.4 ที่อยู่อาศัยของสัตว์ทั้งหลายในจักรวาล

เมื่อเรามองออกไปในห้วงจักรวาลอันเรวิงกว้างไกลสุดสายตา ดูเหมือนว่ามีแต่ความว่างเปล่า ไม่มีสิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่ ที่เรามองไม่เห็นเพราะภูมิส่วนใหญ่ที่อยู่อันละเอียดไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่าได้ ยกเว้นมนุษย์สฤณีที่เราอาศัยอยู่นี้เท่านั้น เมื่อเรามองไกลออกไปในห้วงจักรวาล เราจะเห็นแต่เพียงที่ว่างๆ ที่มีอาณาบริเวณกว้างใหญ่ สุดสายตา ไม่สามารถมองเห็นภูมิอันเป็นทิพย์ที่เป็นที่อยู่ของสรรพสัตว์ทั้งหลาย เหล่าอื่นอีกมากมายนับไม่ถ้วน

ความหมายของภพภูมิ

หากจะกล่าวถึงที่อยู่อาศัยของสรรพสัตว์ทั้งหลายในจักรวาล เรามักจะพบศัพท์ที่ใช้กันอยู่บ่อยๆ คือ คำว่า ภพและภูมิ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้น เพราะบางครั้งอาจจะใช้คำสับสนได้ไม่รู้ว่าจะใช้คำใดดี ดังนั้นใคร่ขออธิบายความหมายของศัพท์นี้ก่อน

ภพ แปลว่า โลกเป็นที่อยู่ของสัตว์ ภาวะชีวิตของสัตว์ คือ

1. กามภพ คือ ที่อยู่ของผู้ยังแสวงกามคุณ
2. รูปภพ คือ ที่อยู่ของรูปพรหม
3. อรูปภพ คือ ที่อยู่ของอรูปพรหม

ภูมิ แปลว่า พื้นเพ ที่ดิน แผ่นดิน ในที่นี้หมายถึง ที่อยู่อาศัยของสัตว์ทั้งหลาย แบ่งออกเป็น 31 ภูมิ (ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดต่อไป)

จากคำแปลของคำว่าภพและภูมิ ทำให้เราทราบว่ ทั้ง 2 คำนี้ มีความหมายคล้ายคลึงกัน เพียงแต่การแบ่งหมวดหมู่ได้มากน้อยไม่เท่ากัน คำว่า ภูมิ จะสามารถแบ่งประเภทได้มากกว่า คำว่า ภพ โดยทั่วไปแล้วมักจะใช้คำทั้ง 2 นี้ควบคู่กันไป

ในลำดับต่อไป นักศึกษาจะได้ศึกษาที่อยู่ของสัตว์ทั้งหลายในจักรวาล จะขอนำเสนอเนื้อหาเพียงบางส่วน พอให้เห็นที่อาศัยของสัตว์ที่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพทั้ง 3 นี้เท่านั้น ซึ่งเราสามารถศึกษารายละเอียดในเรื่องที่อยู่อาศัยของสัตว์โลกโดยละเอียดได้จากวิชาปรโลกวิทยา

3.5 องค์ประกอบของภพ

อย่างที่เราทราบแล้วว่าในแต่ละจักรวาลมีองค์ประกอบอย่างเดียวกัน และภูมิของสัตว์ทั้งหลายก็มีเหมือนกัน คือประกอบด้วยภูมิทั้งหมด 31 ภูมิ ซึ่งสามารถจัดอยู่ในภาวะของจิตที่เรียกว่า ภพ อันประกอบด้วย กามภพ รูปภพ และอรุภพ

ความหมายของกามภพ รูปภพ อรุภพ

กามภพ คือ ภพอันเป็นที่เกิดของผู้ที่ยังเกี่ยวข้องกับกาม ภพนี้เป็นภพของผู้ที่ยังมีความใคร่ ความอยาก ความพึงพอใจอยู่ในจิตใจ ดังนั้นภพนี้จึงได้ชื่อว่า กามภพ ภูมิที่อยู่ในภพนี้มีทั้งหมด 11 ภูมิ ได้แก่ มนุสสภูมิ 1 อบายภูมิ 4 และเทวภูมิ 6

รูปภพ หรือ พรหมโลก คือ ภพอันเป็นที่อยู่ของรูปพรหม พรหมโลกนี้อยู่ในภูมิที่สูงกว่าเทวโลก มีทิพยสมบัติทั้งหลายที่มีความสวยงามประณีตกว่าในเทวโลก

อรุภพ คือ ภพอันเป็นที่อยู่ของอรุพรหม อยู่ในภูมิที่สูงขึ้นไปกว่ารูปภพ มีทิพยสมบัติทั้งหลายที่มีความสวยงามประณีตกว่าในรูปภพ ภพทั้ง 3 นี้ นักศึกษาจะได้ศึกษารายละเอียดดังต่อไปนี้

3.6 กามภพ

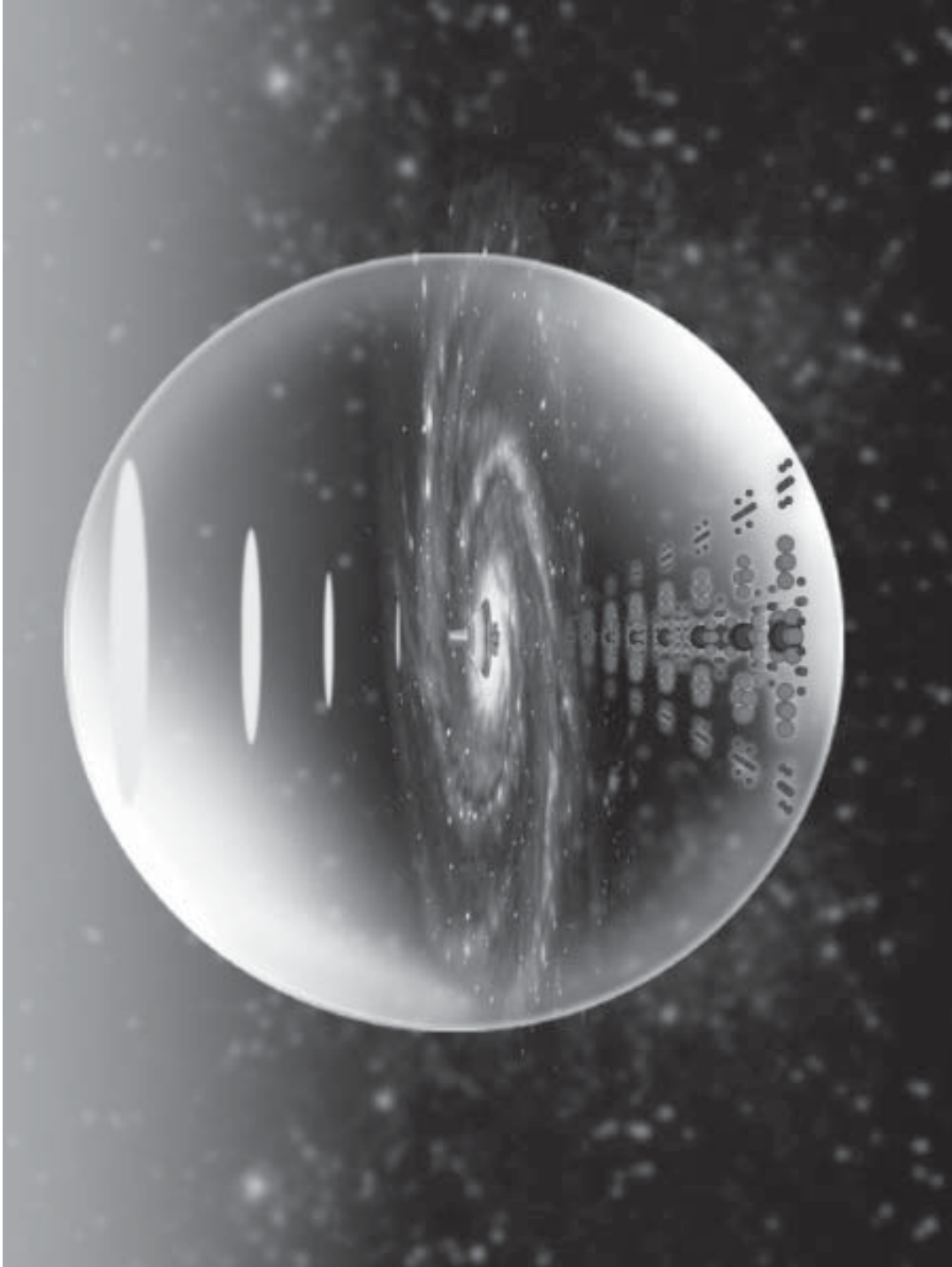
ดังที่ทราบแล้วว่ากามภพ คือ ภพอันเป็นที่เกิดของผู้ที่ยังเกี่ยวข้องกับกาม ซึ่งประกอบด้วยภูมิทั้งหมด 11 ภูมิ ได้แก่ มนุสสภูมิ 1 อบายภูมิ 4 และเทวภูมิ 6

ในเบื้องต้นจะขอกล่าวถึงมนุสสภูมิเสียก่อนเพราะมนุสสภูมิเป็นศูนย์กลางของการสร้างบุญและบาป เป็นกลไกสำคัญในการนำสัตว์ทั้งหลายไปเกิดในภูมิฝ่ายสุคติ และทุคติ ซึ่งเป็นที่เสวยผลบุญและบาป

3.6.1 มนุสสภูมิ

มนุสสภูมิ คือ โลกซึ่งเป็นที่อาศัยของสัตว์ผู้มีใจสูง คำว่า “มนุษย์” มาจากคำว่า “มน” (อ่านว่า มะนะ) แปลว่า ใจ รวมกับคำว่า “อุษย” หรือ “อุตม” (อุตม) แปลว่า สูง มนุษย์จึงหมายถึงผู้มีใจสูง ใจรุ่งเรือง และกล้าแข็ง ซึ่งก็คือคนที่อาศัยอยู่ในโลกของเรา นี้ และยังรวมถึงคนที่อยู่ในอีกสามโลกในจักรวาลเดียวกับเราด้วย

ที่อยู่ของมนุษย์หรือมนุสสภูมิ อยู่บนพื้นดินในระดับเดียวกับไหล่เขาพระสุเมรุ ตั้งอยู่ทั้ง 4 ทิศของ เขาพระสุเมรุซึ่งเป็นแกนกลางของจักรวาล พื้นแผ่นดินใหญ่ทั้ง 4 เรียกว่า “ทวีป” มีชื่อว่า ปุพพวิเทหทวีป อปรโคยานทวีป อุตตรกุรุทวีป และชมพูทวีป ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ภาพภาพ

เพราะเหตุนี้ ในทวีปทั้ง 4 จึงมีสี่ของต้นไม้ ใบไม้ น้ำในทะเล มหาสมุทร ท้องฟ้า ตามสี่ของรัตนชาติให้เหล่าพระสุเมรุสะท้อนแสง แต่ละทวีปมีทวีปน้อย 500 เป็นบริวาร คนที่อาศัยอยู่ในทวีปน้อย มีความเป็นไปต่างๆ ตามผู้คนที่อยู่ในทวีปใหญ่ รูปใบหน้าของมนุษย์มีลักษณะตามลักษณะของทวีป

มนุษย์ในทวีปทั้ง 4 เมื่อกล่าวโดยรวม มีรูปร่าง ลักษณะ หน้าตา อยู่ในลักษณะเดียวกัน ต่างกันตรงขนาด ความได้ส่วนลัด และความประณีตสวยงาม เช่น มนุษย์ในชมพูทวีปมีใบหน้าที่รูปไข่ มนุษย์ในอปรโคยานทวีปมีใบหน้าที่กลมเหมือนดวงจันทร์วันเพ็ญ มนุษย์ในปุพพทวีปมีใบหน้าที่เหมือนมะนาวตัดหรือพระจันทร์ครึ่งซีก ส่วนมนุษย์ในอุตตรกุรวทวีปมีใบหน้าที่เป็นรูปสี่เหลี่ยม (รูปหน้าของมนุษย์ทวีปใดมีลักษณะเหมือนลักษณะของทวีปนั้น) มนุษย์ในชมพูทวีป มีความสวยงามและความซื่อตรงแตกต่างกันมากมายตามแต่ละกุลและอกุลที่เจ้าตัวกระทำไว้มาก่อนแล้ว ส่วนมนุษย์ในทวีปอื่นอีก 3 ทวีป ความสวยงามของผู้คนไม่แตกต่างกัน เนื่องจากมีคุณธรรมในจิตใจเสมอเหมือนกันโดยทั่วไป

คุณสมบัติ 3 ประการ ที่คนในชมพูทวีปประเสริฐกว่าคนในทวีปอื่นและเทวดาชั้นดาวดึงส์ คือ

1. **สุรภาวะ** มีจิตใจกล้าแข็งในการทำความดี เช่น บำเพ็ญทาน รักษาศีล เจริญภาวนา
2. **สติมั่นคง** มีสติตั้งมั่นในคุณพระรัตนตรัย
3. **พรหมจริยวาส** สามารถประพฤติพรหมจรรย์ คือบวชได้

ลักษณะพิเศษ 4 ประการ ที่คนในชมพูทวีปประเสริฐกว่าคนในทวีปอื่น คือ

1. **มีจิตใจกล้าแข็ง** ทั้งในด้านประกอบกรรมดีและกรรมชั่ว ทางฝ่ายดีนั้นสามารถปฏิบัติตนให้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอัครสาวก พระสาวก พระเจ้าจักรพรรดิ เป็นต้น ฝ่ายชั่วก็สามารถกระทำได้ถึงขั้นฆ่ามารดา ฆ่าบิดา ฆ่าพระอรหันต์ ทำโลหิตตูปบาท ทำสังฆเภท เป็นต้น คนในอีก 3 ทวีป ไม่สามารถกระทำกล้าแข็งได้ถึงเพียงนี้

2. **มีความเข้าใจในสิ่งที่เกิดเหตุ** ทั้งที่สมควรและไม่สมควร รู้จักพิจารณาหาเหตุที่ทำให้เกิดสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะเป็นอย่างๆ ได้ทั้งฝ่ายที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม

3. **มีความเข้าใจในสิ่งที่มิใช่ประโยชน์และมีโทษ** รู้จักทั้งโลกียประโยชน์ และโลกุตตรประโยชน์ โลกียประโยชน์ ได้แก่ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข มนุษยสมบัติ เทวสมบัติ เป็นต้น ส่วนความเข้าใจจะลึกซึ้งมากน้อยระดับใด ขึ้นอยู่กับศรัทธา วิริยะ ปัญญา บารมี และการคบหาสมาคม

4. **มีความเข้าใจในสิ่งที่เบญจกกุลและอกุล** ทั้งโลกียกกุลและโลกุตตรกกุล ฝ่ายกกุล ได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา เป็นต้น ฝ่ายอกุล ได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ เป็นต้น

สำหรับคนที่อยู่ในอูตรกรุทวิป มีคุณสมบัติพิเศษสูงและประเสริฐกว่าคนชมพูทวีปและเทวดาชั้นดาวดึงส์ 3 ประการ คือ

1. ไม่ถือเอาเงินทอง ทรัพย์สินสมบัติ ว่าเป็นของตน
2. ไม่หวงแหนหรือถือเอาว่า ผู้นั้นผู้นี้เป็นบุตร ภรรยา สามีของตน
3. มีอายุยืนถึง 1,000 ปีเสมอ

สำหรับเรื่องของบุพพวิเทหทวีปและอปรโคยานทวีป ไม่มีอะไรพิเศษ ชีวิตความเป็นไปต่างๆ คล้ายคนในชมพูทวีป เว้นแต่ความเจริญของโลกและจิตใจของผู้คน ถึงจะสูงก็ไม่สูงเท่าคนในชมพูทวีป แม้จะต่ำก็ไม่ต่ำเท่าคนในชมพูทวีป เป็นไปในฐานะกลางๆ พระโพธิสัตว์ก็ดี พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระอรหันตสาวกทั้งหลายก็ดี เมื่อจะบังเกิด จะอุบัติขึ้นเฉพาะในชมพูทวีปเท่านั้น ไม่เกิดสร้างบารมีที่โลกมนุษย์ทวีปอื่นๆ

เหตุที่ทำให้มาเกิดเป็นมนุษย์ เพราะเป็นผู้มีมนุษยธรรม คือ ธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ ซึ่งก็คือศีลทั้ง 5 ข้อ หากเป็นผู้ที่บกพร่องในการรักษาศีลแล้ว ก็ยากที่จะกลับมาเกิดเป็นมนุษย์ได้อีก

3.6.2 อบายภูมิ 4

อบายภูมิ คือ ภูมิกำเนิดที่ปราศจากความเจริญ เป็นสถานที่ที่สัตว์ไปเกิดแล้วไม่มีโอกาสกระทำกุศลกรรมหรือความดีเลยแม้แต่หน่อย เป็นภูมิที่ต่ำที่สุดในบรรดาภูมิทั้งหมด อบายภูมิมีทั้งหมด 4 ภูมิ ได้แก่ นิรยภูมิ เปตติวิสัยภูมิ อสุรกายภูมิ และตริจฉานภูมิ

1. นิรยภูมิ

นิรยภูมิ หรือ โลกนรก คือ โลกที่ไม่มีความสุขสบาย เป็นโลกที่เต็มไปด้วยความทุกข์ล้วนๆ ปราศจากความสุขโดยสิ้นเชิง สัตว์ที่ไปเกิดอยู่ในโลกนรกนี้ไม่มีความสุขแม้สักชนิดหนึ่งเลย โลกนรกนี้มีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาลมาก แบ่งเป็นเขตๆ ใหญ่บ้าง เล็กบ้าง เรียกว่า “ขุม” สัตว์นรกที่บังเกิดขึ้นในแต่ละขุม จะได้รับทุกข์เวทนาแตกต่างกัน แล้วแต่อกุศลกรรมที่ตัวเคยกระทำไว้ ในนิรยภูมินี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ ได้แก่ มหานรก อุตสทนรก และยมโลก

1.1 มหานรก (นรกใหญ่)

นิรยภูมิประเภทที่ใหญ่ที่สุด เรียกว่า มหานรก มีทั้งหมด 8 ขุม ตั้งซ้อนเรียงกันอยู่เป็นชั้นๆ มีนายนิรยบาลหรือเจ้าหน้าที่ในมหานรก ซึ่งเกิดจากอำนาจบาปกรรมของสัตว์นรก คอยลงทัณฑ์สัตว์นรก

ด้วยอาการต่างๆ มหานรรมมี 8 ขุม ดังต่อไปนี้

1.1.1 ลัญชีวมหานรรม คือ มหานรรมที่ไม่มีวันตาย เหล่าสัตว์ต้องเสวยผลกรรมชั่วที่ตัวได้กระทำไว้อย่างแสนสาหัส เช่น ถูกนายนิรยบาลจับมัดแล้วบังคับให้นอนลงเหนือแผ่นเหล็กแดงที่ร้อนด้วยไฟนรก ถูกฟันด้วยดาบนรก อันคมกล้ำจนร่างกายขาดเป็นท่อนๆ ถูกถาก ถูกฉีกเนื้อจนหมด ร่างกายเหลือแต่เพียงโครงกระดูก เมื่อสิ้นใจตายก็จะมี “ลมกรรม” พัดมาต้องกายให้กลับฟื้นขึ้นมาอีก เป็นๆ ตายๆ อยู่อย่างนี้จนสิ้นอายุขัย เหตุที่มากเกิดในขุมนี้ เพราะทำกรรมปาณาติบาตเป็นส่วนมาก

1.1.2 กาฬสุตมมานรรม คือ มหานรรมที่ลงโทษตามเส้นด้ายดำ เหล่าสัตว์จะถูกนายนิรยบาลจับมัดให้นอนเหนือแผ่นเหล็กแดง แล้วเอาด้ายดำ ที่ทำด้วยเหล็กนรกใหญ่เท่าลำตาลมาตีบนร่างจนเป็นรอยเส้น จากนั้นก็เอาเลื่อยมาเลื่อย หรือเอาขวานมาผ่า หรือเอามีดนรกมาฉีกจนกรีด ตามเส้นด้ายดำที่ตีไว้จนกายขาดเป็นท่อนๆ เหตุที่มากเกิดในขุมนี้ เพราะทำอกุศลนาทาน ชอบลักขโมยเป็นส่วนมาก

1.1.3 สังฆาฏมมานรรม คือ มหานรรมที่ปิดขี้ร่างกายสัตว์ เหล่าสัตว์จะถูกกองไฟนรก ที่มีอยู่เต็มไปหมดแผดเผาให้ได้รับทุกขเวทนาแสนสาหัส จากนั้นก็ปรากฏภูเขาลูกนรก 2 ลูกกลิ้งมาบีบขี้ร่าง จนแหลกลาญ เปรียบเหมือนหีบอ้อยที่บีบอ้อยให้แหลกละเอียดฉะนั้น เหตุที่มากเกิดในขุมนี้ เพราะประพฤติดีกในกามเป็นส่วนมาก

1.1.4 โรธุมมานรรม คือ มหานรรมที่เต็มไปด้วยเสียงร้องครวญคราง เหล่าสัตว์ต้องเสวยทุกขเวทนาในดอกบัวเหล็ก โดยนอนคว่ำหน้าอยู่กลางดอกบัว ศีรษะจมเข้าไปแค่คาง ปลายเท้าจมลงไปแค่ข้อเท้า มือทั้งสองกางจมมิดแค่ข้อมือ แล้วเปลวไฟก็เผาไหม้ดอกบัวเหล็กพร้อมกับสัตว์นรก จะตายก็ไม่ตาย ต้องทรมานจนสิ้นอายุขัย เหตุที่มากเกิดในขุมนี้ เพราะมีวิกรรมชั่วหยาบเป็นส่วนมาก

1.1.5 มหาโรธุมมานรรม คือ มหานรรมที่เต็มไปด้วยเสียงร้องครวญครางมากมาย เหล่าสัตว์ต้องถูกลงโทษโดยเข้าไปยืนในดอกบัวเหล็ก ซึ่งมีกลีบที่แหลมคมและร้อนแรงมาก ถูกไฟนรกแผดเผาตั้งแต่พื้นเท้าจนถึงศีรษะและแลบเข้าไปในทวารทั้ง 9 เผาไหม้ทั้งข้างในข้างนอก เพราะมีเปลวไฟอันร้อนแรงเช่นนี้นรรมขุมนี้จึงมีชื่ออีกอย่างว่า ชาลโรธุมมานรรม มหานรรมที่เต็มไปด้วยเสียงร้องครวญครางเพราะเปลวไฟมีหน้าซำยังถูกนายนิรยบาลกระหน่ำตีศีรษะด้วยกระบองเหล็กมีไฟลุกโชนอีก เหตุที่มากเกิดในขุมนี้ เพราะชอบเสพสุราและยาเสพติดต่างๆ เป็นส่วนมาก

1.1.6 ตาปนมมานรรม คือ มหานรรมที่ทำสัตว์ให้เร่าร้อน เหล่าสัตว์ถูกบังคับให้ขึ้นไปบนปลายหลาวเหล็กใหญ่เท่าต้นตาล แดงฉานด้วยเปลวไฟ แล้วเสียบตนเองอยู่บนปลายหลาวนั้นจนเนื้อหนังสุกพองอุปมาเหมือนเนื้อเสียบไม้ บังคับให้ลุกบนถ่านไฟฉะนั้น เมื่อเนื้อสุกแล้วสุนัขนรกตัวใหญ่เท่าช้างสารก็วิ่งมาจับแล้วกระชากสัตว์นรกนั้นลงมาจากหลาวเหล็ก ด้วยความหิวกระหาย ฉีกเนื้อเคี้ยวกินจนเหลือแต่กระดูก เหตุที่มากเกิดในขุมนี้ เพราะทำกรรมเกี่ยวกับการพนันเป็นส่วนมาก

1.1.7 มหาตปณมหานรก คือ มหานรกที่เต็มไปด้วยความร้อนอย่างมากมายเหลือประมาณ เหล่าสัตว์ต้องได้รับทุกข์อันเกิดจากความร้อนของไฟนรกที่แรงที่สุด นรกขุมนี้ทั้งลึกทั้งกว้าง สัตว์นรกถูกนายนิรยบาลเอาดาบ แหวน หลาว ซึ่งลูกแดงด้วยเปลวไฟไล่ทิ่มแทง บังคับให้ขึ้นไปบนภูเขาไฟ แล้วถูกลมกรดอันร้อนแรงพัดตกลงมาถูกขวากหนามเบื้องล่างเสียบทะลุเลือดแดงฉาน เหตุที่มาจากในขุมนี้ เพราะเป็นนักเลงอบายมุข คือทำอบายมุขทุกข้อ

1.1.8 อเวจีมหานรก คือ มหานรกที่ปราศจากคลื่น คือความเบาบางแห่งความทุกข์ระหว่างแห่ง เปลวไฟไม่มีว่างเว้นเลย ไม่ใช่บางครั้งก็หนัก บางครั้งก็เบาอย่างขุมอื่น อเวจีมหานรกนี้เป็นขุมใหญ่ที่สุด ล้อมรอบด้วยกำแพงเหล็กอันลุกโชนด้วยเปลวไฟ ภายในมีเปลวไฟร้อนระอุไหม้สัตว์นรกอยู่เนืองนิตย์ สัตว์นรกในขุมนี้มีมากกว่าขุมอื่นๆ แออัดกันอยู่ภายในกำแพง การเสวยทุกข์นั้นแตกต่างกันไปหลายอิริยาบถ เช่น ถ้าเคยยืนทำบาปไว้ก็ต้องมาทนทุกข์ในท่ายืน ถ้าเคยเดินทำบาปก็ต้องมาทนทุกข์ในท่าเดิน เคยทำบาปกรรมด้วยอาการอย่างไรรู้ก็ต้องมาเสวยทุกข์ด้วยอาการอย่างนั้น

เหตุที่มาจากในขุมนี้ เพราะทำกรรมหนัก คือ อนันตริยกรรม ได้แก่ฆ่าบิดา ฆ่ามารดา ฆ่าพระอรหันต์ ทำโลหิตุปบาท ทำสังฆเภท

1.2 อุสสทนรก (นรกขุมบริวาร)

อุสสทนรกเป็นนรกขุมบริวาร เมื่อสัตว์นรกใช้กรรมในมหานรก จนกระทั่งกรรมเบาบางลงแล้ว จะมารับกรรมในอุสสทนรกต่อไป

มหานรกขุมหนึ่งๆ มีอุสสทนรกตั้งอยู่โดยรอบทั้ง 4 ทิศ ทิศละ 4 ขุม รวมเป็น 16 ขุม เมื่อรวมอุสสทนรกที่เป็นบริวารของมหานรกทุกขุมแล้ว จะมีจำนวนทั้งหมด 128 ขุม อุสสทนรกทั้ง 4 ขุมในแต่ละทิศ นั้นมีชื่อเรียกของตัวเอง ซึ่งเป็นชื่อเหมือนกันกับอุสสทนรกในทิศอื่นๆ และเป็นเช่นนี้กับมหานรกทุกขุม ต่างกันแต่เพียงความหนักเบาของทุกข์โทษเท่านั้น ดังนั้นจึงจะขอกล่าวถึงอุสสทนรกเพียง 4 ขุมตามลำดับโดยสังเขปดังต่อไปนี้

1.2.1 คูณรก

นรกขุมนี้เต็มไปด้วยหมู่นอนมีปากแหลมดั่งเข็ม ตัวโตเท่าช้างสาร คอยกัดกินเนื้อของสัตว์นรก จนหมดไม่เหลือแม้แต่กระดูก หนอนที่ตัวเล็กก็จะเข้าไปกัดกินอวัยวะภายในของสัตว์นรก

1.2.2 กุกกุพทนรก

เป็นนรกที่เต็มไปด้วยเถาวัลย์ที่ร้อนแรงสำหรับแผดเผาสระระของสัตว์นรกให้ไหม้เป็นจุลไป หากบาปกรรมยังไม่สิ้นก็ต้องได้รับทุกข์ทรมาน ตาย เกิด ตาย เกิด อยู่อย่างนี้ตลอดไป

1.2.3 อลิปัตตนรก

สัตว์นรกจะถูกโบมะม่วงนรกปลิวลงมากลายเป็นหอก เป็นดาบ ทิ่มแทงให้เป็นแผลเหวอะหวะ บางทีก็ขาดเป็นท่อนๆ เมื่อสัตว์นรกวิ่งหนีออกมา จะมีกำแพงเหล็กถูกเป็นไฟผุดขึ้นมากั้นขวางหน้าไว้ จากนั้นสุนัขนรก และแร้งนรกปากเหล็กตัวใหญ่โต ก็จะมารุมฉีกทิ้งกัดกินเนื้อ

1.2.4 เวตรณีนรก

สัตว์นรกถูกเหวี่ยงเหล็กบาดร่างกายให้เป็นแผล อยู่ในน้ำเค็ม แล้วก็เกิดเปลวไฟเผาไหม้ ทั้งๆ ที่อยู่ในน้ำเค็มนั้น เมื่อจมลึกลงไปก็ถูกกลีบบัวและใบบัวบาดร่างกายให้ขาดวิน ดิ้นทุรนทุรายประดุจ ปลาถูกทุบหัว และถูกนายนิรยบาลจ้วงแทงด้วยหอกแหลนหลาว เหมือนกับเราแทงปลาด้วยฉมวก จากนั้นนายนิรยบาลจะเอาเบ็ดนรกเกี่ยวขึ้นมานอนเหนือแผ่นเหล็กแดง เอาก้อนเหล็กแดงและน้ำทองแดง ใส่ปาก อวัยวะภายในลุกไหม้ไหลทะลักออกมา ใส่ใหญ่ใส่น้อยขาดกระจุยกระจายเรียราดออกมาหมด

1.3 ยมโลก (นรกขุมย่อย)

สัตว์นรกเมื่อได้รับกรรมในอุสสทนรกแล้ว หากกรรมยังไม่สิ้น ก็ต้องมาเสวยทุกข์ในยมโลกต่อไป มหานรกขุมหนึ่งๆ มียมโลกตั้งอยู่โดยรอบทั้ง 4 ทิศ ทิศละ 10 ขุม รวมเป็น 40 ขุม เมื่อรวมยมโลกที่ตั้งอยู่ โดยรอบมหานรกทุกขุมแล้ว จะมีจำนวนทั้งหมด 320 ขุม ยมโลกทั้ง 10 ขุมในแต่ละทิศมีชื่อเรียกของตัวเอง เป็นชื่อเหมือนกันกับยมโลกในทิศอื่นๆ และเป็นเช่นนี้กับมหานรกทุกขุม ต่างกันแต่เพียงความหนักเบา ของทุกข์โทษเท่านั้น

ส่วนเจ้าหน้าที่ในยมโลกที่คอยตัดสินโทษและลงทัณฑ์สัตว์นรก คือ กุมภันท์ เป็นเทวดาที่มีนิสัย ดุร้าย อาจเป็นพญายมราช สุวรรณเลขา สุวานเลขา หรือเจ้าหน้าที่อื่นๆ มิใช่เกิดจากแรงกรรมอย่างในมหานรก ยมโลกที่มีชื่อเรียกเหมือนกัน 10 ขุม มีดังต่อไปนี้

1.3.1 โลหกุมภินรก สัตว์นรกถูกจับลงไปในหม้อเหล็กใบใหญ่เท่าภูเขาที่มีน้ำแสบ น้ำร้อน เดือดพล่านอยู่ตลอดเวลา บางทีนายนิรยบาลก็เอาเชือกเหล็กแดงรัดคอแล้วบิดจนคอขาด เหตุที่ได้รับกรรม เช่นนี้เพราะทำปาณาติบาต

1.3.2 สิมพลีนรก สัตว์นรกขายหญิงผลัดกันปีนขึ้นไปหากันบนต้นจันทรุก ที่มีหนามเหล็กแหลม ลุกเป็นไฟ ถูกหนามจ้วงบาดจนตัวขาดทะลุ บางทีก็โดนแร้งนรกปากเหล็กฉีกทั้งเนื้อกิน เหตุที่ได้รับกรรม เช่นนี้ เพราะประพฤติดล่่วงกาเมสุมิฉฉาจาร

1.3.3 อลิขณกร สัตว์นรกมีเล็บมือเล็บเท้าที่ยาวและแหลมเป็นอาวุธ คอยถากตะกุดเนื้อหนัง ของตนกินเป็นอาหาร เหตุที่ได้รับกรรมเช่นนี้ เพราะกระทำอกาทินนาทาน ลักเล็กขโมยน้อย ขโมยของสงฆ์ เป็นต้น

1.3.4 ตามโพทกนรก สัตว์นรกนอนหงายเหนือแผ่นเหล็กแดง นายนิรยบาลเอาน้ำทองแดงเดือดพาดผ่านในหม้อมารอกปาก น้ำนรกลวกอวัยวะภายในจนแตกเปื้อยพังทลาย เหตุที่ได้รับกรรมเช่นนี้เพราะดื่มสุราเมรัยเป็นนิตย์

1.3.5 อโยคุพนรก สัตว์นรกในขุมนี้มีแต่ความหิวโหย ครั้นเห็นก้อนเหล็กแดง ก็คิดว่าเป็นอาหาร เทียววิ่งเข้าไปยื้อแย่งกัดกิน ก้อนเหล็กแดงนั้นก็ไหม้ไฟพุ่งให้ขาดกระจัดกระจายเต็มไปหมด เหตุที่ได้รับกรรมเช่นนี้ เพราะยกยกอทรัพย์ของส่วนรวม หรือทรัพย์ที่เขาบริจาคในการกุศลมาใช้สอยส่วนตัว

1.3.6 ปิสสภปพพตนรก สัตว์นรกถูกภูเขานรกใหญ่ตั้งอยู่ในทิศทั้ง 4 กลิ้งมาบดทับ จนบีบแบน กระดูกแตกป่นละเอียด เหตุที่ได้รับกรรมเช่นนี้เพราะเป็นเจ้าบ้านเจ้าเมืองที่อันธพาลกดขี่ข่มเหงประชาชน พลเมืองให้เดือดร้อนกันไปทั่ว

1.3.7 ฐสนรก สัตว์นรกมีความกระหายน้ำยิ่งนัก ครั้นเมื่อพบสระน้ำใสเย็น ก็ดื่มกินเข้าไปด้วยอำนาจกรรมบันดาลให้น้ำนั้นกลับกลายเป็นแกลบ เป็นข้าวสับลุกเป็นไฟ ไหม้ไฟใหญ่ไล่น้อยให้ไหลออกมาทางทวารเบื้องล่าง เหตุที่ได้รับกรรมเช่นนี้เพราะเป็นพ่อค้าแม่ค้าทุจริต คดโกง เอาของแท้ปนของเทียมแล้วขาย เป็นต้น

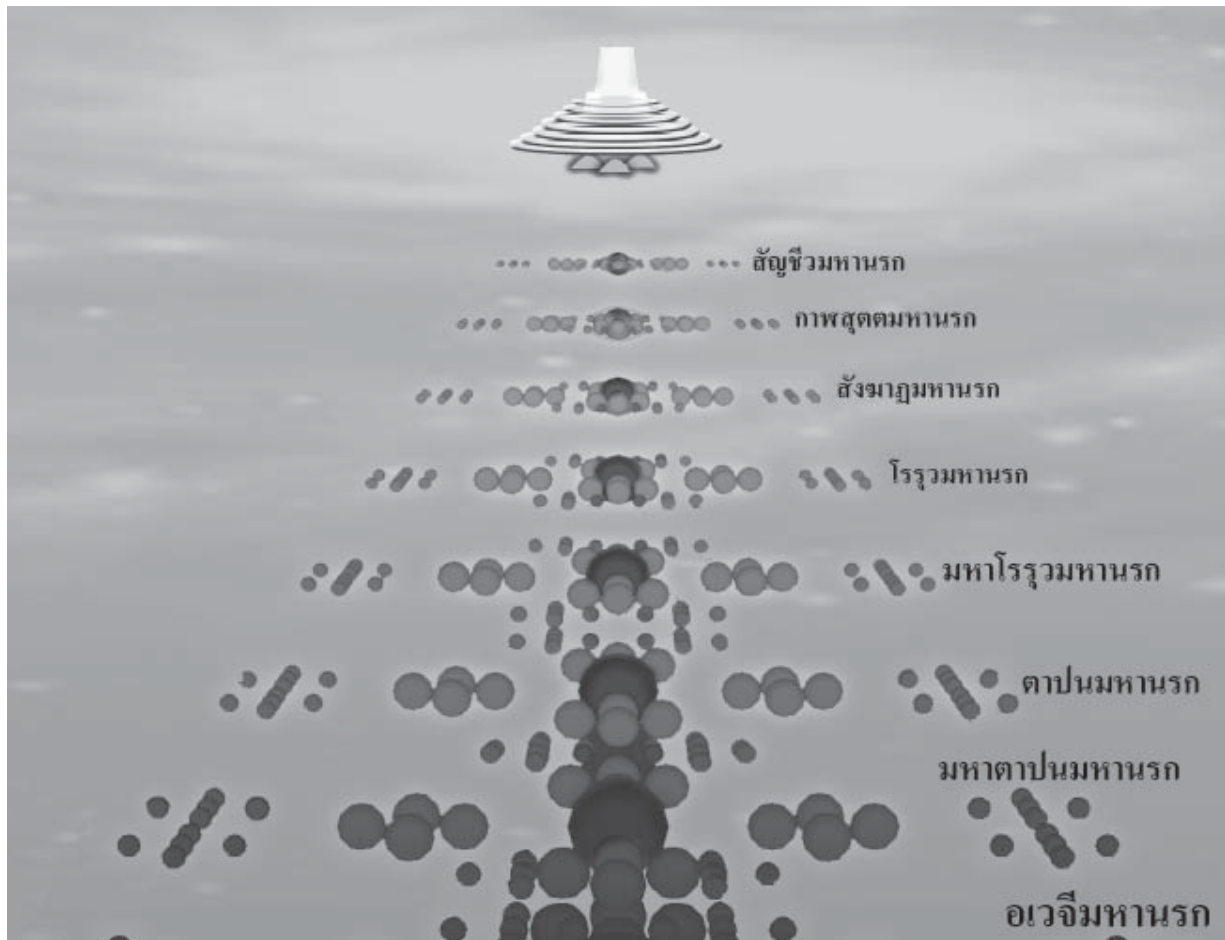
1.3.8 สัตโธลิตนรก สัตว์นรกต้องตกลงไปในน้ำที่เย็นเยือก และตายเพราะความเย็นนั้น พอกลับเป็นขึ้นมาใหม่ก็ถูกจับโยนลงไปอีก เหตุที่ได้รับกรรมเช่นนี้เพราะเป็นคนใจบาป จับสัตว์เป็นๆ โยนลงในเหวในน้ำ เป็นต้น

1.3.9 สุนขณกร เป็นนรกที่เต็มไปด้วยสุนัขนรก 5 จำพวก คือ สุนัขดำ สุนัขขาว สุนัขเหลือง สุนัขแดง สุนัขดำ คอยไล่ขบกัดสัตว์นรกอยู่ไม่ว่างเว้น เหตุที่ได้รับกรรมเช่นนี้เพราะมีวาจาชั่ว คำว่าบิดา มารดา พี่น้องอา ผู้เฒ่าผู้แก่ คำทอผู้ทรงศีลทรงธรรมไม่เลือกหน้า

1.3.10 ยันตปาสาณนรก สัตว์นรกถูกจับโยนเข้าไปให้ภูเขานรก 2 ลูก บดกระทบกัน จนกระดูกป่นปี้ เหตุที่ได้รับกรรมเช่นนี้ เพราะเป็นผู้มีใจบาปหยาบช้า คำทอประหัดประหารคู่ครองของตน

แผนภูมิแสดง มหานรก อัสสทนรก ยมโลก ของขุมนรกขุมหนึ่ง

แผนภาพแสดงนรก ขุมต่างๆ

1.4 โลกัณฑ์นรก

เป็นนรกขุมพิเศษ ที่มีแต่ความมืดมนอนธการ ลัตวันรกรมีร่างกายใหญ่โต ใช้เล็บมือเล็บเท้าเกาะห้อยโหนอยู่ตามเชิงจักรวาล ครั้นปีนป่ายไปถูกเนื้อตัวเพื่อนลัตวันรกรด้วยกันก็คิดว่าเป็นอาหารรีเข้าคว่ำกัดกินไล่กัดกันจนพลัดตกลงไปในทะเลน้ำกรดอันเย็นยะเยือก ฤทธิ์น้ำกรดกัดร่างกายจนเปื่อยพังแหลกละลายลง เมื่อกลับเป็นขึ้นมาใหม่ ก็รีบปีนขึ้นมาเกาะเชิงเขาจักรวาลอีก ต้องทุกข์ทรมานอย่างนี้ ล้นกาลนาน ต่อเมื่อพระพุทธร่องค์มาอุบัติขึ้นในโลก จึงปรากฏแสงสว่างขึ้นแวบหนึ่ง ชั่วสายฟ้าแลบ

เหตุที่ได้รับกรรมเช่นนี้เพราะประพฤติดนเป็นมิชฌาปฏิญญิอย่างแรงกล้า เทียวกระทำอกุศลกรรมด้วยใจบาปหยาบช้าสามัญเป็นอาจิณ ประทุษร้ายท่านผู้ทรงศีลเป็นนิตย์ เป็นต้น

ตารางแสดงอายุของลัตวันรกรเปรียบเทียบกับอายุมนุษย์

มหานรก	อายุลัตวันรกร (ปีนรก)	1 วัน 1 คีนรกร / ล้านปีมนุษย์	อายุของลัตวันรกร (ล้านปีมนุษย์)
ขุมที่ 1 ลัญชีวมหานรก	500	9	1,620,000
ขุมที่ 2 กาฬสุดตมหานรก	1,000	36	12,960,000
ขุมที่ 3 ลังฆาฏมหานรก	2,000	144	103,680,000
ขุมที่ 4 โรรัมมหานรก	4,000	576	831,040,000
ขุมที่ 5 มหาโรรัมมหานรก	8,000	2,304	6,635,520,000
ขุมที่ 6 ตาปนมหานรก	16,000	9,216	53,084,160,000
ขุมที่ 7 มหาตาปนมหานรก	มีอายุประมาณครึ่งอันตรกัป		
ขุมที่ 8 อเวจีมหานรก	มีอายุประมาณ 1 อันตรกัป		

2. เปตติวิสัยภูมิ

เปตติวิสัยภูมิ คือ ภูมิของเปรต เป็นโลกที่อยู่ของสัตว์ผู้ห่างไกลจากความสุข และมีสถานที่อยู่อาศัยไม่แน่นอน เช่น ตามป่า ภูเขา เหว ทะเล เกาะ ต้องทนทุกข์ทรมานเพราะความหิว ความอดอยากอาหาร เป็นยี่งนักและไม่มีเสื้อผ้าใส่เหตุที่ได้รับกรรมเช่นนี้เพราะทำอกุศลกรรมไว้เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์เมื่อละโลกแล้วจึงมาเป็นเปรต บางพวกต้องไปใช้กรรมในนรกก่อน เมื่อกรรมเบาบางลงแล้วจึงมาเป็นเปรต

เปรตมี 12 จำพวก ได้แก่

1. วันตาสเปรต เปรตกินน้ำลาย เสมหะ อาเจียน เป็นอาหาร
2. กุณปาสเปรต เปรตกินซากศพคนหรือสัตว์ เป็นอาหาร
3. คุณชาทกเปรต เปรตกินอุจจาระต่างๆ เป็นอาหาร
4. อัคคิชาลमुखเปรต เปรตมีเปลวไฟลุกอยู่ในปากเสมอ
5. สัจมิขเปรต เปรตมีปากเล็กเท่ารูเข็ม
6. ตัณห์ภูฏิตเปรต เปรตที่ถูกตัณหาเบียดเบียนให้หิวข้าว หิวน้ำอยู่เสมอ
7. สุนิชมามกเปรต เปรตมีลำตัวดำเหมือนตอไม้ที่ถูกเผา
8. สัตถังคเปรต เปรตมีเล็บมือเล็บเท้ายาว คมเหมือนมีด
9. ปัพพตังคเปรต เปรตมีร่างกายสูงใหญ่เท่าภูเขา
10. อชครังคเปรต เปรตมีร่างกายเหมือนงูเหลือม
11. เวมานิกเปรต เปรตที่เกิดในวิมาน กลางวันสวดยทุกข์ กลางคืนสวดยสุขอยู่ในวิมาน
12. มหิทธิกเปรต เปรตมีฤทธิ์มาก ปกครองดูแลเปรตอื่นๆ อยู่ในป่าเชิงเขาหิมาลัย

นอกจากนี้ยังมีการแบ่งชนิดของเปรตอย่างอื่นอีก แต่มีเปรตอยู่ชนิดหนึ่งที่มีโอกาสรับส่วนบุญที่หมู่ญาติอุทิศให้ได้ คือ ปรัตตูปชีวีเปรต เปรตชนิดอื่นๆ นอกนี้ไม่สามารถรับได้ เพราะปรัตตูปชีวีเปรตมักเกิดอยู่ในบริเวณบ้าน จึงทราบการทำกุศลของหมู่ญาติและอนุโมทนาบุญได้

3. อสุรกายภูมิ

อสุรกายภูมิ คือ ภูมิที่อยู่ของสัตว์ซึ่งปราศจากความร่าเริง สนุกสนาน ต้องเสวยทุกข์เวทนาเพราะความหิวกระหายอยู่ตลอดเวลา อสุรกายบางตัวมีร่างกายฝ่ายผอม สูงชะลูด ไม่มีเนื้อเลือดในร่างกาย มีแต่หนังหุ้มกระดูก ตัวเหীনสาบ มีดวงตาที่เล็กมากและตั้งอยู่บนศีรษะ ตรงกระหม่อม ปากเล็กเท่ารูเข็ม และตั้งอยู่ใกล้ดวงตา เหตุนี้จึงลำบากในการหาอาหาร เวลาจะกินก็ลำบาก ต้องเอาศีรษะปักลงมา แล้วเอาเท้าชี้ฟ้า เหตุที่ได้รับกรรมเช่นนี้เพราะทำกรรมโดยมีโลภเจตนาแรงกล้า เทียวปล้นลักขโมย ฉ้อโกง ทรัพย์สมบัติผู้อื่น ทำลายสมบัติของผู้อื่นและของสาธารณะ ลักขโมยของสงฆ์ เป็นต้น

อสุรกายมี 3 ประเภท¹ ได้แก่

1. เทวอสุร มีความเป็นอยู่คล้ายเทวดา อาศัยอยู่ใต้ภูเขาสุเนรุ บริเวณสามเฝ้าที่รองรับเขาพระสุเมรุ เรียกว่าเขตรัฐภูมิ เป็นอุโมงค์ใหญ่ มีที่อยู่สุขสบาย
2. เปตติอสุร มีความเป็นอยู่คล้ายเปรต ต้องเสวยทุกข์เวทนาเป็นส่วนมาก
3. นิรยอสุร อยู่ในโลกันตนรก ต้องทนทุกข์ทรมานมากที่สุด

ตามที่กล่าวมาจะเห็นว่าอสุรกายมีภาวะที่คล้ายเปรตอยู่มาก แต่ก็ยังมีความแตกต่างกัน คือการประสบทุกข์เวทนาของเปรตนั้น เป็นความอดอยากอาหาร ต้องทนทุกข์เพราะความหิวโหย ส่วนของอสุรกายนั้นต้องเสวยทุกข์เพราะความกระหายน้ำ บางตัวไม่เคยถูกแม่น้ำสักหยदनานถึง 2-3 พุทธันดร

อนึ่ง อสุรกายนี้มีร่างกายที่แปลกประหลาดกว่าเปรตอยู่มาก เห็นแล้วน่าเกลียดน่ากลัวยิ่งนัก แม้ชีวิตความเป็นอยู่ก็ลำบากกว่าเปรตมากมาย เขาจึงมีความละอาย ไม่กล้าปรากฏกายให้ใครเห็น ด้วยเหตุนี้จึงถูกเรียกว่า อสุรกาย (อสุร แปลว่า ไม่กล้า)

4. ตีรจณภูมิ

ตีรจณภูมิ คือ โลกของสัตว์ผู้ไปโดยขวาง คือเวลาจะไปไหน มาไหน ต้องไปโดยอาการขวาง ลำตัว ต้องคว่ำออกไป เช่น สุนัข แมว หนู ไก่ เป็ด งู ปลา เป็นต้น นอกจากร่างกายต้องไปอย่างขวางๆ แล้วจิตใจยังขวางอีกด้วย คือขวางจากมรรคผลนิพพาน แม้จะทำความดีเท่าไรก็ไม่สามารถบรรลุมรรคผลนิพพานในชาตินั้นได้ อย่างมากที่สุดก็เพียงไปสวรรค์เท่านั้น

ตีรจณภูมิ หรือโลกของสัตว์เดรัจฉานนี้ ไม่ต้องเสวยทุกข์เวทนาแรงกล้าอย่างสัตว์นรก เปรต อสุรกาย ยังพอจะมีความน่าชื่นชมยินดีอยู่บ้าง เพราะมีอกุศลเบาบาง แม้จะต้องประสบความลำบากอย่างไร

¹ ถวิล วัชรานุกูล, เราคือใคร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรุงเทพ, 2530), หน้า 41.

ก็ยังมีความน่ายินดีอยู่ 3 ประการ คือ การกิน การนอน และการสืบพันธุ์ ด้วยเหตุนี้ ตีรจณานุมิจึง มีความหมายได้อีกอย่างหนึ่งว่า เป็นโลกของสัตว์ที่มีความยินดีในเหตุ 3 ประการ

สัตว์เดรัจฉานมี 4 จำพวก ได้แก่

1. **อปทตีรจณาน** คือ สัตว์เดรัจฉานที่ไม่มีเท้า ได้แก่ งู ปลา ไส้เดือน เป็นต้น
2. **ทวิปทตีรจณาน** คือ สัตว์เดรัจฉานที่มี 2 เท้า ได้แก่ ไก่ เป็ด แร้ง กา เป็นต้น
3. **จตุปทตีรจณาน** คือ สัตว์เดรัจฉานที่มี 4 เท้า ได้แก่ สุนัข แมว ช้าง ม้า วัว ควาย เป็นต้น
4. **พหุปทตีรจณาน** คือ สัตว์เดรัจฉานที่มีมากกว่า 4 เท้าขึ้นไป ได้แก่ มด ปลวก ตะขาบ เป็นต้น

สัตว์เดรัจฉานที่มีชีวิตอยู่ในภูมิเดียวกับมนุษย์ เราสามารถเห็นได้ด้วยตาเนื้อ ไม่เหมือนกับสัตว์ใน อบายภูมิอื่นๆ เช่น เปรต อสุรกาย ที่เป็นอภิสสมาณกาย คือมีกายไม่ปรากฏ สัตว์เดรัจฉานไม่มีที่อยู่ของตน โดยเฉพาะ เที้ยวโปๆ มาๆ อยู่บนพื้นปฐพีนี้ มีความเป็นอยู่ลำบากกว่ามนุษย์มากมาย มีภัยรอบด้าน ทั้งภัยจากมนุษย์ ภัยจากสัตว์ใหญ่อื่นๆ ภัยจากความอดอยาก ภัยจากที่อยู่อาศัย เป็นต้น

ส่วนสัตว์เดรัจฉานอีกประเภทหนึ่ง เป็นสัตว์เดรัจฉานชั้นดี อาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์ เป็นพวก กายละเอียด ไม่สามารถเห็นได้ด้วยตามนุษย์

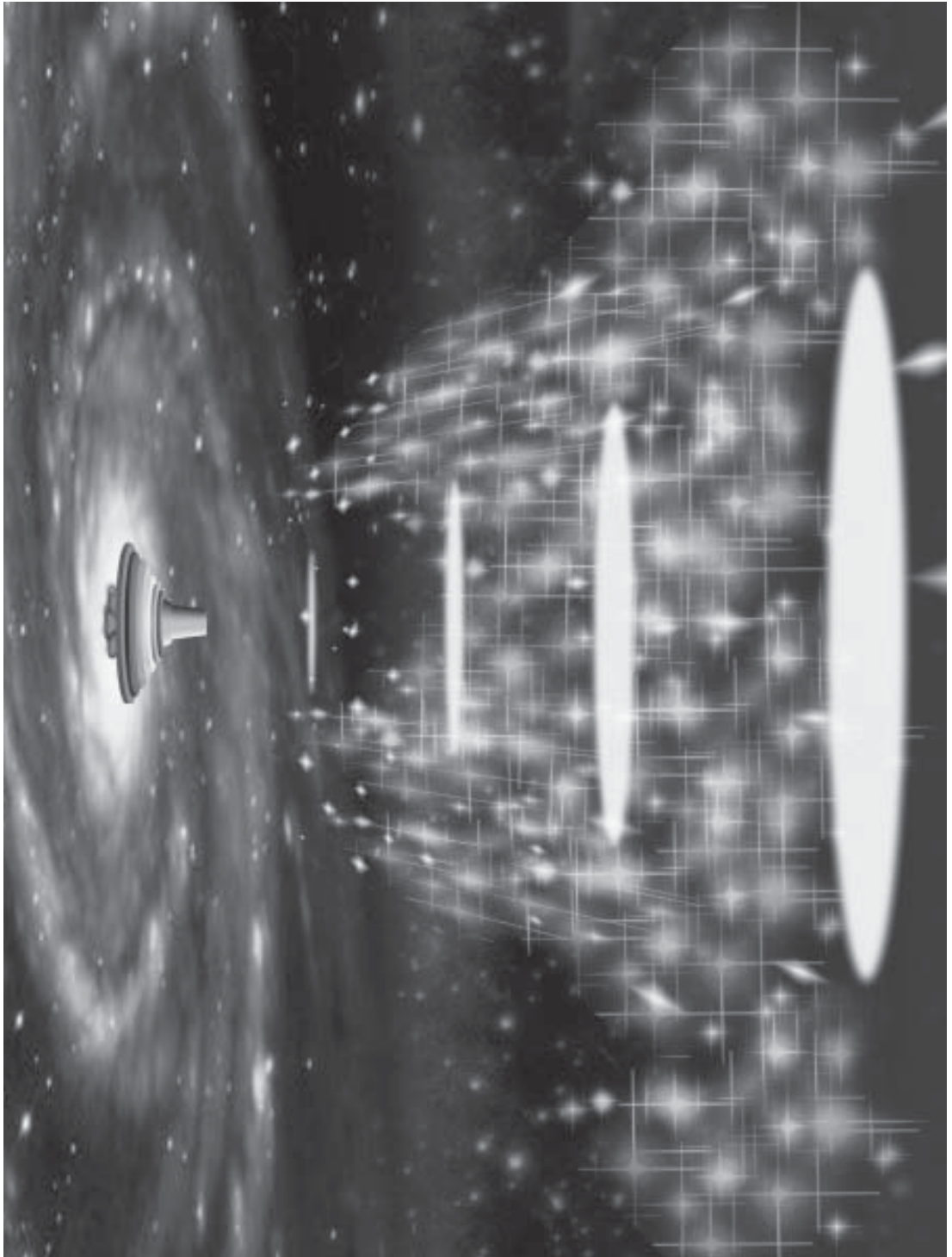
เหตุที่ทำให้เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน ส่วนใหญ่มาจากกิเลสตระกูลโมหะ คือความไม่รู้ตามความเป็นจริง เช่น หลงยึดติดกับบุคคล หรือทรัพย์สมบัติ เป็นต้น บ้างก็เพราะเคยทำอกุศลกรรมไว้ในชาติก่อน เมื่อพ้นกรรมจากนรกแล้ว เศษกรรมก็นำให้มาเป็นสัตว์เดรัจฉาน หรือบางพวกเมื่อใช้กรรมในนรกแล้ว ต้องไปเกิดเป็นเปรตและอสุรกายก่อน เมื่อเศษกรรมเบาบางลงจึงมาเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน และมักจะเกิด เป็นสัตว์เดรัจฉานซ้ำๆ อยู่หลายชาติ เป็นชนิดเดิมบ้าง บางทีก็เปลี่ยนชนิด มีโอกาสทำกุศลกรรมน้อยมาก

3.6.3 เทวภูมิ 6

เทวภูมิ หรือ สวรรค์ คือ ภูมิอันเป็นที่อยู่ของเทวดา เป็นโลกที่อยู่อาศัยแห่งสัตว์อันเป็นทิพย์ มี รัศมีสว่างไสวรอบกายตลอดเวลา เหตุที่ทำให้มาเกิดเป็นเทวดาเพราะสร้างบุญกุศลไว้เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์ เมื่ออุบัติขึ้นก็ตั้งอยู่ในวัยหนุ่มสาวทันที เรียกว่าถือกำเนิดแบบโอปปาติกะ ไม่ต้องนอนในครรภ์มารดาหรือ อยู่ในฟองไข่ก่อน ส่วนจะอุบัติขึ้น ณ สวรรค์ชั้นไหน เป็นเทวดาประเภทใด และอยู่ในฐานะอะไรนั้น ขึ้นอยู่กับบุญที่ตัวเองสั่งสมมาเมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์

สวรรค์มี 6 ชั้น ได้แก่ จาตุมหาราชิกาเทวภูมิ ดาวดึงสเทวภูมิ ยามาเทวภูมิ ตุสิตาเทวภูมิ นิมมานรดีเทวภูมิ และปรนิมมิตวสวัตตีเทวภูมิ

ภาพแสดงระดับ 6 ชั้น

สวรรค์ชั้นที่ 1 จาตุมหาราชิกาเทวภูมิ

เป็นที่อยู่ของเหล่าเทวดาซึ่งมีท้าวจาตุมหาราชเป็นผู้ปกครอง ท่านปกครองตั้งแต่บนสวรรค์ลงไปจนถึงพื้นมนุษย์ สวรรค์ชั้นนี้เป็นสวรรค์ชั้นที่ 1 ตั้งอยู่ที่เขาพระสุเมรุ เป็นเหมือนเมืองประเทศราชของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์อยู่ใกล้กับแผ่นดินมนุษย์มากกว่าสวรรค์ชั้นอื่นๆ สวรรค์ชั้นนี้มีเมืองใหญ่เป็นเทพนครอยู่ถึง 4 แห่ง แต่ละแห่งมีสถานที่อันน่ารื่นรมย์มากมาย เช่น สระโบกขรณีมีน้ำใสยิ่งกว่าแก้ว เต็มไปด้วยดอกบัว นานาชนิดส่งกลิ่นหอมตลบไปทั่ว มีต้นไม้สวรรค์อันวิจิตร มีดอกไม้อันเป็นทิพย์สีสน่สวยตระการตา ผลไม้ทิพย์มีรสโอชาอยู่ตลอดกาล ไม่มีวันร่วงโรยและหมดไป

เทพนครทั้ง 4 แห่งมีผู้ปกครอง ดังต่อไปนี้

1. ท้าวธตรฐ ปกครองสวรรค์ด้านทิศตะวันออก มีหน้าที่ปกครองเทวดา 3 พวก ได้แก่ คนธรรพ์ วิทยากร และกุมภกันท์

คนธรรพ์เป็นเทวดาที่เกิดอยู่ตามไม้หอม 10 จำพวก ได้แก่ รากไม้ แก่นไม้ เนื้อไม้ เปลือกไม้ น้ำหอม ตะละต้นไม้ ใบไม้ ดอกไม้ ผลไม้ เหง้าใต้ดิน คนธรรพ์มี 3 ประเภท ได้แก่ คนธรรพ์ชั้นสูง ชั้นกลาง และชั้นล่าง คนธรรพ์ชั้นสูงมีวิมานอยู่บนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา เช่น ปิณฺณลิกขเทวบุตร มีเทพธิดาประจำอยู่ในวิมาน คนธรรพ์ชั้นกลาง เกิดอยู่ในป่าหิมพานต์ มีวิมานอยู่ในต้นไม้ เป็นบริวารของคนธรรพ์ชั้นสูง ส่วนคนธรรพ์ชั้นล่างอยู่บนพื้นมนุษย์ เป็นชาวพื้นบ้าน มีทั้งที่มีครอบครัว และไม่มีครอบครัว ลิงอยู่ในต้นไม้จำพวกไม้หอม เช่น นางตะเคียน นางตานี คนธรรพ์มีความถนัดในการดนตรี การละคร ระบายรำฟ้อน ศิลปะ วรรณกรรม กวีนิพนธ์ เมื่อมีเทศกาลมาครั้งใดคนธรรพ์มักทำหน้าที่ขับกล่อมให้ความสำราญแก่หมู่เทพทั้งหลาย คนธรรพ์นี้เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ทำบุญเจือด้วยกามคุณ จึงได้มาเกิดเป็นคนธรรพ์

วิทยากรเป็นพวกที่ทรงความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ตั้งแต่ ศิลปศาสตร์ 18 ประการ เป็นพวกที่ศึกษาศาสตร์ต่างๆ เช่น แพทยศาสตร์ โหราศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น พวกนี้เหาะได้ มีเวทมนตร์ คาถา อาคมต่างๆ วิทยากรมีรูปร่างหลากหลาย อยู่แบบเดียวก็มี อยู่เป็นหมู่เป็นกลุ่มก็มี มีคู่ครองก็มี ไม่มีคู่ครองก็มี เป็นทั้งฤๅษี นักบวช นักพรต คล้ายๆ มนุษย์ธรรมดาที่มี ส่วนกุมภกันท์มีรูปร่างแปลก หน้าตาพองๆ ไม่น่ากลัวเหมือนยักษ์ และก็ไม่ใช่อยักษ์ ไม่มีเขี้ยว ผมหยิกๆ ผิวดำ ท้องโต พุงโร และมีอวัยวะเหมือนหม้อ กุมภกันท์มีตั้งแต่ชั้นสูงจนถึงชั้นล่าง มีหน้าที่ลงไปทรมานสัตว์นรกในยมโลก

2. ท้าววิรุฬหก ปกครองสวรรค์ด้านทิศใต้ มีหน้าที่ปกครองพวกครุฑ เหตุที่มากเกิดเป็นครุฑ เพราะทำบุญเจือด้วยมานะทิฐิ มีความถือตัวอยู่มาก

3. ท้าววิรูปักษ์ ปกครองสวรรค์ด้านทิศตะวันตก มีหน้าที่ปกครองพวกนาค เหตุที่มากเกิดเป็นนาค เพราะทำบุญเจือด้วยมานะทิฐิ มีความถือตัวอยู่มาก

4. ท้าวเวสสวัณ หรือ ท้าวกุเวรมหาราช ปกครองสวรรค์ด้านทิศเหนือ มีหน้าที่ปกครองพวกยักษ์ ซึ่งมีทั้งที่รูปร่างสวยงามมีรัศมี และพวกที่รูปร่างน่าเกลียดน่ากลัว เช่น รากษส เป็นยักษ์น้ำที่มึนลึกลับดุร้าย

เป็นต้น เหตุที่มากเกิดเป็นยักษ์เพราะทำบุญเจือด้วยความโกรธ มักหงุดหงิดรำคาญใจเป็นอาถรรพ์

นอกจากนี้ยังมีเทวดาพวกอื่นอีก ซึ่งเป็นเทวดาชั้นล่าง ได้แก่ ภูมมเทวา รุกขเทวา และอากาศเทวา

ภูมมเทวาเป็นเทวดาที่อาศัยอยู่บนพื้นมนุษย์ อยู่ตามจอมปลวก เนินดิน ใต้ดิน ภูเขา แม่น้ำ บ้าน เจดีย์ ศาลา ชุมประตู่ เป็นต้น บางองค์มีวิมานเป็นของตัวเอง บางองค์ก็ไม่มี

รุกขเทวาอาศัยอยู่ตามกิ่งไม้หรือยอดไม้ต่างๆ ซึ่งสูงขึ้นไปกว่าพวกภูมมเทวา มีทั้งที่มีวิมานและไม่มีวิมาน

อากาศเทวามีวิมานอยู่ในอากาศ สูงขึ้นไปจากพื้นดิน 1 โยชน์ เทวดาเหล่านี้อยู่ในปกครองของ ท้าวจาตุมหาราชิกา

อนึ่ง คนธรรมดาที่กับรุกขเทวามีความแตกต่างกัน คือ คนธรรมดาจะอาศัยอยู่ในเนื้อไม้ตลอดไป ไม่ยอมทิ้งที่อยู่อาศัย แม้ต้นไม้จะผุพัง โคนล้ม หรือถูกตัดเอาไปสร้างบ้านเรือนก็ตาม แต่พวกรุกขเทวา หากมีผู้ทำลายต้นไม้ที่ตนอยู่ ก็จะย้ายวิมานไปอยู่ต้นไม้ต้นอื่น

ในสวรรค์ชั้นนี้ยังมีป่าหิมพานต์ เป็นป่าที่มีสีทอง มีพื้นเป็นทอง ใบไม้เป็นสีทอง อยู่ที่เชิงเขาพระสุเมรุ ซึ่งแต่เดิมเชื่อมติดกับแผ่นดินของ 4 ทวีป พอมนุษย์ทำบาปหนักเข้า แผ่นดินจึงก็แยกจากกันดังปรากฏใน ชาดกหลายๆ เรื่อง ทำให้ติดต่อไปมาหาสู่กันไม่ได้ ในป่าหิมพานต์นี้มียอดเขา 84,000 ยอด มีแม่น้ำใหญ่ 5 สาย คือ คงคา ยมุนา สรรภู อจิรวดี มหิมา มีสระใหญ่ 7 สระ คือ อโนดาต กัณณมุนทะ รถกาละ ฉัททันตะ มณฑาทิณี สีหปาดะ กุณาละ เฉพาะที่สระอโนดาตมีภูเขา 5 ลูกล้อมรอบ คือ เขาสุทิสสนะ เขาจิตตภูฏ เขาภาณุภูฏ เขาไกรลาส เขาคันธมาทน์ ที่เขาคันธมาทน์นี้มีเงือกเขาหนึ่งชื่อ นันทมูลกะ เป็นที่อยู่ของ พระปัจเจกพุทธเจ้า มีถ้ำอยู่ 3 แห่ง คือ ถ้ำทอง ถ้ำแก้ว ถ้ำเงิน

ในป่าหิมพานต์มีสัตว์รูปร่างพิสดารมากมาย เช่น กินนร กินนรี พญานาค พญาครุฑ ตินนราชสีห์ กาฬราชสีห์ ปันทุราชสีห์ ไกรสรราชสีห์ คชสีห์ ช้างบางประเภท นกการเวก นกอินทรีย์ ปลาใหญ่ และมี ต้นมกกะลีผล หรือนารีผล ซึ่งมีผลเป็นนารี เป็นที่หมายปองของเหล่าเทวดาพวกคนธรรมดาและ วิชยารในป่าหิมพานต์ทั้งหลาย

สวรรค์ชั้นที่ 2 ดาวดึงสเทวภูมิ

เป็นที่รู้จักกันในชื่อ ดาวดึงส์ เป็นที่อยู่ของเทวดาซึ่งมีเทพ 33 องค์เป็นผู้ปกครอง สวรรค์ชั้นนี้ ตั้งอยู่บนยอดเขาพระสุเมรุ เป็นเทพนครอันกว้างใหญ่ไพศาล มีปราสาทแก้วอันเป็นทิพย์ล้อมรอบ ด้วยกำแพงแก้วอันมีประตูถึงพันแห่ง ที่ศูนย์กลางภพมีปราสาทอันงดงามประดับด้วยรัตน 7 ประการ ชื่อว่า โขกษัตติปราสาท หรือเวชยันตปราสาท อันเป็นที่ประทับของท้าวสักกเทวราช ผู้เป็นผู้ปกครองสูงสุดของ สวรรค์ชั้นนี้ มีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 33 เขต แต่ละเขตมีสหายนีทของพระอินทร์ 32 องค์

เป็นผู้ปกครอง สวรรค์ชั้นนี้มีเทวดาที่เป็นพระอริยเจ้า ตั้งแต่พระสกิทาคามี พระโสดาบัน เทวดาที่เข้าถึง ไตรสรณาคมน์ และเทวดาทั่วไป

สวรรค์ชั้นที่ 3 ยามาเทวภูมิ

เป็นที่อยู่ของเทวดาอันมีท้าวสุยามะเป็นผู้ปกครอง สวรรค์ชั้นนี้ ตั้งอยู่สูงขึ้นไปถึงบนไกลแสนไกล จากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พื้นสวรรค์ไม่มีแผ่นดินรองรับเหมือนอย่างสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และจาตุมหาราชิกา และแสงของดวงอาทิตย์ดวงจันทร์ส่องไปไม่ถึง เหล่าเทพมองเห็นได้ด้วยอาคัยรัศมีกายของตัวเอง การจะ รู้วันและคืนได้นั้นอาศัยดอกไม้ทิพย์ เวลากลางวันจะบาน เวลากลางคืนจะหุบลง

สวรรค์ชั้นที่ 4 ตลิตาเทวภูมิ

เป็นที่อยู่ของเทวดาอันมีท้าวสันตุลิตเป็นผู้ปกครอง ชาวสวรรค์เป็นผู้มีความยินดีและความแช่มชื่น อยู่เป็นนิตย์ บนสวรรค์มีปราสาท วิมานอยู่มากมาย ล้วนวิจิตรตระการตาเกินจะพรรณนา เหล่าเทพมีรูปทรง สวยงามสง่า มีจิตยินดีในการฟังธรรมยิ่งนัก สวรรค์ชั้นนี้เป็นที่ที่เหล่าพระโพธิสัตว์และนักสร้างบารมีทั้งหลาย เลือกที่จะใช้เป็นที่พักระหว่างทางในการสร้างบารมี เช่นองค์ปัจจุบันที่จะตรัสรู้เป็นพระศรีอริยเมตไตรย- พุทธเจ้าก็ประทับ ณ สวรรค์ชั้นนี้

ชาวสวรรค์ชั้นนี้มีลักษณะพิเศษ คือ เป็นพวกที่มีใจใหญ่ ตั้งใจจะทำบุญเพื่อสงเคราะห์ชาวโลก บางพวกเมื่อโอกาสเหมาะแก่การสร้างบารมีบนโลกมนุษย์มาถึง ก็จะไปอธิษฐานจิตแล้วจุติลงมาเกิด เพื่อสร้างบารมี วิมานยังคงอยู่บนสวรรค์ ส่วนชาวสวรรค์ชั้นอื่นจุติเมื่อสิ้นอายุขัยหรือหมดบุญ เมื่อลงมาแล้ว วิมานก็หายไป

สวรรค์ชั้นที่ 5 นิมมานรติเทวภูมิ

เป็นที่อยู่ของเทวดาอันมีท้าวสุณิมิตเป็นผู้ปกครอง ชาวสวรรค์ชั้นนี้หากมีความปรารถนาจะเสวยสุข ด้วยกามคุณสิ่งใด ก็สามารถเนรมิตเอาได้ตั้งใจทุกประการ

สวรรค์ชั้นที่ 6 ปรนิมมิตวสวัตติเทวภูมิ

เป็นที่อยู่ของเทวดาอันมีท้าวปรนิมมิตวสวัตติเป็นผู้ปกครอง เป็นสวรรค์ชั้นที่สูงที่สุดและกว้างใหญ่ ที่สุดในบรรดาสวรรค์ทั้งหมด ได้รับสุขสมบัติยิ่งกว่าสวรรค์ชั้นใดๆ หากชาวสวรรค์มีความปรารถนาสิ่งใดแล้ว จะมีเทวดาอื่นรู้ความปรารถนาของตนแล้วเนรมิตให้ได้ตั้งใจทุกประการ

เหตุแห่งการเกิดในสวรรค์แต่ละชั้น

บุคคลที่จะถือกำเนิดบนสวรรค์นั้น เมื่อเป็นมนุษย์ต้องหมั่นสร้างคุณความดี สั่งสมบุญ บำเพ็ญบารมี หมั่นทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนา เป็นต้น ผลแห่งความดีนั้นจะนำไปเกิดบนสวรรค์ จะได้เสวยทิพยสมบัติ ที่ละเอียดประณีตแตกต่างกัน มีรัศมีกายมากน้อยต่างกันเพียงไร ก็ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการทำคุณความดี ซึ่งพอจะแบ่งได้เป็น 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ทำความดีเพราะความกลัว คือทำความดีเพื่อเอาไว้ว่า หากนรกมีจริง ความดีนี้ก็จะช่วยตนให้ไม่ต้องตกนรกได้ อย่างนี้ทำความดีได้ไม่เต็มที่ อุปมาเหมือนเด็กอนุบาลทำดีเพราะกลัวครู หรือพ่อแม่ตี เมื่อละโลกแล้ว ผลบุญส่งให้ไปเป็นได้เพียงกุมมเทวา รุกขเทวา หรืออากาศเทวา

2. ทำความดีเพราะหวังสิ่งตอบแทน เมื่อทำความดีครั้งใด ใจจะคอยแต่คิดหวังลาภหรือของรางวัลต่างๆ กลับคืนมา อุปมาเหมือนเด็กประถมทำดีเพื่อให้ครูแจกขนมหรือให้พ่อแม่ซื้อของเล่นให้ เมื่อละโลกแล้วผลบุญส่งให้ไปเป็นเทวดาไม่สูงไปกว่าสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา

3. ทำความดีเพราะหวังคำชม ต้องได้รับคำสรรเสริญจึงจะมีกำลังใจทำความดี อุปมาเหมือนเด็กมัธยมทำดีเพราะอยากได้รับการยอมรับจากคนรอบข้าง เมื่อละโลกแล้วผลบุญส่งให้ไปเป็นเทวดาไม่สูงไปกว่าสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา

4. ทำความดีเพื่อความดี คือทำความดีเพราะคิดว่านั้นเป็นความดี เป็นสิ่งที่ควรทำ ใครจะให้หรือไม่ให้ของใดๆ ก็ยังทำความดี ใครจะชมหรือไม่ชมก็ยังไม่ทำความดี เพราะมั่นใจในความดีที่ตนทำ อุปมาเหมือนนักศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ทำดีเพราะเห็นว่ามีประโยชน์ เมื่อละโลกแล้ว ผลบุญส่งให้ไปเป็นเทวดา ตั้งแต่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ขึ้นไป ซึ่งขึ้นอยู่กับความประณีตของใจในขณะทำความดี

ตารางแสดงอายุของชาวสวรรค์เปรียบเทียบกับอายุมนุษย์

สวรรค์	อายุ (ปีสวรรค์)	1 วัน 1 คืนสวรรค์ / ปีมนุษย์	ล้านปีมนุษย์
ชั้นที่ 1 จาตุมหาราชิกา	500	50	9
ชั้นที่ 2 ดาวดึงส์	1,000	100	36
ชั้นที่ 3 ยามา	2,000	200	144
ชั้นที่ 4 ดุสิต	4,000	400	576
ชั้นที่ 5 นิมมานรดี	8,000	800	2,304
ชั้นที่ 6 ปรนิมมิตวสวัตดี	16,000	1,600	9,216

3.7 รูปภพ

รูปภพ หรือ พรหมโลก คือ ภพอันเป็นที่อยู่ของรูปพรหม พรหมโลกนี้อยู่ในภุมิที่สูงขึ้นไปกว่า เทวโลก มีทิพยสมบัติทั้งหลาย ที่มีความสวยงามประณีตกว่าในเทวโลก

พรหม คือ ผู้ที่มีความเจริญอยู่ด้วยคุณพิเศษ มีฌานเป็นต้น รูปร่างของพรหมนั้นไม่ปรากฏว่าเป็น หญิงหรือชาย เพราะพรหมไม่มีกามฉันทะอย่างหยาบ แม้ตั้งแต่ในสมัยที่เป็นมนุษย์ก็ข่มได้อยู่แล้วขณะ กระทำฌานให้เกิด อย่างไรก็ตามก็ยังมีรูปร่างคล้ายชายมากกว่า ผู้ที่เจริญสมาธิภาวนาจนกระทั่งเข้าถึงรูปฌาน เมื่อละโลกแล้วจะมาบังเกิดเป็นรูปพรหมอยู่ในรูปภพ ซึ่งระดับความแก่อ่อนของฌานนั้นก็แตกต่างกัน ไปตามภุมิที่อยู่มีทั้งหมด 16 ชั้น แบ่งย่อยออกเป็นภุมิชั้นต่างๆ ดังนี้

ปฐมฌานภุมิ 3

เป็นที่อยู่ของผู้ที่ได้ปฐมฌาน สถานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ระดับเดียวกัน มิได้ตั้งอยู่สูงต่อๆ กันไปตาม ลำดับชั้นอย่างสวรรค์ ประกอบด้วย

พรหมปาริสาชชา เป็นพรหมที่ได้ปฐมฌานอย่างอ่อน เป็นพรหมธรรมดาสามัญ ไม่มีอำนาจพิเศษ อันใด เป็นบริวารของมหาพรหม

พรหมบุโรหิตา เป็นพรหมที่ได้ปฐมฌานอย่างกลาง เป็นพรหมบุโรหิต (ที่ปรึกษา) ของมหาพรหม และอยู่ในตำแหน่งผู้นำในกิจการทั้งหลายของมหาพรหม

มหาพรหมมา เป็นพรหมที่ได้ปฐมฌานอย่างแก่ เป็นพรหมที่เป็นหัวหน้า เป็นใหญ่ยิ่งกว่าพรหม-ปาริสาชชา และพรหมบุโรหิตา ในมหาพรหมภุมิ ยังเป็นที่อยู่ของท้าวสหัมบดีพรหม ซึ่งเป็นผู้ทูลอาราธนา ให้พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์ พรหมที่ได้ฌานอย่างแก่ มีบุญมาก มีรัศมีสว่างไสว จะอยู่ที่ศูนย์กลางภพ ส่วนพรหมที่มีกำลังฌานรองลงไป ก็จะอยู่ถัดออกไปโดยรอบ

ทุติยฌานภุมิ 3

เป็นที่อยู่ของผู้ที่ได้ทุติยฌาน สถานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ระดับเดียวกัน สูงขึ้นไปกว่าชั้นปฐมฌานภุมิ ประกอบด้วย

ปริตตาภา เป็นพรหมที่ได้ทุติยฌานอย่างอ่อน มีรัศมีน้อยกว่า พรหมที่อยู่เบื้องบน (ปริตตะ แปลว่า น้อย อาภา แปลว่า รัศมี ความสว่าง)

อัปมาณภา เป็นพรหมที่ได้ทุติยฌานอย่างกลาง มีรัศมีหาประมาณมิได้

อาภัสสรา เป็นพรหมที่ได้ทุติยฌานอย่างแก่ มีรัศมีแผ่ฐานออกมาจากร่างกาย มีความยินดีในฌานของตนอย่างเต็มที่ เป็นไปด้วยอำนาจของปีติอยู่เสมอ จิตใจจึงมีความผ่อนคลายมากอยู่เสมอ ส่งผลให้กายผ่อนคลายจนปรากฏออกมาเป็นรัศมีแผ่ฐานไปทั่วร่างกาย

ตติยฌานภูมิ 3

เป็นที่อยู่ของผู้ที่ได้ตติยฌาน สถานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ระดับเดียวกัน สูงขึ้นไปกว่าชั้นทุติยฌานภูมิ ประกอบด้วย

ปริตตสุภา เป็นพรหมที่ได้ตติยฌานอย่างอ่อน มีรัศมีสวยงามเช่นเดียวกับรัศมีของดวงจันทร์ เป็นความสว่างที่ไม่กระจัดกระจายออกจากกัน รัศมีรวมกันอยู่เป็นวงกลม แต่ยังสวยงามน้อยกว่าพรหมที่อยู่เบื้องบน

อัปมาณสุภา เป็นพรหมที่ได้ตติยฌานอย่างกลาง มีรัศมีสวยงามหาประมาณมิได้

สุภกิณหา เป็นพรหมที่ได้ตติยฌานอย่างแก่ มีรัศมีสวยงามตลอดทั่วร่างกาย

จตุตถฌานภูมิ 2

เป็นที่อยู่ของผู้ที่ได้จตุตถฌาน ประกอบด้วย

เวหัปผลา เป็นพรหมที่มีผลไพบุลย์ คือเป็นผลของกุศลที่มั่นคงไม่หวั่นไหวเป็นพิเศษตามอำนาจของฌาน ผลของกุศลในชั้นปฐมฌานภูมิ ทุติยฌานภูมิ และตติยฌานภูมิ ไม่สามารถบังเกิดในชั้นเวหัปผลาภูมิได้ เพราะเมื่อยามโลกถูกทำลาย ภูมิทั้ง 3 ระดับย่อมถูกทำลายไปด้วย

ในบรรดาพรหมทั้ง 9 ภูมิที่กล่าวมา สุภกิณหา มีอายุยืนยาวกว่าพรหมอื่นๆ ที่เกิดอยู่ในภูมิต่ำกว่า คือมีอายุชั้ยถึง 64 มหากัป โดยพรหมองค์ที่มีอายุเต็ม 64 มหากัป ต้องเป็นองค์ที่อุบัติขึ้นพร้อมการสร้างโลกใหม่ ส่วนองค์ที่เกิดตามมาจากภายหลังย่อมมีอายุลดลงตามลำดับ เมื่อครบกำหนด 64 มหากัป ตติยฌานภูมินี้จะถูกทำลายด้วยลมทุกครั้งไป สำหรับเวหัปผลาภูมิพ้นจากการถูกทำลายทั้งด้วยไฟ น้ำ และลม พรหมทุกองค์ที่บังเกิด ณ ที่นี้จึงมีอายุชั้ยได้เต็มที่ คือ 500 มหากัปเสมอไป

อสังขณีสัตตา เป็นพรหมที่ไม่มีนามชนันท์ (เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ) มีแต่รูปขันธ์ คือดับความรู้สึกข้างนอกหมด ไม่รับรู้อะไรทั้งสิ้น แต่กิเลสยังไม่ดับ มีรูปร่างผิวพรรณงดงามคล้ายพระพุทธรูปทองคำ มีอิริยาบถ 3 อย่าง คือ นั่ง นอน หรือยืน แล้วแต่อิริยาบถก่อนตายในชาติที่แล้วมา และจะอยู่ในอิริยาบถเดียวกันๆ แข็งที่อยู่ออยู่อย่างนั้นจนครบอายุชั้ย จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างว่า พรหมลูกฟัก

จตุตถฌานภูมิทั้ง 2 นี้ตั้งอยู่กลางอากาศ สูงกว่าตติยฌานภูมิ พรหมใน 2 ชั้นนี้สามารถมองเห็น

ซึ่งกันและกัน และมองเห็นพรหมชั้นที่อยู่ต่ำกว่าได้ ส่วนพรหมชั้นต่ำกว่าไม่สามารถมองเห็นพรหมชั้นสูงได้

รูปพรหมทั้ง 11 ชั้นเหล่านี้ แม้ว่าจะมีอายุยืนยาวมากก็ตาม ท้ายที่สุดจะต้องตายจากความเป็นพรหมด้วยกันทั้งสิ้น ตราบใดที่ยังมิได้เป็นพระอริยบุคคล อาจต้องไปสวดยทุกขในอบายภูมิก็เป็นได้ ทิพยสมบัติ อิทธิฤทธิ์ รัศมีที่รุ่งเรือง การมีอายุยืนต่างๆ เหล่านี้ไม่สามารถช่วยตนเองได้เลย

สุทธาวาสภูมิ 5

เป็นที่อยู่ของผู้ที่ได้บรรลุเป็นพระอริยเจ้าชั้นอนาคามี สุทธาวาสภูมิ แบ่งออกเป็น 5 ชั้น ตามความแก่อ่อนของบารมี โดยดูจากอินทรีย์ 5 ได้แก่ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ดังนี้

อวิหา มีอินทรีย์อ่อนที่สุด ศรัทธามีกำลังมากกว่าอินทรีย์อื่น จึงได้มาเกิดในชั้นนี้ เป็นพรหมที่ไม่ละทิ้งสถานที่ของตน คือต้องอยู่จนครบอายุขัยจึงจุติไม่มีการเลื่อนจากสมบัติของตนมีทิพยสมบัติบริบูรณ์เต็มที่อยู่เสมอจนตลอดอายุขัย สำหรับพรหมชั้นสูงที่เหลืออีก 4 ชั้น อาจไม่ได้อยู่จนครบอายุขัย มีการจุติได้ก่อน

อตปปา วิริยะมีกำลังมากกว่าอินทรีย์อื่น จึงได้มาเกิดในชั้นนี้ เป็นพรหมที่ไม่มีความเดือดร้อนใจ เพราะยอมเข้าผลสมาบัติอยู่เสมอ นิเวศธรรมที่เป็นเหตุให้จิตเดือดร้อนไม่อาจเกิดขึ้น จิตใจจึงมีแต่ความสงบเยือกเย็น

สุทฺธสสา สติมีกำลังมากกว่าอินทรีย์อื่น จึงได้มาเกิดในชั้นนี้ เป็นพรหมที่เห็นสิ่งต่างๆ โดยปรากฏชัด เพราะบริบูรณ์ด้วยจักขุทั้งหลาย ได้แก่ ปสาทจักขุ ทิพยจักขุ ธรรมจักขุ ปัญญาจักขุที่บริสุทธิ์ พรหมในชั้นนี้มีร่างกายสวยงามมาก ผู้ใดได้เห็นแล้วย่อมเกิดความสุขใจ สุทฺธสสา จึงหมายความว่า ผู้ที่ผู้อื่นเห็นด้วยความเป็นสุข

สุทฺธสสี สมาธิมีกำลังมากกว่าอินทรีย์อื่น จึงได้มาเกิดในชั้นนี้ เป็นพรหมที่แลเห็นสิ่งต่างๆ โดยสะดวก มีการเห็นบริบูรณ์ด้วยดียิ่งกว่า สุทฺธสสาพรหม ว่าโดยจักขุ 4 ประการแล้ว ปสาทจักขุ ทิพยจักขุ ปัญญาจักขุ ทั้งสามอย่างนี้มีกำลังมากกว่าสุทฺธสสาพรหม มีแต่ธรรมจักขุเท่านั้นที่มีกำลังเสมอกัน

อกนิฏฐ มีอินทรีย์แก่ที่สุด ปัญญามีกำลังมากกว่าอินทรีย์อื่น จึงได้มาเกิดในชั้นนี้ เป็นพรหมที่มีทิพยสมบัติและความสุขที่ยอดเยียม มีคุณสมบัติยิ่งกว่ารูปพรหมทุกชั้น รูปพรหมชั้นที่ 1 ถึง ชั้นที่ 4 ในสุทธาวาสภูมินี้ ขณะยังไม่เป็นพระอรหันต์ เมื่อจุติในชั้นของตนแล้ว จะเลื่อนไปบังเกิดในชั้นสูงขึ้นไป ไม่เกิดซ้ำภูมิหรือไม่เกิดในภูมิต่ำกว่า แต่สำหรับอกนิฏฐพรหมยอมไม่ไปบังเกิดในภูมิอื่นอีกเลย จะต้องปรินิพพานในภูมินี้

ในอกนิฏฐภูมิ มีปูชนียสถานสำคัญแห่งหนึ่ง คือ ทุสสเจติย เป็นที่บรรจุเครื่องฉลองพระองค์ของเจ้าชายสิทธัตถะ ทรงสวมใส่ในขณะเสด็จออกมหาภิเนษกรรม โดยขมิ้นการพรหมลงมาจากชั้นอกนิฏฐภูมิ

นำเอาเครื่องบริวารทั้ง 8 ถวายแด่พระสิทธัตถะ และรับเอาเครื่องฉลองพระองค์ไปบรรจุไว้ในพุทธเจดีย์ มีความสูง 12 โยชน์

สุทธาวาสภูมิ จะมีขึ้นในระยะที่มีพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นเท่านั้น เพราะเป็นที่อยู่ของอนาคามีบุคคล ถ้าพระพุทธศาสนายังไม่บังเกิด พระอริยบุคคลย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ นับเป็นสถานที่ที่เกิดขึ้นเฉพาะกาล โดยธรรมชาติ อายุของสุทธาวาสภูมิจะไม่เกินอายุรวมของทั้ง 5 ชั้นในภุมินี้รวมกัน (ประมาณ 31,000 มหากัป) เพราะไม่ว่าพระอริยบุคคลจะเกิดอยู่ในภูมิใด ในมนุษย์ เทวดา รูปพรหม ก็จะพากันปรินิพพานจนหมด ดังนั้นสุทธาวาสภูมิจะหายไป และจะบังเกิดขึ้นใหม่อีกครั้งเมื่อมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ใหม่อุบัติขึ้นในโลกมนุษย์ หมุนเวียนอยู่ดังนี้

ตารางแสดงอายุของรูปพรหม 16 ชั้น

รูปพรหม	อายุ
1. ปาริฉตชาภูมิ	1 ใน 3 วิวัฏฏ์ฐายือสงไขยกัป ¹
2. ปุโรหิตาภูมิ	1 ใน 2 วิวัฏฏ์ฐายือสงไขยกัป
3. มหาพรหมภูมิ	1 วิวัฏฏ์ฐายือสงไขยกัป
4. ปริตตภาภูมิ	2 มหากัป
5. อัปปมาณาภูมิ	4 มหากัป
6. อาภัสสราภูมิ	8 มหากัป
7. ปริตตสุภาภูมิ	16 มหากัป
8. อัปปมาณสุภาภูมิ	32 มหากัป
9. สุภกิณหาภูมิ	64 มหากัป
10. เวหัปผลาภูมิ	500 มหากัป
11. อสัณฺญีลัตตาภูมิ	500 มหากัป
12. อวิหาสุทธาวาสภูมิ	1,000 มหากัป
13. อตปฺปาสุทธาวาสภูมิ	2,000 มหากัป
14. สุทฺธสาสุทธาวาสภูมิ	4,000 มหากัป
15. สุทฺธสีสุทธาวาสภูมิ	8,000 มหากัป
16. อกนิฏฺฐสุทธาวาสภูมิ	16,000 มหากัป

¹ กัปสูตร, อังคุตตรนิกาย จตุกนิกาย, มก. เล่ม 35 ข้อ 156 หน้า 371.

3.8 อรูปภพ

อรูปภพ คือ ภพอันเป็นที่อยู่ของอรูปพรหม อยู่ในภูมิที่สูงขึ้นไปกว่ารูปภพ มีทิพยสมบัติทั้งหลายที่มีความสวยงามประณีตกว่าในรูปภพ

อรูปพรหม คือ พรหมที่ไม่ใช้รูปพรหม มีกายอันสวยงาม ประณีต ละเอียด สว่างไสวกว่ารูปพรหม อรูปพรหมเกิดขึ้นเพราะเหตุแห่งการบำเพ็ญอรูปฌานกุศล ฌานที่บังเกิดขึ้นเรียกว่าอรูปฌาน เมื่อตายลงในขณะที่ฌานยังไม่เสื่อมย่อมบังเกิดในอรูปภพ พรหมชนิดนี้จัดว่าเป็นอภัพพลัตว์ ไม่สามารถมาตรัสรู้หรือพ้นจากทุกข์ได้ในชาตินั้น (อสังขยสัตตพรหม จัดเป็นอภัพพลัตว์เช่นเดียวกัน) อรูปภพแบ่งออกเป็น 4 ชั้นตามความสูงต่ำของอำนาจฌาน ดังนี้

1. **อากาศาณัญจายตนภูมิ** คือ ภูมิอันเป็นที่อยู่ของผู้บรรลุอากาศาณัญจายตนฌาน คือ บำเพ็ญฌานโดยเอาอากาศ ไม่มีที่สิ้นสุดเป็นอารมณ์ มีอายุ 20,000 মহากัป

2. **วิญญานัญจายตนภูมิ** คือ ภูมิอันเป็นที่อยู่ของผู้บรรลุวิญญานัญจายตนฌาน คือ บำเพ็ญฌานโดยเอาความรู้สึกว่า มีอากาศมาเป็นอารมณ์ มีอายุ 40,000 মহากัป

3. **อากิญจัญญายตนภูมิ** คือ ภูมิอันเป็นที่อยู่ของผู้บรรลุอากิญจัญญายตนฌาน คือ บำเพ็ญฌานโดยเอาความว่าง ที่ละเอียดยิ่งกว่าอากาศ (อวกาศ) ที่ไม่มีอะไรเหลืออยู่เลยเป็นอารมณ์ มีอายุ 60,000 মহากัป

4. **เนวลัญญานาณัญจายตนภูมิ** คือ ภูมิอันเป็นที่อยู่ของผู้บรรลุเนวลัญญานาณัญจายตนฌาน คือ บำเพ็ญฌานโดยเอาความรู้สึกว่าไม่มีอะไรเหลืออยู่เลยละทิ้งไป เอาความรู้สึกที่นิ่งสนิท มีแต่สัญญาอย่างละเอียดเป็นอารมณ์ มีอายุ 84,000 মহากัป

สรุป

การศึกษาเรื่ององค์ประกอบของจักรวาลนี้ ทำให้เราทราบถึง ความเป็นจริงของโลกและชีวิตว่า ตัวเราและสิ่งมีชีวิตอื่นมิได้มีอยู่ในโลกใบนี้แต่เพียงเท่านั้น เพราะเราได้ทราบชัดถึงโครงสร้างของจักรวาล ทำให้เรารู้ว่ายังมีสรรพชีวิตอีกมากมายนับไม่ถ้วนที่เวียนว่ายตายเกิดอยู่ตามภพภูมิต่างๆ ในจักรวาลทั้งหลายอันนับประมาณมิได้ เปรียบเสมือนถูกกักขังอยู่ในคุกหรือกรงขังสรรพสัตว์เอาไว้ในภพ ไม่สามารถหาทางออกให้หลุดพ้นไปได้ ต่างต้องเผชิญกับทุกข์ อยู่ในคุกใหญ่ใบนี้ ทั้งทุกข์หยาบและทุกข์ละเอียด สัตว์นรกต้องรับทุกข์ เพราะถูกทรมานด้วยอาการต่างๆ เป็ดต้องทนทุกข์เพราะความหิวโหย อสุรกายต้องทนทุกข์เพราะความหวาดกลัว ไม่มีที่อยู่ที่กิน สัตว์เดรัจฉานต้องทุกข์กับการหาอาหาร มนุษย์นั้นทุกข์เพราะต้องเกิดแก่เจ็บตาย และเศร้าโศกเสียใจ เทวดาก็ทุกข์เพราะมีสมบัติไม่เท่าเทียมเทวดาอื่น พรหมยังมีทุกข์เพราะต้องแข่งกันเรื่องความสว่างของรัศมี ไม่มีสรรพสัตว์ใดเลยที่มีความสุขแต่เพียงอย่างเดียว

ดังนั้น เมื่อเราทราบความจริงเช่นนี้แล้ว ควรที่จะเบี่ยงหน่ายในการเวียนเกิดเวียนตายในภพสาม ควรแล้วที่จะเลิกท่องเที่ยวอยู่ในคุกแห่งนี้ แล้วแสวงหาหนทางพ้นทุกข์โดยการสั่งสมบุญ สร้างความดี บำเพ็ญบารมีให้มากที่สุด เมื่อบารมีเต็มเปี่ยมย่อมสามารถนำพาตนเองเข้าสู่บรมสุขที่แท้จริง และทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรนำพาชาวโลกไปสู่สันติสุขอันไพศาลได้อย่างแน่นอน

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 3 โครงสร้างของจักรวาล จบโดยสมบูรณ์แล้ว โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนบทที่ 3 และกิจกรรม 3.1 ในแบบฝึกปฏิบัติบทที่ 3 แล้วจึงศึกษาบทที่ 4 ต่อไป

บทที่ 4

การกำเนิดจักรวาล

โลก และมนุษย์

เนื้อหาบทที่ 4

การกำเนิดจักรวาล โลก และมนุษย์

4.1 ความยาวนานในการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปของจักรวาล

4.2 หน่วยวัดเวลาของจักรวาล

4.2.1 อายุกับ

4.2.2 อันตรกัป

4.2.3 อสงไขยกับ

4.2.4 มหากัป

4.3 ความเชื่อเรื่องกำเนิดโลก

4.3.1 ความเชื่อโดยทั่วไปและข้อสันนิษฐานทางวิทยาศาสตร์

4.4 กำเนิดจักรวาล โลก และมนุษย์ ตามคำสอนของพระพุทธศาสนา

4.4.1 ปฐมเหตุที่ทรงแสดง

4.4.2 หลักในการพิจารณาก่อนเชื่อ

4.4.3 การอุบัติขึ้นของจักรวาล โลก มนุษย์ และสรรพสิ่ง

1. จักรวาล และโลก มีการเกิดขึ้นและถูกทำลายมาแล้วนับครั้งไม่ถ้วน ในแต่ละช่วงเวลาของการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปนั้น มีระยะเวลาที่ยาวนานมาก ไม่สามารถกำหนดนับได้ เป็นร้อยปี พันปี หมื่นปี แสนปี หรือล้านปี แต่นานกว่านั้นมาก อย่างไรก็ตาม พอจะอธิบายวงจรการเกิดขึ้นของโลกได้ว่า เริ่มจากเมื่อโลกถูกไฟเผาผลาญไปหมดสิ้นแล้ว ในท้องจักรวาลไม่มีสิ่งใดๆ เลย เป็นอากาศที่ว่างเปล่า ต่อมา มีฝนตกลงมาจนท่วมทั่วท้องจักรวาล แล้วระดับน้ำได้ลดลงเรื่อยๆ ทำให้ที่ตั้งของภพต่างๆ ปรากฏขึ้นตั้งแต่ชั้นพรหมลงมาจนถึงสวรรค์ชั้นที่ 1 คือชั้นจาตุมหาราชิกา และลดระดับลงจนถึงระดับที่คงที่ไม่ลดลงไปอีก เมื่อน้ำนิ่งจึงเกิดการรวมตัวของตะกอนลอยอยู่เหนือผิวน้ำ ตะกอนที่ลอยตัวอยู่เหนือผิวน้ำนี้ มีสีเหลือง มีรสหวาน และมีกลิ่นหอมเรียกว่า จัวนดิน เมื่อพรหมลงมากินจัวนดินจึงกลายเป็นมนุษย์ ต่อมาเมื่อมนุษย์มีกิเลสมากขึ้นจัวนดินก็หมดไป อาหารหยาบเกิดขึ้นมาแทนและเป็นอาหารที่หยาบขึ้นเรื่อยๆ ร่างกายมนุษย์ก็เปลี่ยนไปเกิดเป็นเพศหญิงเพศชาย มีการเสพเมถุนจึงเกิดการสร้างที่อยู่อาศัย และมีสัตว์ต่างๆ เกิดขึ้น กิเลสมนุษย์ก็ยิ่งทวียิ่งขึ้นๆ และเพราะมนุษย์มีกิเลส โลภะ โทสะ โมหะ ทัณห์ จึงเป็นเหตุให้โลกถูกทำลายด้วยไฟบ้าง ลมบ้าง หรือน้ำบ้าง วงจรของการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปของโลกและจักรวาล จะวนเวียนซ้ำไปซ้ำมาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เกิด ดับ เกิด ดับ นับครั้งไม่ถ้วน
2. การจะคำนวณนับระยะเวลาการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปของโลกและจักรวาล ด้วยหน่วยการนับทางคณิตศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์ ไม่สามารถที่จะใช้วัดได้เพราะเป็นหน่วยที่เล็กเกินไป แต่พุทธศาสนาเป็นศาสนาเดียวในโลก ที่มีค่าที่ใช้สำหรับคำนวณอายุของโลกและจักรวาลไว้ให้ นั่นคือคำว่า “อสงไขย” ซึ่งมีค่าเท่ากับ 10^{140} และคำว่า “กัป” ซึ่งมี 4 อย่าง คือ อายุกัป อันตรกัป อสงไขยกัป และมหากัป
3. พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของผู้มีปัญญาเป็นศาสนาที่ว่าด้วยเหตุและผล พระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ทรงสอนให้ใครเชื่ออะไรง่าย ๆ ให้พิจารณาและพิสูจน์ด้วยตัวเองแล้วจึงเชื่อ ทรงให้หลักไว้ว่าอย่าเชื่อเพียงเพราะว่า 1. ได้ฟังมา 2. โบราณเล่าสืบต่อกันมา 3. คำร่ำลือ 4. เพราะตำรา 5. การเดา 6. การคาดคะเน 7. เชื่อตามที่เห็น 8. สอดคล้องกับความเชื่อเดิม 9. ผู้พูดน่าเชื่อถือ 10. เป็นครู อาจารย์ของตนเอง
4. กำเนิดมนุษย์นั้นมาจากพรหมชั้นอาภัสสราพรหม มนุษย์ในยุคแรกเกิดแบบโอปปาติกะ เกิดแล้วโตทันทีไม่ต้องอาศัยพ่อแม่ ไม่มีเพศ ร่างกายมีแสงสว่างในตัว เหาะได้ มีปิตุเป็นอาหาร มีเครื่องนุ่งห่มแบบพรหม มีอายุยืนยาว ต่อมาด้วยความหอมของจัวนดินทำให้อยากลิ้มลอง

เมื่อบริโศกเข้าไปจึงทำให้รัศมีในตัวสูญสิ้นไป เหาะไม่ได้ แต่โลกในยุคแรกเป็นโลกที่ สะดวกสบายปราศจากความทุกข์ยากลำบากใดๆ จะมีทุกข์บ้างก็เพียงอาหารประณีตหมดไป แต่มีอาหารหยาบเกิดขึ้นมาทดแทน ผิวพรรณเริ่มแตกต่างกันและเกิดการดูหมิ่นเรื่อง ผิวพรรณ เกิดความแตกต่างเรื่องเพศหญิง เพศชาย ทำให้เกิดความสนใจซึ่งกันและกัน มีการสร้างที่อยู่ อาศัย มีการกักตุนอาหาร มีการเบียดเบียนกันจึงเกิดระบบการปกครอง

การปกครองในยุคแรกเป็นระบอบกษัตริย์แบบพ่อปกครองลูก โดยการคัดเลือกผู้ที่มี สติปัญญา มีรูปร่างลักษณะและกิริยาสง่างาม น่าเกรงขาม แล้วยกย่องให้เป็นกษัตริย์ ซึ่งแปลว่าผู้เป็นใหญ่ในการเกษตร

การกำเนิดสัตว์ในยุคแรก เกิดแบบโอบปาติกะ โดยมีช้างและม้าเป็นสัตว์ชนิดแรกที่เกิดขึ้นในโลกการกินเนื้อสัตว์ของมนุษย์มาจากสาเหตุที่มีมนุษย์ที่เพิ่งพ้นจากกรรมในนรกมาเกิด และยังมีวิบากกรรมโทสจริต เคยผูกเวรกันมาตั้งแต่เมื่อครั้งเกิดเป็นสัตว์กินสัตว์กันมาก่อน เมื่อเห็นคู่เวรคู่กรรมกับตนจึงมีจิตคิดอยากจะทำ ครั้นฆ่าแล้ว ครั้งแรกมิได้ต้องการกิน แต่เมื่อ สัตว์นั้นตายจึงลองนำไปประกอบอาหาร เมื่อได้กินก็ติดใจ และขยายความนิยมออกไป จนเข้าใจ กันผิดๆ ว่า สัตว์เกิดมาเพื่อเป็นอาหารของมนุษย์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายวงจรการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปของจักรวาล ได้อย่าง ถูกต้อง
2. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายหน่วยที่ใช้วัดเวลาของจักรวาลได้ว่ามีอะไรบ้าง
3. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายหลักในการพิจารณาก่อนเชื่อ ตามแนวพุทธศาสนาได้อย่างถูก ต้อง
4. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายการบังเกิดขึ้นของมนุษย์ ลักษณะและสภาพความเป็นอยู่ ของมนุษย์ยุคแรก ที่มาของระบบการปกครองแรกของโลก การกำเนิดสัตว์ และการกิน เนื้อสัตว์ได้อย่างถูกต้อง

บทที่ 4

การกำเนิดจักรวาล โลก และมนุษย์

ความนำ

เรื่องการกำเนิดขึ้นของจักรวาล โลก และมนุษย์นั้น คิดว่าหลายท่านคงจะเคยทราบหรือเคยศึกษามามากแล้วทั้งนี้เป็นเพราะมีผู้ที่สนใจในเรื่องนี้อยู่เป็นจำนวนมากรวมทั้งเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจใคร่รู้ของมนุษย์มานับตั้งแต่ยุคโบราณ มนุษย์ต่างตั้งข้อสงสัยและพยายามแสวงหาคำตอบ เพื่อให้ทราบว่าจุดเริ่มต้นของสรรพสิ่งคืออะไร โลกเกิดขึ้นได้อย่างไร ตัวเรามาจากไหน ใครเป็นมนุษย์คนแรก จนกระทั่งบัดนี้มนุษย์ก็ยังไม่รู้แน่ชัดถึงความเป็นจริงของคำตอบต่างๆ ที่ตนสงสัยมาช้านาน ในบทเรียนนี้ เราจะได้ศึกษาเรื่องการกำเนิดจักรวาล โลกมนุษย์ และสรรพสิ่งทั้งหลาย

ก่อนที่เราจะได้ศึกษาตรงนั้น ใครขออธิบายเรื่องวงจรการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปของจักรวาล ตลอดจนหน่วยของเวลาที่ใช้ในการนับการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายของจักรวาลเสียก่อน เพื่อเพิ่มความเข้าใจในกรณีที่นักศึกษาพบกับคำศัพท์เหล่านี้

4.1 ความยาวนานในการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปของจักรวาล

จักรวาล โลก สรรพสัตว์และสรรพสิ่งทั้งหลาย มีขั้นตอนความเป็นมาที่ยาวนาน มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา ดังที่กล่าวมาแล้วในตอนต้นๆ หากจะนับระยะเวลาในขั้นตอนการกำเนิดขึ้น ตั้งอยู่ หรือเสื่อมไปของจักรวาลและสิ่งต่างๆ นั้น เป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก จะใช้การคำนวณ ทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ก็สามารถคำนวณได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น คงไม่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงทั้งหมด แต่ในทางพระพุทธศาสนามีหน่วยวัดเวลาที่ใช้ในการนับการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายของจักรวาล ซึ่งน่าสนใจใคร่ศึกษาต่อไป

4.2 หน่วยวัดเวลาของจักรวาล

จากการค้นพบของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าดังที่กล่าวไว้แล้วในบทที่ 1 พระองค์ทรงพบว่าระยะเวลาในการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปของจักรวาลนั้นยาวนานมาก ไม่ใช่ร้อยปี ไม่ใช่พันปี ไม่ใช่แสนปี ไม่ใช่ล้านปี แต่นานกว่านั้นมาก จนต้องใช้คำว่า อสงไขย¹ (มีค่าเท่ากับ 10^{140}) เป็นตัวนับ ซึ่งคำนี้ เป็นคำที่มีเฉพาะในพระพุทธศาสนาเท่านั้น

ดังนั้น การที่เราจะนับการกำเนิด การตั้งอยู่ และการเสื่อมสลายไปของจักรวาล ไม่สามารถที่จะนับเป็นหน่วยวัดอย่างที่ใช้กันในปัจจุบันได้ เพราะเป็นหน่วยที่เล็กเกินไป หน่วยวัดที่มีปรากฏในพระพุทธศาสนา คือ คำว่า กัป มี 4 อย่าง² ดังนี้ คือ

4.2.1 อายุกัป หมายถึง อายุขัยของสัตว์ที่เกิดในภूमินั้นๆ เช่น โลกมนุษย์เรานี้ เมื่อสมัยพุทธกาลคนส่วนใหญ่อายุเฉลี่ย 100 ปี ก็นับเอา 100 ปี เป็นอายุกัป ปัจจุบันอายุมนุษย์เฉลี่ย 75 ปี ก็นับเอา 75 ปี เป็นอายุกัป ในส่วนเทวภูมิ เช่น จาตุมหาราชภูมิอายุขัย 500 ปีทิพย์ ก็นับเอจำนวนดังกล่าวเป็นอายุกัป แม้ในภูมิอื่นๆ ก็เช่นเดียวกัน

4.2.2 อันตรกัป มีวิธีนับดังนี้ คือ เมื่อสมัยต้นกัป มนุษย์มีอายุยืนถึงอสงไขยปี ต่อมาอายุมนุษย์ค่อยลดลงตามอำนาจอกุศลกรรม ลดลงเรื่อยๆ จนถึงอายุ 10 ปี แล้วค่อยๆ เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามกุศลกรรม จนถึงอสงไขยปี ครบเวลาไขอายุลงและไขอายุขึ้นรอบหนึ่ง เรียกระยะเวลาดังกล่าวว่าเป็น 1 อันตรกัป

4.2.3 อสงไขยกัป จำนวนเวลาของอันตรกัปที่กล่าวแล้วข้างต้น 64 อันตรกัป เรียกว่า 1 อสงไขยกัป ซึ่งมีปรากฏใน กัปสูตร³ ว่าด้วยอสงไขย 4 แห่งกัป ซึ่งจะขอสรุปเป็นสำนวนที่เข้าใจได้ง่ายขึ้นดังนี้

1. **สังวัฏฏอสงไขยกัป** คือ ระยะเวลาเมื่อกัปเสื่อม คือขณะที่จักรวาลกำลังถูกทำลายอยู่ เป็นระยะเวลา 1 อสงไขยกัป

2. **สังวัฏฏฐาปอสงไขยกัป** คือ ระยะเวลาเมื่อกัปอยู่ในระหว่างพินาศ คือ ระยะเวลาที่จักรวาลถูกทำลายหมดสิ้น ไม่มีอะไรเหลืออยู่เลยมีแต่ความว่างเปล่า เป็นระยะเวลา 1 อสงไขยกัป

¹ **ราชบัณฑิตยสถาน**, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชันส์, 2546) หน้า 207.

² **ถวิล วัชรวิมล**, เราคือใคร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรุงเทพ, 2530) หน้า 35.

³ **กัปสูตร**, อังคุตตรนิกาย จตุกนิบาต, มก. เล่ม 35 ข้อ 156 หน้า 371-372.

3. **วิวัฏสงไขยกัป** คือ ระยะเวลาเมื่อกัปกลับเจริญ คือเมื่อจักรวาลถูกทำลายจนหมดไป แล้วนับเวลาที่เริ่มต้นขึ้นใหม่อีก เป็นระยะเวลา 1 อสงไขยกัป

4. **วิวัฏฏฐาเยอสงไขยกัป** คือ ระยะเวลาเมื่อกัปอยู่ในระหว่างเจริญ คือระยะเวลาที่จักรวาล เริ่มต้นขึ้นใหม่ จนตั้งขึ้นเรียบร้อยเป็นปกติตามเดิมทั่วแสนโกฏิจักรวาล มีพื้นดิน ภูเขา แม่น้ำ ต้นไม้ มหาสมุทร พระอาทิตย์ พระจันทร์ ดวงดาวต่างๆ คน ลัตว์ ปราภพพร้อมขึ้นทุกอย่าง เป็นระยะเวลา 1 อสงไขยกัป

4.2.4 **มหากัป** วิวัฏจักรที่จักรวาลกำลังเสื่อม อยู่ระหว่างพินาศ กลับเจริญขึ้นอีกและอยู่ระหว่างเจริญครบ 1 รอบ เป็นเวลา 4 อสงไขยกัป เราวมเรียกเป็น 1 มหากัป ระยะเวลาในมหากัปหนึ่งๆ นั้นนานมาก ไม่สามารถกำหนดนับได้ ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอุปมาไว้ใน สาสปสูตร¹ ว่า

“ดูก่อนภิกษุ เหมือนอย่างว่า นครที่ทำด้วยเหล็กยาวโยชน์หนึ่ง กว้าง โยชน์หนึ่ง สูงโยชน์หนึ่ง เต็มด้วยเม리트พันธุ์ผักกาด มีเม리트พันธุ์ผักกาดรวมกัน เป็นกลุ่มก้อน บุรุษพึงหยิบเอาเม리트พันธุ์ผักกาดเมล็ดหนึ่งๆ ออกจากนครนั้น โดยล่องไปหนึ่งร้อยปีต่อเมล็ด เม리트พันธุ์ผักกาดกองใหญ่นั้น พึงถึงความสิ้นไป หมดไป เพราะความพยายามนี้ ยังเร็วกว่าแล ส่วนกัปหนึ่งยังไม่ถึงความสิ้นไป หมดไป กัปนานอย่างนี้แล”

อีกอุปมาหนึ่งใน ปัพพตสูตร² ว่า

“ดูก่อนภิกษุ เหมือนอย่างว่า ภูเขาหินลูกใหญ่อยาวโยชน์หนึ่ง กว้าง โยชน์หนึ่ง สูงโยชน์หนึ่ง ไม่มีช่อง ไม่มีโพรง เป็นแท่งทึบ บุรุษพึงเอาผ้าแคว้นกาลิมา แล้วขัดภูเขานั้น 100 ปีต่อครั้ง ภูเขาหินลูกใหญ่นั้น พึงถึงการหมดไป สิ้นไป ยังเร็วกว่าแล ส่วนกัปหนึ่งยังไม่ถึงการหมดไป สิ้นไป กัปนาน อย่างนี้แล”

จากความหมายของกัปแต่ละอย่าง คงจะทำให้นักศึกษาทราบวงจรการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปของจักรวาลว่า แต่ละขั้นตอนต้องใช้ระยะเวลานานนับไม่ถ้วน แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะ ทรงอุปมาให้เห็นภาพชัดเจนขึ้น แต่ความยาวนานของกัปปังยาวนานไปกว่านั้นอีก และวงจรการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปของจักรวาลจะวนเวียนซ้ำไปซ้ำมาอย่างไม่มีสิ้นสุด เกิด ดับ เกิด ดับ นับครั้งไม่ถ้วน ควรแก่การเบื่อหน่าย คลายกำหนด เร่งปฏิบัติธรรมตามพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ยิ่งๆ ขึ้นไป

¹ สาสปสูตร, สังยุตตนิกาย นิทานวรรค, มก. เล่ม 26 ข้อ 432 หน้า 515-516.

² ปัพพตสูตร, สังยุตตนิกาย นิทานวรรค, มก. เล่ม 26 ข้อ 430 หน้า 514.

4.3 ความเชื่อเรื่องกำเนิดโลก

4.3.1 ความเชื่อโดยทั่วไปและข้อสันนิษฐานทางวิทยาศาสตร์

มีหลายคำสอนในหลายศาสนาที่เป็นศาสนาประเภทเทวนิยม ไม่ว่าจะเป็นศาสนาของชาวอียิปต์-โบราณ ชาวซูเมเรียน และชาวบาบิโลน เมื่อกว่า 5,000 ปีก่อน เรื่อยมากระทั่ง พราหมณ์ คริสต์ อิสลาม หรือแม้แต่ศาสนาชินโตของชาวญี่ปุ่น ต่างก็มีคำสอนว่า สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเพราะเทพเจ้าหรือพระเจ้าในศาสนาของตนเป็นผู้บันดาลให้เกิดขึ้นหรือสร้างขึ้นทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว โลก มนุษย์ และสรรพสิ่งทั้งปวงล้วนเป็นผลงานของพระเจ้าทั้งสิ้น โดยแต่ละศาสนาก็มีบันทึกเรื่องราวที่พระเจ้าในศาสนาของตนสร้างสิ่งต่างๆ ไว้ในคัมภีร์ ซึ่งมีรายละเอียดแตกต่างกันไป

จนกระทั่งปัจจุบัน แม้โลกจะเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีตมาก มีเทคโนโลยีและวิทยาการต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย เรียกว่าแทบจะทุกชั่วโม่งก็ว่าได้ และมนุษย์ก็ได้ใช้สิ่งเหล่านี้เป็นอุปกรณ์ในการค้นหาคำตอบ เพื่อพิสูจน์ความจริง จะเป็นเพราะความไม่เห็นด้วยกับคำสอนที่ตนเคยได้ยินหรือได้รับการถ่ายทอดมา หรือว่าจะเป็นเพราะต้องการที่จะหาข้อพิสูจน์มายืนยันความเชื่อทั้งหลายเหล่านั้นมีอาจทราบได้ แล้วก็ตั้งข้อสันนิษฐานไปต่างๆ นานา เป็นต้นว่า จักรวาล และโลก เกิดจากการระเบิดตัวของวัตถุที่มีมวลมหาศาลบ้าง มนุษย์พัฒนาการมาจากลิงบ้าง โดยอาศัยสิ่งต่างๆ เป็นเครื่องสนับสนุนเพื่อให้ข้อคิดเห็นของตนนั้นน่าเชื่อถือ ดูมีเหตุมีผล แต่ไม่ช้าก็มักมีผู้เสนอแนวคิดใหม่ๆ มาหักล้างแนวคิดเดิม เป็นเช่นนี้เรื่อยมา

แม้จะมีผู้พยายามเสนอทฤษฎีต่างๆ คนแล้วคนเล่า รวมทั้งพยายามพิสูจน์ด้วยวิธีการต่างๆ ครั่งแล้วครั้งเล่า แต่เรายังไม่ทราบอยู่นั่นเองว่า สิ่งที่มนุษย์สงสัยและโต้แย้งกันมายาวนานไม่มีที่สิ้นสุดนี้มีคำตอบที่ถูกต้องอย่างไร มีข้อสรุปที่ชัดเจนเช่นไร ในเมื่อเราต่างกำลังแสวงหาคำตอบด้วยกันทุกท่าน ในที่นี้จึงใคร่เสนอแนวคิดเรื่องการกำเนิดขึ้นของจักรวาล โลก มนุษย์ และสรรพสิ่ง อีกทรรคนะหนึ่งให้ศึกษาพิจารณา โดยแนวคิดนี้เป็นคำสอนที่มีปรากฏในพระไตรปิฎกซึ่งเป็นคัมภีร์ของชาวพุทธ และเป็นคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงแสดงมากกว่า 2,500 ปี

4.4 กำเนิดจักรวาล โลก และมนุษย์ ตามคำสอนของพระพุทธศาสนา

4.4.1 ปฐมเหตุที่ทรงแสดง

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถึงเรื่องการกำเนิดจักรวาล โลก มนุษย์ และสิ่งต่างๆ ไว้ใน อักคัณณสูตร¹ พระสูตรนี้กล่าวถึงการบังเกิดขึ้นของจักรวาล โลก มนุษย์ และสรรพสิ่งทั้งหลาย ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงของสิ่งเหล่านี้

อักคัณณสูตรที่พระพุทธองค์ทรงแสดงนี้ มิได้มีจุดมุ่งหมายที่จะกล่าวถึงการกำเนิดของโลก และมนุษย์ ตลอดจนสรรพสิ่งโดยตรง เพียงแต่พระพุทธองค์ทรงแสดงแก่สามเณร 2 รูป คือ วาเสฏฐสามเณร และภราทวาชสามเณร เพื่อจะบอกเหตุอันเป็นความเชื่อในเรื่องของวาระที่พวกพราหมณ์ยึดถือต่อกันมา เนื่องจากสามเณรทั้งสองนั้นเกิดมาจากวาระของพราหมณ์ ซึ่งในยุคสมัยนั้นถือกันว่า วาระพราหมณ์ เป็นวาระสูง จะเป็นรองก็เพียงวาระกษัตริย์เท่านั้น² แต่ทั้งสองกลับมาบวชในพระพุทธศาสนา ที่พวกพราหมณ์เรียกว่าเป็นสมณะโล้น จัดเป็นวาระที่เลวทราม เกิดจากเท้าของพราหม

พระศาสดาเมื่อทรงสดับเช่นนั้น จึงทรงชี้ให้เห็นถึงที่มาที่ไปแห่งการเรียกชื่อของวาระต่างๆ เพื่อให้สามเณรทั้งสองนั้นทราบ โดยทรงหยิบยกเอาเรื่องตั้งแต่การที่จักรวาลยังกลายเป็นน้ำเรื่อยมา จนเกิดมีการสมมติชื่อของวาระต่างๆ ขึ้น แล้วทรงสรุปว่า การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะประเสริฐหรือเลวทราม ก็ด้วยการกำหนดจากธรรมและอธรรมที่เขาประพฤติเท่านั้น หากได้กำหนดจากสิ่งอื่นไม่ ถึงอย่างไรก็ตาม แม้พระสูตรจะได้มุ่งหมายที่จะกล่าวถึงการบังเกิดขึ้นของจักรวาล โลก มนุษย์ และสรรพสิ่งโดยตรง แต่เนื้อหา ของพระสูตรก็ทำให้เราทราบว่ามนุษย์ ตลอดจนสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ที่เราต่างสงสัยและโต้เถียงกันมา ยาวนานนั้น มีจุดกำเนิดหรือที่มาอย่างไร

4.4.2 หลักในการพิจารณาก่อนเชื่อ

การกำเนิดขึ้นของจักรวาล โลก หรือมนุษย์ ตลอดจนสรรพสิ่งทั้งปวงนี้ เป็นคำสอนหรือความรู้ใน พระพุทธศาสนาดังที่กล่าวมาแล้ว ดังนั้นอาจจะมีบางท่านที่เคยศึกษาแล้วอาจจะไม่เห็นด้วย หรือมีข้อ ขัดแย้งเกิดขึ้นในใจ ซึ่งไม่ใช่สิ่งแปลกแต่อย่างใด การที่ผู้หนึ่งผู้ใดจะรู้สึกปฏิเสธหรือต่อต้านในสิ่งที่ผิดไป จากที่ตนเคยรู้เคยได้ยินมา หรือแม้กระทั่งผิดไปจากสิ่งที่ตนเชื่อมั่นหรือคาดหวัง พระพุทธองค์ทรงทราบดีว่า

¹ อักคัณณสูตร, ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค, มก. เล่ม 15 ข้อ 51-72 หน้า 145-165.

² ในอินเดียจัดคนออกเป็นวาระต่างๆ 4 วาระ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และศูทร กษัตริย์และพราหมณ์จัดว่าเป็น วาระสูง แพศย์เป็นวาระกลาง ส่วนศูทรเป็นวาระต่ำ ทั้ง 4 วาระนี้จะถูกเหยียดหยามกัน จะไม่มีการคลุกคลี กันข้ามวาระ ถ้าหากว่ามีชายหญิงใดที่มีวาระต่างกันมีความสัมพันธ์กันจนมีทารกออกมา ทารกนั้นจะเป็นที่รังเกียจ ของคนทั้งหลายและจะถูกเรียกว่า จันทาล.

จะต้องมีผู้ที่ไม่เชื่อหรือไม่เห็นด้วยเป็นจำนวนมาก ซึ่งก็ไม่ใช่อุปสรรคเลย

พระพุทธศาสนาไม่ใช่ศาสนาที่บังคับใครให้เชื่อในคำสอน ไม่ได้สนใจว่าผู้ใดจะศรัทธาหรือไม่ แต่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของผู้มีปัญญา เป็นศาสนาที่ว่าด้วยหลักเหตุและผล สิ่งที่พระองค์ทรงแสดงนั้นเป็นเพราะทรงเห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นและคำสอนที่ทรงแสดงนั้นก็ไม่ได้ให้ผู้ฟังเชื่อตามในทันที แต่ทรงให้พิจารณาไตร่ตรองและให้พิสูจน์ว่าสิ่งที่พระองค์ทรงแสดงนั้นจริงเท็จอย่างไรด้วยตัวของผู้นั้นเองสิ่งที่ทรงแสดงแก่ชนทั้งหลาย ที่บ้านกาลาม ใน กาลามสูตร¹ ว่า

“ควรแล้วท่านจะสงสัย ความสงสัยของท่านเกิดขึ้นแล้วในเหตุควรสงสัยจริง ท่านอย่าได้ถือโดยได้ฟังตามกันมา อย่าได้ถือโดยลำดับสืบๆ กันมา อย่าได้ถือโดยความตื่นว่าได้ยินอย่างนี้ๆ อย่าได้ถือโดยอ้างตำรา อย่าได้ถือโดยเหตุนี้กเดาเอา อย่าได้ถือโดยนัยคือคาดคะเน อย่าได้ถือโดยความตรึกตามอาการ อย่าได้ถือโดยชอบใจว่า ต้องกันกับลัทธิของตน อย่าได้ถือโดยเชื่อว่า ผู้พูดสมควรจะเชื่อได้ อย่าได้ถือโดยความนับถือว่า สมณะผู้นี้เป็นครูของเรา เมื่อใดท่านรู้ด้วยตนเองแล้วว่า ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล ธรรมเหล่านี้มีโทษ ธรรมเหล่านี้ท่านผู้รู้ติเตียน ธรรมเหล่านี้ใครประพฤติกให้เต็มที่แล้ว เป็นไปเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์ เป็นไปเพื่อทุกข์ ดังนี้ ท่านควรละธรรมเหล่านั้นเสีย เมื่อนั้น”

ดังนั้น เนื้อหาในเรื่องกำเนิดโลกนี้ หากมีท่านใดท่านหนึ่งอาจจะคัดค้านไม่เห็นด้วยก็คงไม่ใช่เรื่องแปลก เพราะเป็นทรรคนะในพระพุทธศาสนาซึ่งไม่ปรารถนาจะให้ผู้อ่านเชื่อในทันทีเมื่อมาศึกษา แต่จะเป็นการตีถ้าได้พิสูจน์อย่างถูกวิธีและเห็นตามความเป็นจริงที่ปรากฏด้วยตัวของท่านเอง

4.4.3 การอุบัติขึ้นของจักรวาล โลก มนุษย์ และสรรพสิ่ง

ก่อนที่จะบังเกิดมนุษย์

การกำเนิดขึ้นของจักรวาล โลก และสรรพสิ่ง เริ่มจากแต่เดิมนั้นก่อนที่จะมีสรรพสิ่งเกิดขึ้น ในท้องจักรวาลไม่มีสิ่งใดๆ เลย มีเพียงอากาศที่เว้งว่างเปล่า โล่งเตียนตลอด (ในบทเรียนที่ 2 เราได้ทราบแล้วว่า อากาศ เป็นธาตุชนิดหนึ่งซึ่งมีสภาพเป็นที่ว่าง ปราศจากธาตุอื่นๆ และเป็นธาตุองค์ประกอบหนึ่งที่เป็นจุดกำเนิด และมีอยู่ในทุกสรรพสิ่ง) ด้วยเหตุที่ความว่างเปล่านี้เกิดจากการที่จักรวาลเสื่อมและถูกทำลายลงด้วย ไฟ น้ำ และลม ดังนั้นเราจะศึกษาถึงรายละเอียดการที่โลกถูกทำลาย ในบทเรียนที่ 6

เนื่องจากจักรวาลและโลกนั้นกำเนิดขึ้น และถูกทำลายมาแล้วนับครั้งไม่ถ้วน ยังจะต้องถูกทำลาย

¹ กาลามสูตร, อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต, มก. เล่ม 34 ข้อ 505 หน้า 337-339.

และเกิดขึ้นอีกอย่างไม่มีที่สิ้นสุด โดยที่ไม่สามารถจะระบุได้ว่า จุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดของการเริ่มต้น และสิ้นสุดนี้คือเมื่อใด การกำเนิดของโลกและสรรพสิ่งที่กล่าวถึงในบทเรียนนี้ จึงเป็นช่วงหนึ่งของวัฏจักร ที่ไม่มีที่สิ้นสุดนั้น โดยการกำเนิดที่กล่าวถึงในบทเรียนนี้ เป็นการกำเนิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่ยักรวาล ถูกทำลายด้วยไฟ ก่อนที่จะมาถึงการกำเนิดขึ้นนี้

หลังจากที่ยักรวาลว่างเปล่าปราศจากสิ่งใดๆ เป็นเวลายาวนาน (นานจนไม่สามารถระบุระยะเวลาได้) ต่อมา มีฝนตกลงมาในท้องจักรวาลที่มีเพียงอากาศนั้น น้ำฝนที่ตกลงมาในระยะแรก เป็นฝนที่มีขนาดเล็กมาก จากนั้นจึงมีขนาดที่ใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งขนาดเท่ากับลำของต้นตาล เนื่องจากฝนที่ตกขึ้นนี้ ตกลงมาอย่างต่อเนื่อง ปริมาณน้ำฝนจึงเพิ่มระดับสูงขึ้น จนกระทั่งท่วมเต็มทั่วทั้งท้องจักรวาล

การที่ฝนทรงตัวอยู่ได้นี้ เป็นเพราะมีลมมารองรับไว้เหมือนภาชนะ จึงทำให้น้ำไม่รั่วไหล กระจัดกระจาย แต่จะรวมตัวเป็นกลุ่มก้อน ด้วยคุณสมบัติของลมทำให้น้ำค่อยๆ งดยุบหดลดลงจากเบื้องบน ระดับน้ำจึงลดระดับลงเรื่อยๆ เมื่อระดับน้ำลดลง ทำให้ที่ตั้งของภพต่างๆ ปรากฏขึ้น เริ่มตั้งแต่พรหมชั้นต่างๆ เรื่อยลงมาจากชั้นบนสู่ชั้นล่าง จนถึงสวรรค์ชั้นที่ 1

เมื่อระดับน้ำลดลงมาถึงระดับพื้นดิน ระดับน้ำเริ่มคงที่ไม่ลดลงไปอีก เมื่อน้ำนิ่งจึงเกิดการรวมตัวกันเป็นตะกอนลอยอยู่เหนือน้ำ ซึ่งตะกอนนี้เกิดจากการรวมตัวของธาตุหยาบ (การเกิดขึ้นของภพ พรหมและสวรรค์ เป็นการรวมตัวของธาตุละเอียด ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตามนุษย์) ตะกอนที่รวมตัว และลอยอยู่เหนือน้ำนี้ คล้ายกับการลอยของใบบัวที่อยู่น้ำคือลอยอยู่ได้โดยไม่จม มีสีเหลือง รสหวาน และมีกลิ่นหอม (เรียกว่า จัวนดิน) ซึ่งต่อมาก็คือแผ่นดินที่รองรับสิ่งต่างๆ ตะกอนที่เกิดขึ้นมาก่อนเรียกว่า คีรีชะแผ่นดิน ถือว่าเป็นประธานของโลกมนุษย์

หลังจากแผ่นดินเกิดขึ้นแล้ว ก็มีต้นไม้เกิดขึ้น ต้นไม้ที่เกิดขึ้นเป็นชนิดแรกคือ ต้นบัว โดยเป็นบัวที่มีลักษณะเป็นไม้ยืนต้น และขึ้นบนแผ่นดิน ต่างจากบัวในปัจจุบันที่เป็นไม้ล้มลุกและขึ้นเฉพาะในน้ำ บัวที่เกิดขึ้นนี้จะปรากฏขึ้นทุกครั้งที่โลกกำเนิดขึ้นหลังจากที่ถูกทำลายไป ในการเกิดขึ้นของดอกบัวนี้ ในแต่ละครั้งจะออกดอกไม่เท่ากัน บางครั้งไม่มีดอก บางครั้งมีดอก การออกดอกจะมีตั้งแต่ 1 ดอก จนถึง 5 ดอก แต่จะไม่มากไปกว่านั้น จำนวนของดอกบัวที่เกิดขึ้นนี้จะบ่งบอกว่า จะมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาบังเกิดหรือไม่บังเกิดขึ้น หรือว่าบังเกิดขึ้นกี่พระองค์ในภพนั้น (อย่างเช่นในภพของเรา มีดอกบัวปรากฏ เมื่อครั้งกำเนิดโลก 5 ดอก หมายความว่า จะมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น 5 พระองค์) บัวนี้จึงมีชื่อว่า บัวพยากรณ์

มนุษย์ยุคแรก

หลังจากที่แผ่นดินเกิดขึ้นแล้ว มีพรหมพวกหนึ่งจุติลงมาเกิดเป็นมนุษย์ เป็นพรหมที่หมดบุญ หรือสิ้นอายุจากชั้นอาภัสสราพรหม (พรหมชั้นสุดท้าย) การเกิดมาเป็นมนุษย์ในยุคแรกนี้ เป็นการเกิดเอง โดยไม่ต้องอาศัยพ่อแม่ เกิดแล้วก็โตเต็มวัยทันที การเกิดชนิดนี้เรียกว่า เกิดแบบโอปปาติกะ¹

มนุษย์ที่จุติมาจากชั้นอาภัสสราพรหมนี้ จะมีรูปร่างและลักษณะเหมือนขณะที่ยังเป็นพรหม คือจะไม่มีเพศ ร่างกายมีแสงสว่างเรืองรอง มีรัศมีสว่าง เหาะไปมาในอากาศได้ และมีปิตุเป็นอาหาร ไม่ต้องกินสิ่งอื่นที่อยู่ภายนอกร่างกายเข้าไป

โลกในช่วงที่พรหมลงมาเกิดเป็นมนุษย์นี้ มีสัณฐานแบนและมีจุดเชื่อมต่อกับสวรรค์ (สวรรค์ชั้น จาตุมหาราชิกา) โลกกับสวรรค์สามารถไปมาหาสู่กันได้ แต่ต่อมาจึงค่อยๆ เปลี่ยนรูปทรงและเคลื่อนตัว ห่างออกจากสวรรค์ไปตามบาปอกุศลที่มนุษย์สร้าง ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ จากโลกที่แต่เดิมมี สัณฐานแบน ก็เริ่มพยุขึ้น เมื่อพยุจนได้ระดับหนึ่ง จะหดตัวเข้าเป็นทรงรี แล้วจึงกลายเป็นทรงกลมในที่สุด ซึ่งแต่ละช่วงที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงรูปทรงนี้ใช้เวลานานมาก ยุคที่โลกกลมนี้เป็นยุคที่มนุษย์มีอายุต่ำกว่า 1 แสนปี

¹ การเกิดของสิ่งมีชีวิตในภพภูมิต่างๆ มี 4 วิธี เรียกว่า กำเนิด 4 คือ

1. สังเสทชะกำเนิด คือ การเกิดในครรภ์ โคลง สิ่งปฏิภูลต่างๆ เช่น การเกิดของจุลินทรีย์ เชื้อโรคต่างๆ
2. โอปปาติกะกำเนิด คือ การเกิดที่ไม่ต้องอาศัยพ่อแม่ เมื่อเกิดแล้วโตเต็มวัยทันที ได้แก่ เทวดา พรหม สัตว์นรก เปรต อสุรกาย และมนุษย์ยุคแรก
3. อัมณฑชะกำเนิด คือ การเกิดในฟองไข่ เช่น พวกสัตว์ปีก สัตว์เลื้อยคลาน
4. ชลาพุชะกำเนิด คือ การเกิดในครรภ์ เช่น มนุษย์ในปัจจุบัน สัตว์ต่างๆ

อาหารในยุคแรก

มนุษย์ที่เกิดขึ้นมาชีวิตอยู่เช่นนั้นเป็นเวลายาวนาน จนกระทั่งมีมนุษย์คนหนึ่ง (มนุษย์ที่ลงมาเกิดในยุคนั้นมีเป็นจำนวนมาก ไม่ใช่คนเดียวหรือ 2 คน) เห็นดินที่มีสีล้วนสวยงาม มีกลิ่นหอม เห็นแล้วก็อยากจะหยิบขึ้นมาลองลิ้ม จึงหยิบใส่ปากเพื่อลิ้มรส เพียงแค่ดินนั้น (จวนดิน) ลิ้มรสเพียงปลายลิ้น รสดินก็แผ่ซาบซ่านไปทั่วร่างกาย มีรสเป็นที่ถูกใจของมนุษย์ผู้นั้น จึงหยิบมาบริโภคอีก มนุษย์อื่นเห็นเช่นนั้นจึงพากันเอาอย่างบ้าง และเนื่องจากจวนดินที่บริโภคเข้าไปนั้นเป็นอาหารหยาบ จึงทำให้รัศมีกายและแสงในตัวของมนุษย์หายไป ความมืดจึงบังเกิดขึ้น มนุษย์ทั้งหลายเมื่อถูกความมืดปกคลุมจึงพากันตกใจ

เมื่อความมืดบังเกิดขึ้นอยู่นั้นเอง สุริยเทพบุตรพร้อมด้วยดวงอาทิตย์ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยก็บังเกิดขึ้น ทำให้มีแสงสว่างเกิดขึ้นมาขับไล่ความมืด จากนั้นดวงจันทร์และดวงดาวต่างๆ ก็เกิดขึ้น ทำให้มีกลางวัน กลางคืน วัน เดือน ปี ฤดูกาลต่างๆ ปรากฏขึ้น ซึ่งแต่ละขั้นตอนใช้ระยะเวลาที่ยาวนานมาก

เนื่องจากอำนาจของอาหารหยาบที่มนุษย์บริโภคเข้าไป ทำให้รัศมีกายและความสว่างหายไปแล้วยังส่งผลให้มนุษย์มีผิวพรรณที่เศร้าหมองไม่ผ่องใสสวยงามเหมือนดังเดิม แต่ความเศร้าหมองที่เกิดขึ้นในมนุษย์แต่ละคนมีไม่เท่ากัน บางคนเศร้าหมองน้อย บางคนเศร้าหมองมาก ขึ้นอยู่กับกรรมเก่าที่เคยทำมาในชาติต่างๆ และกิเลสที่เกิดขึ้นในขณะนั้น เมื่อมีความแตกต่างเกิดขึ้น ทำให้มนุษย์มีความยึดมั่นและถือตัวเกิดขึ้น ทำให้ร่างกายที่เคยเหาะได้หยาบลง จึงเหาะไม่ได้อีกต่อไป

และจากบาปกรรมที่เกิดขึ้นนี้ สิ่งต่างๆ จึงแปรเปลี่ยนไป จวนดินที่เคยมีรสอร่อยได้หายไป กลายเป็นกะบิดิน แต่ยังคงมีรสอร่อย และกลิ่นหอม บริโภคได้เหมือนเดิม ยิ่งมนุษย์ถูกกิเลสครอบงำเท่าไร ความประณีตของอาหารก็น้อยลงทุกที จากกะบิดิน กลายเป็นเครีอดิน และต่อมาได้กลายเป็นข้าวสาลี

ข้าวสาลีในยุคนี้ต่างจากข้าวสาลีในยุคปัจจุบัน เพราะเป็นข้าวที่มีเปลือกบางคล้ายๆ เปลือกของแตงกวา จึงกินได้ทั้งเปลือก มีสีเหลืองอมขาว รสลิ้นนุ่มเมื่อเคี้ยว มีกลิ่นหอม มีคุณค่าทางอาหารครบ และมีความอร่อยอยู่ในตัว เมื่อบริโภคเข้าไปแล้วจะสามารถดับความหิวกระหาย ความเหน็ดเหนื่อยได้ ขนาดของเมล็ดประมาณ 1 คอกของมนุษย์ในยุคนี้ (คอกที่กำลังมือแล้ว) 1 เมล็ดสามารถบริโภคได้ 3-5 คน เมื่อจะบริโภคก็นำมาวางไว้บนแผ่นหินชนิดหนึ่ง ข้าวจะสุกเอง

เนื่องจากมนุษย์ยุคนั้นมีร่างกายที่ใหญ่กว่ายุคปัจจุบันมาก ข้าวสาลีจึงมีลำต้นสูงใหญ่มาก โดยสูงประมาณเท่าต้นยางนา (ยางนาสูงโดยเฉลี่ย 40 - 45 เมตร) และสูงกว่ามนุษย์ในยุคนี้ ปกติรวงข้าวจะตั้งตรง แต่ครั้นเมื่อรวงข้าวสุกก็จะโน้มลงมาจนมนุษย์สามารถเก็บได้ เมื่อเก็บแล้วก็มักจะออกออกมาใหม่ และขึ้นได้ทั่วไป

เกิดอวัยวะภายในกายมนุษย์

เพราะเหตุที่คุณภาพของอาหารที่มนุษย์บริโภคเข้าไป มีลักษณะหยาบขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้เป็นเพราะกิเลสที่เพิ่มมากขึ้นของมนุษย์ทำให้อาหารที่มนุษย์บริโภคเข้าไปนั้นไม่สามารถถูกดูดซึมได้ดังเดิมเกิดมีกากอาหารขึ้นเสมือนเป็นส่วนเกินของส่วนเกินของร่างกาย ร่างกายของมนุษย์จึงปรากฏช่องทางขับถ่าย คือ ทวารหนักและทวารเบา แต่เนื่องจากกรรมที่เคยประพฤติดีศีลข้อกาเมฆาของชาติในอดีต ส่งผลทำให้มนุษย์ มีอวัยวะเพศต่างกัน บางคนเพศหญิงปรากฏ บางคนเพศชายปรากฏ

เมื่ออวัยวะเพศปรากฏ และด้วยเหตุว่า มีเพศต่างกันเป็นเพศหญิงเพศชาย ทำให้มนุษย์เพ่งเล็งกันและกัน มีความปรารถนาในกาม มีความสนใจในเพศตรงข้าม จึงต่างเข้าหากันและเสพเมถุนธรรมต่อกัน เนื่องจากการเสพเมถุนธรรมนี้เป็นสิ่งแปลกใหม่ ทำให้มนุษย์ส่วนมากเห็นการที่หญิงชายเสพกามกันนั้นเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ จึงพากันห้ามปราม จับแยก รวมทั้งติเตียน ต่ำว่า จนกระทั่งพากันขับไล่ โดยในพระสูตรได้พรรณนาถึงอาการขับไล่ไว้ว่า

“สัตว์เหล่าใดเห็นสัตว์เหล่าอื่นกำลังเสพเมถุนกัน ก็โปรยฝุ่นลงบ้าง โปรยขี้เถาลงบ้าง โปรยโคลมยลงบ้าง ด้วยกล่าวว่า คนถ่อย เจ้าจงฉิบหาย คนถ่อย เจ้าจงฉิบหายดังนี้ แล้วกล่าวว่า ก็สัตว์จักกระทำการกรรมอย่างนี้แก่สัตว์อย่างไร...”¹

การสร้างที่อยู่อาศัย

เมื่อชายหญิงเหล่านั้นเสพเมถุนธรรม จึงถูกรังเกียจและขับไล่ได้เสาะแสวงหาและสร้างที่มุงบังเพื่อปกปิดในเวลาเสพเมถุนธรรม ทำให้มีการสร้างบ้านเรือนตามมา เมื่อมนุษย์ต่างก็ช่องเสพกามกัน ทำให้การเกิดแบบขลาพูชะ คือ การเกิดในมดลูก มีการตั้งครรรค์เกิดขึ้น ซึ่งถือได้ว่ามนุษย์ได้เริ่มเกิดจากครรรค์ตั้งแต่นั้น หลังจากนั้นก็ไม่มีการเกิดแบบโอปปาติกะในหมู่มนุษย์อีก

เมื่อมนุษย์สร้างบ้านเรือน มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง จึงเกียจคร้านในการออกไปแสวงหาข้าวสาลีบ่อยๆ เกิดความโลภขึ้น เมื่อออกไปเก็บข้าวสาลีนำมาทีละมากๆ นำมาสะสมไว้ ยิ่งความโลภมากเท่าไรความประณีตของอาหารก็ยิ่งน้อยลง ข้าวสาลีจึงเริ่มเสื่อมคุณภาพลงเรื่อยๆ ลำต้นมีขนาดเล็กลง ปรากฏมีเปลือกขึ้น และเมื่อเก็บไปแล้วก็ไม่งอกออกมาอีก ที่เคยขึ้นอยู่ทั่วไป ก็เริ่มลดน้อยร่อยหรอลงไปเรื่อย และหาได้ยากขึ้น

จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของพรหมในชั้นอาภัสสรา ที่ได้เสื่อมจากอัฐภาพเดิมกลายมาเป็นมนุษย์ในยุคต้นกับ เพราะอาศัยเหตุคือจวนดิน หากจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง จวนดินก็เป็นวัตถุกามชั้นเลิศ ที่

¹ อคคัณฐสูตร, ทีมนิกาย ปาฏิวรรค, มก. เล่ม 15 ข้อ 59 หน้า 155.

ชักชวนให้พรหมเหล่านั้นหันมาสนใจ เมื่อทดลองล้มก็ติดใจ ถูกกิเลสถามคือความอยากที่มีอยู่ในใจแต่เดิม เข้าครอบงำ อุปมาเปรียบจวนดินได้กับ “กับดักของนายพราน” ที่คอยดักสัตว์ป่าผู้โง่เขลาให้เข้ามาติดนั่นเอง

ถึงแม้ว่าอภิสราพรหมจะเป็นมนุษย์ในยุคต้นกับ แต่อายุของมนุษย์ยุคนั้นก็ยืนยาวจนมีอาจที่จะนับได้ ซึ่งในภาษาบาลี ใช้คำว่า อสงไขยปี เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าในสมัยนั้นมีได้มีมลภาวะเช่นปัจจุบัน ดินฟ้าอากาศ ฤดูกาลต่างๆ มิได้แปรปรวน มีแต่ฤดูสบาย ไม่ต้องมีบ้านไว้คอยกันฝน ไม่ต้องมีร่มเงาไว้คอยบังแดด เครื่องนุ่งห่มนั้นก็เป็เครื่องนุ่งห่มเมื่อครั้งยังเป็นพรหม ไม่ต้องมีการประกอบภาระงาน สิ่งใดที่เป็นความยากลำบากในยุคนั้นล้วนมิได้มีเลย

โลกในยุคแรกจึงเป็นโลกที่สะดวกสบาย ปราศจากความทุกข์ยากลำบากใดๆ หากจะมีความทุกข์บ้าง ก็เป็นความทุกข์เล็กๆ น้อยๆ ที่มีสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาขัดเซกแซก เช่น การเสื่อมจากจวนดินที่เป็นอาหาร อันประณีต กลับกลายมาเป็ต้องรับประทานกะปิดินและเครือดินตามลำดับ เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งที่มีผลกระทบอย่างยิ่งต่อมนุษย์ในยุคนั้น ก็คือเรื่องของผิวพรรณที่มีทั้งงามและทรามควบคู่กันไป เพราะการบริโภคของพวกมนุษย์ในยุคต้นกับนั้นในสมัยที่ตนยังเป็นพรหมอยู่ก็บริโภคด้วยความอยาก หาใช่เพราะความจำเป็นไม่ เพราะพรหมนั้นมีปติเป็นภักษาอยู่แล้ว อาหารอย่างอื่นจึงไม่มีความจำเป็น เมื่อมนุษย์คนใดมีความอยากมาก ก็จะบริโภคมากมาตั้งแต่สมัยที่ตนยังเป็นมนุษย์-โอปปาติกะ ธาตุหยาบที่มีล้งสมอยู่ในร่างกายก็จะมากตามไปด้วย เป็นเหตุให้ความประณีตของผิวพรรณลดลง หากมนุษย์คนใดบริโภคเพียงเพื่อต้องการแค่ให้ดำรงอติภาพได้ธาตุหยาบที่ได้จากอาหารก็จะเข้าไปในร่างกายน้อย ความประณีตของผิวพรรณจึงยังมีอยู่บ้าง ทำให้มีผิวพรรณงามกว่าพวกที่บริโภคมาก

เราอาจจะเปรียบเทียบกับการผสมสีดําลงไปในสีขาว ซึ่งถือว่าเป็นสีที่มีความบริสุทธิ์หากผสมน้อยสีขาวก็จะกลายเป็นสีเทา แต่หากผสมมากไปสีขาวก็จะกลายเป็นสีดําไปในที่สุด เมื่อเป็นเช่นนี้พวกมนุษย์เหล่านั้นจึงดูหมิ่นผิวพรรณของกันและกัน

การที่กายของพรหมหมดริศมี รวมไปถึงความกล้าแข็งของกายที่มีมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งเราสามารถเปรียบเทียบปรากฏการณ์เช่นนี้ได้กับวิธีการทางเคมีของนักวิทยาศาสตร์ โดยนำเอาธาตุองค์ประกอบหลายๆ ตัวไปผสมเข้ากับธาตุหลักตัวใดตัวหนึ่ง จนทำให้ธาตุนั้นเกิดปฏิกิริยาการเปลี่ยนแปลง ไปเป็นธาตุตามที่เราต้องการ นี่เป็นหลักพื้นฐานง่ายๆ ในวิชาเคมี

และเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างช้าๆ ได้กับการนำน้ำเปล่าเข้าไปแช่ในช่องแช่แข็ง (freeze) น้ำที่เป็นของเหลวในตอนแรกพอเย็นมากเข้าๆ ก็จะค่อยๆ กลายเป็นวุ้น และพอถึงความเย็นระดับหนึ่ง ก็จะกลายเป็นก้อนแข็งไปในที่สุด น้ำนั้นมีได้แข็งขึ้นในทันทีทันใด ร่างกายของพวกพรหมก่อนที่จะกลายเป็นมนุษย์ในยุคต้นกับ ก็จะเปลี่ยนแปลงไปเช่นนั้น ซึ่งจะต้องอาศัยระยะเวลาเป็นล้านๆ ปี

ร่างกายของมนุษย์ในยุคต้นกับนั้น มีขนาดที่ใหญ่อติและแข็งแรงมาก ถ้าจะยกตัวอย่างจากใน

พระไตรปิฎก ที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธวงศ์เมื่อกล่าวถึงพระพุทธเจ้าพระองค์ต่างๆ ที่มีพระชนมายุ และขนาดของพระวรกายไม่เท่ากัน พระพุทธเจ้าบางพระองค์มีพระวรกายสูงถึง 60 ศอก

หรือถ้าจะยกตัวอย่างยุคที่ใกล้เข้ามาอีก ก็คงจะเป็นเรื่องอาวุธยุทโธปกรณ์ของชาติต่างๆ ในสมัยก่อนที่มีขนาดใหญ่โต เช่น อาวุธในสุสานของจีนซึ่งอึ้งเต๋ แม้กระทั่งของไทยเราเองที่มีแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติซึ่งบุคคลเหล่านั้นแม้จะมีได้ดำรงอยู่ในยุคต้นกับ ก็ยังมีรูปกายที่ใหญ่โต มีพลังกำลังมหาศาลขนาดนั้น จึงสะท้อนให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในยุคก่อนส่งผลมายังร่างกายของมนุษย์โดยลำดับ เมื่อสภาพแวดล้อมของธรรมชาติเลวลงกายของมนุษย์ก็ค่อยๆ เล็กลง เริ่มอ่อนแอมากขึ้น มีโรคภัยไข้เจ็บเพิ่มขึ้น แล้วเหตุที่สภาพแวดล้อมของธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไปก็มีเหตุมาจากจิตใจของมนุษย์นี่เอง

เกิดระบอบการปกครองแรกของโลก

เมื่อชาวสาสิเริ่มปรากฏน้อยลง ช้างยังห่างไกลออกไปจากที่อยู่อาศัยขึ้นเรื่อยๆ จึงเริ่มมีการจับจองพื้นที่และแบ่งปันเขตแดนกัน แต่เนื่องจากมีผู้ที่อยากได้ข้าวของผู้อื่นจึงทำการลักขโมย เมื่อมีการจับได้ก็จะตัดพ้อต่อว่า ครั้นบ่อยครั้งเข้าก็มีการทำร้ายร่างกาย เกิดความเดือดร้อนขึ้น มนุษย์จึงปรึกษากัน และตกลงให้มีการตั้งผู้ทำหน้าที่ปกครองพวกตนขึ้นเป็นหัวหน้า

ในการคัดเลือกผู้ที่จะมาเป็นผู้ปกครองนั้น มนุษย์จะเลือกผู้ที่มีสติปัญญา มีรูปร่างลักษณะและกิริยาสง่ามน่าเกรงขาม สามารถปกครองคนทั้งปวงได้ เมื่อพบผู้ใดที่มีคุณสมบัตินี้แล้ว ก็จะเลือกให้เป็นพระเจ้าแผ่นดินปกครองประเทศ ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินจะทรงวางระเบียบแบบแผน และออกกฎหมายข้อบังคับต่างๆ ให้ประชาชนปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีการจัดแบ่งปันเขตแดนต่างๆ อย่างยุติธรรม จึงทำให้ได้รับการยกย่องขึ้นเป็นกษัตริย์ ซึ่งแปลว่าผู้เป็นใหญ่ในการเกษตร ระบอบกษัตริย์จึงเป็นการปกครองระบอบแรกของมนุษยชาติ แต่กษัตริย์ในยุคนี้ ปกครองผู้ใต้ปกครองแบบพ่อปกครองลูก

แม้ว่าจะมีการเลือกกษัตริย์แล้ว แต่มนุษย์บางพวกเห็นการกระทำของมนุษย์ที่กระทำความผิด จึงพากันหลีกเลี่ยงออกจากอกุศลเหล่านั้น พากันลอยบาปอกุศลทิ้งไปจึงถูกสมมุติว่า พรหมณ์ พวกเขาพากันสร้างกระท่อมที่มุงบังด้วยใบไม้อยู่ในราวป่า ทำการเพ่งกลืนอยู่ในป่า ไม่ได้ทำมาหากินเช่นพวกมนุษย์ทั่วไป แต่แสวงหาอาหารด้วยการขอจากชนในหมู่บ้านเพื่อบริโภคในเวลาเช้าเย็น ชนเหล่านั้นเห็นเขาทำการลอยบาปอกุศล ซึ่งพวกตนก็ยังไม่สามารถทำได้ จึงยินยอมมอบอาหารให้แก่เขา เมื่อเขาได้อาหารแล้วก็กลับไปทำความเพียรเพ่งต่อ จนฉันทเกิดขึ้น พวกเขาจึงได้ถูกเรียกกสมมุติว่า ฌายิกา

พวกพรหมณ์ที่ทำการเพ่งกลืนบางพวกมิได้ทำฉันทให้บังเกิดขึ้นได้ กลับพากันเที่ยวไปรอบนิคม แล้วเขียนคัมภีร์ต่างๆ ขึ้นมา พวกเขาถูกเรียกกสมมุติว่า อัชฌายิกา คำนี้ในสมัยก่อนท่านสมมุติกันว่าเป็นคำเลว

แต่ในสมัยนี้กลับถูกสมมุติว่าเป็นคำประเสริฐ ฝ่ายมนุษย์ที่ยึดติดในเมถุนธรรมแยกกันทำงานต่างๆ เพื่อหาเลี้ยงชีพจึงถูกเรียกสมมุติว่า เวสสา คำว่า แพศย์และศูทร จึงเกิดขึ้นต่อมาภายหลัง เพราะการแยกประเภทของผู้ทำางาน คือแพศย์นั้นเป็นนายหรือเจ้าของงาน แต่ศูทรกลับเป็นคนที่ทำงานให้เพื่อการรับค่าจ้าง

ต่อมาเมื่อมีสัตว์เกิดขึ้น โดยช้างกับม้าเกิดขึ้นก่อน เกิดขึ้นมาเป็นจำนวนมาก มนุษย์ได้จับช้างและม้ามาใช้สำหรับทำการเกษตร และเป็นพาหนะในการเดินทาง แต่ก่อนที่จะนำไปใช้จะต้องนำสัตว์เหล่านั้นไปเลือกสัตว์ที่มีลักษณะดีถวายกษัตริย์ และให้กษัตริย์แบ่งปันช้างม้าให้ประชาชนนำไปใช้

กำเนิดสัตว์

เมื่อมนุษย์มีการคัดเลือกบุคคลขึ้นมาเป็นพระเจ้าแผ่นดิน เพื่อปกครองพวกของตนแล้ว ทำให้สังคมสงบขึ้นอีกครั้ง เพราะแต่ละคนต่างเชื่อฟังพระเจ้าแผ่นดิน ปฏิบัติตามข้อปฏิบัติระเบียบแบบแผนที่พระเจ้าแผ่นดินทรงวางไว้ แต่อย่างไรก็ตามกิเลสในตัวมนุษย์ก็ไม่ได้น้อยลงไป แต่กลับจะมีเพิ่มขึ้นทุกที ดังนั้นอาหารต่างๆ จึงทยอยลงไปเรื่อย จากที่เป็นข้าวสาลีมีรสอร่อยกินได้โดยไม่ต้องอาศัยกับข้าว ก็มีคุณค่าทางอาหารน้อยลง รสไม่โอชาเช่นเดิม แต่ก็ได้มีพืชผัก ผลไม้ต่างๆ เกิดขึ้น โดยที่ต้นไม้เหล่านี้เกิดแบบโอปปาติกะ เกิดมาแล้วโตเลย ไม่มีการงอกจากเมล็ดแล้วค่อยๆ โตขึ้น เมื่อมนุษย์เห็นก็นำมากินเป็นกับข้าว เดิมก็กินสดๆ โดยไม่มีการปรุงหรือทำให้สุกอย่างในปัจจุบัน

ต่อมาเมื่อกิเลสเพิ่มมากขึ้น สัตว์ต่างๆ จึงเกิดขึ้น โดยสัตว์เหล่านี้เป็นผู้ที่เคยอยู่ในอบายภูมิของจักรวาลอื่น ซึ่งมีทั้งที่จากสัตว์นรก เปรต อสุรกาย และสัตว์ดิรัจฉาน เมื่อจักรวาลที่สัตว์เหล่านี้เสวยกรรมอยู่ถูกทำลาย ซึ่งอาจจะถูกทำลายด้วย ไฟ น้ำ หรือลม ก็ตาม เนื่องจากสัตว์เหล่านี้ยังไม่หมดกรรมที่ตนจะต้องใช้ จึงถูกลมกรรมพัดจากจักรวาลที่ถูกทำลายนั้นไปบังเกิดในจักรวาลต่างๆ ที่ยังไม่ถูกทำลาย และไปบังเกิดในภพภูมิต่างๆ ตามกรรมของตนตามที่ตนเคยเป็นในจักรวาลเดิม สัตว์ใดมีกรรมที่จะต้องมาเป็นสัตว์ก็มาบังเกิดเป็นสัตว์ในจักรวาลที่ไปบังเกิดใหม่นั้น

สัตว์ในยุคแรกก็เช่นเดียวกับมนุษย์และพืชทั้งหลาย คือเกิดแบบโอปปาติกะ เกิดแล้วโตเต็มวัยทันที ไม่ต้องอาศัยพ่อแม่เป็นที่เกิด การจะเกิดเป็นสัตว์อะไรนั้นขึ้นอยู่กับวิบากกรรมที่มี โลกะ โทสะ โมหะ ปรุงแต่งซึ่งโดยปกติของสัตว์ดิรัจฉานนั้น จะมีโมหะเป็นหลัก ถ้าหากว่ามีโทสะผสมมากมีโลสะเพียงเล็กน้อย ก็จะเกิดเป็นสัตว์กินเนื้อ ถ้ามีโลสะมากมีโทสะเพียงเล็กน้อย ก็จะเกิดเป็นสัตว์กินพืช และถ้าหากมีทั้งโทสะและโลสะก็จะเกิดเป็นสัตว์ที่กินทั้งพืชทั้งเนื้อ

สัดส่วนของ โลกะ โทสะ โมหะ ส่งผลทำให้เป็นสัตว์ต่างๆ หลากหลายกันไปนั้น เพื่อให้เข้าใจง่ายจะขอเปรียบเทียบกับ การผสมสี ปกติเมล็ดมีอยู่ 3 สี คือ สีแดง สีส้ม สีเหลือง เมื่อนำมาผสมกันเข้าแล้ว

หากว่ามีการเปลี่ยนสัดส่วนของสี ไม่ว่าจะเป็นสีใดก็ตาม ย่อมทำให้สีที่ได้ออกมาแตกต่างกันไปได้อย่างหลากหลาย เช่นเดียวกันเพราะสัดส่วนของ โลหะ โทสะ โมหะ แตกต่างกัน จึงทำให้มีสัตว์ต่างๆ เกิดขึ้นอย่างหลากหลาย

สัตว์ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกก่อนสัตว์ชนิดอื่นทุกชนิด คือ ช้างและม้า ซึ่งถือว่าเป็นสัตว์ชั้นสูง โดยเกิดมาแบบโอปปาติกะ จากนั้นสัตว์ต่างๆ จึงเกิดตามมา สัตว์ที่เกิดมานี้ล้วนเกิดแบบโอปปาติกะทั้งสิ้น แต่จะมีเพศมาด้วย ถ้ามีกรรมกาเมหิตตมาก็จะมาเป็นสัตว์เพศเมีย ถ้าไม่มีกรรมหรือใช้กรรมกาเมหิตตแล้วก็จะเกิดเป็นสัตว์เพศผู้ เมื่อสัตว์ต่างเพศมาเจอกันจึงดึงดูดเข้าหากัน และสืบพันธุ์ จึงทำให้มีการเกิดแบบอันทชชะ คือ เกิดในฟองไข่เกิดขึ้น สัตว์ที่เกิดจากฟองไข่จึงยังเกิดขึ้นตั้งแต่นั้นมา

ต่อจากนั้นสัตว์ที่มาก็เกิดก็เริ่มมีสัตว์ขนาดเล็กมาเกิดจากเริ่มแรกที่สัตว์ชั้นสูงคือช้างกับม้าเกิดขึ้นก่อนมาเป็นสัตว์ชนิดอื่น เช่น เป็นโค กระบือ เสือ เก้ง กวาง หมู สุนัข แมว เป็ด ไก่ ฯลฯ การเกิดของสัตว์แต่ละชนิดมาเกิดคราวละเป็นจำนวนมาก ไม่ได้เกิดเป็นคู่เฉพาะตัวที่เป็นพ่อและแม่แต่อย่างใด และในที่สุดเมื่อกิเลสในตัวมนุษย์มากยิ่งขึ้น สัตว์จำพวก มด ปลวก ยุง แมลงต่างๆ จึงเกิดขึ้น

ต่อมาสัตว์เหล่านั้นกลายพันธุ์เปลี่ยนแปลงไปต่างๆ นานา ทั้งนี้เป็นเพราะกิเลสของมนุษย์ และกรรมของสัตว์นั้น ครั้นมาถึงช่วงที่มนุษย์มีอายุสั้น คือมีอายุขัยเพียง 10 ปี มีขนาดร่างกายเล็ก สัตว์ที่มากเกิดในยุคนี้จะมีขนาดโตขึ้น จนมีขนาดใหญ่มาก อย่างเช่นกิ้งก่าตัวเล็กก็จะกลายเป็นกิ้งก่าขนาดใหญ่ ซึ่งสัตว์ที่เกิดในช่วงนี้ไม่ได้เกิดแบบโอปปาติกะ แต่เกิดโดยการสืบพันธุ์ของพ่อแม่ มีความดุร้ายมากขึ้นตามลำดับ

มนุษย์เริ่มกินเนื้อสัตว์

สาเหตุที่มนุษย์เริ่มกินเนื้อสัตว์ เนื่องจากมีสัตว์นรกที่พ้นกรรมมาเกิดเป็นมนุษย์ แต่ยังมีวิบากติดตัวเป็นวิบากที่เป็นประเภทโทสะจริต เคยผูกเวรกัน เนื่องจากเคยเป็นสัตว์ที่กินกันมาก่อน เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์จึงผูกเวรกัน ครั้นเห็นสัตว์ที่เป็นคู่กรรมคู่เวรกับตน ก็ทำให้มีความคิดที่อยากจะฆ่า อยากจะทำร้าย โดยการฆ่าในช่วงแรกจะฆ่าด้วยก้อนอิฐ ก้อนหิน หรือท่อนไม้

ตอนแรกที่ทำนั้น ไม่ได้คิดจะเอามาทำเป็นอาหารเพียงแค่คิดอยากจะฆ่า แต่เมื่อเห็นสัตว์นั้นตายแล้ว จึงลองนำมาประกอบเป็นอาหาร เมื่อกินเข้าไปก็ถูกปากติดใจ ติดในรสอยากกินอีก จึงลงมือฆ่าเพื่อนำมาเป็นอาหาร ระยะแรกจะกินเพียงคนเดียว ต่อมาจึงแจกจ่ายในครอบครัว จากนั้นจึงขยายวงกว้างไปอย่างแพร่หลาย จึงกินเนื้อสัตว์กันเรื่อยมา

ครั้นเมื่ออยากจะกินอย่างอื่นบ้าง จึงนำสัตว์ที่ฆ่าได้ไปแลกกับสิ่งอื่น เช่น ข้าว พืชผักต่างๆ เมื่อคนเหล่านั้นกินเนื้อสัตว์เข้าไปก็ติดใจ เมื่อการกินเนื้อสัตว์เป็นที่นิยม ทำให้มีความคิดความเข้าใจกันว่า

สัตว์เกิดมาสำหรับเป็นอาหารของมนุษย์ทำให้เกิดการค้าขายแลกเปลี่ยนขึ้นในตอนเริ่มต้นมนุษย์แลกเปลี่ยน
สิ่งของกับสิ่งของระหว่างกัน ครั้นเมื่อมีการสมมุติให้มีเงินและทองเป็นสื่อกลางจึงเริ่มมีการซื้อขายกันด้วยเงิน
และทองเกิดขึ้น

ที่กล่าวถึงเกี่ยวกับวิวัฒนาการต่างๆ ของมนุษย์นี้กล่าวถึงเฉพาะการเกิดบนโลกที่เราอาศัยอยู่
ซึ่งเรียกกันว่า ชมพูทวีป นอกจากโลกที่เราอยู่ ยังมีมนุษย์เกิดในโลกหรือทวีปอื่นอีก 3 ทวีป คืออุตตรกุรุทวีป
ปุพพวิเทหทวีป และอปรโคยานทวีป แต่เดิมนั้น อายุขัยของมนุษย์ที่อยู่ในทุกทวีปจะยาวนานมาก
ยาวเป็นอสงไขยปีดังที่กล่าวแล้ว ครั้นเมื่อกิเลสในตัวมนุษย์มากขึ้น ทำให้สิ่งแวดล้อมในโลกเลวร้ายลง ทั้งนี้
เป็นเพราะบุญที่จะมารองรับมนุษย์น้อยลง ประกอบกับเกิดจากการกระทำของมนุษย์เอง ทำให้อายุ
มนุษย์สั้นลงตามลำดับ

มนุษย์ในอุตตรกุรุทวีป อายุขัยจะลดลงจนถึง 1,000 ปี แล้วจะคงที่ มนุษย์ที่อยู่ในปุพพวิเทหทวีป
อายุขัยลดลงจนถึง 700 ปี แล้วคงที่ และมนุษย์ที่อยู่ในอปรโคยานทวีป อายุขัยจะลดลงเหลือ 500 ปี แล้วคงที่
ส่วนมนุษย์ในชมพูทวีปจะมีอายุลดลงไปถึง 10 ปี แล้วอายุจึงเพิ่มขึ้นตามลำดับ จนกระทั่งอสงไขยปี
แล้วก็ลดลงไปอีก เป็นเช่นนี้เรื่อยไป

ในแต่ละจักรวาลจะมีทวีป 4 ทวีปนี้เหมือนกันทุกจักรวาล และในทวีปต่างๆ ที่อยู่ในจักรวาลทั้งหลาย
ก็จะมีอายุขัยเช่นนี้ มนุษย์ในทวีปทั้ง 3 คือ อุตตรกุรุทวีป ปุพพวิเทหทวีป และอปรโคยานทวีป จะมีศีล 5
เป็นปกติ ทุกคนจึงมีชีวิตที่สงบสุข แต่อย่างไรก็ตาม พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะมาบังเกิดขึ้นเฉพาะในชมพู
ทวีปเท่านั้น

สรุป

การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ตั้งแต่สมัยที่กัปบังเกิดขึ้น พรหมลงมากินจวนดินจนกลายเป็นมนุษย์ ในยุคต้นกัป จนกลายเป็นสภาพความเป็นอยู่ของตนมาเป็นเช่นปัจจุบันนี้ ล้วนมีเหตุอันเกิดขึ้นมาจากจิตใจของมนุษย์เอง แม้ว่าวิทยาศาสตร์ยังไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่ามนุษย์มีต้นกำเนิดมาจากอะไร แต่พระพุทธศาสนา ก็มีคำสอนที่บอกเอาไว้ว่า มนุษย์นั้นมิได้เกิดมาจากสัตว์เดรัจฉานอย่างที่นักวิทยาศาสตร์คิดกัน

ความรู้ในวิทยาศาสตร์ หรือศาสตร์ในแขนงต่างๆ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับความรู้ในพระพุทธศาสนาแล้ว เป็นเพียงแค่ก้อนเมฆที่ลอยลอยอยู่บนท้องฟ้าเท่านั้น เพราะความรู้ในพระพุทธศาสนาครอบคลุมความรู้ทั้งหมด แม้แต่อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ นักวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ผู้คิดค้นทฤษฎีสัมพัทธภาพ ยังแสดงความเห็นต่อศาสนาพุทธว่า

“ศาสนาในอนาคตจะเป็นศาสนาแห่งสากลจักรวาล เป็นศาสนาที่ข้ามพ้นความเชื่อที่เป็นตัวเป็นตนของพระเจ้า และหลีกเลี่ยงความเชื่อที่ศรัทธาแบบหัวรุนแรงโดยไม่พิสูจน์ และเรื่องความลึกลับของพระเจ้ากับโลกมนุษย์ แต่จะเป็นศาสนาที่ครอบคลุมทั้งเรื่องธรรมชาติและจิตวิญญาณ โดยมีพื้นฐานมาจากความรู้ลึกทางศาสนาที่มาจากประสบการณ์ที่ได้ประสบกับสรรพสิ่ง ทั้งจากธรรมชาติและจิตวิญญาณ ด้วยนัยความหมายที่มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน ซึ่งพระพุทธศาสนาสามารถให้คำตอบในสิ่งที่พรรณนามาดังกล่าว ถ้าจะมีศาสนาใดที่รองรับได้กับความต้องการของวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ศาสนานั้นก็คือพระพุทธศาสนา”¹

การที่พระพุทธองค์ตรัสเรื่องถึงการเกิดขึ้นของจักรวาล โลก มนุษย์ ตลอดจนสรรพสิ่งนี้ เป็นเพราะเพื่อแสดงการเกิดขึ้นของพราหมณ์ และวรรณะต่างๆ ให้สามเณรวาสุเถระและสามเณรภารทวาชะเกิดความอาจหาญว่าเริงภาคภูมิใจ ที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาดังที่กล่าวในข้างต้น มิได้มีพระประสงค์ที่จะแสดงการเกิดของสรรพสิ่งแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะทรงเห็นว่า ความรู้เรื่องโลกไม่ได้ทำให้ผู้ใดล่วงพ้นจากทุกข์เลย

ดังนั้น เมื่อมีผู้ถามพระพุทธองค์ก็ได้ทรงตอบ ซึ่งบางครั้งถึงกับมีพระภิกษุรูปหนึ่งมาขู่ว่า ถ้าพระองค์ไม่ทรงตอบว่าโลกเกิดขึ้นได้อย่างไร จะลาสิกขา พระองค์ก็ไม่ทรงตอบ เพราะทรงเห็นว่าไม่เกิดประโยชน์กับภิกษุนั้นแต่อย่างใด เพราะการที่พระพุทธองค์ทรงสร้างบารมีเพื่อตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

¹ “The religion of the future will be a cosmic religion. It should transcend a personal god and avoid dogmas and theology. Covering both the natural and the spiritual, it should be based on a religious sense arising from the experience of all things, natural and spiritual, as a meaningful unity. Buddhism answers this description. If there is any religion that would cope with modern scientific needs, it would be Buddhism.”

(May 19th, 1939, Albert Einstein’s speech on “Science and Religion” in Princeton, New Jersey, U.S.A.)

นั่น มิได้ปรารถนาเพียงเพื่อรู้ถึงสิ่งต่างๆ แต่อย่างใด แต่ทรงปรารถนาที่จะยกสรรพสัตว์ให้พ้นจากห้วงทะเลแห่งความทุกข์ ด้วยเหตุนี้เองการที่พระพุทธองค์จะแสดงสิ่งใดก็ตาม ทรงเล็งเห็นแล้วว่าเป็นประโยชน์

ดังนั้น การที่ทุกท่านได้มาศึกษาจักรวาลวิทยานี้ หากศึกษาเพียงเพื่อรู้ย่อมไม่เกิดประโยชน์อันใดเลย ช้ำยังเป็นการผิดพุทธประสงค์ แต่ถ้าศึกษาแล้วเกิดความเบื่อหน่าย เห็นทุกข์ภัยในวัฏสงสาร ซึ่งไม่มีอะไรใหม่ ทุกอย่างที่เกิดขึ้นก็ของเดิมที่เกิดวนเวียนไปมาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อเห็นเช่นนี้ก็ควรที่จะแสวงหาทางที่จะไม่ต้องกลับมาเวียนวุ่นวายตายเกิดอีก ซึ่งจะเป็นการได้ประโยชน์จากการศึกษาวิชานี้มากกว่า

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 4 การกำเนิดโลกและมนุษย์ จบโดยสมบูรณ์แล้ว
โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนบทที่ 4 และกิจกรรม 4.1 ในแบบฝึกปฏิบัติบทที่ 4
แล้วจึงศึกษาบทที่ 5 ต่อไป

บทที่ 5

ความเสื่อมของจักรวาล

เนื้อหาบทที่ 5

ความเสื่อมของจักรวาล

- 5.1 โลกเสื่อมตั้งแต่เริ่มต้น
- 5.2 ลำดับเหตุการณ์ของความเสื่อม
- 5.3 ความเสื่อมเริ่มจากผู้ปกครอง
- 5.4 ความเสื่อมปรากฏในสังคมมนุษย์
- 5.5 ความเสื่อมขั้นวิกฤติ
- 5.6 สาเหตุแห่งความเสื่อมของมนุษย์
- 5.7 วิธีปกป้องโลกและทำให้โลกเจริญขึ้น
- 5.8 ประโยชน์ของการเข้าใจเรื่องความเจริญและความเสื่อมของมนุษย์

1. ความเสื่อมเริ่มขึ้นเมื่อมนุษย์เริ่มบริโภคอาหารหยาบเข้าสู่ร่างกาย ซึ่งส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้น ทั้งต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ทำให้มนุษย์มีความเป็นอยู่ที่ลำบากกว่าเดิม ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรต่างๆ ลดน้อยลง เกิดการดูถูกเหยียดหยามและเบียดเบียนซึ่งกันและกัน
2. ความเสื่อมในสังคมมนุษย์ปรากฏต่อเนื่องและรุนแรงขึ้น เมื่อผู้ปกครองดำเนินนโยบายในการปกครองผิดพลาด ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ แต่กลับทำให้ปัญหามานปลายขยายวงกว้างขึ้น
3. ความเสื่อมเกิดจากการที่มนุษย์ละกุศลกรรมบถ ประพฤติอกุศลกรรม โดยความเสื่อมจะรุนแรงขึ้นตามอกุศลกรรมที่มนุษย์ประพฤติ
4. วิธีการที่จะป้องกันโลกและทำให้โลกเจริญขึ้น สามารถทำได้โดยมนุษย์จะต้องประพฤติแต่กุศลกรรมแต่เพียงฝ่ายเดียว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายและเปรียบเทียบถึงเหตุและผลของความเสื่อมและความเจริญที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ได้อย่างถูกต้อง
2. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายผลที่เกิดจากการประพฤติกุศลกรรมและอกุศลกรรมแต่ละประการได้อย่างถูกต้อง

ความเสื่อมของจักรวาล

ความนำ

ในบทที่แล้ว ได้กล่าวถึงการเกิดขึ้นของจักรวาล ตลอดจนสรรพสิ่งทั้งหลาย รวมทั้งโลกและสิ่งต่างๆ ทั้งหลายที่อยู่บนโลก โดยสิ่งต่างๆ เหล่านั้นเกิดขึ้นได้จากการรวมตัวของธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ และลม ดังที่กล่าวไว้แล้วในบทเรียนที่ 2 ซึ่งในการเกิดขึ้นของสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ เกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่ได้เกิดขึ้นพร้อมกัน และในการเกิดขึ้นของแต่ละสิ่งนั้นกินเวลายาวนานมาก จนเราไม่สามารถที่จะใช้หน่วยนับใดๆ ที่ใช้กันในปัจจุบันมาคำนวณระยะเวลาได้ จนกระทั่งเป็นรูปร่างดังที่ปรากฏในโครงสร้างของจักรวาลในบทที่ 3 และต่อมาหลังจากที่จักรวาล และโลกบังเกิดขึ้นแล้ว มนุษย์จึงถือกำเนิดขึ้น มนุษย์ที่เกิดขึ้นในครั้งแรกเกิดแบบโอปปาติกะ เกิดแล้วโตทันที (คือพอมานับเป็นมนุษย์ก็เป็นมนุษย์ที่โตเต็มวัยเลย ไม่ได้หมายถึง เป็นเด็กทารกก่อนแล้วจึงเติบโตเป็นผู้ใหญ่อย่างรวดเร็ว) ไม่ต้องอาศัยพ่อแม่เกิด อยู่ได้โดยมีปิติเป็นภักษาหาร ไม่ต้องบริโภคอาหารหยาบ ต่อจากนั้นจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นมากมาย เริ่มตั้งแต่มนุษย์เริ่มกินอาหารหยาบ แสงในตัวหายไป เพศหญิงเพศชายปรากฏ เกิดการก่อสร้างบ้านเรือน แบ่งปันเขตแดน จนกระทั่งมีกษัตริย์เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก ฯลฯ

ในบทนี้ จะกล่าวถึงความเสื่อมของจักรวาล ตลอดจนสรรพสิ่งทั้งหลายตามลำดับ ความเสื่อมที่เกิดขึ้นนี้มีสาเหตุมาจากการกระทำของมนุษย์ ทั้งนี้เพราะมนุษย์ตกอยู่ภายใต้อำนาจของกิเลส 3 ตระกูล คือ โภคะ โภคะ และหลง จนไม่สามารถยับยั้งชั่งใจได้ ปล่อยให้อำนาจกิเลสชักนำให้คิด พูด ทำ ในสิ่งที่เป็นเหตุให้โลกเสื่อมลงตามลำดับ

5.1 โลกเสื่อมตั้งแต่เริ่มต้น

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันก่อนที่จะกล่าวถึงความเสื่อมของจักรวาลต่อไป จึงขออธิบายในที่นี้ว่า ความเสื่อมของจักรวาลในที่นี้หมายถึง การที่สรรพสิ่งทั้งหลายทุกชนิด ทั้งในโลกและนอกโลก มีสภาพแปรเปลี่ยนวิปริตไปจากสภาพเดิมที่เคยเป็นอยู่ มิได้หมายถึงเฉพาะปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในท้องจักรวาลเท่านั้น และไม่ได้มุ่งเน้นไปถึงช่วงที่จักรวาลจวนเจียนจะถูกทำลายใกล้ดับสลายเต็มที่ แต่จะหมายรวมถึงตั้งแต่เริ่มมีความเสื่อมปรากฏขึ้นต่อสรรพสิ่งในโลก

จากจุดเริ่มต้นหลังจากที่จักรวาลและภพภูมิต่างๆ เกิดขึ้นเป็นรูปร่างดังที่ปรากฏในโครงสร้างของจักรวาลแล้ว สิ่งต่างๆ เริ่มที่จะคงที่ คือ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงที่ยังคงดำเนินอยู่ก็มีเพียง

5.2 ลำดับเหตุการณ์ของความเสื่อม

เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการเห็นความเสื่อมที่เกิดขึ้นโดยลำดับ จึงขอนำลำดับเหตุการณ์ของความเสื่อมที่เกิดขึ้นมากล่าวถึงในที่นี้ แม้ว่าจะเคยกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ ไปบ้างแล้วในบทที่ 4 แต่การกล่าวถึงนั้น เป็นลักษณะของลำดับเหตุการณ์ต่างๆ ที่ปรากฏขึ้นในโลกและจักรวาลตลอดจนสังคมมนุษย์ ทำให้เรามองไม่เห็นลักษณะของความเสื่อมที่ปรากฏขึ้น ทั้งที่ความเสื่อม เกิดขึ้นควบคู่มากับความเปลี่ยนแปลง โดยจะได้ลำดับเหตุการณ์ของความเสื่อมที่เกิดขึ้นในที่นี้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น

หลังจากที่กล่าวแล้วในตอนต้นของบทเรียนนี้ว่า ความเสื่อมปรากฏขึ้นตั้งแต่เริ่มแรกแล้ว โดยเริ่มปรากฏเมื่อมนุษย์เริ่มมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และความเสื่อมนั้นเกิดขึ้นทั้งแก่สิ่งแวดล้อมและตัวมนุษย์เองดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ต่อจากนั้นความเสื่อมก็ปรากฏขึ้นเรื่อยมาดังนี้

หลังจากที่มนุษย์มีผิวพรรณต่างไปจากเดิม เพราะเหตุที่บริโภคน้ำจืดเข้าไป โดยที่บางพวกมีผิวพรรณดี บางพวกมีผิวพรรณหยาบกร้าน ความที่มนุษย์มีผิวพรรณต่างกัน ทำให้มนุษย์เกิดมานะถือตัว จึงดูถูกดูหมิ่นผู้อื่นในเรื่องผิวพรรณ ต่างก็ว่าตนมีผิวพรรณดีกว่าผู้อื่น ผู้อื่นมีผิวพรรณเลวกว่าตน เพราะความมานะถือตัวจนกระทั่งดูถูกผู้อื่นนี้เอง จัณดินซึ่งเป็นอาหารชนิดแรกที่มีมนุษย์บริโภคจึงหายไป

เมื่อจันดินได้อันตรธานหายไป ก็ได้ปรากฏอาหารชนิดอื่นขึ้นมาแทน คือ กระบดิน (สะเก็ดดิน) และเครือดิน ตามลำดับ สิ่งเหล่านี้ล้วนมีรสโอชา แต่น้อยกว่าจันดิน อีกทั้งมีลักษณะของความเป็นธาตุหยาบมากขึ้น ดังนั้นเมื่อมนุษย์บริโภคเข้าไปผิวพรรณจึงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมตามลำดับ ยิ่งบริโภคมากเท่าไรก็ยิ่งเปลี่ยนแปลงมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้นผิวพรรณของมนุษย์จึงหยาบกร้านมากขึ้น เกิดความแตกต่างระหว่างผู้ที่มีผิวพรรณดีกับผิวพรรณเลวมากยิ่งขึ้น จึงส่งผลให้เกิดมีมานะถือตัวและการดูถูกดูแคลนมากขึ้นตามไปด้วย และเพราะเพราะการดูถูกกันทั้งกระบดินและเครือดินก็ได้อันตรธานหายไป

เมื่อกระบดินและเครือดินหายไปตามลำดับแล้ว ได้ปรากฏข้าวสาลีขึ้น แต่เดิมข้าวสาลีนี้นมีลำต้นสูงใหญ่ มีเมล็ดใหญ่ ไม่มีเปลือก มีคุณค่าทางอาหาร รสอร่อย ขึ้นได้ทั่วไป เมื่อเก็บเกี่ยวไปแล้วก็สามารถงอกออกมามากเหมือนวันหมดสิ้น แต่ครั้งต่อมามนุษย์เกิดความเกียจคร้านขึ้นไม่อยากออกมาเก็บเกี่ยวบ่อยๆ เมื่อออกมาจึงนำไปครั้งละมากๆ ข้าวสาลีจึงเปลี่ยนไปจากเดิม เริ่มมีรำข้าว มีเปลือก ปรากฏขึ้น เมื่อเก็บไปแล้วก็ไม่งอกขึ้นมามากเหมือนเดิม ค่อยๆ ลดจำนวนหายไป จากที่มีขึ้นทั่วไป ก็ปรากฏเพียงเป็นหย่อมๆ เมล็ดและต้นข้าวสาลีมีขนาดเล็กลง คุณค่าทางอาหารและรสได้เสื่อมลงตามลำดับ

เมื่อข้าวสาลีไม่ได้หาได้ง่ายดังเดิม มนุษย์จึงจับจองกำหนดเขตของตนขึ้น แต่มีมนุษย์บางกลุ่มบางคนเกิดความโลภ ไม่นำข้าวสาลีของตนมาบริโภค แต่กลับไปลักขโมยข้าวสาลีของผู้อื่น ครั้นเจ้าของจับได้ก็ว่ากล่าวตักเตือน แต่ครั้งปล่อยไปแล้วก็ยังลักขโมยอีก เมื่อจับได้ก็กล่าวเท็จปฏิเสธ จึงทำให้เกิด

การทะเลาะวิวาท ต่ำว่า และทำร้ายร่างกายกันด้วยมือ ก้อนดิน และท่อนไม้ นับแต่นั้นมานมนุษย์ก็เริ่มใช้ความรุนแรงต่อกันเรื่อยมา ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

5.3 ความเสื่อมเริ่มจากผู้ปกครอง

หลังจากเกิดการทะเลาะวิวาทขึ้นในหมู่มนุษย์ มนุษย์จึงปรึกษากันให้มีการเลือกตั้งผู้ปกครองขึ้นเป็นกษัตริย์ เพื่อทำหน้าที่ว่ากล่าว ตีเตือนและลงโทษผู้กระทำผิด นับแต่นั้นเหล่ามนุษย์ก็ได้มีกษัตริย์เป็นผู้ปกครองสืบมา กษัตริย์บางพระองค์เป็นผู้มีบุญมากมีอำนาจมาก ทรงเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ พระองค์ทรงเป็นพระราชอาโดยธรรม มีอำนาจเหนือทวีปทั้ง 4 สมบูรณ์ด้วยแก้ว 7 ประการ คือ จักรแก้ว ช้างแก้ว ม้าแก้ว แก้วมณี นางแก้ว คลุหบดีแก้ว ปริณายกแก้ว ทรงปราบปรามข้าศึกให้อยู่ในพระราชอำนาจโดยธรรม

ในสมัยพระเจ้าจักรพรรดิพระองค์หนึ่ง พระนามว่า ทัฬหเนมิ¹ เมื่อทรงครองราชสมบัติจนเห็นว่า จักรแก้วลอยเคลื่อนออกจากที่ จึงสละราชสมบัติให้พระราชโอรส เสด็จออกผนวชเป็นบรรพชิต เมื่อผนวชได้ 7 วัน จักรแก้วอันตรธานหายไป จึงตรัสให้คำแนะนำแก่พระราชโอรสองค์ใหญ่ให้ประพฤติจักกวัตติวัตร (ข้อพึงปฏิบัติของพระเจ้าจักรพรรดิ) เพื่อที่จะให้จักรแก้วมาปรากฏว่า

1. ให้ปกครองบ้านเมืองโดยธรรม ค้ำครองป้องกันชนทุกหมู่เหล่า และสัตว์ทั้งหลาย อย่าให้สิ่งที่ไม่เป็นธรรมเกิดขึ้นในแว่นแคว้น

2. ให้ทรัพย์แก่ผู้ไม่มีทรัพย์

3. เข้าไปสอบถามสมณพราหมณ์ ที่ตั้งใจประพฤติปฏิบัติธรรม ถึงสิ่งที่เป็นกุศล อกุศล กรรมที่มีโทษและไม่มีโทษ กรรมที่ควรเสพและไม่ควรเสพ กรรมที่ทำอันเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อสุข และกรรมที่ทำอันเป็นไปเพื่อความไม่เป็นประโยชน์ เป็นทุกข์ แล้วประพฤติแต่กรรมที่เป็นกุศล เว้นกรรมที่เป็นอกุศล

พระราชโอรสฟังคำของพระบิดาแล้ว ปฏิบัติตามคำของพระบิดา ดังนั้นจักรแก้วจึงปรากฏขึ้น พระองค์ทรงประทับเหนือจักรแก้ว เสด็จไปยังทิศต่างๆ พระราชาในทิศนั้นๆ ต่างก็เชื่อเชิญพระองค์และยอมอยู่ใต้พระราชอำนาจ พระองค์ได้ตรัสให้โอวาทว่า

“พวกท่านไม่พึงฆ่าสัตว์

ไม่พึงถือเอาของที่เจ้าของไม่ได้ให้

ไม่พึงประพฤติผิดในกามทั้งหลาย

ไม่พึงกล่าวคำเท็จ

ไม่พึงดื่มน้ำเมา”

¹ จักกวัตติสูตร, ทัศนิกาย ปาฏิกวรรค, มก. ที่ 15 ข้อ 33-50 หน้า 99-123.

แล้วทรงให้พระราชานี้ในแคว้นนั้นๆ ปกครองแคว้นของตนดังเดิม แล้วก็ทรงเสด็จไปปราบปราม และให้โอวาทพระราชานี้ในที่อื่นๆ ในทำนองเดียวกันนี้ จนครบทั่วทั้งพระราชอาณาเขต จากโอวาทที่ให้แก่พระราชานี้แคว้นต่างๆ จะเห็นว่ก็คือ ศีล 5 ในปัจจุบันนี้ ดังนั้นศีล 5 จึงไม่ใช่ของใหม่ เป็นของที่มีคู่โลก มีมาก่อนพระพุทธศาสนา ไม่ใช่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้น แต่เป็นธรรมเนียมของพระเจ้าจักรพรรดิ เมื่อพระเจ้าจักรพรรดิบังเกิดขึ้นในโลก จะเป็นพระองค์ใดก็ตาม พระองค์จะตรัสโอวาทสั่งสอนให้มนุษย์รักษาศีล 5 และเมื่อมนุษย์ในยุคสมัยใดรักษาศีล 5 ยุคสมัยนั้นก็จะมีแต่ความสงบสุข ไม่มีการเบียดเบียนกันและกันเกิดขึ้น

พระเจ้าจักรพรรดิพระองค์ต่างๆ ที่สืบทอดราชสมบัติ ทรงกระทำเช่นนี้ทุกพระองค์เรื่อยมา จนกระทั่งพระองค์ที่ 7 เมื่อทรงเห็นว่า จักรแก้วเคลื่อนจากที่จึ่งเสด็จออกผนวชเป็นบรรพชิต และทรงตรัสให้พระราชโอรสองค์ใหญ่ประพฤติดังกัณฑ์วัตร ครั้นเมื่อผนวชได้ 7 วัน จักรแก้วก็อันตรธานหายไป เมื่อพระราชโอรสซึ่งสืบราชสมบัติต่อมานั้นทราบ แม้ว่าจะทรงเสียพระทัย ก็ไม่เสด็จไปเข้าเฝ้าฯ ผู้เป็นพระราชบิดา เพื่อทูลถามถึงกัณฑ์วัตร แต่ทรงปกครองแคว้นตามมติของพระองค์

5.4 ความเสื่อมปรากฏในสังคมมนุษย์

เมื่อพระองค์ทรงปกครองประชาราษฎร์ตามมติของพระองค์ ความเจริญจึงไม่ปรากฏเหมือนครั้งพระเจ้าจักรพรรดิพระองค์ก่อนๆ เหล่าเสนาอำมาตย์ จึงกราบทูลถึงเหตุที่เกิดขึ้น และแนะนำให้พระองค์ตรัสถามกัณฑ์วัตรจากท่านต่างๆ ที่ทรงจำกัณฑ์วัตรได้ พระองค์สดับแล้วจึงให้ประชุมท่านที่ทรงจำได้ทั้งหลายเหล่านั้นแล้วตรัสถามถึงกัณฑ์วัตร

เมื่อทรงทราบกัณฑ์วัตรแล้ว ไม่ทรงนำมาใช้ปฏิบัติทุกข้อ ทรงนำมาเพียงบางประการเท่านั้น โดยทรงจัดให้มีการรักษาป้องกันอันชอบธรรม แต่ไม่ได้พระราชทานทรัพย์ให้แก่ผู้ที่ไม่มียศ เมื่อไม่มีการพระราชทานทรัพย์แก่ผู้ที่ไม่มียศ จึงเกิดความขัดสนขึ้นอย่างแพร่หลาย ครั้นความขัดสนเกิดขึ้นเช่นนั้น จึงเกิดมีการขโมยทรัพย์สินกันขึ้น เมื่อผู้ที่เป็นขโมยถูกจับได้และถูกสอบถามก็ตอบว่าทำอย่างนั้นเพราะไม่มีสิ่งใดเลี้ยงชีพ เมื่อพระราชาสดับดังนั้น จึงทรงพระราชทานทรัพย์ให้แก่ผู้เป็นขโมยนั้น เพื่อนำไปเลี้ยงชีวิตและประกอบกิจการงาน

เมื่อชนทั้งหลายทราบว่า ผู้เป็นขโมยได้รับพระราชทานทรัพย์ จึงพากันขโมยทรัพย์ของผู้อื่นอย่างแพร่หลายด้วยปรารถนาจะได้รับพระราชทานทรัพย์ พระราชาทรงพิจารณาว่าหากจะพระราชทานทรัพย์แก่ผู้ขโมยต่อไป จะทำให้การลักขโมยแพร่ระบาดยิ่งขึ้น จึงรับสั่งให้ลงโทษผู้ที่เป็นขโมยเหล่านั้น ด้วยการโกนศีรษะ มัดพาไปตามท้องถนน แล้วตัดศีรษะเสียประจาน

เมื่อพวกโจรทราบว่า พระราชาลงโทษผู้ที่เป็นขโมยด้วยการประหารชีวิต จึงจัดทำอาวุธ ของมีคม

ต่างๆ ขึ้น ทำการปล้นทรัพย์สินของผู้อื่น และฆ่าผู้เป็นเจ้าของทรัพย์ด้วยการตัดศีรษะบ้าง การฆ่ากันจึงปรากฏขึ้นอย่างแพร่หลาย

และเมื่อมีการลงโทษประหารชีวิตผู้ที่เป็นขโมย ครั้นเมื่อถูกจับได้และถูกสอบถาม ผู้ที่เป็นขโมยก็จะกล่าวเท็จปฏิเสธว่าตนไม่ได้ขโมย การกล่าวคำเท็จจึงเกิดขึ้นอย่างแพร่หลายตามมา เหตุที่เกิดขึ้นเหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นการขโมยทรัพย์ การฆ่าผู้อื่น การกล่าวเท็จ ล้วนมาจากการที่พระราชามีได้ประพฤติดังกล่าวผิดวิสัยอย่างถูกต้อง เพราะไม่ได้ทรงพระราชทานทรัพย์แก่ผู้ไม่มีทรัพย์มาแต่ต้น

เมื่อมนุษย์ต่างพากันทำปาณาติบาต และกล่าวมุสาวาทกันเป็นอันมาก จึงทำให้อายุและผิวพรรณเสื่อมลง เมื่ออายุและผิวพรรณของมนุษย์คนนี้เสื่อมลง บุตรของพวกเขาก็มีอายุเสื่อมลงไปด้วย บุตรของมนุษย์ที่มีอายุ 80,000 ปี จะมีอายุเหลือ 40,000 ปี เมื่อมนุษย์มีอายุ 40,000 ปี ผู้ที่ลักขโมยทรัพย์ผู้อื่นครั้นถูกจับได้ก็จะกล่าวเท็จทั้งๆ ที่รู้ จึงทำให้ผิวพรรณ และอายุเสื่อมลงไปอีก ส่งผลให้บุตรของผู้ที่มีอายุ 40,000 ปี มีอายุเหลือ 20,000 ปี

เมื่ออายุของมนุษย์มีอายุ 20,000 ปี คนทั้งหลายพากันกล่าวคำส่อเสียด เช่น เมื่อขโมยทรัพย์ผู้อื่นแล้วถูกจับได้ ก็จะมีกล่าวชดทอนว่าผู้นั้นขโมยของผู้นี้ เพราะเหตุแห่งการผิดศีลนี้เอง ผิวพรรณและอายุของมนุษย์จึงเสื่อมลงไปอีก โดยบุตรของผู้ที่มีอายุ 20,000 ปี จะมีอายุเหลือ 10,000 ปี เมื่อมนุษย์อายุ 10,000 ปี ผิวพรรณจะเสื่อมลงมามาก จะมีทั้งผู้ที่มีผิวพรรณดี และผู้ที่มีผิวพรรณไม่ดี พวกที่มีผิวพรรณไม่ดี จึงพึงเล็งพวกที่มีผิวพรรณดี และได้ประพฤติก่อกรรมของผู้อื่น

เพราะเหตุที่มนุษย์กระทำความหยาบช้าขึ้นทุกที อายุและวรรณะจึงเสื่อมลงตามลำดับ ทำให้บุตรของผู้ที่มีอายุ 10,000 ปี อายุลดลงเหลือ 5,000 ปี ครั้นเมื่อมนุษย์มีอายุเหลือ 5,000 ปี ธรรม 2 ประการ ก็แพร่หลาย คือ ผรุสวาจา และสัมผัปปลาปะ (คำหยาบและคำเพ้อเจ้อ) ดังนั้นอายุและผิวพรรณจึงเสื่อมลงไปอีก บุตรของผู้ที่มีอายุ 5,000 ปี จึงเหลือ 2,500 ปีบ้าง 2,000 ปีบ้าง

ครั้นเมื่อมนุษย์มีอายุ 2,000 ปี อภิชฌาและพยาบาท คือ ความคิดพึงเล็งในทรัพย์ของผู้อื่น และความคิดเบียดเบียนก็แพร่หลายขึ้น ด้วยเหตุนี้อายุและวรรณะจึงเสื่อมลงไปอีก โดยบุตรของผู้ที่มีอายุ 2,000 ปี ก็ถอยลงเหลือ 1,000 ปี เมื่อมนุษย์มีอายุเหลือ 1,000 ปี มิจฉาทิฏฐิ คือ ความเห็นผิดได้แพร่หลายขึ้น อายุและวรรณะจึงเสื่อมลง โดยบุตรของผู้ที่มีอายุ 1,000 ปี จะมีอายุเหลือ 500 ปี

เมื่ออายุมนุษย์ลดลงมาถึง 500 ปี ได้ปรากฏธรรม 3 ประการ แพร่หลายในหมู่มนุษย์ คือ มีความกำหนัดในฐานะอันไม่ชอบธรรม (อธรรมราคะ) มีความโลภไม่มีที่สิ้นสุด (วิสมโลภะ) และกำหนดด้วยอำนาจความพอใจผิดธรรมดา (มิจฉาธรรม) เพราะธรรมทั้ง 3 นี้แพร่หลาย บุตรของมนุษย์ที่มีอายุ 500 ปี จึงมีอายุเหลือ 250 ปีบ้าง 200 ปีบ้าง

เมื่อมนุษย์มีอายุเหลือ 250 ปี เหล่ามนุษย์จะพากันไม่ปฏิบัติชอบในมารดา ในบิดา ในสมณพราหมณ์ และไม่อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล

5.5 ความเสื่อมขั้นวิกฤติ

เพราะเหตุที่มนุษย์พากันประพฤตินิสัยที่เป็นอกุศล ละทิ้งที่เป็นกุศล อายุและผิวพรรณของมนุษย์จึงเสื่อมลงไปตามลำดับ จนกระทั่งเมื่อมนุษย์มีอายุเหลือเพียง 10 ปี เมื่อมาถึงยุคนี้ มนุษย์เพศหญิงจะมีสามีตั้งแต่อายุเพียง 5 ปี อาหารต่างๆ ที่ประณีตที่เคยมี คือ เนยใส เนยข้น น้ำผึ้ง น้ำอ้อย และเกลือจะอันตรธานหายไปจนหมดสิ้น อาหารที่ดีที่สุดใญ่ยุคนั้น คือ หล้ากับแก้ว ซึ่งเปรียบได้กับ ข้าวสาลี ข้าวสูก และเนื้อที่ถือว่าเป็นอาหารอย่างดีที่สุดใญ่ยุคปัจจุบัน

ใญ่ยุคนี้ กุศลกรรมบถ 10 จะไม่มีเหลือเลย โลกจะมีแต่อกุศลกรรมบถ 10 มนุษย์ทั้งหลายต่างไม่ปฏิบัติชอบใญ่มารดา ในบิดา ในสมณพราหมณ์ และไม่อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ใญ่ตระกูล แต่ทั้งที่เป็นเช่นนั้น มนุษย์ที่ประพฤตินั้นกลับได้รับการบูชาสรรเสริญ ทั้งนี้เป็นเพราะมนุษย์ไม่รู้ว่สิ่งใดเป็นกุศล สิ่งใดเป็นอกุศล ยิ่งไปกว่านั้นมนุษย์ใญ่ยุคนี้จะเสพอสังฆธรรม สมสู่กันไม่เลือกหน้า ไม่ว่าจะเป็น พ่อ แม่ พี่ น้อง ญาติ มิตร ศิษย์ อาจารย์ ต่างสมสู่กันเช่นกับอาการของสัตว์ทั้งหลาย

นอกจากจะสมสู่กันไม่เลือกหน้าแล้ว มนุษย์ใญ่ยุคนี้ยังเกิดความอาฆาต พยาบาท คิดร้ายต่อกันอย่างแรงกล้า ประดุจพราณเห็นเนื้อ ด้วยความอาฆาตพยาบาทอย่างแรงกล้านี้เอง มนุษย์จึงต่างประหัตประหารกัน โดยที่ไม่เลือกว่าผู้หนึ่งจะเป็น บิดา มารดา บุตร สามี ภรรยา พี่ หรือน้อง ต่างก็คว่ำอาวุธของมีคมต่างๆ ฆ่ากันดุจเห็นกันและกันเป็นเช่นเนื้อ

ช่วงของการเข่นฆ่ากันนี้เรียกว่า สัตถันตรกัป จะกินเวลา 7 วัน ระหว่าง 7 วัน ที่มนุษย์ฆ่ากันนี้จะมีมนุษย์กลุ่มหนึ่งคิดว่า เราอย่าฆ่าใคร และใครอย่าฆ่าเรา แล้วชวนกันหลบเข้าไปอยู่ตามป่า ซอกเขา หรือระหว่างเกาะ ดำรงชีพโดยมีรากไม้และผลไม้ใญ่ป่าเป็นอาหาร จนกระทั่งครบ 7 วัน จึงออกมาจากที่ซ่อนเมื่อพบกันต่างก็สวมกอดกันและกัน แล้วก็คิดขึ้นว่ การที่ความเสื่อมทั้งหลายเกิดขึ้นนี้ เป็นเพราะสมათานธรรมที่เป็นอกุศล จึงชวนกันทำสิ่งที่เป็นอกุศล งดเว้นปาณาติบาต

เมื่อมนุษย์เหล่านั้ต่างก็ประพฤติกกรรมอันเป็นอกุศล อายุและผิวพรรณจึงเจริญขึ้น บุตรของมนุษย์เหล่านั้จึงมีอายุมากขึ้น เป็น 20 ปี และเมื่อมนุษย์ใญ่ยุคถัดมา ประพฤติกุศลธรรมยิ่งๆ ขึ้นไป อายุและผิวพรรณของเขาก็เจริญขึ้นไปอีก บุตรของเขาก็อายุมากขึ้นเป็นลำดับ

5.6 สาเหตุแห่งความเสื่อมของมนุษย์

จากความเสื่อมที่เกิดขึ้นโดยลำดับนี้ จะเห็นว่า ล้วนมีสาเหตุมาจากมนุษย์ คือ เกิดจากการกระทำของมนุษย์ทั้งสิ้น และผู้ที่รับผลของการกระทำมากที่สุดก็คือมนุษย์เช่นกันที่เป็นทั้งนี้เพราะมนุษย์ต่างก็มีกิเลสด้วยกันทั้งสิ้น ต่างแต่ว่มีมากหรือน้อย ทั้งนี้ก็อยู่ท่ว่ใครจะรู้หรือไม่รู้ และเมื่อรู้แล้วคิดที่จะขจัดมันออกไปหรือไม่ ถ้าไม่ขจัดมันออกไปตัวเราก้เหมือนหุ่นที่ถูกเชิดตลอดเวลา ซึ่งถ้ากิเลสมีมาก เราก้ไม่สามารถจะควบคุมตัวเราเองได้เลย จะทำอะไรก็ถูกกิเลสชักนำบังคับให้ทำ ด้วยความโลภ ความโกรธ และความหลง

และเนื่องจากมนุษย์ถูกกิเลสควบคุมนี้เอง จึงทำในสิ่งที่เบียดเบียนผู้อื่น เมื่อทำในสิ่งที่เบียดเบียนผู้อื่น ความเสื่อมจึงเกิดขึ้น และขยายผลตามลำดับ ซึ่งจากลำดับเหตุการณ์ของความเสื่อมที่เกิดขึ้นดังปรากฏใน จักกวัตติสูตรที่นำเสนอไปนั้น เราสามารถเห็นลำดับของอกุศลธรรมที่มนุษย์ได้กระทำ จนเป็นเหตุให้โลก และตัวมนุษย์เองเสื่อมลงตามลำดับดังนี้

หลังจากที่พระราชามิได้ประพจน์จักกวัตติวัตร ดังที่พระเจ้าจักรพรรดิพระองค์ก่อนๆ เคยกระทำ มา อกุศลกรรมที่มนุษย์กระทำเป็นสิ่งแรกคือ การลักขโมยถือเอาสิ่งที่ไม่ใช่ของตน (อทินนาทาน) อกุศลกรรมต่อมาคือ การฆ่าชีวิตผู้อื่น (ปาณาติบาต) การกล่าวคำเท็จ (มุสาวาท) กล่าวคำส่อเสียด (ปิสุณาวาจา) การประพจน์ผิดในกาม (กาเมสุมิฉฉาจาร) การกล่าวคำหยาบคาย (พรุสวาจา) และคำเพ้อเจ้อ (สัมผัปปลาปะ) เกิดความคิดอกุศลและมีความพยายาบท จนในที่สุดมีความคิดเป็นมิฉฉาทิฏฐิ

นอกจากจะประพจน์สิ่งที่เบียดเบียนผู้อื่นทั้ง 10 ประการแล้ว สิ่งที่มนุษย์กระทำต่อไปก็คือ มีความกำหนัดในราคะอันไม่ชอบธรรม (อธรรมราคะ) ความโลภไม่เลือก (วิสมโลภะ) ความกำหนัดด้วยอำนาจความพอใจผิดธรรมดา (มิฉฉาธรรม) เมื่อธรรม 3 ประการนี้แพร่หลาย มนุษย์จึงพากันไม่ปฏิบัติชอบในมารดา บิดา สมณะ พรหมณ์ ไม่อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล

จนกระทั่งในช่วงที่มนุษย์มีอายุขัย 10 ปี มนุษย์จะไม่มีจิตคิดเคาพยากรณ์ในบิดา มารดา ผู้เป็นญาติ ตลอดจนครูอาจารย์ ต่างสมสู่ปะปนกันดูอาการของสัตว์ดิรัจฉาน และทำยที่สุดต่างก็อาฆาตพยายาบทลงมือเช่นฆ่ากันไม่เลือกกว่าเป็นผู้ใด

จากสิ่งที่ยมนุษย์ได้กระทำ จนเป็นสาเหตุให้โลกและสังคมมนุษย์เสื่อมลงตามลำดับนั้น เป็นเพราะมนุษย์ประพจน์ในสิ่งที่พระพุทธศาสนาเรียกว่า อกุศลกรรมบถ ซึ่งมีอยู่ 10 ประการ โดยที่อกุศลกรรมนี้เป็นทางแห่งความชั่ว เป็นทางที่นำไปสู่ความเสื่อม ความทุกข์ และทุกข์ ซึ่งอกุศลกรรมบถ 10 นี้ จัดการกระทำออกเป็น 3 ทาง คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ

อกุศลกรรมที่กระทำทางกายเรียกว่า **กายกรรม** มี 3 ประการ ประกอบด้วย

1. ปาณาติบาต การทำให้ชีวิตสิ้นไป ทั้งมนุษย์ สัตว์ และรวมทั้งตัวเราเอง
2. อทินนาทาน การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ โดยอาการของขโมยลักทรัพย์
3. กาเมสุมิฉฉาจาร การประพจน์ผิดในกาม (นอกใจคู่ครองของตน ล่วงละเมิดในบุตรภรรยาสามีของผู้อื่น)

อกุศลกรรมที่กระทำทางวาจาเรียกว่า **วจีกรรม** มี 4 ประการ ประกอบด้วย

1. มุสาวาท การพูดเท็จ
2. ปิสุณาวาจา การกล่าววาจาส่อเสียด
3. พรุสวาจา การกล่าววาจาหยาบคาย
4. สัมผัปปลาปะ การกล่าววาจาเพ้อเจ้อ

อกุศลกรรมที่กระทำทางใจเรียกว่า **มโนกรรม** มี 3 ประการ ประกอบด้วย

1. อภิชฌา ความคิดเพ่งเล็งอยากได้ทรัพย์สินของผู้อื่น
2. พยาบาท ความคิดที่จะทำร้ายผู้อื่น
3. มิจฉาทิฎฐิ ความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม

ซึ่งการเป็นผู้มีมิจฉาทิฎฐิ หรือมีความเห็นผิดไปจากทำนองคลองธรรมนั้น มีอยู่ด้วยกัน

10 ประการ โดยผู้ที่เป็นมิจฉาทิฎฐิจะมีความคิดเห็นดังต่อไปนี้ คือ

1. ทานที่ให้ไม่มีผล
2. ยัญที่บูชาแล้วไม่มีผล
3. การเซ่นสรวงไม่มีผล
4. ผลของกรรมดีและกรรมชั่วไม่มี
5. โลกนี้ไม่มี
6. โลกหน้าไม่มี
7. มารดาไม่มี
8. บิดาไม่มี
9. สัตว์ที่เกิดแบบโอปปาติกะไม่มี

10. ในโลกนี้ไม่มีสมณพราหมณ์ผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ จนรู้แจ้งด้วยความรู้ยั้งเองแล้วประกาศ
โลกนี้โลกหน้า

การที่มนุษย์มีมิจฉาทิฎฐินี้เอง ซึ่งถือว่าเป็นการปิดประตูกั้นกุศลธรรมทั้งปวง จึงทำให้มนุษย์
กระทำในสิ่งที่เลวร้ายลงไปยิ่งขึ้น ได้แก่ มีความกำหนดในฐานะอันไม่ชอบธรรม ความโลภไม่เลือก
ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจผิดธรรมดา การไม่ปฏิบัติชอบในมารดา บิดา ในสมณพราหมณ์ การ
ไม่อ่อนน้อม ต่อผู้ใหญ่ในตระกูล ตลอดจนการไม่มีจิตคิดยำเกรงในบุคคลผู้เป็นบุพการีและท่านผู้มีพระคุณ
ทั้งหลาย จนกระทั่งเกิดการสมสู่กันไม่เลือกกว่าเป็นใคร และเช่นพวกกันไม่เลือกหน้าดังที่กล่าวมาแล้ว

ทั้งนี้เป็นเพราะว่า มิจฉาทิฎฐิ ซึ่งมี 10 ประการดังกล่าวมานั้น ย่อมทำให้มนุษย์ไม่รู้ ไม่เข้าใจ ตลอด
จนไม่เชื่อเรื่องการทำความดี การแบ่งปันช่วยเหลือกัน การให้ผลของบุญและบาป โลกนี้โลกหน้า ชีวิตหลัง
ความตาย ผู้มีพระคุณ ผู้มีความบริสุทธิ์ ฯลฯ เมื่อไม่เชื่อในสิ่งเหล่านี้ จึงไม่กลัวผลที่จะได้รับตามมา จึง
ทำอะไรด้วยอำนาจของกิเลส คือ ทำสิ่งต่างๆ ด้วยความโลภ ความโกรธ และความหลง โดยที่ไม่มีการ
ไตร่ตรองพิจารณาให้ถี่ถ้วน ทั้งนี้เป็นเพราะปัญญาได้ถูกความเป็นมิจฉาทิฎฐิบดบังจนหมดสิ้นแล้ว การ
กระทำต่างๆ จึงทำด้วยอำนาจของตัณหา ของความอยาก เมื่อเป็นดังนี้มนุษย์และสรรพสิ่งจึงเสื่อมลงในที่สุด

ตารางแสดงความเสื่อมของมนุษย์

อายุโดยเฉลี่ย (ปี)	สาเหตุ
80,000 เหลือ 40,000 ปี	อหิณนาทาน ปาณาติบาต มุสาวาท
40,000 เหลือ 20,000 ปี	อหิณนาทาน ปาณาติบาต มุสาวาท(อย่างจงใจ)
20,000 เหลือ 10,000 ปี	อหิณนาทาน ปาณาติบาต มุสาวาท(อย่างจงใจ) ปิสุณาวาจา(ส่อเสียด)
10,000 เหลือ 5,000 ปี	อหิณนาทาน ปาณาติบาต มุสาวาท(อย่างจงใจ) ปิสุณาวาจา(ส่อเสียด) กาเมสุมิฉฉาจาร
5,000 เหลือ 2,500-2,000 ปี	อหิณนาทาน ปาณาติบาต มุสาวาท(อย่างจงใจ) ปิสุณาวาจา(ส่อเสียด) กาเมสุมิฉฉาจาร ผรุสวาจา(พูดหยาบคาบ) และลัมผัสปปลาปะ(พูดเพ้อเจ้อ)
2,500-2,000 เหลือ 1,000 ปี	อหิณนาทาน ปาณาติบาต มุสาวาท(อย่างจงใจ) ปิสุณาวาจา(ส่อเสียด) กาเมสุมิฉฉาจาร ผรุสวาจา(พูดหยาบคาบ) ลัมผัสปปลาปะ(พูดเพ้อเจ้อ) อภิชฌา และพยาบาท
1,000 เหลือ 500 ปี	อหิณนาทาน ปาณาติบาต มุสาวาท(อย่างจงใจ) ปิสุณาวาจา(ส่อเสียด) กาเมสุมิฉฉาจาร ผรุสวาจา(พูดหยาบคาบ) ลัมผัสปปลาปะ(พูดเพ้อเจ้อ) อภิชฌา พยาบาท และมิจฉาทิฏฐิ
500 เหลือ 250-200 ปี	อหิณนาทาน ปาณาติบาต มุสาวาท(อย่างจงใจ) ปิสุณาวาจา(ส่อเสียด) กาเมสุมิฉฉาจาร ผรุสวาจา(พูดหยาบคาบ) ลัมผัสปปลาปะ(พูดเพ้อเจ้อ) อภิชฌา พยาบาท มิจฉาทิฏฐิ อธรรมราคะ(ความกำหนัดในฐานะไม่ชอบธรรม) วิสมโลภะ(ความโลภไม่เลือก) มิจฉาธรรม(กำหนดด้วยอำนาจความพอใจผิด)
250-200 เหลือ 100 ปี	อหิณนาทาน ปาณาติบาต มุสาวาท(อย่างจงใจ) ปิสุณาวาจา(ส่อเสียด) กาเมสุมิฉฉาจาร ผรุสวาจา(พูดหยาบคาบ) ลัมผัสปปลาปะ(พูดเพ้อเจ้อ) อภิชฌา พยาบาท มิจฉาทิฏฐิ อธรรมราคะ(ความกำหนัดในฐานะไม่ชอบธรรม) วิสมโลภะ(ความโลภไม่เลือก) มิจฉาธรรม(กำหนดด้วยอำนาจความพอใจผิด) ไม่ปฏิบัติชอบในมารดา บิดา สมณะ พรหมณ์ ไม่อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล
100 ปี เหลือ 10 ปี	อหิณนาทาน ปาณาติบาต มุสาวาท(อย่างจงใจ) ปิสุณาวาจา(ส่อเสียด) กาเมสุมิฉฉาจาร ผรุสวาจา(พูดหยาบคาบ) ลัมผัสปปลาปะ(พูดเพ้อเจ้อ) อภิชฌา พยาบาท มิจฉาทิฏฐิ อธรรมราคะ(ความกำหนัดในฐานะไม่ชอบธรรม) วิสมโลภะ(ความโลภไม่เลือก) มิจฉาธรรม(กำหนดด้วยอำนาจความพอใจผิด) ไม่ปฏิบัติชอบในมารดา บิดา สมณะ พรหมณ์ ไม่อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล กุศลกรรมบถ 10 หายไป อกุศลกรรมจักเจริญรุ่งเรือง
10 ปี เหลือ 7 วัน	มนุษย์จะสมสู่และฆ่ากันเองโดยไม่เลือกกว่าใครเป็นใคร (ยุคมหิคัลญญ)

5.7 วิธีปกป้องโลกและทำให้โลกเจริญขึ้น

ดังได้กล่าวแล้วว่า เมื่อถึงยุคที่มนุษย์มีอายุขัย 10 ปี จะเกิดช่วงเวลาที่เราเรียกว่า ลัทธิอันตราย¹ ขึ้น โดยจะมีระยะเวลาทั้งสิ้น 7 วัน ซึ่งใน 7 วันนี้ มนุษย์จะสำคัญกันและกันว่าเป็นเนื้อ¹ ต่างถืออาวุธตามบรรดามีทั้งก้อนอิฐ ท่อนไม้ ของมีคม เข้าทำร้ายกันและกันอย่างกว้างขวาง เกิดการล้มตายของประชากรโลกทั่วทุกหัวระแหง มนุษยชาติล้มตายเป็นอันมาก แต่จะมีมนุษย์บางกลุ่มที่หลบซ่อนจากการฆ่าครั้งใหญ่นั้น เมื่อรอดชีวิตแล้ว ต่างก็ร้องไห้เห็นอกเห็นใจกัน และได้คิดว่าความเลื่อมความพินาศที่เกิดขึ้น เป็นเพราะต่างก็กระทำในสิ่งที่เป็นอกุศล จึงชวนกันกระทำในสิ่งที่เป็นกุศล

เมื่อมนุษย์ต่างก็กระทำในสิ่งที่เป็นกุศล ความเจริญก็เกิดขึ้น อายุขัยมนุษย์ยาวขึ้น มนุษย์ยุคถัดจากนั้นบำเพ็ญกุศลธรรมมากขึ้นไปอายุขัยก็มากขึ้นตามลำดับ สิ่งแวดล้อมดีขึ้น โลกเจริญขึ้น จนกระทั่งมนุษย์มีอายุยืนถึงสองสหัสวรรษ โดยที่กุศลธรรมที่มนุษย์พากันประพฤติปฏิบัตินี้ เรียกว่า กุศลกรรมบถ คือทางแห่งกุศลกรรม อันเป็นความดี และเป็นทางนำไปสู่สุคติ ซึ่งมีด้วยกัน 10 ประการ โดยจัดแบ่งการกระทำออกเป็น 3 ทาง คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ ดังนี้

การกระทำทางกาย เรียกว่า **กายกรรม** มี 3 ประการ ประกอบด้วย

1. เว้นจากการปลงชีวิต และเบียดเบียนทั้งมนุษย์และสัตว์
2. เว้นจากการถือเอาสิ่งของ โดยที่เขาไม่ได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมย
3. เว้นจากการประพฤติดื้อในกาม ไม่ล่วงละเมิดประเวณีทางเพศ

การกระทำทางวาจา เรียกว่า **วจีกรรม** มี 4 ประการ ประกอบด้วย

1. เว้นจากการกล่าววาจาเท็จ
2. เว้นจากการกล่าววาจาส่อเสียด
3. เว้นจากการกล่าววาจาหยาบคาย
4. เว้นจากการกล่าววาจาเพ้อเจ้อ

การกระทำทางความคิด เรียกว่า **มโนกรรม** มี 3 ประการ ประกอบด้วย

1. อนริชฌา ไม่คิดเพ่งเล็งอยากได้ของผู้อื่น
2. อพยาบาท ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น
3. สัมมาทิฐิ มีความเห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

สัมมาทิฐิ คือความเห็นที่ตรงข้ามกับความเห็นที่เป็นมิจฉาทิฐิ มีทั้งสิ้น 10 ประการ ได้แก่ มีความเข้าใจถูกในสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. ทานที่ให้แล้วมีผล

¹ เป็นคำที่หมายถึงสัตว์จำพวกแก่ง กวาง ละอง ละมั่ง สมัน ทราย ฯลฯ ซึ่งเป็นสัตว์ที่ได้รับความนิยมล่าเพื่อมาทำเป็นอาหาร.

2. ยัญที่บูชาแล้วมีผล
3. การเซ่นสรวงมีผล
4. ผลของกรรมดีกรรมชั่วมีผล
5. โลกนี้มี
6. โลกหน้ามี
7. มารดามี
8. บิดามี
9. สัตว์ที่เกิดแบบโอปปาติกะมี
10. ในโลกนี้มีสมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ จนสามารถเห็นแจ้งด้วยความรู้ยิ่ง แล้วประกาศโลกนี้โลกหน้า

เพราะเหตุที่มนุษย์ประพฤติกกรรมอันเป็นกุศล จึงทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้นตามลำดับ โลกเจริญและสงบสุขขึ้น มนุษย์มีอายุชัวยาวนานขึ้น โดยเฉพาะเมื่อมนุษย์มีสัมมาทิฐิ ทำให้มนุษย์เข้าใจในความเป็นจริงของโลกและชีวิต จึงกระทำความกุศลกรรมยิ่งๆ ขึ้นไปตามลำดับ

5.8 ประโยชน์ของการเข้าใจเรื่องความเจริญและความเสื่อมของมนุษย์

เนื่องจากโลกได้หล่อหลอมให้มนุษย์คิดพัฒนาเทคโนโลยี ทำให้ความเจริญทางด้านวัตถุส่งผลต่อชีวิตมากขึ้น แต่ทางด้านจิตใจกลับเสื่อมลง ซึ่งจะเห็นได้จากการทำผิดศีลธรรมอย่างรุนแรงในสังคมแต่กลับถูกมองว่าเป็นเรื่องธรรมดา เช่น การชักชวนเพื่อนไปดื่มสุราอย่างเปิดเผย แต่การไปวัดต้องแอบไป ไม่กล้าชวนคนทำความดี ดังนั้นจากการศึกษาเรื่องประโยชน์ของความเจริญและความเสื่อมของมนุษย์ย่อมสามารถช่วยให้เราเกิดสติปัญญาสอนตัวเองให้เลือกสร้างความเจริญในปัจจุบันให้ดีที่สุด กล่าวคือ

- 1) ทุกคนต้องรีบทำแต่กรรมดีตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป เพราะการเกิดมามีโชคดีในชาตินี้ เนื่องจากกรรมในอดีตส่งผล ก็พึงคิดว่าผลของกรรมดีมีวันสิ้นสุด ดังนั้นเราจึงต้องเร่งสร้างกรรมดีให้เจริญมากที่สุด เพื่อติดเป็นนิสัยไปทุกภพทุกชาติและอีกประการเวลาในการสร้างความเจริญให้แก่ชีวิตของเรามีจำนวนจำกัด
- 2) ต้องไม่ก่อกรรมชั่วใหม่อย่างเด็ดขาด เพราะตระหนักถึงผลร้ายนานาชนิดที่จะติดตามมาทั้งแก่ตนเอง เพื่อนร่วมโลก และสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ
- 3) ต้องไม่อยู่เฉยๆ โดยไม่สร้างกรรมดีอะไรเลย พึงระลึกเสมอว่าการอยู่เฉยๆ นอกจากไม่มีกำไรแล้ว ยังเป็นการเอาต้นทุนเก่ามาใช้ ซึ่งมีแต่จะหมดไปทุกวัน
- 4) ต้องใช้ร่างกายอันเป็นที่อาศัยของใจให้คุ้มค่ามากที่สุด แม้ว่าร่างกายจะสมบูรณ์มากหรือไม่ค่อยสมบูรณ์ก็ตาม ยังสามารถใช้สร้างกรรมดีได้อย่างมากมาย ต่างกับร่างกายของสัตว์ดิรัจฉาน แม้จะมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง แต่ก็ยากที่จะใช้สร้างความดีให้กับตัวเองได้

จากการศึกษาเรื่องความเจริญและความเสื่อมอย่างถ่องแท้ แล้วตั้งใจทำความดีอย่างเต็มกำลัง เพื่อพัฒนาความเจริญทางกายกับทางใจ ให้ไปสู่เป้าหมายที่แท้จริงของมนุษย์ คือ ทำพระนิพพานให้แจ้ง

มนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมกับความไม่รู้ มีวิชาครอบงำอยู่ตั้งแต่เกิด ทำให้ลืมเรื่องราวว่าก่อนจะเกิดเรามาจากไหน ทำไมถึงมาเกิดอยู่ในโลกนี้ได้ และเมื่อตายแล้วจะไปอยู่ที่ไหน เรื่องเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ค้างอยู่ในใจของมนุษย์ทุกยุค ทุกสมัย ตราบเท่าที่ยังไม่เจอผู้รู้ที่แท้จริงที่จักนำพาให้พ้นจากความทุกข์ในวัฏสงสาร แต่เมื่อได้เจอกัลยาณมิตรผู้ประเสริฐที่สุดในโลกคือพระพุทธเจ้า เมื่อนั้นก็จักสามารถรู้เป้าหมายชีวิตที่แท้จริง โดยผ่านคำสอนของพระองค์ และถึงแม้ว่าในยุคนี้เราจะเกิดมาไม่ทันพระองค์ แต่เราก็ได้เกิดมาทันเจอคำสอนของพระพุทธองค์ และได้เกิดมาในยุคที่พระพุทธศาสนายังคงอยู่ในโลก ซึ่งมีพระสงฆ์ผู้สืบทอดพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาเผยแผ่ธรรมะให้โลกรู้ ถึงคุณลักษณะของกัลยาณมิตรผู้เป็นต้นแบบของความเจริญ มาเปรียบเทียบกับลักษณะของคนพาลที่เป็นทางมาแห่งความเสื่อม โดยได้เปรียบเทียบไว้หลายพระสูตรดังต่อไปนี้

ตารางเปรียบเทียบลักษณะของคนพาลและบัณฑิต

ลักษณะของคนพาล	ลักษณะของกัลยาณมิตร (บัณฑิต)
1) กายทุจริต ¹ 2) วาจาทุจริต 3) มโนทุจริต	1) กายสุจริต 2) วาจาสุจริต 3) มโนสุจริต
1) คิดชั่ว ² 2) พูดชั่ว 3) ทำชั่ว	1) คิดดี 2) พูดดี 3) ทำดี
1) ไม่เห็นความผิดของตนเองว่าเป็นความผิด ³ 2) รู้ว่าตนทำผิดแล้ว ก็ไม่ยอมขอโทษ 3) เมื่อผู้อื่นทำผิดแล้วขอโทษ ก็ไม่ยอมให้อภัย	1) เห็นความผิดของตนเองว่าเป็นความผิด 2) รู้ว่าตนทำความผิดแล้ว ก็ยอมขอโทษ 3) เมื่อผู้อื่นทำความผิดแล้วขอโทษ ก็ยอมให้อภัย

¹ ลักขณสูตร, อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต, มก. เล่ม 34 ข้อ 441 หน้า 5.

² จินตสูตร, อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต, มก. เล่ม 34 ข้อ 442 หน้า 7.

³ อัจฉยสูตร, อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต, มก. เล่ม 34 ข้อ 443 หน้า 9.

ลักษณะของคนพาล	ลักษณะของกัลยาณมิตร (บัณฑิต)
1) ตั้งปัญหาโดยไม่แยกคาย (ทำสิ่งที่ไม่เป็นปัญหาให้เป็นปัญหาเพราะคิดไม่ถุกวิธี) ¹ 2) แก้ปัญหาโดยไม่แยกคาย (กล่าวสิ่งที่เป็นปัญหาว่าเป็นปัญหา) 3) เมื่อคนอื่นแก้ปัญหาได้โดยแยกคาย ก็ไม่อนุโมทนาบุญ	1) ตั้งปัญหาโดยแยกคาย (ไม่ทำสิ่งที่เป็นปัญหาให้เป็นปัญหา เพราะคิดถุกวิธี) 2) แก้ปัญหาโดยแยกคาย (ไม่กล่าวสิ่งที่ไม่เป็นปัญหาว่าเป็นปัญหา) 3) เมื่อคนอื่นแก้ปัญหาได้โดยแยกคาย ก็อนุโมทนาบุญ
1) กายกรรมที่เป็นอกุศล ² 2) วลีกรรมที่เป็นอกุศล 3) มโนกรรมที่เป็นอกุศล	1) กายกรรมที่เป็นกุศล 2) วลีกรรมที่เป็นกุศล 3) มโนกรรมที่เป็นกุศล
1) กายกรรมที่เป็นโทษ ³ 2) วลีกรรมที่เป็นโทษ 3) มโนกรรมที่เป็นโทษ	1) กายกรรมที่ไม่เป็นโทษ 2) วลีกรรมที่ไม่เป็นโทษ 3) มโนกรรมที่ไม่เป็นโทษ
1) กายกรรมที่เป็นการเบียดเบียน ⁴ 2) วลีกรรมที่เป็นการเบียดเบียน 3) มโนกรรมที่เป็นการเบียดเบียน	1) กายกรรมที่ไม่เป็นการเบียดเบียน 2) วลีกรรมที่ไม่เป็นการเบียดเบียน 3) มโนกรรมที่ไม่เป็นการเบียดเบียน

จากตาราง เราพอจะสรุปได้ว่าผลของความเลื่อมและความเจริญ อยู่กับการกระทำของแต่ละบุคคล และส่วนที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ กัลยาณมิตร ผู้รู้เป้าหมายชีวิตว่าเราเกิดมาเพื่อสร้างบารมี เพื่อทำพระนิพพานให้แจ้ง ดังนั้นเราจึงควรทำความเพียรให้เกิดขึ้นดังที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงจำแนกลักษณะของความเพียรไว้ 4 ประการ ดังต่อไปนี้⁵

- 1) เพียรระงับอกุศลธรรมอันเป็นบาปที่ยังไม่เกิด ไม่ให้เกิดขึ้น
- 2) เพียรละอกุศลธรรมอันเป็นบาป ให้หมดไป
- 3) เพียรเจริญกุศลที่ยังไม่เกิดขึ้น ให้เกิดขึ้น
- 4) เพียรยังกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ให้เจริญยิ่งขึ้น

¹ อโยนิโสสูตร, อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต, มก. เล่ม 34 ข้อ 444 หน้า 11.

² อกุศลสูตร, อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต, มก. เล่ม 34 ข้อ 445 หน้า 14.

³ สารวัชชสูตร, อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต, มก. เล่ม 34 ข้อ 446 หน้า 15.

⁴ สัพพาปชชสูตร, อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต, มก. เล่ม 34 ข้อ 447 หน้า 15.

⁵ ปธานสูตร, อังคุตตรนิกาย จตุกนิบาต, มก. เล่ม 35 ข้อ 69 หน้า 219.

เนื่องจากเราจำเป็นจะต้องเกิดมาอีกหลายชาติเพื่อมาสร้างบารมีทั้ง 30 ทศให้เต็มเปี่ยม ดังนั้นเราจึงจำเป็นต้องศึกษาเรื่องโลกและชีวิตให้ลึกซึ้ง เนื่องจากระยะเวลาการตั้งขึ้นของโลกมีช่วงเวลาที่ยาวมาก แต่ช่วงเวลาที่มนุษย์สามารถลงมาสร้างบารมีมีเพียงแค่ 1 ใน 4 เท่านั้น ซึ่งถือว่าเป็นช่วงเวลาที่มียุ่อย่างจำกัด

สรุป

เป้าหมายของชีวิตมนุษย์คือการเกิดมาสร้างบารมี เพื่อทำพระนิพพานให้แจ้ง ซึ่งเป็นธรรมที่ประกอบแต่กรรมดี เป็นกุศลกรรมนำไปสู่ความเจริญของชีวิต แต่เมื่อใดที่มนุษย์หลงลืมเป้าหมายชีวิต การกระทำต่างๆ เบี่ยงเบนเป็นไปทางธรรมฝ่ายบาป เรียกว่า อกุศลกรรม เป็นการประกอบแต่กรรมชั่วนำไปสู่เส้นทางแห่งความเสื่อม เป็นเหตุให้ติดอยู่ในวัฏสงสารอันยาวนาน

จากการที่ได้ศึกษาความรู้ในพระพุทธศาสนา ทำให้เราทราบว่า ในช่วงที่ผ่านมาในอดีต ได้มีพระพุทธเจ้าทรงเสด็จเข้าพระนิพพานตั้งแต่พระองค์แรกและองค์ต่อมาจนมากกว่าเมล็ดทรายในท้องมหาสมุทร และพระพุทธเจ้าพระองค์ปัจจุบันของพวกเรา พระองค์ก็เสด็จปรินิพพานนานกว่า 2,500 ปีแล้ว

แต่ทั้งที่เป็นเช่นนี้ แล้วเหตุใดเราจึงยังตกค้างอยู่ในวัฏสงสาร ยังไม่ไปไหน พอจะสรุปได้ว่า เพราะ สัมมาทิฐิ (ความเห็นถูก) ในใจเรายังไม่มั่นคงพอ และเมื่อมีเหตุหลายอย่างที่ทำให้เราลืม เช่น การเกิดความแก่ ความเจ็บ และความตาย เมื่อเราผลไปทำบาป โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ทำให้ร่างกายมนุษย์เสื่อมลง อายุก็ลดน้อยลง ผิพรรณวรรณะก็เสื่อม

เมื่อตายแล้วก็ต้องไปชดใช้กรรมในอบาย เพื่อรับผลที่ตนเองทำมาอย่างยาวนาน และกว่าจะมาเกิดเป็นมนุษย์อีกก็เป็นการยากมากๆ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์แล้ว เศษกรรมที่เคยทำมา ยังตามขัดขวางมิให้ทำความดีได้โดยง่าย บังคับให้ต้อง ยากจน ใจ เจ็บ และตายเร็วกว่าอายุขัยของมนุษย์ในยุคนั้นๆ ต่อเมื่อมีโอกาสพบกัลยาณมิตร ได้มาปลูกฝังสัมมาทิฐิให้เข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคง ทำให้เมื่อมีเหตุการณ์เลวร้ายเกิดขึ้น ก็ยังมีสติตั้งมั่นในการทำความดีสืบต่อไปอย่างไม่หวั่นไหว

ดังนั้น เมื่อเราโชคดีที่ได้เรียนรู้เรื่องราวความเป็นจริงของชีวิต ตลอดจนได้มาพบกัลยาณมิตร ทำให้เราทราบว่าโลกนี้ไม่มีอะไรใหม่ เราเกิดมาแล้วนับครั้งไม่ถ้วน จึงไม่มีอะไรที่น่ายินดี หรือเพลิดเพลิน ฉะนั้นเราควรที่จะเร่งรีบสั่งสมบุญกุศล สร้างบุญบารมีให้มากๆ เพื่อที่เราจะได้ไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิด ในวัฏสงสารที่เราไม่สามารถจะมั่นใจได้ว่าเราจะโชคดีไปทุกชาติอีก

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 5 ความเสื่อมของจักรวาล จบโดยสมบูรณ์แล้ว
โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนบทที่ 5 และกิจกรรม 5.1, 5.2 ในแบบฝึกปฏิบัติบทที่ 5
แล้วจึงศึกษาบทที่ 6 ต่อไป

บทที่ 6

การแตกทำลาย ของจักรวาล

เนื้อหาบทที่ 6

การแตกทำลายของจักรวาล

6.1 สาเหตุแห่งการแตกทำลายของจักรวาล

6.2 สิ่งที่ทำลายโลกขึ้นอยู่กับจิตใจมนุษย์

6.3 ขอบเขตการทำลายของ ไฟ น้ำ และลม

6.3.1 การทำลายโดยไฟ

6.3.2 การทำลายโดยน้ำ

6.3.3 การทำลายโดยลม

6.4 ลักษณะที่จักรวาลถูกทำลาย

6.4.1 เมื่อจักรวาลถูกทำลายด้วยไฟ

6.4.2 เมื่อจักรวาลถูกทำลายด้วยน้ำ

6.4.3 เมื่อจักรวาลถูกทำลายด้วยลม

6.5 เหตุที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงถึงการทำลายของโลก

1. โลกสามารถถูกทำลายด้วย ไฟ น้ำ และลม ทั้งนี้ขึ้นกับกิเลสภายในใจมนุษย์ ถ้ามนุษย์มากด้วยโทสะ โลกจะถูกทำลายด้วยไฟ ถ้ามนุษย์มากด้วยราคะ โลกจะถูกทำลายด้วยน้ำ และถ้ามนุษย์มากด้วยโมหะ โลกจะถูกทำลายด้วยลม
2. ช่วงเวลาและขอบเขตในการทำลายของไฟ น้ำ และลม จะแตกต่างกัน โดยไฟจะทำลายโลกก่อนน้ำและลม แต่มีขอบเขตในการทำลายน้อยกว่าน้ำและลม ขณะที่ลมจะทำลายโลกหลังจากที่ไฟและน้ำทำลายโลกไปแล้วรวม 63 ครั้ง และมีขอบเขตการทำลายมากกว่าไฟและน้ำ
3. วิธีการเอาตัวรอดจากการถูกทำลายทั้งจากไฟ น้ำ และลมนั้น สามารถทำได้โดยเจริญสมาธิภาวนาให้เกิดฌาน เพื่อจะได้ไปเกิดในภพภูมิที่อยู่นอกขอบเขตการทำลาย และถ้าจะให้ปลอดภัยถาวรก็ทำตนให้หมดกิเลส เพื่อจะได้ไม่ต้องลงมาเกิดในภพต่างๆ อีก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายสาเหตุที่โลกถูกทำลายด้วยไฟ น้ำ และลมได้อย่างถูกต้อง
2. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายลำดับ ช่วงเวลา และขอบเขต ในการทำลายของไฟ น้ำ และลมได้อย่างถูกต้อง
3. เพื่อให้นักศึกษาสามารถบอกวิธีในการดำเนินชีวิต ให้เกิดความปลอดภัยจากการที่โลกจะถูกทำลายได้ ทั้งโดยส่วนตัวและเพื่อผู้อื่น

บทที่ 6

การแตกทำลายของจักรวาล

ความนำ

ในบทเรียนต่างๆ ที่เราได้ศึกษาผ่านมานั้น ทำให้เราได้ทราบเกี่ยวกับแผนภูมิของภพภูมิต่างๆ ว่าภพภูมิเหล่านั้นมีตำแหน่งที่ตั้งอย่างไร สภาพบรรยากาศและชีวิตของสัตว์ที่อยู่ในภพภูมิเหล่านั้นเป็นเช่นไร และในบทเรียนบทที่ 5 ที่ผ่านมา เราก็ได้ทราบว่า สิ่งต่างๆ อันได้แก่ จักรวาล โลก ดวงดาวต่างๆ มนุษย์ และสรรพสิ่งทั้งหลายกำเนิดขึ้นมาอย่างไร มีวิวัฒนาการอย่างไรบ้าง รวมทั้งอายุขัยของโลกและจักรวาลว่ามีอายุเท่าไร

ในบทเรียนนี้จะได้อธิบายถึงลักษณะและกระบวนการเสื่อมสลายและแตกทำลายของจักรวาล โลก และสรรพสิ่งว่าเป็นอย่างไร

6.1 สาเหตุแห่งการแตกทำลายของจักรวาล

นักศึกษาอย่าเพิ่งคิดไปไกลด้วยความเข้าใจผิดเพราะความเคยชินว่าสิ่งที่ทำลายโลกจะเป็นอาวุธยุทโธปกรณ์ต่างๆ ที่มนุษย์ใช้ทำหั่นกันในยุคสมัยนี้ หรืออาวุธมหาประลัยทั้งหลายที่มนุษย์แข่งขันประดิษฐ์คิดค้นกันแต่อย่างใด แต่สิ่งที่ทำลายโลกที่น่ารึ้นรมยในความคิดของหลายท่านนั้นมีอยู่ 3 สิ่งด้วยกัน คือ ไฟ น้ำ และลม

ทั้ง 3 สิ่งนี้จะเป็นตัวทำลายโลก แต่อย่าเข้าใจนำหน้าไปก่อนว่า ไฟอะไรกันจะเผาไหม้ได้ทั้งโลก ขนาดมีผู้ลัทธิลอบเผาป้อมน้ำมันตั้งหลายป้อม ซึ่งถือว่ารุนแรงที่สุด ก็ไม่เห็นว่าจะเกิดความเสียหายมากมายอะไรนัก และอะไรหลายๆ อย่างในโลกก็ไม่ใช่ว่าจะไหม้ไฟไปเสียทั้งหมด และเช่นเดียวกัน อย่าเพิ่งเข้าใจว่า น้ำและลมจะทำลายโลกไม่ได้ เพราะคุ้นเคยกับภาพ หรือข่าวน้ำท่วม น้ำป่าไหลหลากในพื้นที่ต่างๆ พายุถล่มในหลายภูมิภาค ซึ่งก็ไม่เห็นจะสร้างความเสียหายมากมายแต่อย่างใด

ที่กล่าวเช่นนั้นเพราะว่า ไฟ น้ำ และลม ที่สามารถทำลายโลกได้นี้ ไม่ใช่ ไฟ น้ำ และลมอย่างที่เรารู้จักกัน แต่เป็นไฟ น้ำ และลมประลัยกัลป์ที่มีานุภาพในการทำลายมหาศาล เพราะเกิดด้วยแรงกรรมของสัตว์โลก ซึ่งถ้าจะกล่าวตรงๆ แล้ว สัตว์โลกที่วานี้ก็คือมนุษย์นั่นเอง เพราะว่าสัตว์อื่นไม่สามารถจะทำความอะไรได้มากมายเท่ามนุษย์ ส่วนมากล้วนกำลังเสวยวิบาก คือผลกรรมที่ตนเคยทำ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์ พวกเทวดา และพรหมในชั้นต่างๆ ก็เสวยผลบุญอยู่ และปกติก็มีจิตใจที่ติงามอยู่แล้ว ถึงได้ไปเกิดตรงนั้นได้

ส่วนพวกที่เสวยทุกข์อยู่ในอบาย ไม่ว่าจะเป็นในมหานรกขุมต่างๆ ในยมโลก ที่เป็นเปรต อสุรกาย หรือแม้แต่สัตว์ดิรัจฉาน เพราะว่าสัตว์ที่เกิดในอบายนี้ ก็ย่อมต้องรับผลของบาปที่ตนกระทำ ด้วยวิธีการ และ ลักษณะต่างๆ กันไปตามแต่ละภพภูมิ จึงไม่มีโอกาสที่จะทำสิ่งไม่ดี ก็เหลือเพียงแต่มนุษย์เท่านั้นที่มี โอกาสอย่างเสรี ในการคิด พุด และทำสิ่งต่างๆ และเพราะเหตุที่มีเสรีภาพ ในการคิด พุด และทำได้ไม่มีที่ ลั้นสุดนี้เอง จึงทำให้มนุษย์ทำสิ่งไม่ดี ทำกรรมชั่ว เมื่อทำมากเข้า หนาแน่นเข้า ผลกรรมจึงทำให้โลกถูก ทำลายลงในที่สุด

6.2 สิ่งที่ทำลายโลกขึ้นอยู่กับจิตใจมนุษย์

ถึงแม้ว่าทั้ง ไฟ น้ำ และ ลม จะเป็นสิ่งทำลายโลกและสรรพสิ่งทั้งปวง (ซึ่งไม่มีสิ่งใดๆ ที่จะมียานภาพ การทำลายมากไปกว่านี้) แต่ใช้ว่าทั้ง 3 สิ่ง จะสามัคคีชุมนุมมระมระดุ่มตะลุมบอนออกฤทธิ์ถล่มโลกจน แตกสลายก็หาไม่ เพราะการทำลายจะเกิดขึ้นเพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง คือถ้าเป็นไฟ ก็ไฟอย่างเดียว ถ้าเป็น น้ำก็น้ำอย่างเดียว และถ้าเป็นลมก็ลมอย่างเดียว

การที่สิ่งใดจะทำลายโลกนั้น ขึ้นอยู่กับจิตใจของมนุษย์ว่า หนาแน่นไปด้วยกิเลสตระกูลใดมากที่สุด ซึ่งถ้าจิตใจมนุษย์หนาแน่นด้วยกิเลสตระกูลโทสะ โลกจะถูกทำลายด้วยไฟ ถ้ามนุษย์มีจิตใจที่หนาแน่นไปด้วย ราคะ โลกจะถูกทำลายด้วยน้ำ และถ้าจิตใจของมนุษย์หนาแน่นด้วยกิเลสตระกูลโมหะ โลกก็就会被ทำลาย ด้วยลม

เมื่อรู้อย่างนี้แล้วเราก็สามารถเลือกได้ว่า เราจะให้โลกถูกทำลายด้วยอะไรดี ถ้าอยากให้โลกถูก ทำลายด้วยไฟ ก็เกลียดกันเข้าไป โกรธกันเข้าไป ถ้าอยากจะให้โลกถูกทำลายด้วยน้ำก็โลภกันให้มากๆ เห็นแก่ตัวกันเข้าไป หมกมุ่นกามกันให้มาก และถ้าอยากจะให้โลกถูกทำลายด้วยลมก็ต้องสนใจกฎแห่งกรรม ไม่ต้องเชื่อบุญเชื่อบาป จะทำอะไรก็จงทำด้วยความพอใจไปเถิด แต่ถ้าอยากให้โลกอยู่รอดปลอดภัย ไม่ถูก สิ่งใดทำลายเลย ก็ต้องช่วยกันให้มนุษย์ทั่วทั้งโลกไม่ถูกครอบงำด้วยกิเลสทั้ง 3 ตระกูล

แผนภูมิ แสดงการทำลายโลก

นอกจากโลกจะไม่ถูกทำลายด้วย ไฟ น้ำ หรือลมพร้อมกัน แต่จะถูกทำลายด้วยอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังกล่าวแล้ว ในการทำลายของทั้ง 3 สิ่งนี้ ยังมีระยะเวลาและลำดับในการทำลายด้วย โลกจะถูกทำลายด้วยไฟเป็นครั้งแรก และจะถูกทำลายเป็นครั้งๆ ไป ถึง 7 ครั้ง ในครั้งที่ 8 โลกจะถูกทำลายด้วยน้ำ หลังจากนั้นถูกทำลายด้วยไฟอีก 7 ครั้ง แล้วถูกทำลายด้วยน้ำอีก จะเป็นเช่นนี้จนกระทั่งครั้งที่ 64 โลกจึงจะถูกทำลายด้วยลม 1 ครั้ง หลังจากนั้นจึงเริ่มมีการเกิดขึ้นของโลกและจักรวาลขึ้นใหม่ และโลกก็就会被ทำลายอีกจะเป็นอย่างนี้ไม่มีที่สิ้นสุด

เมื่อรวมจำนวนที่โลกถูกทำลายด้วยสิ่งต่างๆ ใน 64 ครั้ง จะถูกทำลายด้วยไฟ 56 ครั้ง ถูกทำลายด้วยน้ำ 7 ครั้ง และถูกทำลายด้วยลม 1 ครั้ง

6.3 ขอบเขตการทำลายของ ไฟ น้ำ และลม

นอกจากจำนวนครั้งในการทำลายของสิ่งที่ทำลายโลกแต่ละชนิดจะแตกต่างกันแล้ว อานุภาพในการทำลายยังแตกต่างกันอีก ซึ่งแต่ละสิ่งมีขอบเขตในการทำลายดังนี้

6.3.1 การทำลายโดยไฟ

ไฟจะทำลายภพภูมิต่างๆ 14 ภพภูมิ คือ

1. ภพอบายทั้ง 4 ได้แก่ นรก เปรต อสุรกาย ดิรัจฉาน
2. ภพมนุษย์
3. ภพสวรรค์ทั้ง 6 ได้แก่ จาตุมหาราชิกา ดาวดึงส์ ยามา ดุสิตา นิมมานรดี และปรนิมมิตวสวัตดี
4. ภพของพรหมที่ได้ปฐมฌาน 3 ได้แก่ พรหมปาริฉตชา พรหมบุโรหิตา และมหาพรหม

6.3.2 การทำลายโดยน้ำ

น้ำจะทำลายภพภูมิต่างๆ 17 ภพภูมิ คือ

1. ภพอบายทั้ง 4
2. ภพมนุษย์
3. ภพสวรรค์ทั้ง 6
4. ภพของพรหมที่ได้ปฐมฌาน 3
5. ภพของพรหมที่ได้ทุติยฌาน 3 ได้แก่ พรหมปริตตภา พรหมอัปปมาณภา และพรหมอาภัสสรา

6.3.3 การทำลายโดยลม

ลมจะทำลายภพภูมิต่างๆ 20 ภพภูมิ คือ

1. ภพอบายทั้ง 4

2. ภาพมนุษย์
3. ภาพสวรรค์ทั้ง 6
4. ภาพของพรหมที่ได้ปฐมฌาน 3
5. ภาพของพรหมที่ได้ทุติยฌาน 3
6. ภาพของพรหมที่ได้ตติยฌาน 3 ได้แก่ พรหมปริตตสุภา พรหมอัปปมาณสุภาและพรหมสุภิกิณหา

เนวสัญญานาสัญญายตนะ

อาภิกขุจัญญายตนะ

วิญญาณัญญายตนะ

อากาสานัญญายตนะ

อกนิฏฐา

สุทฺถสสี

สุทฺถสสา

อตัปปา

อวิหา

เวหัพผลา

อลัญญีลัตตา

ปริตตสุภา

อัปปมาณสุภา

สุภิกิณหา

ปริตตภา

อัปปมาณภา

อาภัสสรา

ปาริฉชชา

บุโรหิตา

มหาพรหมา

ปรนิมมิตวสวัตติ

นิมมานรดี

ดุสิตา

ยามา

ดาวดึงส์

จาตุมหาราชิกา

มนุษย์

นรก

เปรต

อสุรกาย

ดิรัจฉาน

ไฟ

น้ำ

ลม

แผนภาพแสดงขอบเขตการทำลายของ ไฟ น้ำ และลม

6.4 ลักษณะที่จักรวาลถูกทำลาย

6.4.1 เมื่อจักรวาลถูกทำลายด้วยไฟ

การที่โลกถูกทำลายด้วยไฟนั้น เริ่มจากจะไม่มีฝนตกเป็นเวลายาวนาน ความแห้งแล้งเริ่มปรากฏขึ้น ต้นไม้ทั้งหลายต่างเหี่ยวแห้งและตายจนหมดสิ้น ในกาลต่อมา ดวงอาทิตย์ดวงที่ 2 ปรากฏขึ้น ทำให้ขณะนั้นโลกและจักรวาลมีดวงอาทิตย์ถึง 2 ดวง ทำให้ไม่มีกลางวันและกลางคืน เนื่องจากว่าโลกถูกแสงสว่างเจิดจ้าจากดวงอาทิตย์ทั้ง 2 ด้าน

ดวงอาทิตย์ดวงที่เกิดขึ้นมาใหม่นี้ จะมีความร้อนรุนแรงกว่าดวงอาทิตย์ที่มีมาแต่เดิม ทั้งนี้เป็นเพราะดวงอาทิตย์ดวงที่เกิดขึ้นใหม่นี้เกิดด้วยอนุภาพกรรมของมนุษย์ จึงไม่มีสุริยเทพบุตรอยู่เหมือนดวงอาทิตย์ดวงแรกซึ่งไม่ได้เกิดจากแรงกรรม และด้วยความร้อนแรงที่มากขึ้นอย่างมหาศาล สุริยเทพบุตรที่อาศัยอยู่ในดวงอาทิตย์ดวงเดิมนั้น ก็ไม่อาจจะอยู่ต่อไปได้ จึงเร่งทำความเพียรเจริญภาวนา เพื่อให้ได้ฌานและหนีไปบังเกิดยังพรหมโลกชั้นสูง ซึ่งเป็นภพที่อนุภาพการทำลายไปไม่ถึง

และเพราะเหตุที่มีดวงอาทิตย์ปรากฏขึ้นถึง 2 ดวง อุณหภูมิความร้อนในโลกจึงทวีขึ้นอย่างมากมาย ส่งผลให้บนท้องฟ้าปราศจากเมฆและหมอก น้ำตามแหล่งน้ำต่างๆ เหือดแห้ง น้ำที่ยังเหลืออยู่ในโลกมีเพียงน้ำในแม่น้ำ 5 สาย คือแม่น้ำคงคา ยมุนา อจิรวดี มหิ และสรวฐ เท่านั้น มนุษย์ไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้ต่างล้มตายและไปบังเกิดในพรหมโลกทั้งหมด เพราะพากันเร่งรีบเจริญภาวนาเพื่อให้ได้ฌานกัน ทั้งนี้เพราะทราบล่วงหน้าว่าภัยร้ายแรงจะมาเยือน

สาเหตุที่มนุษย์ทราบว่าโลกจะถูกทำลายนั้น เนื่องจากก่อนที่โลกจะถูกทำลายแสนปี จะมีเทวดาประเภทหนึ่ง เรียกว่า โลกพยุหเทวดา นุ่งห่มด้วยผ้าสีแดง มาป่าวประกาศให้มนุษย์ทราบว่า อีกแสนปีข้างหน้าโลกจะพินาศ รวมทั้งจักรวาล ตลอดจนสรรพสิ่งทั้งปวง แม้กระทั่งภูมิของสวรรค์ทั้ง 6 ชั้น จนถึงพรหมโลกชั้นที่ได้ปฐมฌาน และยังแนะนำต่อไปอีกว่า อย่าประมาทให้เร่งสร้างบุญกุศล เพื่อจะได้ไปเกิดในภูมิที่พ้นจากความพินาศนี้

หลังจากที่เทวดานั้นมาประกาศให้มนุษย์ทราบแล้ว มนุษย์ต่างบังเกิดความสลดสังเวชใจ จึงเร่งสร้างบุญกุศล และบำเพ็ญภาวนากันจนได้ฌานสมบัติ ตายแล้วไปบังเกิดในพรหมโลก เหล่าเทวดาและพรหมก็เช่นกัน ต่างเร่งเจริญภาวนาเพื่อจะได้ไปบังเกิดในภพภูมิที่ปลอดภัย ส่วนสัตว์ในอบายภูมิทั้งหลายเมื่อพ้นจากวิบากกรรมมาเกิดเป็นมนุษย์ และทราบเรื่องที่เทวดามาประกาศ ก็เร่งสร้างบุญกุศลและเจริญภาวนาเช่นกัน คงเหลือเพียงผู้ที่มีมิจฉาทิฐิที่ไม่เร่งสร้างบุญกุศล เมื่อโลกถูกทำลายจึงไปบังเกิดในภพภูมิเดิมของจักรวาลอื่นที่ยังไม่ถูกทำลาย

หลังจากนั้นมาอีกยาวนาน ดวงอาทิตย์ดวงที่ 3 ปรากฏขึ้น และด้วยอนุภาพความร้อนแรงที่เพิ่มขึ้น จึงทำให้น้ำที่เคยเหลืออยู่ในแม่น้ำทั้ง 5 นั้น เหือดแห้งไปจนหมดสิ้น ต่อมาปรากฏมีดวงอาทิตย์ดวงที่ 4

ความร้อนแรงยิ่งเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ จนกระทั่งทำให้น้ำในสระใหญ่บริเวณป่าหิมพานต์ซึ่งละลายมาจากหิมะแห่งหยาจนหมดสิ้น น้ำในมหาสมุทรของจักรวาลเริ่มแห้งขอดลง

หลังจากนั้น ดวงอาทิตย์ดวงที่ 5 ก็บังเกิดขึ้น ถึงตรงนี้ น้ำในมหาสมุทรต่างๆ เทือดแห้งจนหมดสิ้น และเมื่อดวงอาทิตย์ดวงที่ 6 ปรากฏ อานุภาพของความร้อนจึงทำให้แผ่นดินและภูเขามิหลงเหลือธาตุน้ำอยู่เลย ทำให้ไม่สามารถคงสภาพเดิมไว้ได้ กลายเป็นผงฝุ่นฟุ้งไปทั่วทั้งโลก

ต่อจากนั้นดวงอาทิตย์ดวงที่ 7 ก็ปรากฏขึ้น ด้วยความร้อนแรงที่ไม่มีประมาณ ทำให้โลกธาตุทั้งแสนโกฏิจักรวาลลุกเป็นไฟขึ้นพร้อมกัน เกิดการระเบิดเสียงดังสนั่นกึกก้องกัมปนาท ยอดเขาพระสุเมรุอันเป็นที่ตั้งของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา และดาวดึงส์ถอนหลุดออกจากที่ แล้วแตกแยกย่อยกระจายสลายหายไปสู่อวกาศ

สำหรับเปลวไฟที่เผาทำลายโลกและจักรวาลนี้ จะเริ่มที่โลกมนุษย์ก่อน จากนั้นจึงลุกลามไปยังเทวโลกทุกชั้นตามลำดับ และเลยไปถึงพรหมโลกชั้นต้น ซึ่งเป็นพรหมที่ได้ปฐมฌาน ได้แก่ พรหมปาริฉตชา พรหมบุโรหิตา และมหาพรหมมา ไฟนี้จะไหม้อยู่เป็นเวลาที่ยาวนานมาก จนกระทั่งไม่มีสิ่งใดหลงเหลือ ไฟจึงมอดดับลงในพรหมโลกชั้นนี้ หลังจากไฟมอดดับไปแล้ว จักรวาลเหลือเพียงอากาศว่างเปล่าไม่มีสิ่งใดๆ บังเกิดความมืดมิดขึ้นทั่วทั้งจักรวาลเป็นเวลายาวนาน

6.4.2 เมื่อจักรวาลถูกทำลายด้วยน้ำ

การที่โลกถูกทำลายด้วยน้ำ จะไม่มีดวงอาทิตย์ปรากฏขึ้นเหมือนกับที่โลกถูกทำลายด้วยไฟ โลกยังคงมีดวงอาทิตย์เพียงดวงเดียวอย่างที่เคยเป็นมา แต่การทำลายจะเริ่มจาก มีเมฆที่มีฤทธิ์เป็นกรดเกิดขึ้น แล้วฝนจึงตกลงมาจากเมฆที่มีฤทธิ์เป็นกรดนั้น ทำให้กลายเป็นน้ำกรดที่มีฤทธิ์รุนแรง สามารถกัดละลายสรรพสิ่งทั้งหลายให้ละลายได้ โดยจะตกต่อเนื่อง ไม่มีขาดช่วงเลย แรกๆ ก็ตกมาทีละน้อยและมีเม็ดละเอียด แล้วจึงตกหนักขึ้น พร้อมกับขนาดของเม็ดที่โตขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นเหมือนสายน้ำ ทำให้ระดับน้ำสูงขึ้นๆ จนในที่สุด ท่วมพื้นแผ่นดินและภูเขา ท่วมโลกจนกระทั่งเต็มทั่วท้องจักรวาลทั้งแสนโกฏิจักรวาล

น้ำซึ่งมีฤทธิ์เป็นกรดรุนแรงนี้จะกัดละลายทุกสิ่งทุกอย่างจนสูญสลายไม่มีเหลือ ระดับน้ำจะสูงขึ้นไปจนท่วมสวรรค์ชั้นต่างๆ ท่วมถึงพรหมโลกชั้นที่ได้ทุติยฌาน คือ พรหมปริตตภา พรหมอัปปมาณาภา และพรหมอาภัสสรา แล้วหยุดเพียงเท่านี้ สิ่งทั้งหลายที่จมน้ำหรือถูกท่วมถึง ก็จะถูกกัดละลายจนหมดสิ้น

เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างถูกกัดละลายจนไม่เหลือสิ่งใดๆ เลย น้ำซึ่งมีฤทธิ์เป็นกรดนั้นจะยุบแห้งหายไปเหลือเพียงอากาศที่ว่างเปล่าโล่งเตียนไม่หลงเหลือสิ่งใดๆ ทั้งสิ้น ทั่วทั้งจักรวาลมืดมิดไม่มีแสงสว่างใดๆ

6.4.3 เมื่อจักรวาลถูกทำลายด้วยลม

ในครั้งที่โลกและจักรวาลถูกทำลายด้วยลม โลกยังคงมีดวงอาทิตย์ดวงเดียวเช่นที่เคยเป็นมา แต่การทำลายด้วยลมเริ่มจากมีลมเกิดขึ้น ในช่วงแรกเป็นเพียงลมอ่อนๆ แล้วจึงแรงขึ้นตามลำดับ จากที่พัดพาสิ่งที่มีน้ำหนักเบา ก็แรงจนสามารถทำให้สิ่งต่างๆ พัดปลิวไปในอากาศได้ เริ่มจากที่เพียงพัดฝุ่นให้ฟุ้งตลบขึ้น เป็นพัดพาทราย กรวด และก้อนหิน และแรงขึ้นจนพัดสิ่งต่างๆ ที่มีขนาดใหญ่ ทั้งต้นไม้ อาคารบ้านเรือน ตลอดจนสรรพสิ่ง หลุดลอยขึ้นไปในอากาศ

ด้วยอำนาจพายุแรงอย่างมหาศาล จึงทำให้สิ่งต่างๆ ที่ถูกพัดขึ้นไปแหลกละเอียดกระจัดกระจาย ไม่เหลือสิ่งใดๆ เลย

ต่อมาเกิดลมขึ้นใต้ผืนแผ่นดิน ความรุนแรงของลมได้พัดพลิกแผ่นดินให้หงายขึ้น และพัดปลิวขึ้นไปในอากาศ แม้แต่ภูเขา และน้ำจากแหล่งต่างๆ ทั้งในแม่น้ำ ทะเล และมหาสมุทร ทุกสิ่งทุกอย่างถูกพัดปลิวขึ้นสู่อากาศ และแหลกกระจายด้วยแรงลมที่มีความรุนแรงในการฉีกทำลายมหาศาล

ลมได้พัดทำลายสรรพสิ่งสิ้นทั้งโลก พัดทำลายสิ่งต่างๆ ในจักรวาล เขาพระสุเมรุถูกพัดหลุดลอยขึ้นไปในอากาศ และแหลกละเอียดกระจัดกระจายไม่เหลือเศษ สวรรค์ชั้นต่างๆ จักรวาลทั้งหลายกระทบกระแทกเข้าหากันจนแตกละเอียดเป็นผุยผง ตลอดจนถึงพรหมโลกชั้นที่ได้ตติยฌานทั้ง 3 อันได้แก่ พรหมปริตตสุภา พรหมอัปปมาณสุภา และพรหมสุภิกงหา ได้ถูกลมพัดทำลายจนสิ้น

เมื่อสิ่งต่างๆ ถูกทำลายจนหมดสิ้น ลมจึงสงบหายไป เหลือเพียงความว่างว่างของท้องจักรวาล ที่มีแต่ความว่างเปล่าโล่งเตียนไม่หลงเหลือสิ่งใดๆ ปรากฏเพียงความมืดมิดทั่วทั้งจักรวาล

6.5 เหตุที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงถึงการทำลายของโลก

การที่พระพุทธองค์ทรงแสดงถึงการทำลายของโลกนี้ มิได้มีพระประสงค์ที่จะให้ผู้ใดหวาดกลัว มิได้ประสงค์จะเตือนให้ระวังภัยที่โลกจะถูกทำลาย และได้มีพระประสงค์จะแสดงเพื่อให้เป็นศาสตร์ว่าด้วยความรู้เรื่องการเกิดและการทำลายของโลก แต่ที่ทรงแสดงถึงการที่โลกถูกทำลายนี้ ก็เพื่อที่จะแสดงให้เกิดความเบื่อหน่ายในโลก เบื่อหน่ายในการเวียนว่ายในสังสารวัฏที่หาเบื้องต้นและเบื้องปลายไม่พบ

เพราะแม้ว่าภพภูมิต่างๆ จะน่ารื่นรมย์ สวยสดงดงาม และมีสัมผัสอันเป็นสุขอย่างไรก็ตาม แต่สิ่งทั้งหลายเหล่านั้น ล้วนไม่เที่ยงแท้ถาวร ไม่มีผู้ใดเลยที่จะสามารถเป็นเจ้าของหรือครอบครองสิ่งใดได้ตลอดไป และไม่มีใครที่จะสามารถรักษาให้สิ่งอันเป็นที่รักที่พอใจทั้งหลายมิให้เปลี่ยนแปลง เมื่อถึงเวลาสิ่งต่างๆ ก็มีอันต้องเสื่อมสลายหมดอายุขัยไป ไม่สามารถคงสภาพเดิมอยู่ได้ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นสิ่งที่พึงพอใจหรือไม่ สิ่งเหล่านั้นย่อมต้องจากเราไป หรือบางครั้งเราก็เป็นผู้ที่ต้องจากไปเสียเอง ดังนั้นหากยังต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่อีก ก็ยังจะต้องเผชิญกับทุกข์นานาประการอีกไม่สิ้นสุด

ด้วยเหตุนี้พระพุทธรองค์จึงทรงแสดงถึงการที่โลกถูกทำลายดังนี้ เพื่อให้เกิดความเบื่อหน่าย สลด
สังเวชใจ และหาทางหลุดพ้นในที่สุด ดังที่แสดงใน สุริยสูตร¹ ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ไม่น่าชื่นชม นี่เป็นกำหนด
ควรเบื่อหน่าย ควรคลายกำหนัด ควรหลุดพ้นในสังขารทั้งปวง ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย
ขุนเขาสีเนรุ โดยยาว 84,000 โยชน์ โดยกว้าง 84,000 โยชน์ หยั่งลงในมหาสมุทร 84,000
โยชน์ สูงจากมหาสมุทรขึ้นไป 84,000 โยชน์ มีกาลบางครั้งวที่ฝนไม่ตกหลายปี
หลายร้อยปี หลายพันปี หลายแสนปี เมื่อฝนไม่ตก พืชคาม ภูตคาม และดิณชาติที่ใช้เข้ายา
ป่าไม้ใหญ่ ย่อมเฉาเหี่ยวแห้ง เป็นอยู่ไม่ได้ ฉนฺได สังขารก็ฉนฺนํ เป็นสภาพไม่เที่ยง
ไม่ยั่งยืน ไม่น่าชื่นชม นี่เป็นกำหนด ควรเบื่อหน่าย ควรคลายกำหนัด ควรหลุดพ้นใน
สังขารทั้งปวง

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ในกาลบางครั้งบางครั้งว โดยล่วงไปแห่งกาลนาน
พระอาทิตย์ดวงที่ 2 ปรากฏ เพราะพระอาทิตย์ดวงที่ 2 ปรากฏ แม่น้ำลำคลองทั้งหมด
ย่อมงวดแห้ง ไม่มีน้ำ ฉนฺได สังขารก็ฉนฺนํ เป็นสภาพไม่เที่ยง...ควรหลุดพ้น

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ในกาลบางครั้งบางครั้งว โดยล่วงไปแห่งกาลนาน
พระอาทิตย์ดวงที่ 3 ปรากฏ เพราะพระอาทิตย์ดวงที่ 3 ปรากฏ แม่น้ำสายใหญ่ๆ คือ
แม่น้ำคงคา ยมุนา อจิรวดี สรรภู มหิ ทั้งหมดย่อมงวดแห้ง ไม่มีน้ำ ฉนฺได ดูก่อน
ภิกษุทั้งหลาย สังขารทั้งหลายก็ฉนฺนํ เป็นสภาพไม่เที่ยง... ควรหลุดพ้น”

ทรงตรัสถึงลักษณะที่โลกและจักรวาล ตลอดจนสรรพสิ่งถูกทำลายลง เมื่อดวงอาทิตย์มาปรากฏ
เพิ่มขึ้นเช่นนี้ จนถึง 7 ดวง และทรงตรัสให้เบื่อหน่าย คลายกำหนัด และหลุดพ้นในสังขารทั้งปวงดังนี้
เช่นกัน ทรงตรัสอีกว่า แม้จะเกิดเป็นท้าวลักกะ เป็นพรหม เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ก็ไม่พ้นจากทุกข์ได้เพราะ
ยังไม่ตรัสรู้ไม่ได้แทงตลอดธรรม 4 ประการ คือ อริยศีล อริยสมาธิ อริยปัญญา และอริยวิมุตติ ซึ่งถ้าหาก
ผู้ใดแทงตลอดในธรรมทั้ง 4 ประการนี้ ก็ชื่อว่าตรัสรู้แล้ว แทงตลอดแล้ว สามารถถอนตัณหาในภพ
อันเป็นเหตุทำให้เกิดได้แล้ว จึงไม่ต้องบังเกิดอีกต่อไป เป็นการปลอดภัยอย่างแท้จริง

¹ สุริยสูตร, อังคุตตรนิกาย ลัตตกนิบาต, มก. เล่ม 37 ข้อ 63 หน้า 214-215.

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 6 การแตกทำลายของจักรวาล จบโดยสมบูรณ์แล้ว
โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนบทที่ 6 และกิจกรรม 6.1, 6.2 ในแบบฝึกปฏิบัติบทที่ 6
แล้วจึงศึกษาบทที่ 7 ต่อไป

บทที่ 7

กรณีศึกษาการเวียนว่าย ตายเกิดของสัตว์โลก

เนื้อหาบทที่ 7

กรณีศึกษาการเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์โลก

7.1 การท่องเที่ยวในภพภูมิต่างๆ

7.2 เรื่องจริงจากกรณีตัวอย่างชีวิตหลังความตาย

ภพสาม เป็นที่รองรับของมนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลาย เหล่ามนุษย์และสรรพสัตว์ต่างเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพภูมิต่างๆ ตามกำลังของบุญ บาป กุศลกรรม อกุศลกรรม ที่ตนทำได้ โดยที่การเวียนว่ายตายเกิดนี้มีมาช้านาน และหาจุดสิ้นสุดไม่พบ เว้นแต่ว่าจะหมดกิเลสจึงจะไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีก

วัตถุประสงค์

เพื่อให้นักศึกษาสามารถเปรียบเทียบและแสดงเหตุผลในแง่ของกฎแห่งกรรมที่ทำให้ความเป็นอยู่ในปัจจุบัน และชีวิตหลังความตายของมนุษย์แต่ละคนแตกต่างกันได้อย่างเหมาะสม

บทที่ 7

กรณีศึกษาการเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์โลก

ความนำ

จากเนื้อหาในบทเรียนที่เราได้ศึกษามาในวิชาจักรวาลวิทยานี้ ทำให้เราทราบเรื่องราวความเป็นจริงต่างๆ เป็นอันมาก ซึ่งบางเรื่องหรืออาจจะหลายเรื่องที่เราไม่เคยทราบมาก่อน และบางครั้งอาจจะคิดว่ามีอย่างนี้ด้วยหรือ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าเราค้นเคยกับความรู้ที่เราเคยศึกษาหรือได้รับการปลูกฝังถ่ายทอดกันมาในสมัยที่เราเคยเรียนหนังสือ ตั้งแต่อนุบาลจนกระทั่งจบมหาวิทยาลัยในระดับต่างๆ ทั้งในประเทศและจากต่างประเทศ หรือบางท่านอาจจะเคยรับรู้จากตำราวิทยาศาสตร์ ที่มีการนำเสนอวิทยาการใหม่ๆ ออกมาไม่ขาดสาย

แต่ความรู้ทั้งหลายที่เราเคยรับรู้มา ไม่ว่าจะจากการที่ได้ศึกษามาในสถาบันการศึกษา หรือว่าจากความสนใจใฝ่รู้เป็นการส่วนตัวก็ตาม สิ่งที่เรารับรู้รับทราบมานั้นเป็นเพียงขอบเขตที่จำกัด หรือไม่ตรงเสียทีเดียว เมื่อนำมาเทียบกับความรู้ที่เราได้รับจากการศึกษาในวิชาจักรวาลวิทยานี้

สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่า ความรู้ต่างๆ ที่เราได้รับรู้รับทราบ หรือเคยศึกษามานั้น เป็นความรู้ที่ได้จากการตั้งข้อสันนิษฐานและทำการทดลองด้วยหลักเกณฑ์ต่างๆ ของผู้ที่มีความสนใจใคร่รู้ในสรรพสิ่งทั้งหลาย ที่เรียกกันว่า นักวิทยาศาสตร์ แต่เราก็ต้องยอมรับความจริงว่า แม้จะมีการพิสูจน์โดยกระบวนการทดลองต่างๆ แล้ว นั่นเป็นเพียงการคาดคะเน หรืออนุมานเอาจากปัจจัยและองค์ประกอบต่างๆ ที่เกิดขึ้น ยังไม่ใช่ความรู้ที่สมบูรณ์ ซึ่งเราจะสังเกตได้จากการที่นักวิทยาศาสตร์รุ่นหลังๆ ค้นคว้าทฤษฎีใหม่ๆ ขึ้นมาหักล้างทฤษฎีต่างๆ ที่นักวิทยาศาสตร์รุ่นก่อนๆ เคยตั้งและพิสูจน์ไว้

แต่ความรู้ที่เราได้ศึกษาในวิชาจักรวาลวิทยานี้ เป็นความรู้ที่เกิดจากการรู้แจ้งเห็นจริงในสรรพสิ่งทั้งหลาย รวมทั้งปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เนื่องจากพระพุทธร่องค์ทรงรู้แจ้งเห็นจริงในสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวง จึงทำให้ความรู้ของพระองค์เป็นความรู้ที่ถูกต้อง สมบูรณ์และไม่สามารถหักล้างได้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าความรู้ของพระองค์ไม่ได้เกิดจากการตั้งข้อสมมติฐานแล้วอนุมานตามความเห็นของพระองค์ แต่ความรู้ของพระองค์เกิดจากการเห็นด้วยญาณทัสสนะ เห็นด้วยอานุภาพของพุทธจักขุที่สามารถมองเห็นสิ่งต่างๆ ประดุจสิ่งนั้นๆ วางอยู่บนฝ่าพระหัตถ์ จึงทำให้การเห็นความเป็นไปของสรรพสิ่งเป็นไปอย่างถูกต้องและชัดเจนตามความเป็นจริง

ความรู้นี้ไม่ได้เป็นสิ่งแปลกใหม่แต่อย่างใด เป็นแต่เพียงสิ่งที่เกิดขึ้นตามปกติของมันเท่านั้นเอง พระพุทธร่องค์ทรงเป็นผู้พบเห็นด้วยอำนาจพุทธจักขุ และทรงประกาศให้โลกรู้มานานกว่า 2,500 ปีแล้ว ซึ่งก็ได้มีการบันทึกการค้นพบนี้ไว้ในตำราทางพระพุทธศาสนา ที่รู้จักกันในนามว่า พระไตรปิฎก

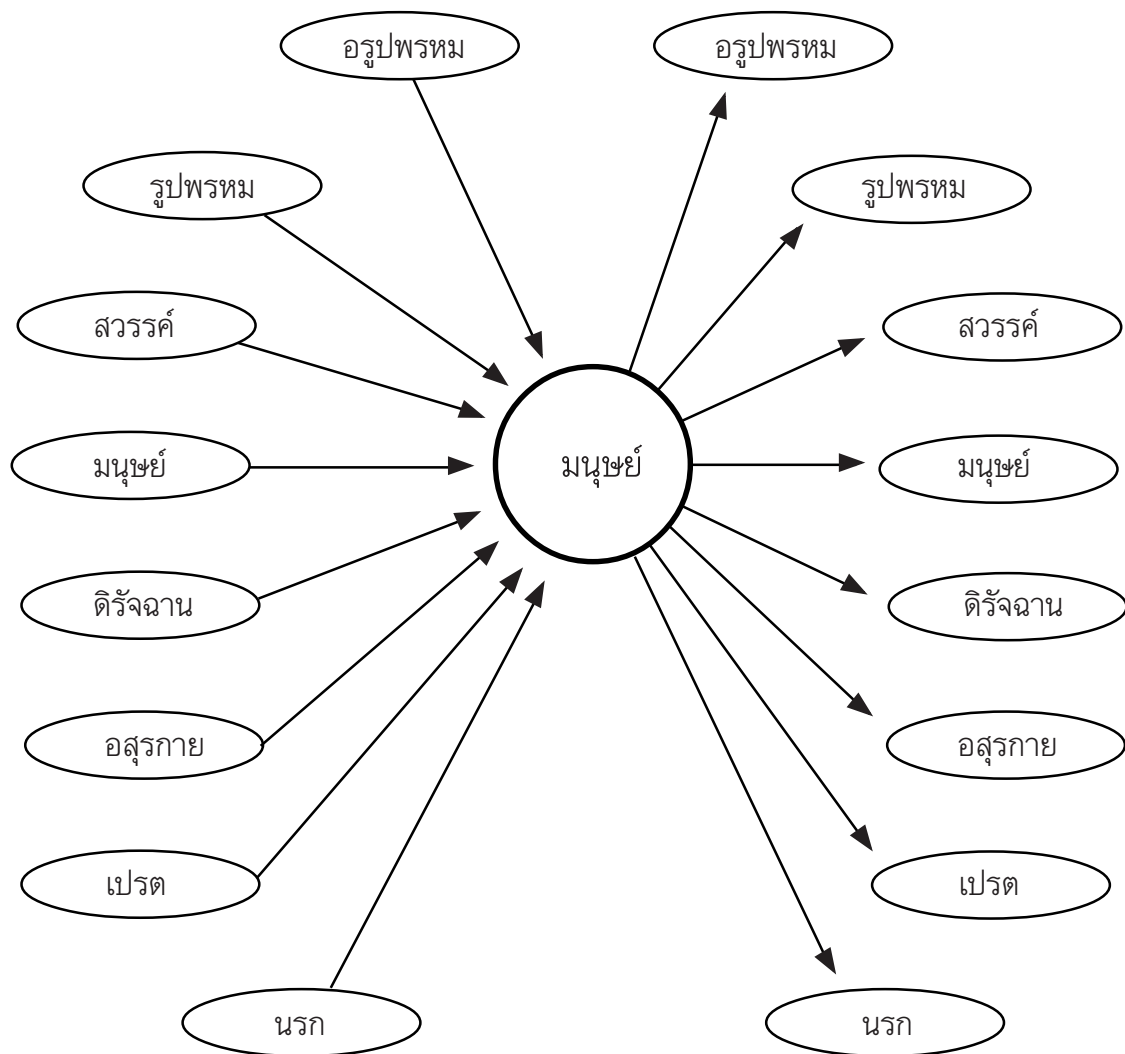
7.1 การท่องเที่ยวในภพภูมิต่าง ๆ

จากเนื้อหาในบทเรียนที่ผ่านมา คงทำให้เราได้ทราบแผนภูมิ ตำแหน่งที่ตั้งต่างๆ ตลอดจน ลักษณะ และความเป็นไปของสรรพสิ่งในภพภูมิทั้งหลายว่าเป็นเช่นไรบ้าง รวมทั้งได้ทราบแล้วว่า มนุษย์ เราเกิดมาอย่างไร เกิดมาจากไหน ก่อนเกิดมาเป็นอะไรมาก่อน และหลังจากละจากโลกแล้วเราจะไปอยู่ ณ ที่ใด มีความเป็นอยู่เช่นไร โดยที่ความเป็นไปและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้น ขึ้นอยู่กับบุญและบาป หรือกุศลกับอกุศลที่ผู้นั้นได้กระทำลงไป ซึ่งเราคงทราบกันมาจากบทเรียนที่ผ่านมา มาข้างต้นแล้ว เราจะเห็นว่าโลกมนุษย์เรา หรือภพมนุษย์นี้ ถ้ากล่าวไปแล้วก็เปรียบเสมือนตลาดกลาง หรือสถานที่ในการ แลกเปลี่ยนสินค้า เพียงแต่ว่าเป็นการค้าบุญค้าบาป

เพราะก่อนเกิดมาเป็นมนุษย์ แต่ละคนก็มาจากภพภูมิที่หลากหลายแตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็น จากมนุษย์ สวรรค์ พรหม อรูปพรหม หรืออบายภูมิ ที่ประกอบด้วย นรก เปรต อสุรกาย ตีรฉณาน แต่ ทันทีที่เกิดมาเป็นมนุษย์ สิ่งที่ทุกคนได้เหมือนกัน คืออัตภาพหรือร่างกายที่เป็นมนุษย์ ซึ่งอาจจะมีความ แตกต่างกันไปบ้างในเรื่องรายละเอียด เป็นต้นว่า ความแตกต่างในเรื่องชาติพันธุ์ ความแข็งแรงสมบูรณ์ของ ร่างกาย สติปัญญาความสามารถ หรือแม้กระทั่งชาติตระกูลและฐานะความเป็นอยู่ ถึงอย่างนั้นทุกคนก็ได้ ชื่อว่าเป็น มนุษย์เหมือนกัน มีโอกาสเท่าเทียมกันในเรื่องของบุญและบาป

ด้วยเหตุว่า ภพมนุษย์เปรียบเสมือนตลาดกลางในการค้าบุญค้าบาป ดังนั้นเมื่อสิ่งใดที่เราทำ ลงไปไม่ว่าจะเป็นบุญหรือบาปก็ตาม ย่อมมีผลด้วยกันทั้งสิ้น เมื่อทำสิ่งที่เป็นบุญผลก็เป็นบุญ เป็นความผาสุก ในทางกลับกันถ้าทำในสิ่งที่เป็นบาป ผลที่ได้ก็เป็นบาปเป็นความทุกข์ทรมานต่างๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่า ผู้เป็นเจ้าของชีวิตจะลิขิตชีวิตของตนให้เป็นเช่นไร ก็เหมือนกับการที่เราเข้าไปในตลาด เราอยากได้อะไร เราก็เลือกซื้อหาเอา เช่นกัน เราอยากให้อะไรในชีวิตในภพเบื้องหน้าเราเป็นอย่างไร ก็ขึ้นอยู่กับสิ่งที่เราได้กระทำ ลงไป ในขณะที่เป็นมนุษย์นี้

เพื่อให้เข้าใจอย่างชัดเจนเกี่ยวกับการที่กล่าวว่า ภพมนุษย์เปรียบเสมือนตลาดกลางในการค้า บุญค้าบาปนั้น จึงขอเสนอแผนภาพดังกล่าวนี้ ซึ่งเป็นภพภูมิต่างๆ ก่อนที่ชีวิตทั้งหลายจะมาเป็นมนุษย์ และหลังจากที่ละโลกไปแล้ว

แผนภาพ การเปลี่ยนภพภูมิต่างๆ

จากแผนภาพที่นำมาแสดงนี้ จะเห็นว่าก่อนมาเป็นมนุษย์ แต่ละคนซึ่งรวมทั้งเราท่านในที่นี่ด้วย ล้วนมีที่มาจากภพภูมิต่างๆ แตกต่างกันไป และหลังจากละโลกไปแล้ว แต่ละคน แต่ละชีวิตก็มีภพภูมิที่ไป แตกต่างกันไป ซึ่งอาจจะเป็นภพภูมิที่ดีกว่าภพภูมิที่ตนเคยอยู่ก่อนจะมาเป็นมนุษย์ หรือต่ำกว่าก็ได้ ขึ้นกับบุญ บาปที่แต่ละคนได้กระทำในขณะที่เป็นมนุษย์

7.2 เรื่องจริงจากกรณีตัวอย่างชีวิตหลังความตาย

การที่แต่ละคนประกอบกรรม คือการทำบุญและบาป หรือกุศล อกุศล ขณะที่มีชีวิตอยู่นั้น นอกจากจะส่งผลทำให้ไปบังเกิดในภพภูมิต่างๆ หลังจากละโลกไปแล้ว ยังทำให้เกิดความแตกต่างกันในสิ่งต่างๆ แม้จะเกิดในภพภูมิเดียวกัน ทั้งนี้เป็นเพราะประกอบกรรมแตกต่างกันไป ดังนั้นแม้ว่าผู้ที่เคยรู้จักกัน คู่กันเคยกัน เป็นญาติหรืออยู่ในครอบครัวเดียวกัน หากว่ามีวิถีชีวิตที่ต่างกัน ประกอบกรรมต่างกัน เมื่อละจากโลกไปแล้วย่อมมีความเป็นไปที่ต่างกัน ซึ่งเรื่องเหล่านี้มีบันทึกอยู่ในพระไตรปิฎก เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีปรากฏใน สากตชาดก ว่า

ในครั้งนั้น พระพุทธองค์ประทับอยู่ ณ พระวิหารอัมพวัน เมืองสาเกต วันหนึ่งได้เสด็จเข้าไป บิณฑบาตในเมืองสาเกตพร้อมด้วยหมู่ภิกษุ ขณะที่ทรงดำเนินอยู่นั้น มีพราหมณ์แก่คนหนึ่งกำลังจะออกไปนอกเมือง เห็นพระพุทธองค์ที่ระหว่างประตูเมือง จึงหมอบลงแทบพระยุคลบาทและยึดข้อพระบาท ทั้งสองไว้แน่น แล้วกราบทูลว่า

“พ่อมหาจำเริญ ธรรมดาว่าบุตรต้องปรนนิบัติมารดาบิดาในยามแก่มีไข้หรือ เหตุไรพ่อจึงไม่ แสดงตนแก่เราตลอดกาลมีประมาณเท่านี้”

จากนั้นพราหมณ์ได้พาพระพุทธองค์ไปยังเรือนของตน เมื่อเสด็จถึงเรือน นางพราหมณ์ได้เข้ามาหมอบแทบบาทยุคลของพระพุทธองค์ แล้วร่ำไห้ว่า

“พ่อคุณทูนหัว พ่อไปไหนเสียนานถึงปานนี้ ธรรมดาบุตรต้องบำรุงมารดาบิดายามแก่มีไข้หรือ” แล้วบอกให้บุตรและธิดาพากันมาไหว้พระพุทธองค์ด้วยคำว่า “พวกเจ้าจงไหว้พี่ชายเสีย”

จากนั้นพราหมณ์สามภรรยาได้ถวายมหาทาน พระศาสดาครั้นเสวยแล้วได้ตรัส ชราสูตร แก่พราหมณ์ทั้งสอง ในเวลาจบพระสูตร ทั้งสองได้ตั้งอยู่ในพระอนาคามีผล

เมื่อกลับสู่พระวิหาร เหล่าภิกษุต่างประชุมสนทนากันว่า เหตุไรพราหมณ์จึงบอกว่าพระศาสดาเป็นบุตรของตน และพระศาสดาก็ทรงรับ ทั้งที่พระบิดาของพระพุทธองค์ คือพระเจ้าสุทโธทนะ พระมารดา คือพระนางมหายา เมื่อพระพุทธองค์ทราบเรื่องที่ภิกษุสนทนากัน จึงทรงนำอดีตนิทานมาตรัสแก่เหล่าภิกษุว่า ในอดีตกาล พราหมณ์เคยเป็นบิดาของพระองค์ 500 ชาติ เป็นอา 500 ชาติ เป็นปู่ 500 ชาติ ติดต่อกันไม่ขาดสาย ส่วนนางพราหมณ์เคยเกิดเป็นมารดาของพระองค์ 500 ชาติ เป็นน้า 500 ชาติ เป็นย่า 500 ชาติ

จากเรื่องราวที่ปรากฏในสากตชาดก ซึ่งมีมาในพระไตรปิฎกนั้น ทำให้เราทราบชัดว่า มนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลายล้วนเคยเกิดตายกันมาแล้วหลายครั้ง ในแต่ละครั้งก็มีความเป็นไปของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันไป ขึ้นกับวิบากกรรมที่ตนได้กระทำ และเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้น จะได้นำเสนอตัวอย่างจริงของชีวิตหลังความตายของบุคคลท่านต่างๆ ที่มีการนำเสนอผ่านรายการในโรงเรียนอนุบาลฝันในฝันวิทยา ซึ่งจะนำเสนอโดยจัดตามภพภูมิที่ไปเกิดดังต่อไปนี้

จากมนุษย์ไปสู่พรหม

บังเกิดเป็นพรหมเพราะได้มาน

ตัวอย่างของบุคคลที่ละโลกแล้วไปบังเกิดในพรหมโลกท่านนี้ นำเสนอผ่านรายการฝันในฝัน ในวันพุธที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2546 เป็นท่านชายมีอาชีพทำนา ท่านเป็นคนใจบุญรักการปฏิบัติธรรม และรักษาศีลตลอดมา เมื่อถึงวันพระก็จะไปวัดเป็นประจำ นอกจากนี้ท่านยังได้เป็นหัวหน้าอุโบสถของวัดแห่งหนึ่ง ท่านมีโรคประจำตัวคือโรคหอบหืด แต่เมื่อได้ปฏิบัติธรรมโรคนั้นก็หายไป โดยที่ไม่ต้องไปพบหมอหรือรับประทานยาใดๆ เลย

ท่านเสียชีวิตเมื่อมีอายุ 75 ปี โดยก่อนเสียชีวิตได้ป่วยด้วยโรคมะเร็ง 2 เดือน ขณะที่ป่วยก็สอนธรรมะลูกสาวตลอด โดยใช้ร่างกายตัวเองเป็นคำสอนและบทเรียน วันที่ท่านจะละโลก ท่านบอกกับลูกสาวว่า พรุ่งนี้จะตายแล้ว ให้ลูกสาวนำเงินของท่านไปซื้อไทยธรรมและผ้าบังสุกุลเพื่อนำมาทำบุญถวายสังฆทาน โดยได้นิมนต์พระมาทำพิธีที่บ้าน

เมื่อกล่าวคำอาราธนาศีล ถวายสังฆทานและกรวดน้ำรับพรเสร็จ ท่านทำสมาธิถึงบ่าย 2 จากนั้นจึงนิมนต์พระมาชักผ้าบังสุกุล แล้วทำสมาธิต่อถึง 4 โมงเย็น จึงบอกลาลูกๆ แล้วละโลกด้วยอาการสงบ

หลังจากละโลกแล้ว ท่านได้ไปบังเกิดเป็นพรหมปาริฉัฏฐา มีวิมานเป็นแก้ว เหตุที่ท่านไปบังเกิดเป็นพรหมเพราะท่านปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ จนได้ฌานอย่างอ่อนๆ ทำให้ใจของท่านสว่างมาก แต่ยังไม่ถึงดวงธรรม แต่ถึงอย่างนั้นก็เป็นความสว่างที่มั่นคงตลอดเวลา

ส่วนสาเหตุที่ทำให้ท่านป่วยเป็นโรคหอบหืดนั้น เป็นเพราะกรรมที่ท่านเคยใช้แรงงานสัตว์จนเหนื่อย
ทั้งภพในอดีตและปัจจุบัน เมื่อท่านปฏิบัติธรรมในชาตินี้จึงพ้นจากวิบากกรรม

จากมนุษย์ไปสู่สวรรค์

ทำงานด้วยจิตที่เลื่อมใสจึงบังเกิดในสวรรค์ชั้น 6

ตัวอย่างของบุคคลที่ละโลกแล้วไปบังเกิดเป็นชาวสวรรค์ท่านนี้ ได้นำเสนอผ่านรายการฝันในฝัน ในวันพุธที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2546 เป็นหญิงชราท่านหนึ่ง มีอภัยภัยเป็นคนใจเย็น และรักธรรมชาติ ท่านออกบวชเป็นชี และอยู่ปฏิบัติธรรมที่วัดลำม้งคา ก่อนที่จะละโลกท่านให้หลานสาว ซึ่งอยู่ปรนนิบัติรับใช้ท่านอยู่เป็นประจำ ไปนิมนต์พระมาสวดสารถยาบดินต์และถวายภัตตาหารพระ ทำอยู่เช่นนี้เป็นเวลาประมาณ 1 เดือน โดยที่ตลอดช่วงเวลานี้ท่านไม่ได้รับประทานอาหารเลยเป็นเวลาถึง 1 เดือน ทั้งๆ ที่ท่านไม่ได้ป่วยเป็นโรคแต่อย่างใด ยังดเป็นปกติ

ในคืนที่ท่านเสียชีวิต ทั้งที่หลานสาวก็นอนอยู่เคียงข้างท่าน แต่กลับไม่ทราบเลยว่า ท่านเสียชีวิตไปตั้งแต่เมื่อไร มาทราบในตอนเช้าของวันรุ่งขึ้น

สาเหตุที่คุณยายละโลกเป็นเพราะหมดอายุขัย โดยขณะที่ละโลกนั้น กายละเอียดของท่าน หลุดออกจากร่าง จากนั้นมีเทวรถที่มีลักษณะเป็นทองคำแก้ว พร้อมด้วยหมู่บริวารเป็นจำนวนมากมารอรับ ท่านไปบังเกิดเป็นเทพธิดาบนสวรรค์ชั้นที่ 6 ซึ่งมีชื่อว่า ปรนิมมิตวสวัตดี มีวิมานเป็นทองคำแก้วใส เหมือนเพชรประดับด้วยรัตนชาติ มีความประณีตสวยงามมาก ทั้งนี้เป็นอันสงส์จากการที่ท่านบริจาคทาน ด้วยจิตที่เลื่อมใส และมีความปลื้มปิติมากในพระรัตนตรัยและทานกุศล รวมทั้งบุญจากการที่ท่านรักษาศีล 8 ในช่วงท้ายของชีวิต

อายุสิ้นแต่บุญส่งให้ไปอยู่ชั้นดุสิต

กรณีตัวอย่างของท่านต่อไปนี้ นำเสนอผ่านรายการฝันในฝัน เมื่อวันที่เสาร์ที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2546 เป็นท่านชาย เป็นคนดี ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ เป็นที่รักของครอบครัวและหมู่ญาติ ในวัยเยาว์มีชีวิตค่อนข้างลำบาก เพราะเป็นลูกชายคนโต จึงต้องช่วยแม่ทำงานเลี้ยงน้องๆ เมื่ออายุ 22 ปี ได้รับการผ่าตัดลิ้นหัวใจ หลังจากที่ได้แต่งงานและมีลูก 3 คน ได้ทำธุรกิจเปิดร้านค้าขายอุปกรณ์ก่อสร้าง และด้วยความขยันขันแข็งจึงตั้งตัวได้และมีฐานะดีขึ้นตามลำดับ

ทุกอาทิตย์ต้นเดือน ทั้งครอบครัวจะไปทำบุญที่วัดเป็นประจำ และหาโอกาสไปปฏิบัติธรรมระยะยาวในช่วงเทศกาลพิเศษเป็นประจำทุกปี

กลางดึกของคืนวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2545 ภรรยาตื่นขึ้นมาเพื่อเข้าห้องน้ำ พบเขานอนหมดสติอยู่ในห้องน้ำ เมื่อจับชีพจรดูก็ทราบว่าเสียชีวิตแล้ว ตัวเริ่มเขียว จึงรีบนำส่งโรงพยาบาล หมอแจ้งว่าเขาเสียชีวิตแล้วด้วยโรคหัวใจล้มเหลว ซึ่งขณะนั้นเขามีอายุเพียง 37 ปี

เมื่อตายแล้ว กายละเอียดของเขาถูดออกจากร่าง วณเวียนอยู่กับลูกและภรรยาด้วยความรัก และเป็นห่วง โดยที่ยังไม่รู้ว่าตนตายแล้ว และด้วยเหตุที่ตายอย่างกะทันหัน คตินิมิตจึงไม่ชัดเจน ไม่เหมองไม่ใส เขาพยายามพูดกับคนในครอบครัว แต่ไม่มีใครเห็น และได้ยิน เนื่องจากอยู่คนละภพภูมิ มารู้ตัวว่าตนเองตายแล้วเมื่อติดตามมาที่งานศพของตนเอง

เมื่อครบ 7 วัน ใจเริ่มคลายความรักและความห่วงใยในครอบครัว นึกถึงบุญทุกบุญที่ตนเองกระทำ และบุญที่ครอบครัวอุทิศให้ ใจจึงผ่องใส รัศมีกายค่อยๆ สว่างเรืองรอง กายละเอียดเปลี่ยนเป็นกายทิพย์ เทวรถทองประดับรัตนชาติคันย่อมๆ พร้อมบริวารมารอรับ และพาเวียนประทักษิณรอบมหารัชมงคลกายเจดีย์ มีความปลื้มปิติใจมาก บุญจึงดึงดูดไปอยู่ ณ สวรรค์ชั้นดุสิต

สาเหตุที่อายุสั้น เป็นเพราะกรรมในอดีตชาติ เขาเคยเกิดเป็นทหาร ออกรบแล้วฆ่าข้าศึกตายเป็นจำนวนมาก เมื่อกรรมตามทันจึงทำให้อายุสั้น ส่วนที่ตายด้วยโรคหัวใจ เป็นเพราะขณะที่เกิดเป็นทหาร เคยทำหน้าที่ขว้างสสาร แต่ด้วยความเอาการเอางานจึงควมมาอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งฆ่าเหยื่อยตายหลายตัว ซึ่งวิบากกรรมนี้จะติดตามเขาไปอีกหลายชาติ

ตกสวรรค์เพราะน้อยใจ แต่ตายแล้วกลับที่เดิม

กรณีตัวอย่างที่จะกล่าวถึงนี้ นำเสนอในรายการฝันในฝัน เมื่อวันจันทร์ที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2546 เป็นท่านหญิง ปกติของเธอเป็นคนใจดี ยิ้มแย้มแจ่มใส ไม่เคยมีอารมณ์หงุดหงิด ไม่เคยด่าว่าใคร ไม่เคยตีลูกหลาน ตลอดชีวิตไม่เคยโมโหหรือโกรธใครเลย เธอเป็นผู้มีความกตัญญู ดูแลแม่ของเธออย่างดี กระทั่งคุณแม่เสียชีวิต

หลังจากที่แม่ของเธอจากไป จึงทำให้เธอมีเวลาปฏิบัติธรรมมากขึ้น เธอจะมาร่วมงานที่วัดพระธรรมกายทุกงานบุญใหญ่และอาทิตย์ต้นเดือน เคยทำบุญสร้างพระธรรมกายประจำตัว 2 องค์ เป็นประธานทอดกฐินเมื่อปี พ.ศ. 2534 และร่วมบุญหล่อรูปหลวงปู่ด้วยทองคำ รวมทั้งบุญอื่นๆ อีก

วันหนึ่ง ขณะที่เธอกำลังนอนอ่านหนังสือธรรมะ และกำลังปลื้มปีติกับงานบุญที่ผ่านมา อยู่ๆ เธอก็ลุกขึ้นนั่ง แล้วยกแขนทั้งสองขึ้น ประหนึ่งว่ากำลังรับอะไรบางอย่าง แล้วก็วางมือลงหลับตานั่งอมยิ้ม และสิ้นลมหายใจ ซึ่งขณะนั้นเธอมีอายุ 72 ปี มีสุขภาพแข็งแรงดี ไม่มีโรคประจำตัวใดๆ

สาเหตุที่เธอแสดงอาการก่อนตายออกมาเช่นนั้น เป็นเพราะว่า ขณะที่เธอกำลังปลื้มปีติกับงานบุญที่ผ่านมา นั้น เธอได้ยินเสียงเรียกชื่อของเธอ จึงลุกขึ้นนั่ง และเห็นเทพบุตรเทพธิดาซึ่งเป็นบริวารของเธอ แต่งตัวงดงามมาก นำพวงมาลัยมาให้ เธอจึงยื่นแขนรับอย่างสุขใจ จิตก็ดับลงไปทันทีเพราะหมดอายุขัย ภายทิพย์ของเธอถูดออกจากร่างเป็นกายเทพธิดาที่งดงามมาก จากนั้นเธอและบริวารขึ้นสู่เทวรถ 2 ล้อ ขนาดปานกลาง สีทองประดับรัตนชาติ และไปสู่วิมานทองขนาดใหญ่ บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ก่อนมาเกิดเป็นมนุษย์ เธอเป็นเทพธิดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีสามีเป็นเทพบุตรรูปงาม รัศมีสว่างไสว พุดจาไพเราะ แต่เพราะเทพบุตรสามีเป็นที่รักและหมายปองของเทพธิดาอื่น ทำให้เธอน้อยใจ จึงเป็นเหตุให้เธอจุติมาเกิดในโลกมนุษย์ ก่อนจุติเธอร้อยพวงมาลัย และอธิษฐานว่า ถ้าสามียังรักเธอให้นำพวงมาลัยนี้มาให้เธอ เมื่อเทพบุตรสามีกลับมาที่วิมาน เห็นพวงมาลัย และรู้เรื่องราวทั้งหมดด้วยเทวานุภาพ จึงมองมายังเธอบนโลกมนุษย์ เมื่อถึงเวลาที่เธอจะกลับขึ้นไป จึงให้บริวารนำพวงมาลัยมาให้และรับเธอกลับสู่สวรรค์

มรณภาพแล้วไปอยู่สวรรค์ชั้นยามา

กรณีตัวอย่างท่านต่อมา นำเสนอผ่านรายการฝันในฝัน เมื่อวันอังคารที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2546 ท่านนี้เป็นพระภิกษุ ท่านมรณภาพเมื่อวันอาทิตย์ที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2546 ขณะที่มีอายุ 57 ปี และบวชได้ 31 พรรษา

ท่านบวชเป็นสามเณรตั้งแต่อายุ 11 ปี ที่จังหวัดหนองคาย แล้วเดินทางไปศึกษาเล่าเรียนตามสำนักต่างๆ จนกระทั่งสอบได้เปรียญธรรม 6 ประโยค จากนั้นเข้ามาอยู่ที่วัดนากลาง ในกรุงเทพฯ

ต่อมาท่านเดินทางไปศึกษาในระดับปริญญาโทที่ประเทศอินเดีย 4 ปี เมื่อจบการศึกษาและกลับเมืองไทยแล้วมีความคิดที่จะลาสิกขา จึงไปกราบเรียนหลวงพ่ที่วัดนากลาง หลวงพ่ท่านนั้นจึงพาท่านออกเดินธุดงค์ในป่าเป็นเวลากว่า 10 ปี ได้เรียนกรรมฐานและวิชาแพทย์แผนโบราณ จนมีความชำนาญ แล้วอยู่ช่วยหลวงพ่ท่านนั้นรักษาคนป่วยอยู่หลายปี

ในปี พ.ศ. 2534 ท่านได้เป็นเจ้าของาวาสวัดหนึ่ง ได้สร้างกุฏิที่พักสงฆ์ 4 หลัง ทำถนนคอนกรีตทั่วบริเวณวัด บูรณะหอระฆังและศาลาการเปรียญ งานชิ้นสุดท้ายที่ท่านตั้งใจจะทำ คือสร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรม แต่ยังไม่ทันสร้างเสร็จ ท่านก็มรณภาพ ในขณะที่กำลังนอนพักผ่อนหลังจากฉันเพลเสร็จ ก่อนที่ท่านจะมรณภาพ 1 เดือน ท่านป่วยเป็นโรคฝีบ่อยมาก แม้แต่ 2 อาทิตย์สุดท้ายก็ยังไปฝีบี่ที่อก ซึ่งแผลก็เกือบจะหายเป็นปกติ

หลังจากมรณภาพแล้ว มัคทายกวัดนำร่างท่านไปที่โรงพยาบาล และปั๊มหัวใจ เพื่อจะได้แน่ใจว่าท่านสิ้นลมแล้วจริงๆ เมื่อรู้ว่าท่านมรณภาพแล้วจึงคิดจะฉีดยากันศพเน่า แต่เมื่อหมอจะทำการฉีดยาไฟฟ้าในบริเวณนั้นก็ดับลงอย่างกะทันหัน จึงหันไปใช้ไฟสำรองแต่ก็ดับอีก ลูกศิษย์จึงขอให้หมอไปฉีดที่วัด โดยนำร่างของท่านกลับไปไว้ที่วัด ก็สามารถฉีดได้ แต่เมื่อฉีดแล้วปรากฏว่า ไฟฟ้าดับทั่วทั้งอำเภอพร้อมกับเกิดลมและฝนปั่นป่วนขึ้นทั้งอำเภอ

สาเหตุที่เกิดเหตุการณ์เหล่านั้น เป็นเพราะขณะที่ท่านมรณภาพ ท่านยังไม่อยากตาย และไม่คิดว่าจะตาย อยากจะทำงานพระศาสนาต่อไป ดังนั้นเมื่อกายละเอียดหลุดออกจากร่าง ท่านเห็นร่างของตนเองก็พยายามจะกลับเข้าร่างแต่ไม่สำเร็จ จึงตามร่างของตัวเอง และเมื่อได้ยินว่า จะมีการฉีดยากันศพเน่า ท่านจึงไม่ยอมเพราะอยากจะเข้าร่าง ได้พยายามอยู่หลายครั้งแต่ไม่สำเร็จ จึงอธิษฐานจิตนึกถึงบุญที่ทำไว้ในพระศาสนา ว่าอย่าให้ใครฉีดยากันเน่าได้ เพราะมีความเข้าใจว่าหากฉีดยาจะทำให้ไม่สามารถกลับเข้าร่างได้

ด้วยอานุภาพบุญของท่านจึงทำให้ไฟฟ้าดับจนกระทั่งเมื่อร่างของท่านถูกนำไปที่วัดท่านก็ตามไปด้วย และเริ่มยอมรับความจริงว่า ตนเองหมดอายุขัยแล้ว จึงนึกถึงบุญที่ทำมาในพระศาสนา ทำให้กายมนุษย์ละเอียดค่อยๆ เปลี่ยนจากพระ กลายเป็นกายทิพย์ที่มีเครื่องประดับ มีเทวรถพร้อมบริวารมารับท่าน และพาไปอยู่ที่สวรรค์ชั้นยามา

เพราะเหตุที่ท่านมรณภาพ เหล่ารุกขเทวดา ภูมเทวดา อาภาสเทวดา ที่อยู่บริเวณนั้นต่างก็เสียใจและอาลัยในการจากไปของท่าน เนื่องจากท่านเคยอุทิศส่วนกุศลให้ จึงได้รับบุญจากท่านเสมอ เมื่อท่านไปแล้วไม่รู้จะไปอนุโมทนาบุญกับใคร จึงบันดาลให้ฝนตกหนักเหมือนฟ้ารั่ว จนเป็นเหตุให้ไฟดับทั้งอำเภอเพราะไฟช็อต

สาเหตุที่ท่านป่วยเป็นฝีบ่อยๆ เพราะกรรมที่หักโหมงานในปัจจุบัน และวชิกรรมในอดีตชาติที่ท่านเคยบวชเป็นสามเณร แล้วดื้อรั้นเถียงพระอาจารย์แบบขี้ๆ คุๆ เวลาที่พระอาจารย์สั่งสอน จึงทำให้

พระอาจารย์หงุดหงิดและเข้าใจ ส่วนที่ผ่าอกเพราะเคยดื้อต่อพ่อแม่และผู้หลักผู้ใหญ่ มักจะเถียงข้างๆ คูๆ สมัยเป็นฆราวาส เพราะมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง ทำให้ท่านเหล่านั้นเข้าใจอยู่บ่อยครั้ง และเหตุที่ทำให้อายุสั้น เพราะเคยทำกรรมปาณาติบาตไว้ในอดีต

จากมนุษย์มาเป็นมนุษย์

เกิดเป็นหญิงเพราะกรรมเจ้าชู้

กรณีตัวอย่างท่านนี้นำเสนอผ่านรายการฝันในฝัน เมื่อวันที่เสาร์ที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 เป็นชายชาวลาว แต่ไปทำมาหากินอยู่ที่มลรัฐชิคาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา ท่านเป็นคนรูปร่าง หน้าตาดี และเจ้าชู้ มักประพฤติผิดศีลข้อที่ 3 อยู่เสมอ แต่ภายหลังมีภรรยาคนแรกแนะนำให้ฟังเทศน์ฟังธรรม เรื่องบุญกรรมของความเจ้าชู้ จึงซาบซึ้ง หันมาตั้งใจทำบุญกุศล เริ่มเข้าวัด ทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ก่อนนอนก็จะเข้าห้องสวดมนต์ นั่งสมาธิ และสวดมนต์ก่อนออกไปทำงาน ทำเช่นนี้เป็นประจำ ภายหลังได้สร้างพระธรรมกายประจำตัวให้กับตัวเองและทุกคนในครอบครัว

ในที่สุดท่านล้มป่วยลงด้วยโรคไตวาย และไม่นานก็เสียชีวิต ด้วยความผูกพันกับครอบครัวจึงยังคงวนเวียนอยู่ที่บ้าน 7 วัน โดยที่ใจไม่หมองไหม้ เมื่อครบ 7 วัน เจ้าหน้าที่ก็มาพาตัวไปยมโลก เมื่อพญายมราชได้ซักถามถึงบาปที่เขาเคยทำ ภาพก็ปรากฏที่หน้าบัลลังก์ของพญายมราช เมื่อเขาเห็นภาพกรรมที่ตนเคยเจ้าชู้จึงสลดใจ ทำให้ใจเศร้าหมอง แต่เมื่อดูภาพบุญที่เคยทำไว้ จิตจึงผ่องใสขึ้น

พญายมราชจึงพิพากษาให้เขากลับมาเกิดเป็นมนุษย์ และด้วยจิตผูกพันกับครอบครัว เขาจึงขอมาเกิดอยู่กับครอบครัว ซึ่งขณะนั้นลูกสาวเขาแต่งงานแล้วและกำลังมีครรภ์ จึงดูตกใจและเสียใจของเขาเข้าไปในครรภ์ และได้เกิดเป็นเด็กเพศหญิงเพราะกรรมเจ้าชู้

สาเหตุที่ทำให้อายุสั้นและไตวาย เป็นเพราะชาติหนึ่งเคยเป็นทหารได้ออกรบ และต่อสู้กับข้าศึก ได้ใช้อาวุธแทงข้าศึกตาย โดยแทงที่บริเวณไต

อายุสั้นเพราะกรรมปาณาติบาตในอดีตชาติ

กรณีตัวอย่างของท่านต่อมา นำเสนอในรายการฝันในฝันเมื่อวันที่วันพฤหัสบดีที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2545 เป็นท่านชาย อยู่กับแม่มาดั้งแต่ยังเล็กเพราะพ่อแม่แยกทางกัน จึงทำให้เป็นที่รักของผู้เป็นแม่มาก และเขาเองก็รักแม่มากเช่นกัน จึงเชื่อฟังและอยู่ในโอวาทตลอดเวลา

จนกระทั่งวันหนึ่ง เมื่อเขาอายุได้ 16 ปี ได้ขับรถไปกับเพื่อน และประสบอุบัติเหตุถูกรถชน เขาเสียชีวิตทันที แต่เพื่อนที่ไปด้วยปลอดภัย

หลังจากเสียชีวิต ภายหลังเขาหลุดออกจากร่าง ตอนแรกยังไม่รู้ตัว มารู้ว่าตนตายแล้ว เมื่อมีคนมาหามร่างตนไป ตนเองไม่รู้จะไปไหน นึกถึงบ้านและพ่อแม่ จึงไปหาแม่ พยายามสื่อสารกับแม่ แต่ไม่สามารถทำได้เพราะอยู่คนละภพภูมิ เมื่อครบ 7 วัน เจ้าหน้าที่มาพาตัวไปยมโลก พยายามราชพิจารณาบุญและบาปแล้ว พิจารณาให้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์ และด้วยบุญที่ทำเมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์ ทำให้ไปเกิดในตระกูลที่ดี มีผู้อุปถัมภ์ดูแล

สาเหตุที่ชาตินี้อายุล้น เพราะในอดีตเคยทำปาณาติบาต โดยชาติหนึ่งเกิดเป็นชาย ในวัยหนุ่มได้หลงรักหญิงคนหนึ่ง แต่หญิงนั้นมีคนรักอยู่แล้วจึงแค้นใจ จ้างวานให้คนอื่นไปฆ่าทั้ง 2 คนนั้นจนถึงแก่ความตาย เมื่อละโลกในชาตินั้นแล้วไปบังเกิดในมหานรก จากนั้นไปขุมบริวาร ยมโลก มาเป็นเปรต อสุรกาย สัตว์ดิรัจฉาน ตามลำดับ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ก็ถูกคนอื่นฆ่า หรือประสบอุบัติเหตุมาแล้วหลายชาติ

จากมนุษย์ไปเป็นสัตว์ดิรัจฉาน

เกิดเป็นจิ้งจกเพราะกรรมฆ่าจิ้งจก

ตัวอย่างของบุคคลท่านนี้ นำเสนอผ่านรายการฝันในฝัน ในวันศุกร์ที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2546 เป็นท่านชายนับถือศาสนาอื่นที่ไม่ใช่พระพุทธศาสนา แต่ภรรยาเป็นพุทธศาสนิกชน ซึ่งท่านก็ไม่ปิดกั้นคำสอนของพระพุทธศาสนา และบางครั้งท่านก็ทำบุญในพระพุทธศาสนาด้วย เป็นต้นว่า ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า

ปกติท่านจะตีสัจจกทุกวันศุกร์ ด้วยความรักในศาสนาในศาสนาของตน แม้ภรรยาจะห้ามปรามอย่างไรก็ไม่ฟัง ทั้งนี้เพราะท่านมีความคิดว่า จิ้งจกเป็นศัตรูกับศาสดาของท่าน เพราะเหตุที่เมื่อครั้งสมัยศาสดาของท่านยังมีชีวิตอยู่ ครั้งหนึ่งขณะหลบซ่อนศัตรูอยู่ในถ้ำ จิ้งจกร้องทักขึ้นจึงทำให้ข้าศึกที่ซ่อนและจับตัวศาสดาไปได้

นอกจากนี้ท่านยังชอบเล่นการพนัน กินเหล้า สูบบุหรี่อยู่เป็นประจำ จนกระทั่งเป็นมะเร็งที่กล่องเสียง ถูกลมโป่งพอง เป็นหอบหืด และโรคอื่นๆ ในที่สุดได้เสียชีวิตเพราะเส้นเลือดในสมองแตก ตายแล้วญาติได้สร้างพระธรรมกายประจำตัวและทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้

ขณะที่ตายนั้น ตายด้วยอาการที่สติไม่สมบูรณ์ ที่เรียกว่า หลงตาย โดยก่อนตายเห็นภาพเป็นความมืด แล้วเห็นจิ้งจกปรากฏขึ้นมาในความมืดนั้น ภายหลังจึงถูกดูดเข้าไปในท้องจิ้งจก เพราะกรรมที่ตีสัจจกจนเป็นอาชญากรรม ซึ่งตามความรุนแรงของกรรมนั้น ท่านจะต้องไปเกิดในมหานรก เพราะทั้งดื่มสุรา สูบบุหรี่ เล่นการพนัน ทำร้ายและฆ่าสัตว์เป็นจำนวนมาก แต่มาเป็นจิ้งจกเพราะบุญที่ท่านทำในพระพุทธศาสนาช่วยพวงไว้ ยังไม่สามารถรับบุญที่ญาติอุทิศไปให้ได้ เนื่องจากมีสภาพเป็นจิ้งจก และจะต้องตายและเกิดเป็นจิ้งจกอีกยาวนาน

เมื่อหมดกรรมจากเป็นจิ้งจกแล้วบุญและบาปอื่นจึงจะส่งผล ถ้าบุญได้ชองส่งผลก่อน ก็จะทำให้ได้

เกิดเป็นมนุษย์ แต่ถ้าบาปได้ช่องก็จะไปบังเกิดในมหานรก หรืออุสสทนรก ส่วนการที่ท่านเส้นเลือดในสมองแตกจนเสียชีวิตนั้น เป็นเพราะกรรมในปัจจุบันที่เกิดจากการตีจิ้งจก ตีมสุรา สูบบุหรี่ และเล่นการพนันผสมกัน

วิบากกรรมของคนเลี้ยงเป็ด

ตัวอย่างต่อมา เป็นตัวอย่างที่น่าเสนาผ่านรายการฝันในฝัน ในวันพฤหัสบดีที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2546 ท่านนี้เป็นชายชาวจีน ประกอบอาชีพเลี้ยงเป็ด โดยนำเป็ดรุ่นมาเลี้ยงไว้ 3 - 4 เดือน เพื่อเอาไข่ ถ้าเป็ดตัวใดไข่น้อย หรือไม่ออกไขก็จะจับขายให้เขานำไปฆ่า ท่านจะซื้อหอยกะพงและหอยแมลงภู่มาต้มแล้วผสมกับปลาให้เป็ดกิน เพื่อจะทำให้ไข่ที่ออกมามีสีแดง

ปกติท่านเป็นคนใจดี ชอบช่วยเหลือเพื่อนฝูง แต่เป็นคนสูบบุหรี่ และดื่มยาตองเหล้าทุกวัน วันละ 1 แก้วเล็ก เคยทำบุญบ้าง คือทำกับศาลเจ้า และให้ทานแก่คนยากจน

ทุกเย็นท่านจะไปที่ตลาดเพื่อพบปะตีมน้ำชา และคุยกับเพื่อนชาวจีนเป็นประจำ วันที่เสียชีวิต ท่านกลับมาจากตลาดแล้วบอกภรรยาว่า “ไม่สบาย จะตายแล้ว” ภรรยาและลูกๆ ช่วยกันปฐมพยาบาลได้ไม่นาน ท่านก็หัวใจวายและเสียชีวิต โดยขณะนั้นอายุได้ 76 ปี

ตอนใกล้ตาย ท่านมีความขัดเคืองและคับแค้นใจ เพราะถูกลูกสาวของลูกหนี้ที่เป็นเพื่อนกัน พุดให้เจ็บใจ จิตจึงเศร้าหมองมาก ทำให้บาปได้ช่อง ท่านจึงเห็นกรรมนิมิตเป็นเป็ดที่ท่านเลี้ยงไว้ขายไข่ และที่ขายให้เขานำไปฆ่า เห็นทั้งภาพเป็ดและได้ยินเสียงร้องของเป็ด คตินิมิตนั้นจึงทำให้ท่านไปเกิดเป็นเป็ด และถูกเขานำไปฆ่า ซึ่งท่านจะต้องเกิดเป็นเป็ด ถูกนำไปฆ่าอีกยาวนานจนกว่าจะพ้นจากวิบากกรรมนี้

จากมนุษย์ไปเป็นเปรต

เป็นเปรตเพราะตระหนี่และด่าพระสงฆ์

กรณีตัวอย่างของผู้ที่ไปเกิดเป็นเปรตนี้ ถูกนำเสนอผ่านรายการฝันในฝัน ในวันจันทร์ที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2546 เป็นท่านชาย เดินทางมาจากเมืองซัวเถา ประเทศจีน มาทำมาหากินในประเทศไทย ท่านเสียชีวิตในปี พ.ศ. 2535 ขณะมีอายุได้ 72 ปี

สมัยที่ท่านยังอยู่ในวัยหนุ่ม ต้องทำงานด้วยความยากลำบากเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว เนื่องจากมีลูกถึง 10 คน เมื่อเข้าสู่วัยกลางคน ครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ท่านไม่ค่อยมีความผูกพันกับลูกๆ นัก ทั้งนี้เป็นเพราะว่ามีภรยาน้อย และมักจะอยู่กินกับภรยาน้อย ท่านจะมีปกติทำบุญสาธารณกุศลแบบคนจีนทั่วไป ไม่ชอบทำบุญกับพระ เนื่องจากมีความคิดว่า พระชี้เกียด ไม่ทำมาหากิน ซึ่งความคิดนี้ได้ถ่ายทอด

มายังลูกชายของท่านทั้ง 5 คน ขณะที่ลูกสาวอีก 5 คน มีนิสัยชอบทำบุญเหมือนแม่ (ภรรยาหลวง)

โดยทั่วไปท่านดูแข็งแรงดี แต่ในบั้นปลายของชีวิตมีโรคเบาหวานและโรคความดัน ในวันที่ท่านจากไป ท่านจากไปอย่างสงบ โดยนอนตะแคงกอดหมอนข้างเหมือนคนนอนหลับ

สาเหตุที่ท่านเสียชีวิตเพราะหมดอายุขัย จึงตายเหมือนหลับไป จากนั้นกายละเอียดหลุดออกจากร่างและวนเวียนอยู่ที่บ้าน เมื่อครบ 7 วัน เจ้าหน้าที่จากยมโลกมารับตัวและพาไปที่โรงวินิจฉัยในยมโลก โดยลากตัวไป ทำให้ท่านตกใจและกลัวมาก ที่หน้าโรงวินิจฉัยมีผู้คนมากมายหลากหลายเชื้อชาติเปลือยกายทั้งหญิงทั้งชาย เมื่อถึงคิวของท่าน เจ้าหน้าที่ได้ลากตัวไปอยู่ต่อหน้าพญามราช

พญามราชซักถามประวัติ แล้วถามว่า “เจ้ารู้ไหมว่า ทำไมเจ้าถึงมาอยู่ที่นี่” ท่านตอบและขอรับรองว่า “ไม่รู้ อย่าทำอะไรผมเลยครับ ท่านพญามราชปล่อยผมไปเถอะ” พญามราชบอกว่าจะปล่อยเขาต่อเมื่อเขาได้ทราบบุญบาปที่ทำเอาไว้ แล้วสั่งให้สุวรรณเลขาเปิดบัญชีบาปฉายให้ดูปรากฏเป็นภาพกรรมที่ท่านเคยทำ คือกรรมเจ้าชู้ และกรรมดูหมิ่นดูแคลนพระสงฆ์ คำว่าพระขี้เกียจ ไม่ทำมาหากิน เมื่อท่านได้เห็นภาพกรรมที่ตนเองกระทำ จึงทำให้ใจเศร้าหมอง ร่างกายก็พลอยเศร้าหมองไปด้วย

จากนั้นพญามราชสั่งให้สุวรรณเลขาเปิดบัญชีบุญว่าท่านทำอะไรไว้ขณะเป็นมนุษย์บ้าง ก็ปรากฏภาพบุญสาธารณะกุศลที่ท่านทำไว้แต่ไม่มากนัก พญามราชจึงพิพากษาให้นำตัวท่านไปสู่ประตูที่จะไปสู่เมืองเปรต เมื่อไปถึงประตู ร่างของท่านก็ถูกดูดไปสู่เขตโลก กลายเป็นเปรต มีลักษณะผอม สูง ดำ มีหนอนโซ่ที่ปาก ตัวมิกลื่นเหม็น ปากเหม็น เพราะกรรมที่ดูหมิ่นดูแคลนพระสงฆ์ มีอวัยวะเพศใหญ่ หนัก เหมือนลูกตุ้มเหล็ก ทุกข์ทรมานมาก เพราะกรรมที่มักมากในกาม

ท่านได้รับบุญที่ลูกหลานอุทิศไปให้ จึงทำให้อายุของการเป็นเปรตน้อยลงไป

ทำบุญแต่ค่าพระ ตายแล้วเป็นเวมานิกเปรต

กรณีตัวอย่างท่านต่อมา นำเสนอในรายการฝันในฝัน ในวันเสาร์ที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 เป็นท่านชาย มีอาชีพเป็นชาวนาฐานะยากจน และทำมาหากินด้วยความยากลำบาก มีลูก 7 คน แต่ไม่มีลูกคนใดสามารถเรียนหนังสือให้จบได้ ต้องลาออกมาช่วยท่านทำนา โดยอาศัยผักและปลาที่หามาจากแม่น้ำมาเลี้ยงชีวิต

ท่านเป็นคนมีนิสัยซื่อสัตย์ สุจริต รักครอบครัว อดทน ขยันหมั่นเพียร ทำงานเก่ง จึงทำให้สามารถตั้งตัวได้ในเวลาต่อมา แต่เนื่องจากท่านไม่ค่อยเชื่อเรื่องบุญบาป จึงมักทำทั้งบุญและบาป นานๆ จึงจะทำบุญตามประสาชาวบ้านสักครั้ง เช่น ตักบาตร บวชพระ ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ช่วงบั้นปลายของชีวิต จึงทำบุญมากขึ้น เพราะลูกสาวคนหนึ่งชักชวนให้ทำบุญบ่อยๆ จึงทำบุญทุกครั้งที่ลูกสาวชวน แต่ครั้งลับหลัง มักพูดว่า นรกสวรรค์ไม่มีจริง รวมทั้งชอบด่าว่าพระเป็นประจำ

บั้นปลายของชีวิตท่านป่วยด้วยโรคชรา มีความทุกข์ทรมานมาก ทานอาหารไม่ค่อยได้ หลงๆ ลืมๆ แต่ไม่ยอมไปพบแพทย์

ขณะใกล้ตาย ท่านเห็นภาพกุง หอย ปู ปลา ที่ท่านเคยทำปาณาติบาตไว้ ภาพที่ตนเองด่าพระ สลับกับภาพบุญที่ท่านเองทำไว้เล็กๆ น้อยๆ และบุญที่ลูกสาวชวนให้ทำ ใจของท่านจึงไม่หมองมัวใส จนกระทั่งละโลก ละโลกแล้ววนเวียนอยู่ในบ้าน 7 วัน เมื่อครบ 7 วัน เจ้าหน้าทีผู้ปกครองเขตซึ่งเป็น ภูมิเมทวามาจับตัวท่าน พาไปอยู่ในหมู่บ้านเวมานิกเปรต¹ โดยกลางคืนเป็นเปรต กลางวันเป็นเทวดา เป็น รุกขเทวามาเวมานิกเปรต มีวิมานอยู่ระดับเรี่ยๆ ยอดไม้ วิมานเป็นเงินหลังไม้ใหญ่นัก

ขณะเป็นเทวดาในเวลากลางวัน ท่านจะมีอาหารอิมหนาสำราญเพราะผลบุญที่ท่าน แต่พอใกล้พลบค่ำ จะรู้สึกเร่าร้อน เพราะผลกระทบที่ไม่เชื่อเรื่องนรกสวรรค์ และด่าพระ จึงดิ้นทุรนทุรายไม่สามารถอยู่ในวิมานได้ ต้องรีบออกมานอกวิมาน และเมื่อพ้นจากวิมานร่างก็จะกลายเป็นเปรต รูปร่างสูงใหญ่ ตามร่างกายสะพรั่งไปด้วยเส้นเอ็นและเน่า ที่ปากมีหนอนกัดกินยั่วยุเยี้ยมากมาย ที่เป็นเช่นนี้เพราะเกิดจากกรรมที่ด่าพระ

ด้วยความทุกข์ทรมานเขาจึงร้องโวยวายว่า “เชื่อแล้วๆ เรื่องนรก เรื่องสวรรค์ เชื่อแล้วๆ” แต่ พุดไม่ค่อยถนัดเนื่องจากมีหนอนซอนไชยอยู่เต็มปาก เป็นความเชื่อในระดับภูมิปัญญาของเวมานิกเปรต เนื่องจากยังไม่ได้ไปเห็นนรกจริงๆ

ขณะที่เป็นเปรตจะมีความรู้สึกอยากให้อังตอนเช้าเร็วๆ อยากเห็นแสงอรุณทแยงแสงเงินแสงทองเร็วๆ เพื่อจะได้กลับเป็นเทวดา ทำให้มีความรู้สึกวุ่นวายวันคืนของมนุษย์ทำมานานมาก ทำไมดวงอาทิตย์ไม่ขึ้นสักที ทั้งนี้เป็นเพราะความทุกข์ทรมานที่ตนเองได้รับ

ไม่ต้องไปหานรกเพราะบุญที่ลูกชายทำและอุทิศให้

กรณีตัวอย่างท่านต่อไปนี้ นำเสนอในรายการฝันในฝัน ในวันจันทร์ที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545 ท่านนี้เป็นชาย เป็นพ่อบ้านที่มีร่างกายใหญ่ หนักถึง 125 กิโลกรัม เป็นโรคเบาหวาน แต่เป็นคนขยัน ทำงานทุกอย่างเพื่อให้ได้เงินมาเลี้ยงครอบครัว ทั้งเปิดร้านขายของชำ ขายเหล้า รับจ้างฆ่าหมู เป็ด และปลา ชอบเล่นการพนันเป็นชีวิตจิตใจโดยเฉพาะไฮโล เป็นเจ้ามือเขียนหวยได้ดิน

¹ เวมานิกเปรต คือเปรตที่มีวิมาน เกิดจากการทำบุญปนบาป คือบุญก็ทำ กรรมก็สร้าง บางพวกกลางคืนเป็นเปรต กลางวันเป็นเทวดา โดยเวมานิกเปรตนี้มีอายุตั้งแต่ 100 ปี ถึงล้านปี ตอนเป็นเทวดาอยู่ในวิมานจะรู้ว่าเป็นผลบุญที่ทำอะไรไว้ แล้วไม่ยอมให้ถึงเวลาเป็นเปรต

เวมานิกเปรตมี 3 พวก คือ

ภูมิเมทวาเวมานิกเปรต จะมีหมู่บ้านหลายแบบ มีทั้งที่อยู่บนบก บนผิวน้ำ และใต้น้ำ

รุกขเทวาเวมานิกเปรต มีวิมานอยู่บนยอดไม้

อากาศเทวาเวมานิกเปรต มีวิมานลอยอยู่ในอากาศ สูงจากพื้นดินประมาณ 1 โยชน์

แต่ท่านเป็นคนจิตใจงาม ชอบช่วยเหลือชุมชน และเป็นกรรมการวัดใกล้ๆ บ้าน ชยันชันแข็งขันในการช่วยงานบุญของวัด จึงเป็นที่รักของทั้งพระและคนในชุมชน

เมื่อท่านป่วย ลูกชายซึ่งเป็นอุบาสกอยู่ที่วัดพยายามทำให้ท่านนึกถึงบุญ โดยส่งข่าวเกี่ยวกับบุญไปให้ท่านรับรู้ ตลอดจนชักชวนให้ทำบุญอยู่เสมอ เพราะเข้าใจเรื่องคตินิมิตตอนใกล้ละโลก

ท่านละโลกเมื่อมีอายุเพียง 48 ปี ขณะใกล้จะละโลก ภาพบุญและบาปที่ทำมาปรากฏให้ท่านเห็นสลับกัน โดยเห็นภาพที่ตนฆ่าหมู ฆ่าเป็ด ฆ่าปลา ภาพเล่นการพนัน เขียนหอยใต้ดิน ขายเหล้าขายบุหรี่ และเห็นภาพที่ตนเคยช่วยกิจกรรมส่วนรวมสงเคราะห์ชุมชน เป็นผู้นำชุมชน เป็นกรรมการวัด ทำให้บางช่วงใจใส บางช่วงใจหมอง สลับกันไปมา

สุดท้ายใจท่านใสมากกว่าหมอง ภายหลังเหี่ยวหลุดออกจากร่าง แต่ยงวนเวียนอยู่ในบ้าน พุดกับใครก็ไม่มีใครได้ยิน เมื่อคนในบ้านไปตั้งศพก็ไปกับเขาด้วย วณเวียนอยู่ในบ้านจนครบ 7 วัน เจ้าหน้าที่ผู้ปกครองเขตซึ่งเป็นภุมมเทวามารับตัวไป โดยบอกว่า “บุญของเธอนี้ก็มี กรรมเธอก็มี เพราะฉะนั้นเธอจะต้องไปเป็นเวมานิกเปรต วิมานของเธออยู่ตรงชอกเขาใกล้กับบ้านนี้แหละ” แล้วก็พาไปที่วิมาน

วิมานของท่านเป็นเงินขาวๆ มีขลิบทองเล็กน้อย เมื่อท่านลอดซุ้มประตูวิมาน รูปร่างที่อ้วนๆ ก็เหลือพอटीๆ ประมาณ 70 กิโลกรัม กลายเป็นภุมมเทวา เพราะบุญที่ตนทำรวมทั้งบุญที่ลูกชายบวชธรรมทายาท สร้างพระธรรมกายประจำตัว รวมทั้งบุญต่างๆ ที่ลูกอุทิศไปให้เรื่อยๆ ซึ่งถ้าไม่มีบุญส่วนนี้ ท่านจะต้องไปเกิดในมหานรก เพราะทำบาปไว้มาก

วิมานอยู่บนเชิงเขาที่เป็นชอกเขา ไม่มีบรืวาร อยู่ตามลำพัง มีอาหารทิพย์ตามกำลังบุญ ตอนกลางวันเป็นเทวดา แต่พอกกลางคืนจะรู้สึกเร่าร้อน ไม่สามารถอยู่ในวิมานได้ เพราะกรรมที่ฆ่าสัตว์ต่างๆ เล่นการพนัน และขายสุรา พ้อออกจากซุ้มประตูวิมาน ก็ลอยอยู่กลางอากาศ ร่างที่เป็นเทวดาเปลี่ยนเป็นเปรต รูปร่างเหมือนหมู หัวเป็นหมู ตัวเป็นหมู ขาเป็นหมู เท้าเป็นเป็ด แขนเป็นปีกเป็ด หางเป็นปลา ลอยอยู่กลางอากาศ

และด้วยกรรมขายสุรากับเขียนหอย ทำให้ไฟลุกท่วมตัว บนหัวมีลูกเต่าเหล็ก และมีลูกเต่าลูกเป็นไฟ หล่นจากท้องฟ้าใส่ลงบนหัวจำนวนมาก มีสิ่งทีคล้ายเหล็กแบนๆ บางๆ รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าหล่นใส่หัว แต่ไม่มากเท่าลูกเต่า ขณะนี้มีบรืวารแล้ว เป็นบรืวารที่เกิดจากผู้มีกรรมที่ทำคล้ายๆ กัน แล้วมาเป็นเวมานิกเปรต แต่ไม่มีวิมานอยู่ หัวหน้าเขตจึงพาให้มาอาศัยอยู่ด้วย

จากมนุษย์ไปสู่นรก

ตกนรกเพราะอยากไปสวรรค์

กรณีตัวอย่างท่านนี้ นำเสนอในรายการฝันในฝัน เมื่อวันศุกร์ที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2546 เป็นท่านชาย ชอบกินไก่ อาหารแต่ละอย่างที่รับประทานจะมีเนื้อไก่ประกอบอยู่ด้วยเสมอ ท่านไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนา แต่มีความเชื่อในคำสอนอื่น เมื่อถึงเทศกาลทางศาสนาที่ตนนับถือ ก็จะฆ่าไก่มาประกอบอาหารแล้วนำไปทำบุญตามความเชื่อในศาสนา

ก่อนเสียชีวิตท่านเจ็บหนัก และเป็นอัมพาต นอนตัวอกล้ายไก่เวลาที่ถูกเชือด และตายอย่างขาดสติ ทำให้กรรมนิมิตไม่ชัดเจน ภายหลังเมื่อหลุดออกจากร่างได้วนเวียนอยู่ในบ้าน 7 วัน เมื่อครบ 7 วัน เจ้าหน้าที่ยกยมโลกจึงมาพาตัวไปยังยมโลก

ขณะที่เจ้าหน้าที่ลากตัวไป ท่านตระหนกตกใจมาก เพราะตอนที่มิชีวิตเข้าใจว่า จะได้ไปอยู่กับพระเจ้าบนสวรรค์ เพราะเชื่อในคำสั่งสอนจากศาสนาที่ตนนับถือมาอย่างนั้น ไม่เคยมีความรู้เรื่องยมโลก เมื่อไปถึงยมโลก ได้เห็นคนเป็นจำนวนมากมีร่างกายเปลือยทั้งหญิงทั้งชาย หลากหลายเชื้อชาติรวมกันอยู่ มีหน้าตาที่หมองคล้ำและหวาดกลัว แต่ละคนรอคอยการเรียกตัวอยู่หน้าอาคารที่มีขนาดใหญ่

เจ้าหน้าที่ขานชื่อ และพาตัวท่านไปสู่ห้องพิพากษา พญายมราชซักถามประวัติ ชื่อ นามสกุล และที่อยู่ เมื่อตอบคำถามแล้ว ท่านก็ยังยืนยันว่า ท่านมีศรัทธาในพระเจ้า พญายมราชบอกว่า ที่นี่มีแต่กรรมดี และกรรมชั่วเท่านั้นที่จะตัดสิน แล้วฉายภาพกรรมที่ท่านทำขณะมีชีวิตให้ดู เมื่อได้เห็นภาพตัวเองเชือดไก่ และสั่งให้คนอื่นเชือด จิตของท่านจึงเศร้าหมอง

พญายมราชจึงพิพากษาให้ไปถูกทัณฑ์ทรมาน และสั่งสอนว่า การฆ่าสัตว์เบียดเบียนสัตว์เป็นบาป จากนั้นเจ้าหน้าที่นำท่านโยนลงไปในหลุมที่มีลักษณะเป็นแอ่ง ถูกเจ้าหน้าที่เอาดาบขนาดใหญ่ยาวและร้อน เชือดคอ มีสัตว์นรกถูกเชือดคอกอยู่ในแอ่งนั้นเป็นจำนวนมาก เชือดคอตายแล้วฟื้น ฟื้นแล้วถูกเชือดเป็นเช่นนี้นับครั้งไม่ถ้วน ทุกข์ทรมานมาก

จากผู้จัดการโรงงานสุราไปเป็นผู้รอกน้ำทองแดง

กรณีตัวอย่างท่านต่อไปนี้ นำเสนอผ่านรายการฝันในฝัน เมื่อวันจันทร์ที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2546 เป็นท่านชาย มีอาชีพเป็นผู้จัดการโรงงานสุราแห่งหนึ่ง ขณะที่มีอายุเพียง 20 ปี ท่านเป็นคนมีความสามารถมาก ทั้งที่จบการศึกษาเพียง ป. 4 สามารถพูดได้หลายภาษา เมื่ออายุ 25 ปี ได้เป็นผู้จัดการโรงงานอีก 4 แห่ง คือโรงงานน้ำตาล โรงงานแป้งมัน โรงงานผลิตแอลกอฮอล์ และโรงงานน้ำแข็ง ท่านเป็นคนอารมณ์ดี คุยเก่ง เสียงดัง ชอบทำบุญ โดยช่วยงานบุญที่โรงเจตามความเชื่อของคนจีน

ทุกวันพระท่านจะให้ลูกๆ ช่วยแม่จัดของไหว้พระที่ห้องพระเสมอ แล้วพาครอบครัวไปทำบุญที่วัดใกล้ๆ บ้าน เคยทำบุญสร้างพระธรรมกายประจำตัว และทุกบุญที่มีคนมาบอก ปกติท่านไม่ดื่มสุรายกเว้นเมื่อเข้าสังคมจะดื่มบ้างเพียงเล็กน้อย

ท่านเสียชีวิตด้วยโรคแทรกซ้อนจากการเข้ารับการรักษาโรคนี้ด้วยวิธีการยิงสลายนิว เมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2531 ขณะมีอายุ 59 ปี ตายแล้วกายละเอียดออกจากร่าง และวนเวียนอยู่กับครอบครัวอยู่ 7 วัน เมื่อครบ 7 วัน เจ้าหน้าที่มารับตัวไปยมโลก เมื่อพญายมราชพิจารณาแล้วเห็นว่า ทำทั้งบุญทั้งบาป จึงพิพากษาให้เป็นกัมภีร์ช่วยงานในยมโลก

โดยใน 1 ปีทิพย์ จะอยู่เวรทำหน้าที่ 9 เดือนทิพย์ พัก 3 เดือนทิพย์ ต่อมาเมื่อลูกทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ จึงได้รับการลดหย่อนโทษ ให้เป็นเจ้าหน้าที่ปีละ 3 เดือนทิพย์ พัก 9 เดือนทิพย์ โดยทำหน้าที่กรอกน้ำทองแดงให้กับสัตว์นรกที่มีกรรมดื่มสุรา

เกิดในลัทธิขงจื๊อเพราะกรรมฆ่าสัตว์

กรณีตัวอย่างของท่านที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ นำเสนอผ่านรายการฝันในฝัน เมื่อวันที่พุธที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 ท่านนี้เป็นชายชาวจีนที่เดินทางมาตั้งหลักฐานทำมาหากินในเมืองไทยพร้อมกับภรรยา โดยประกอบอาชีพเป็นชาวนา ต่อมาภรรยาตั้งครรภ์ แต่เสียชีวิตขณะใกล้คลอดพร้อมกับลูกในครรภ์ ท่านจึงแต่งงานใหม่กับภรรยาชาวไทย

ในวัยหนุ่มท่านมักแบกปืนเข้าป่าเพื่อล่าสัตว์ โดยเฉพาะไก่ป่า เพื่อนำมาเป็นอาหาร เมื่อเพื่อนบ้านจัดงานเลี้ยงมักจะมาชวนท่านไปช่วยฆ่าไก่ ฆ่าเป็ด และหมู เพื่อทำอาหารเลี้ยงแขก นอกจากนี้ท่านยังดื่มเหล้าและชอบเล่นการพนันแทงหวย

เมื่ออายุได้ 66 ปี ท่านเริ่มมีอาการป่วย เจ็บขา และหัวเข่าบวมไม่สามารถเดินได้ อาการหนักมาก ลูกๆ จึงนำส่งโรงพยาบาลทำให้อาการดีขึ้น เวลาผ่านไปปีเศษ อาการก็กลับเป็นเหมือนเดิม จึงไปพบหมอและรับยามารับประทานได้ 2 อาทิตย์ เกิดเป็นผื่นขึ้น หลังจากนั้นอาการทรุดหนักลง และเสียชีวิตในที่สุดขณะมีอายุได้ 68 ปี

ก่อนเสียชีวิต ท่านเห็นกรรมนิมิตเป็นสัตว์ที่ตัวเองฆ่ามากมาย ทั้ง เป็ด ไก่ และหมู ทำให้ใจเศร้าหมอง คตินิมิตจึงดำมืด ละโลกแล้วกระแสน้ำไปได้ดึงดูดให้ไปเกิดเป็นสัตว์นรกขุมที่ 1 ชื่อว่า ลัทธิขงจื๊อ มีร่างกายใหญ่โต มีสภาพกึ่งคนกึ่งสัตว์ ตอนแรกตัวเป็นไก่หัวเป็นคน ถูกนายนิรบาลที่เก็ตรับขึ้นด้วยวิบากกรรมของตน จับเช็ดคอบ้าง ลับคอบ้าง ฟันคอบ้าง จากนั้นเปลี่ยนเป็นตัวเป็นเป็ดหัวเป็นคน ครึ่งคนครึ่งหมู ครึ่งคนครึ่งห่าน ถูกลั่น ถูกเชือด ถูกฟันวนเวียนอยู่เช่นนี้ตลอดเวลา มีความทุกข์ทรมานมาก

เจ้าชู้จึงเกิดในมหานรกขุม 3

กรณีตัวอย่างท่านที่จะกล่าวถึงนี้ นำเสนอในรายการฝันในฝัน เมื่อวันจันทร์ที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2546 ท่านนี้เป็นชายชาวจีนแผ่นดินใหญ่ เข้ามาตั้งรกรากทำมาหากินในเมืองไทย โดยทำงานเป็นลูกจ้างที่ร้านขายยา เป็นคนเจ้าชู้มีภรรยาถึง 5 คน

ท่านไม่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ และไม่เคยให้ความช่วยเหลือจนเจือครอบครัวยุของภรรยาหลงเลย แต่มักจะจนเจือภรณยาน้อยและลูก ชำยยังนำภรณยาน้อยคนที่ 4 และลูกอีก 2 คน มาให้ภรณยาหลงเลี้ยงดูเป็นเวลาถึง 8 ปี ซึ่งภรณยาหลงก็เป็นคนใจดีมีจิตเมตตา ให้เงินภรณยาน้อยไปลงทุน ทั้งที่ตนเองมีลูกถึง 6 คน

ท่านไม่ค่อยสนใจเรื่องบุญกุศล แต่ช่วงหนึ่งเคยหิวปิ่นโตไปถวายเพลหลวงพ่อดังหนึ่งด้วยความศรัทธา ปกติแล้วท่านจะช่วยงานตามศาลเจ้าของชาวจีนเวลามีการแสดงงิ้ว

ในบั้นปลายของชีวิต ท่านป่วยด้วยโรคหัวใจ และเสียชีวิตในบ้านภรณยาหลง ก่อนตายเห็นกรรมนิมิตเป็นภาพกรรมเจ้าชู้ที่ตนเองทำฉายให้เห็นจนสิ้นใจ คตินิมิตจึงดำมืด พอถอดกายก็ถูกดูดลงไป บังเกิดเป็นสัตว์นรกในมหานรกขุม 3 ชื่อว่า สังฆาฏมหานรก ทันทิ มีร่างกายใหญ่โต อวัยวะเพศใหญ่ ลูกนายนิรยบาลที่เกิดจากวิบากกรรมจับแหะออกแล้วดึงหัวใจออกมาบีบจนตาย เพราะกรรมที่ทำร้ายจิตใจ บุตรและภรรยา เมื่อฟื้นขึ้นก็ถูกนายนิรยบาลใช้มีดเฉาะอวัยวะเพศออก ดิ้นรนทุกข์ทรมานมากแต่ไม่ตาย วนเวียนอยู่อย่างนี้อีกยาวนาน

เหตุที่เสียชีวิตด้วยโรคหัวใจ เพราะวิบากกรรมในอดีต คือชาติหนึ่งเกิดเป็นเกษตรกร ได้ฆ่าสัตว์เป็นอาหารและขายเป็นอาจิณ ประกอบกับกรรมในปัจจุบันที่ผิดศีลข้อ 3

หลุดจากนรกไปเกิดบนดาวดิงส์เพราะนึกถึงบุญ

กรณีตัวอย่างท่านต่อไปนี้นำเสนอผ่านรายการฝันในฝัน เมื่อวันเสาร์ที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2546 เป็นท่านหญิง ปกติของท่านเป็นคนชอบทำบุญ จะทำบุญทุกครั้งที่มีคนมาชวนโดยไม่เลือกว่าจะเป็นวัดใด

ในปี พ.ศ. 2540 ท่านทราบข่าวการก่อสร้างมหารัชมกายเจดีย์ และพิธีตอกเสาเข็มมหารัชมกายเจดีย์ ท่านก็เดินทางมาร่วมงานในวันนั้นและร่วมบุญกับทางวัด รวมทั้งได้ตอกเสาเข็มจำลองที่ทางวัดจัดเตรียมไว้สำหรับผู้ที่มาช่วยในพิธีเพื่อตอกไปพร้อมๆ กับการตอกเสาเข็มด้วย ซึ่งท่านก็ตอกเสาเข็มจำลองด้วยความปิติเบิกบาน

ต่อมาท่านเปิดร้านอาหาร โดยนำสัตว์ทะเลเป็นๆ มาซังไว้ในบ่อ และในตู้ เพื่อให้ลูกค้าที่มารับประทานเลือกซื้อตามความพอใจ แล้วท่านจะนำสัตว์ที่ลูกค้าเลือกนั้นไปฆ่าทำเป็นอาหาร ซึ่งในช่วงเวลานี้

ท่านไม่ได้ไปร่วมงานบุญและทำบุญที่วัดอีกเลย

เปิดร้านขายอาหารอยู่เพียงไม่กี่ปี ท่านก็ล้มป่วยและเสียชีวิตลง ก่อนตายท่านเห็นกรรมนิมิตเป็นภาพสัตว์ต่างๆ ที่ถูกท่านฆ่ามากมาย จึงทำให้ใจเศร้าหมอง มีคตินิมิตดำมืด ตายแล้วจึงถูกดูดไปบังเกิดเป็นสัตว์นรกในขุมบริวารของมหานรกขุมที่ 1 ซึ่งในขุมนี้ สัตว์นรกจะมีลักษณะแปลกประหลาดต่างๆ คือตัวเป็นคนหัวเป็นกุ้ง เป็นปู เป็นปลา เดินเรียงคิวมากมาย มีนายนิรบาลเตรียมเชียงเหล็กกร้อน พร้อมด้วยปั้งตอเหล็กกร้อนขนาดใหญ่ไว้คอยสับสัตว์นรก

เมื่อสับสัตว์นรกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยแล้ว จะรวมไว้ในแหเหล็กกร้อน โดยมีนายนิรบาลคนหนึ่งทำหน้าที่รวบรวมหัวสัตว์นรกที่เป็นกุ้ง ปู ปลา เมื่อเต็มแหก็จะลากไปกองไว้ จากนั้นจะมีลมชนิดหนึ่งพัดมาทำให้สัตว์นรกฟื้นขึ้น แล้วก็ถูกลากตัวไปเข้าคิวรอขึ้นเชียงอีก วนเวียนอยู่เช่นนี้ด้วยความเจ็บปวดทุกข์ทรมานมาก

เมื่อท่านลงไปเกิดเป็นสัตว์นรกในขุมนี้ จะมีหัวเป็นปลาตัวเป็นคน ขณะรอคิวเพื่อจะไปที่เชียงนั้นได้ผ่านเตียงๆ หนึ่ง ซึ่งนายนิรบาลกำลังจับตรึงสัตว์นรกไว้ เอาตะปูขนาดใหญ่ปักกลางอกสัตว์นรกนั้น แล้วเอาค้อนตี ด้วยบุญบันดาล เมื่อท่านได้ยินเสียงตอกตะปู ทำให้รู้สึกคันหู นึกถึงเสียงตอกเสาเข็มสร้างมหาธรรมกายเจดีย์ได้ จึงนึกถึงบุญที่ตนทำได้ แสงสว่างก็ปรากฏขึ้น บุญจึงดึงดูดบุญทุกบุญมารวมกันและจุดท่านไปสู่เทวโลกทันที ภายสัตว์นรกดับวูบไปเกิดเป็นกายทิพย์ในเทวโลก เป็นเจ้าของวิมานขนาดเล็กหลังหนึ่ง บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

สรุป

จากกรณีตัวอย่างที่นำมาเสนอในที่นี้เป็นเพียงบางส่วนของกรณีตัวอย่างที่นำเสนอในรายการฝันในฝัน จะเห็นว่าด้วยวิบากกรรมที่แต่ละคนทำไว้แตกต่างกันนานาประการ จึงส่งผลให้ได้รับผลแตกต่างกันไป สุดท้ายแล้วกรรมใดจะส่งผลก่อนหลัง ซึ่งนั่นเป็นเพียงแค่เศษเสี้ยวหนึ่งของการเดินทางเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ เพราะในความเป็นจริงนั้น ทุกชีวิตไม่ว่าจะใครก็ตาม ทั้งที่เป็นมนุษย์อย่างเราๆ หรือที่เกิดในภพภูมิต่างๆ นั้น เคยเกิดแล้วตาย เวียนว่ายในภพภูมิต่างๆ มายาวนานนับภพนับชาติไม่ถ้วน จนไม่สามารถสืบสาวหาเบื้องต้นและเบื้องปลายของชีวิตได้

เกี่ยวกับเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏนี้ พระลัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระภิกษุในครั้งพุทธกาลหลายคราวด้วยกัน ปรากฏในพระไตรปิฎก ซึ่งจะได้นำมากล่าวในที่นี้ ครั้งหนึ่ง

พระพุทธองค์ได้ตรัสแก่เหล่าภิกษุใน อัสนิสสูตร¹ ขณะประทับ ณ พระเชตวันวิหารในกรุงสาวัตถีว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ถูกอะไร พวกเธอทราบธรรมที่เราแสดงแล้วอย่างนี้ ถูกแล้ว น้ำตาที่หลังไหล ออกของพวกเธอผู้ท่องเที่ยวไปมา คร่ำครวญร้องไห้อยู่ เพราะประสบสิ่งที่ไม่พอใจ เพราะพลัดพรากจากสิ่งที่พอใจ โดยกาลนานนี้แหละมากกว่า ส่วนน้ำในมหาสมุทรทั้ง 4 ไม่มากกว่าเลย พวกเธอประสบมรณกรรมของมารดาตลอดกาลนาน น้ำตาที่หลังไหลออกของเธอลงนั้น ผู้ประสบมรณกรรมของมารดา คร่ำครวญร้องไห้อยู่ เพราะไม่ประสบสิ่งที่พอใจ เพราะพลัดพรากจากสิ่งที่พอใจนั้นแหละมากกว่า ส่วนน้ำในมหาสมุทรทั้ง 4 ไม่มากกว่าเลย พวกเธอได้ประสบมรณกรรมของบิดา ของพี่ชาย น้องชาย พี่สาว น้องสาว ของบุตร ของธิดา ความเสื่อมแห่งญาติ ความเสื่อมแห่งโคกะ ได้ประสบความเสื่อมเพราะโรคตลอดกาลนาน น้ำตาที่หลังออกของเธอลงนั้นผู้ประสบความเสื่อมเพราะโรค คร่ำครวญอยู่ เพราะประสบสิ่งที่ไม่พอใจ เพราะพลัดพรากจากสิ่งที่พอใจนั้นแหละมากกว่า ส่วนน้ำในมหาสมุทรทั้ง 4 ไม่มากกว่าเลย ข้อนี้เป็นเพราะเหตุไร เพราะว่า สงสารนี้กำหนดที่สุดเบื้องต้นเบื้องปลายไม่ได้ ฯลฯ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เหตุเพียงเท่านี้ พอทีเดียวเพื่อจะเบือนหน้าในสังขารทั้งปวง พอเพื่อจะคลายกำหนด พอเพื่อจะหลุดพ้น”

ทรงเปรียบเทียบที่ดื่มเข้าไปในสังสารวัฏกับน้ำในมหาสมุทร ใน ขีรสสูตร² ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ถูกอะไร พวกเธอทราบธรรมที่เราแสดงแล้วอย่างนี้ ถูกแล้ว น้ำนมมารดาที่พวกเธอผู้ท่องเที่ยวไปมาอยู่โดยกาลนาน ดื่มแล้วนั้นมากกว่า น้ำในมหาสมุทรทั้ง 4 ไม่มากกว่าเลย ข้อนี้เป็นเพราะเหตุไร เพราะว่า สงสารนี้กำหนดที่สุดเบื้องต้นเบื้องปลายไม่ได้ ฯลฯ”

ทรงตรัสถึงโครงกระดูกของสัตว์ที่เวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ ใน ปุคคลสูตร³ ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สงสารนี้กำหนดที่สุดเบื้องต้นเบื้องปลายไม่ได้ ฯลฯ เมื่อบุคคลท่องเที่ยวไปมาอยู่ตลอดกัปหนึ่ง พึงมีโครงกระดูก ร่างกระดูก กองกระดูก ใหญ่เท่าภูเขาเวปุลละนี้ ถ้ากองกระดูกนั้น พึงเป็นของที่ชนมารวมกันได้ และกระดูกที่ได้สั่งสมไว้แล้ว ก็ไม่พึงหมดไป ข้อนี้เป็นเพราะเหตุไร เพราะว่า สงสารกำหนดที่สุดเบื้องต้นเบื้องปลายไม่ได้ ฯลฯ”

ทรงตรัสถึงเลือดที่ไหลออกจากกาย ใน ดิงสมัตตาสสูตร⁴ ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ถูกอะไร พวกเธอทราบธรรมที่เราแสดงแล้วอย่างนี้ ถูกแล้ว โลหิตที่หลังไหลออกของพวกเธอ ผู้ท่องเที่ยวไปมาซึ่งถูกตัดศีรษะโดยกาลนาน นี้แหละมากกว่า ส่วนน้ำในมหาสมุทรทั้ง 4

¹ อัสนิสสูตร, สังยุตตนิกาย นิทานวรรค, มก. เล่ม 26 ข้อ 425-426 หน้า 509-511.

² ขีรสสูตร, สังยุตตนิกาย นิทานวรรค, มก. เล่ม 26 ข้อ 428 หน้า 512-513.

³ ปุคคลสูตร, สังยุตตนิกาย นิทานวรรค, มก. เล่ม 26 ข้อ 441 หน้า 521.

⁴ ดิงสมัตตาสสูตร, สังยุตตนิกาย นิทานวรรค, มก. เล่ม 26 ข้อ 448 หน้า 527.

ไม่มากกว่าเลย เมื่อเธอทั้งหลายเกิดเป็นโค ซึ่งถูกตัดศีรษะตลอดกาลนาน โลหิตที่หลังไหลออกนั้นแหละมากกว่า ส่วนน้ำในมหาสมุทรทั้ง 4 ไม่มากกว่าเลย เมื่อเธอทั้งหลายเกิดเป็นกระบือ ซึ่งถูกตัดศีรษะตลอดกาลนาน โลหิตที่หลังไหลออกนั้นแหละมากกว่า... เมื่อเธอทั้งหลายเกิดเป็นแกะ... เกิดเป็นแพะ... เกิดเป็นเนื้อ... เกิดเป็นสุกร... เกิดเป็นไก่... เมื่อเธอทั้งหลายถูกจับตัดศีรษะโดยข้อหาว่าเป็นโจรฆ่าชาวบ้านตลอดกาลนาน โลหิตที่หลังไหลออกนั้นแหละมากกว่า... ถูกจับตัดศีรษะโดยข้อหาว่าเป็นโจรคิดปล้น... ถูกจับตัดศีรษะ โดยข้อหาว่าเป็นโจรประพาศพิณในภรรยาของผู้อื่นตลอดกาลนาน โลหิตที่หลังไหลออกนั้นแหละมากกว่า น้ำในมหาสมุทรทั้ง 4 ไม่มากกว่าเลย ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะว่าสงสารนี้กำหนดที่สุดเบื้องต้นเบื้องปลาย ไม่ได้เลย...”

ทรงตรัสถึงการเป็นญาติของสัตว์ที่เวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏใน มาตุสูตร¹ ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สงสารนี้กำหนดที่สุดเบื้องต้นเบื้องปลายไม่ได้ ฯลฯ สัตว์ที่ไม่เคยเป็นมารดา (บิดา พี่ชาย น้องชาย พี่หญิง น้องหญิง บุตร ธิดา) โดยกาลนานนี้ มิใช่หาได้ง่ายเลย ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะว่า สงสารนี้กำหนดที่สุดเบื้องต้นเบื้องปลายไม่ได้ ฯลฯ”

จากพุทธดำรัสที่ทรงแสดงแก่พระภิกษุในครั้งพุทธกาล ที่ปรากฏในพระสูตรต่างๆ นี้ จะเห็นว่าการเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์โลกนั้นยาวนาน จนเราไม่สามารถที่จะล่วงรู้เบื้องต้นและเบื้องปลายได้เลยว่าเรามีจุดเริ่มต้นของการเกิดมาตั้งแต่เมื่อไร และจะไปสิ้นสุดที่ตรงไหน แต่ที่ทราบแน่ชัดคือ เราเกิดมาแล้วนับภพนับชาติไม่ถ้วน เคยบังเกิดมาในภพภูมิต่างๆ และเคยเป็นอะไรมาแล้วต่างๆ นานา ทั้งนี้ขึ้นกับกรรมที่เราและสัตว์ที่เกิดในภพภูมิต่างๆ ได้กระทำไว้

ชีวิตในปัจจุบันของเราและแต่ละท่านไม่ใช่ของใหม่เลย จะเห็นว่าเราเคยเป็นมาสารพัดแล้ว เพราะฉะนั้นสิ่งที่เราเป็นอยู่นี้ก็ไม่ได้แปลกใหม่ ดังนั้นเราจึงไม่ควรไปยึดมั่นถือมั่นอะไร เพราะสิ่งทั้งหลายไม่แน่นอน ไม่คงทนถาวร เราไม่สามารถรู้อะไรไว้ได้ ยิ่งยึดมั่นถือมั่นก็จะพบแต่ความทุกข์อยู่ร่ำไป และหากไม่เข้าใจถึงความเป็นจริงของชีวิต ก็ย่อมวนเวียนอยู่ในสังสารวัฏนี้ ต้องลำบากต้องทนทุกข์ เวียนว่ายตายเกิดอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

แต่สำหรับผู้มีปัญญา เมื่อเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เห็นความไม่เที่ยงแท้ ไม่ยั่งยืนในสิ่งทั้งหลาย ก็จะไม่เกิดความเบื่อหน่าย และหาหนทางที่จะไม่ต้องอยู่ในวัฏวนแห่งความทุกข์ที่ไม่มีที่สิ้นสุดได้ในที่สุด แต่หากยังไม่เห็นความจริงในสิ่งเหล่านี้ ยังคงเพเลิดเพเลินกับสิ่งที่เราเองก็เคยเป็น เคยพบและเคยลองมาแล้วนับครั้งไม่ถ้วน เช่นนี้แล้วคงต้องเตรียมตัวเผชิญหน้ากับความไม่แน่นอนต่อไป

¹ มาตุสูตร, สังยุตตนิกาย นิทานวรรค, มก. เล่ม 26 ข้อ 450 หน้า 529.

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 7 กรณีศึกษาการเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์โลก จบโดยสมบูรณ์แล้ว
โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนบทที่ 7 และกิจกรรม 7.1 ในแบบฝึกปฏิบัติบทที่ 7
แล้วจึงศึกษาบทที่ 8 ต่อไป

บทที่ 8

สรุปสาระสำคัญจากการ ศึกษาจักรวาลวิทยา

เนื้อหาบทที่ 8

สรุปสาระสำคัญจากการศึกษาจักรวาลวิทยา

- 8.1 ความเชื่อเรื่องใครสร้างโลก
- 8.2 การแบ่งยุคในการอธิบายเรื่องโลก และจักรวาล
- 8.3 พระสูตรสำคัญในวิชาจักรวาลวิทยา
- 8.4 สรุปสาระสำคัญจากบทเรียน
- 8.5 สรุปสาระสำคัญวิชาจักรวาลวิทยา
- 8.6 พระพุทธเจ้าเป็นกัลยาณมิตรผู้ประเสริฐที่สุด

1. เรื่องการสร้างโลกเป็นความเชื่อที่มีมาช้านาน โดยปรากฏในคัมภีร์หรือคำสอนของศาสนาฝ่ายเทวนิยมหลายศาสนา ซึ่งแต่ละศาสนาก็แสดงถึงการสร้างโลกแตกต่างกันออกไป
2. การอธิบายเรื่องโลกและจักรวาลแบ่งออกเป็น 3 ยุค คือ ยุคเทววิทยา ยุคอภิปรัชญา และยุควิทยาศาสตร์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ นักศึกษาสามารถอธิบายเปรียบเทียบการกำเนิดโลกของแต่ละศาสนาได้
2. เพื่อให้ นักศึกษาสามารถอธิบายเรื่องการกำเนิดโลกและจักรวาลในแต่ละยุคได้

บทที่ 8

สรุปสาระสำคัญจากการศึกษาจักรวาลวิทยา

ความนำ

เมื่อนักศึกษาได้เรียนรู้เนื้อหาครบทั้ง 7 บทแล้ว คงจะทำให้นักศึกษาเข้าใจเรื่องของกระบวนการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปของจักรวาลอันเป็นวัฏจักรที่หมุนวนเวียนอยู่อย่างนี้ ไม่มีที่สิ้นสุด มนุษย์ สรรพสัตว์ และสรรพสิ่งทั้งหลาย ล้วนมีอันแตกดับ เสื่อมสลายไปตามกาลเวลา ไม่มีใครเลยที่จะรอดพ้นจากกลไกของวัฏจักรนี้ไปได้

การศึกษาจักรวาลวิทยานี้ ไม่ได้มุ่งเน้นเนื้อหาทางวิชาการที่อัดแน่นไปด้วยข้อมูล แต่มุ่งหวังเพียงเพื่อให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และเป็นแง่คิดในการดำรงชีวิตให้กับนักศึกษา ได้เข้าใจเรื่องการเกิดขึ้นของจักรวาลอันมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เห็นภาพของตัวเรา โลก และจักรวาลที่เราอาศัยนี้ว่า ไม่มีอะไรที่เที่ยงแท้แน่นอน อย่ามัวหลงเพลินอยู่ในโลกใบนี้ ควรใช้วันเวลาที่มีอยู่อย่างจำกัดให้คุ้มค่ามากที่สุด เพราะทุกสิ่งทุกอย่างล้วนจะต้องแตกทำลายไปในที่สุด

ในบทส่งท้ายนี้ นักศึกษาจะได้เรียนรู้เนื้อหาเพิ่มเติมในเรื่องที่จะทำให้ศึกษาเข้าใจเนื้อหาของวิชาจักรวาลวิทยาได้กว้างยิ่งขึ้น และสรุปสาระสำคัญของวิชาจักรวาลวิทยาในแต่ละบทเรียนที่นักศึกษาเรียนผ่านมาอีกครั้ง โดยมีรายละเอียดดังนี้

8.1 ความเชื่อเรื่องโครงสร้างโลก

เรื่องโครงสร้างโลก เป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของชาวโลกทั่วไป เป็นปัญหาที่มีการอธิบายไว้มากมาย ในหลายยุคหลายสมัย มีรายละเอียดแตกต่างกันไป ซึ่งในบทที่ผ่านมาได้กล่าวถึงการกำเนิดโลกจักรวาลและสิ่งมีชีวิตในทศวรรษของพระพุทธศาสนาเป็นประเด็นสำคัญ รวมถึงกำเนิดโลกในทศวรรษของวิทยาศาสตร์บ้าง แต่ไม่ได้กล่าวถึงเรื่องการกำเนิดโลกในทศวรรษของศาสนาต่างๆ ดังนั้นเพื่อเป็นแนวทางในการประกอบความคิดเห็นของนักศึกษาให้มองโลกได้กว้างขึ้น ในที่นี้จะขอนำมากล่าว เพียงศาสนาหลักๆ และนำเสนอเนื้อหาเพียงคร่าวๆ พอให้เห็นเป็นตัวอย่างบ้างเท่านั้น

ศาสนาพราหมณ์

เมื่อพูดถึงโลกก็ต้องมีผู้สร้าง เพราะโลกไม่สามารถเกิดขึ้นลอยๆ ได้ ดังนั้นในศาสนาพราหมณ์จึงมีความเชื่อว่าการสร้างโลกเป็นหน้าที่ของพระเจ้า และพระเจ้าผู้ทำหน้าที่สร้างโลกได้แก่ พระพรหม

เมื่อพระพรหมสร้างโลกขึ้นมาแล้ว ระหว่างที่โลกกำลังดำเนินไปได้เกิดอธรรมมีอำนาจเหนือธรรมะทำให้เกิดกลียุค เต็มไปด้วยความวุ่นวาย ความทุกข์เดือดร้อนนานาประการ เมื่อภาวะเช่นนี้เกิดขึ้นก็เป็นหน้าที่ของพระวิษณุที่จะอวตารมาในโลกมนุษย์ เพื่อพิทักษ์ธรรม โดยได้เป็นนารายณ์ 10 ปาง อวตารมาคุ้มครองโลก คอยดูแลให้ชีวิตในโลกดำเนินไปตามปกติ

เมื่อโลกดำเนินไป ชีวามัน (วิญญาน) ที่ยังไม่หลุดพ้นก็เวียนว่ายตายเกิดหลายภพหลายชาติจนไม่ได้พักผ่อน ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของพระศิวะ หรือพระอิศวรที่จะต้องทำลายโลก เพื่อให้ชีวามันที่ยังไม่หลุดพ้นเหล่านี้ได้พักผ่อน

เมื่อโลกถูกทำลาย ชีวามันจะสลับสไลไปชั่วคราว ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิด ครั้นถึงเวลาอันสมควร พระพรหมก็จะสร้างโลกขึ้นมาใหม่ ชีวามันที่สลับสไลไปชั่วคราวก็จะได้ร่างใหม่ ซึ่งจะเป็นอะไรนั้นขึ้นอยู่กับกรรมที่ทำไว้ในสมัยที่เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในโลกเก่า เช่น เป็นกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ จัณฑาล เป็นต้น

ศาสนาคริสต์

ศาสนาคริสต์สอนว่า พระเยซูคริสต์ทรงสร้างโลกและสรรพสิ่งจากความว่างเปล่า คือ มิได้สร้างจากสิ่งที่มีอยู่แล้วหรือจากวัตถุใดๆ พระองค์ทรงสร้างด้วยพระดำรัส ด้วยฤทธิ์อำนาจของพระองค์

มีกล่าวไว้ในพระคัมภีร์อย่างชัดเจนว่า สรรพสิ่งทั้งปวงรวมทั้งโลกและมนุษย์ เกิดจากการสร้างของพระเจ้าทั้งสิ้น ในคัมภีร์ได้กล่าวถึงการสร้างของพระองค์ตามลำดับดังนี้

วันที่ 1	ทรงสร้างขอบเขตของโลก บันดาลให้มีกลางวันและกลางคืน
วันที่ 2	ทรงสร้างท้องฟ้า
วันที่ 3	ทรงสร้างแผ่นดิน ทะเล แล้วบันดาลให้เกิดพืชบนแผ่นดิน
วันที่ 4	ทรงให้มีดวงสว่างเพื่อแยกกลางวันกับกลางคืน และเป็นเครื่องหมายบอกฤดู วัน เดือน ปี (ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และดวงดาวต่างๆ)
วันที่ 5	ทรงสร้างสัตว์ในทะเลและสัตว์ในอากาศ
วันที่ 6	ทรงสร้างสัตว์บนแผ่นดินตามชนิดของมัน แล้วทรงสร้างมนุษย์ชายหญิงให้เป็นเจ้าของสิ่งต่างๆ เหล่านั้น
วันที่ 7	เป็นวันบริสุทธิ์ ที่ทรงหยุดพักจากการงานทั้งสิ้น

ศาสนาฮินดู

ในศาสนาฮินดูกล่าวว่า วันแรกที่พระเจ้าเริ่มสร้างโลกเป็นวันอาทิตย์ วันหยุดสร้างสิ่งทั้งปวงจึงเป็นวันเสาร์ แต่ในศาสนาคริสต์ พระเจ้าเริ่มสร้างโลกตั้งแต่วันจันทร์ เพราะฉะนั้นวันหยุดจึงเป็นวันอาทิตย์ พระเจ้าทรงสร้างสรรพสิ่งเสร็จในเวลา 6 วันเท่านั้น ทั้งนี้เพราะการสร้างโลกมิได้เป็นสิ่งที่ง่ายลำบากสำหรับพระองค์ เพียงแต่พระองค์ประสงค์ให้มีอะไรเกิดขึ้น สิ่งนั้นก็เกิดขึ้นทันที

เมื่อพระเจ้าสร้างโลกแล้ว ทรงคอยดูแลโลก จึงทรงประทับอยู่ทุกหนแห่ง แต่โลกก็ไม่ใช่พระองค์ เนื่องจากผู้สร้างทรงเป็นจริง โลกนี้จึงเป็นจริงด้วย แต่ก็ไม่ใช่จริงแท้ มีอยู่ชั่วคราว สักวันหนึ่งจะถูกทำลาย แต่จะเป็นเมื่อไรไม่มีใครทราบ นอกจากพระเจ้าเท่านั้น

ศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลามสอนว่า พระอัลเลาะห์ทรงสร้างโลกและสรรพสิ่ง ในคัมภีร์อัลกุรอานกล่าวว่า พระอัลเลาะห์ทรงสร้างท้องฟ้า แล้วทรงบันดาลให้มีกลางวันกลางคืน สร้างพืชพันธุ์ และสรรพสิ่งต่างๆ อันมีอยู่ระหว่างสวรรค์กับพื้นดินนั้น ได้แก่ ต้นไม้ ภูเขา ลำน้ำและทุ่งหญ้า สรรพสิ่งและสรรพสัตว์ และสร้างมนุษย์ให้เป็นใหญ่ในสิ่งเหล่านั้น รวมเวลาทั้งหมด 6 วัน

ในนิกายซุนนี มีคัมภีร์มิสคาต ซึ่งเป็นอรรถกถาของคัมภีร์อัลกุรอาน บอกถึงรายละเอียดการสร้างโลกเพิ่มเติมว่า

วันเสาร์ ทรงสร้างแผ่นดิน

วันอาทิตย์ ทรงสร้างภูเขา

วันจันทร์ ทรงสร้างต้นไม้

วันอังคาร ทรงสร้างสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลาย

วันพุธ ทรงสร้างสิ่งที่ดีทั้งปวง

วันพฤหัสบดี ทรงสร้างสัตว์อื่นๆ

วันศุกร์ ทรงสร้างมนุษย์คนแรก แล้วทรงหยุดสร้าง

ด้วยเหตุนี้ทางศาสนาอิสลามจึงถือว่า วันศุกร์เป็นวันพระ

พระอัลเลาะห์ทรงเป็นอมตะ ดำรงอยู่ตลอดเวลา แต่สิ่งที่พระองค์สร้างขึ้นนั้นดำรงอยู่เพียงชั่วคราว สักวันหนึ่งพระอัลเลาะห์จะทรงทำลาย ส่วนจะเป็นเมื่อไรนั้น พระอัลเลาะห์เท่านั้นที่ทรงทราบ โลกแม้จะยังไม่ถูกทำลาย ก็ต้องขึ้นอยู่กับพระเจ้าตลอดเวลา จะไม่มีอะไรบังเกิดขึ้นได้เลย ถ้าไม่ใช่ความประสงค์ของพระองค์

จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้ได้ข้อสรุปว่า ทุกศาสนากล่าวว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลก แต่ละศาสนาก็มีพระเจ้าคนละองค์ ซึ่งทำให้เกิดข้อขัดแย้งกันเองว่า ใครเป็นผู้สร้างกันแน่ นั่นไม่ใช่ประเด็นสำคัญในการนำเสนอเรื่องนี้ ที่นำเสนอเพียงอยากให้ทราบแนวคิดในศาสนาต่างๆ เพื่อเสริมความรู้ให้เห็นภาพความรู้ในพระพุทธศาสนาเด่นชัดขึ้น พระพุทธศาสนาไม่มีวัตถุประสงค์ให้ค้นหาผู้สร้างโลก แต่มุ่งให้ค้นหาความจริงของโลก ที่ตกอยู่ในกฎไตรลักษณ์ซึ่งมีอันต้องเสื่อมสลายไปในที่สุด และเพื่อให้หลุดพ้นจากกฎไตรลักษณ์ดังกล่าว เราจึงต้องเร่งกระทำแต่ความดีให้ยิ่งๆ ขึ้นไป

8.2 การแบ่งยุคในการอธิบายเรื่องโลก และจักรวาล

มนุษย์เกิดขึ้นมาพร้อมกับความไม่รู้ที่ห่อหุ้มอยู่ในจิตใจ มนุษย์ทุกยุคทุกสมัยพยายามแสวงหาความรู้ในเรื่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลกใบนี้ให้กับตัวเอง เรื่องการกำเนิดของโลกและจักรวาล นับว่าเป็นเรื่อง น่าสนใจเรื่องหนึ่ง ที่มีผู้พยายามอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นของโลกและจักรวาลในลักษณะที่แตกต่างกันไป สำหรับเนื้อหาในส่วนนี้จะนำเสนอ ยุคในการอธิบายเรื่องโลกและจักรวาล ที่มีนักปรัชญาได้จัดแบ่งไว้เพื่อให้ทราบว่า มีการจัดแบ่งยุคกันอย่างไร และพระพุทธศาสนาจัดอยู่ในยุคใด

นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสชื่อ ออกุสต์ กอมต์ (August Comte) บิดาแห่งวิชาสังคมวิทยา ได้แบ่งช่วงพัฒนาการของคำอธิบายปรากฏการณ์ของโลกและจักรวาลออกเป็น 3 ยุค คือ

1. ยุคเทววิทยา (Theological Stage) เป็นยุคแรกที่นักศาสนอธิบายการกำเนิดปรากฏการณ์ของโลกและมนุษย์โดยเชื่อว่า พระเจ้าเป็นผู้สร้างโลก คำสอนศาสนาเหล่านี้มีอิทธิพลมากในยุคนี้ ดังเช่นศาสนาพราหมณ์ในสมัยของพระพุทธเจ้าสอนว่า พระพรหมสร้างโลก หรือหลายๆ ศาสดาที่กล่าวมาแล้วข้างต้นก็จัดอยู่ในยุคเทวนิยม

2. ยุคอภิปรัชญา (Metaphysical stage) เป็นยุคที่นักปรัชญาให้คำอธิบายเรื่องกำเนิดและปรากฏการณ์ของโลกและมนุษย์ โดยกล่าวถึงว่า สรรพสิ่งเกิดจากกฎธรรมชาติ แต่กฎเหล่านั้นเป็นนามธรรม ที่รู้ได้ด้วยการคาดคิดตามหลักตรรกศาสตร์ ในยุคนี้ปรัชญามีอิทธิพลต่อความเชื่อของมนุษย์ แม้แต่ศาสนาก็พยายามผูกมิตรกับปรัชญา ดังที่ศาสนาคริสต์ได้นำเอาปรัชญาของพลาโตและอริสโตเติลมาช่วยอธิบายตีความคัมภีร์ไบเบิล พระพุทธศาสนาในอินเดียได้พัฒนาไปเป็นสำนักพุทธปรัชญาทั้งฝ่ายเถรวาทและมหายาน

3. ยุควิทยาศาสตร์ (Scientific Stage) เป็นยุคที่นักวิทยาศาสตร์ให้คำอธิบายเรื่องการกำเนิดและปรากฏการณ์ของโลกและมนุษย์ โดยการกล่าวอ้างข้อมูลในเชิงรูปธรรมที่ได้มาจากการสังเกต และพิสูจน์ทดลอง ยุคนี้เริ่มต้นเมื่อ 400 ปีที่แล้ว และสืบต่อเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน อันที่จริงวิทยาศาสตร์ได้เจริญ

เติบโตภายใต้ร่มเงาของปรัชญาเป็นเวลากว่าพันปี นักปรัชญา เช่น อริสโตเติล เดมอคริตุส ต่างก็พูดเรื่องวิทยาศาสตร์ที่พวกเขาเรียกว่า ปรัชญาธรรมชาติ แม้นักปรัชญาจะพูดเรื่องวิทยาศาสตร์ไว้อย่างมีระบบ แต่ทว่าปรัชญาธรรมชาติของพวกเขาก็ยังไม่เป็นวิทยาศาสตร์ เพราะยังเป็นเพียงทฤษฎีที่ขาดการสนับสนุนด้วยการสังเกตและพิสูจน์ทดลอง

การอธิบายเรื่องโลกและจักรวาลทั้ง 3 ยุคนั้น ปัจจุบันเรากำลังอยู่ในโลกยุควิทยาศาสตร์ ที่อาศัยการสังเกต และการทดลองเพื่อหาคำตอบจากธรรมชาติออกมาเป็นรูปธรรม ทำให้คำพูดของนักวิทยาศาสตร์มีความน่าเชื่อถือมากกว่ายุคใดๆ ส่วนพระพุทธศาสนาแม้จะถูกจัดอยู่ในยุคของปรัชญาที่อยู่ท่ามกลางนักปรัชญาที่เกิดขึ้นมากมาย แต่พระพุทธศาสนาก็มีจุดยืนที่เด่นชัดของตัวเอง โดยเฉพาะคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น มีเหตุผลเข้ากับหลักการทางวิทยาศาสตร์ และสามารถพิสูจน์หาคำตอบในสิ่งที่พระองค์ตรัสได้อีกด้วย ถ้าจะว่าไปแล้วพระพุทธศาสนาน่าจะเป็นศาสนาที่จัดอยู่นอกเหนือยุคใดๆ หรือจัดอยู่ในยุคแห่งความจริงตลอดกาล ที่รอการพิสูจน์มากกว่า

8.3 พระสูตรสำคัญในวิชาจักรวาลวิทยา

ในเนื้อหาวิชาจักรวาลวิทยาที่นักศึกษาเรียนผ่านมามีทั้ง 7 บท สารสำคัญที่น่าเสนอนั้น ส่วนใหญ่นำมาจากพระสูตรที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ในพระไตรปิฎก บางพระสูตรตรัสเรื่องจักรวาลโดยตรง บางพระสูตรให้นัยแฝงไว้ ต้องอาศัยการตีความบ้าง ในส่วนที่คณะผู้จัดทำตำราได้นำเสนอเนื้อหาไปนั้น ส่วนใหญ่จะใช้ฉายาที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในพระสูตร แล้วนำมาเรียบเรียงประกอบเป็นเนื้อหา ร่วมกับเนื้อหาบางส่วนจากตำราที่พระอรรถกถาจารย์บันทึกไว้ เพื่อให้เนื้อหาวิชาจักรวาลวิทยาครบถ้วนสมบูรณ์มากขึ้น

พระสูตรที่ใช้ประกอบเนื้อหาวิชาจักรวาลนี้มีอยู่หลายพระสูตร แม้นักวิชาการที่ศึกษาเรื่องจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนาก็มักจะอ้างถึงพระสูตรเหล่านี้ ในที่นี้จะขอกล่าวเฉพาะพระสูตรสำคัญที่ทำให้เข้าใจเรื่องของการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปของโลกและจักรวาลได้อย่างชัดเจน ซึ่งมีอยู่ 3 พระสูตร คือ อัคคัญญสูตร จักกวัตติสูตร และสุริยสูตร ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

อัคคัญญสูตร

พระสูตรนี้ใช้ประกอบเนื้อหาหลักในบทที่ 4 เป็นพระสูตรที่ว่าด้วยเรื่องการทำเนิดมนุษย์ สรรพสิ่งทั้งหลายในจักรวาล และโลก ซึ่งเป็นประเด็นรองของพระสูตรนี้ แต่สามารถนำมาใช้ประกอบเนื้อหาได้อย่างสมบูรณ์ นักศึกษาควรจะทราบเนื้อหาในพระสูตรทั้งหมด ซึ่งจะสรุปย่อเฉพาะใจความสำคัญ ดังนี้

พระสูตรนี้ พระลัมบาลัมพุทเจ้าทรงแสดงแก่สามเณรวาเสฏฐะ และสามเณรภารทวาชะ ณ บุพพาราม ปราสาทของนางวิสาขา กรุงสาวัตถี ทรงปรารภเหตุที่สามเณรทั้งสองออกบวชจากตระกูลพราหมณ์ ถูกพวกพราหมณ์ดุด่า ที่สามเณรบวชในสำนักพระศาสดา และยกวาทีขึ้นแสดงข่ม่ว่า พวกพราหมณ์เป็นวรรณะประเสริฐที่สุด เกิดจากปากพระพรหม วรรณะอื่นต่ำทรามกว่า และถือว่าชาติกำเนิดเป็นเครื่องตัดสินความประเสริฐของมนุษย์ พระพุทธองค์ทรงคัดค้านวาทีของพวกพราหมณ์ ทรงแสดงให้เห็นว่า ความประเสริฐและความต่ำทรามนั้นอยู่ที่ความประพฤติของมนุษย์ โดยมีธรรมเป็นเครื่องตัดสินคนในวรรณะต่างๆ เมื่อออกบวชในพระพุทธศาสนาแล้ว ย่อมเชื่อว่าเป็นผู้เกิดจากกรรมเสมอกันหมด นี่เป็นประเด็นสำคัญที่พระองค์ทรงชี้ให้เห็นในพระสูตรนี้ คนเรานั้นจะประเสริฐได้ด้วยธรรม คือความประพฤติอันดีงาม

ส่วนข้อความในพระสูตรที่จะกล่าวโดยสรุปต่อไปนี้ พระองค์ทรงขยายความเพื่อให้เห็นภาพการเกิดขึ้นของพวกพราหมณ์ที่ไม่รู้ชาติกำเนิดที่แท้จริงของตน ในส่วนนี้เองที่นำมาใช้ประกอบเนื้อหาในบทที่ 4 ซึ่งมีส่วนอย่างสำคัญทำให้เราเห็นวิวัฒนาการการเกิดขึ้นของโลกและมนุษย์

พระองค์จึงทรงแสดงเรื่องการกำเนิดมนุษย์ในยุคแรก ซึ่งเกิดจากพวกพรหมที่หมดบุญลงมากินจวนดิน กินมากเข้ากายก็หยาบ จากนั้นก็มีวิวัฒนาการในด้านต่างๆ เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านอาหาร การพัฒนาด้านร่างกาย การสร้างบ้านเรือน การประกอบอาชีพ เป็นต้น

จากมนุษย์ยุคแรกที่มีไม่มากนัก ยังแยกกันอยู่ เวลาผ่านไปมนุษย์มีมากขึ้นและอยู่รวมกันเป็นหมู่เป็นสังคม เมื่อกาลเวลาผ่านไปนานเข้า ความต้องการปัจจัยด้านต่างๆ มากขึ้น อภิสรรพเกิด มีการแก่งแย่งปัจจัย 4 เกิดข้อพิพาทขึ้น มีความจำเป็นต้องหาผู้ที่มีความสามารถที่จะปกครองหมู่คณะได้ วรรณะกษัตริย์คือผู้ที่ใหญ่ในเขตแดนจึงเกิดขึ้น คนบางเหล่าออกบวชมุ่งปฏิบัติธรรมล้างบาป วรรณะพราหมณ์จึงเกิดขึ้น บางพวกมีครอบครัวประกอบกิจการงาน คนพวกนี้จัดอยู่ในวรรณะแพศย์ ส่วนพวกที่ทำกราลสัตว์ ทำไร่ไถนา คนเหล่านี้จัดอยู่ในพวกศูทร ซึ่งตรงนี้แสดงให้เห็นว่าแม้ในหมู่ที่เป็นมนุษย์ด้วยกัน พวกพราหมณ์ก็ไม่ใช่วรรณะที่ประเสริฐสุด

ก่อนจบพระธรรมเทศนาพระพุทธองค์ทรงสรุป ทรงสรรเสริญธรรมว่าประเสริฐที่สุดในชาตินี้ และชาติหน้า ทุกวรรณะหากประพฤติชั่วก็ไปบ้าย ปฏิบัติธรรมก็บรรลุนิพพานได้ ธรรมเป็นเครื่องตัดสินและธรรมเป็นของประเสริฐสุด ผู้สิ้นอาสวกิเลสแล้ว เป็นผู้ประเสริฐสุดในวรรณะทั้งสี่ ผู้ที่สมบูรณ์ด้วยวิชาและจรรยา เป็นผู้ประเสริฐสุดในหมู่เทวดา และมนุษย์ทั้งปวง

ที่นำมาแสดงนี้เป็นบทสรุปภาพรวมของเนื้อหาจากอรรถกถาสูตรเพื่อให้นักศึกษาทราบเนื้อหาทั้งหมดของพระสูตร จะได้เข้าใจประเด็นสำคัญของพระสูตรที่พระองค์ทรงอยากให้ผู้ฟังได้รับรู้ และนำไปเป็นข้อคิดในการฝึกฝนตนเองต่อไป หากสนใจสามารถอ่านเพิ่มเติมได้จากพระสูตรและอรรถกถาแปล ที่มณีกายปาฎิโกวรรค เล่ม 15 หน้า 145

จักกวัตติสูตร

พระสูตรนี้ใช้ประกอบเนื้อหาบทที่ 5 เนื้อความในพระสูตรแสดงให้เห็นถึงความเสื่อมถอยของอายุมนุษย์อันเนื่องมาจากศีลธรรม ซึ่งเป็นประเด็นรองในพระสูตรนี้ แต่พระสูตรนี้มีสาระสำคัญที่พระพุทธองค์ตรัสไว้นอกจากนี้ดังนี้

พระพุทธองค์ทรงแสดงพระสูตรนี้แก่พระภิกษุทั้งหลาย ณ เมืองมาตุลาในแคว้นมคธ ทรงปรารภเหตุแห่งการแสดงธรรมตามโอกาส เมื่อตรัสเรียกพระภิกษุทั้งหลายมาแล้ว ทรงแสดงธรรมมีใจความว่า ภิกษุทั้งหลายให้มิตนเป็นที่พึ่ง มีธรรมเป็นที่พึ่ง อย่าพึ่งสิ่งอื่น แล้วทรงแสดงวิธีที่จะพึ่งตนเอง พึ่งธรรม โดยให้พิจารณาสติปัฏฐาน 4 และแนะนำให้ไปยังที่โคจรเพื่อปฏิบัติตามที่พระองค์แนะนำ มารก็จะไม่ได้ช่องทางในการขัดขวาง บุญก็เจริญขึ้น เพราะเหตุที่ยึดมั่นในธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศล

จากนั้นพระองค์ทรงยกตัวอย่างขึ้นแสดง มีใจความสรุปว่า มีพระเจ้าจักรพรรดิพระนามว่า ทัพพะเนมิ เป็นราชาผู้ปกครองโดยธรรม ทรงเป็นใหญ่ในแผ่นดิน มีอาณาจักรกว้างใหญ่ สมบูรณ์ด้วยแก้ว 7 ประการ กาลเวลาผ่านไปหลายพันปี พระองค์ทรงเรียกนายทหารมา สั่งให้เฝ้าดูจักรแก้วของพระองค์ ถ้ามีการถอยเคลื่อนให้แจ้งความนั้นแก่พระองค์ เวลาผ่านไปอีกหลายพันปี จักรแก้วเคลื่อน ทหารนั้นจึงไปแจ้งความที่จักรแก้วเคลื่อนนั้นแก่พระเจ้าจักรพรรดิทัพพะเนมิ

พระเจ้าจักรพรรดิตรัสเรียกราชโอรสองค์โตมา ทรงมอบราชสมบัติ แล้วออกผนวชเป็นฤๅษี เมื่อผนวชได้ 7 วัน จักรแก้วก็อันตรธานไป พระราชาผู้พึ่งครองราชย์เสียพระทัย จึงเข้าไปกราบทูลพระราชฤๅษีทรงแนะนำให้ประพตจักกวัตติวัตรคือข้อปฏิบัติสำหรับพระเจ้าจักรพรรดิ เมื่อพระราชาปฏิบัติตามจักกวัตติวัตรแล้ว ในวันขึ้น 15 ค่ำ จักรแก้วก็บังเกิดขึ้น จากนั้นพระราชาทรงปกครองทวีปทั้ง 4 โดยธรรม

กาลเวลาผ่านไปยาวนานหลายพันปี พระราชาแต่ละพระองค์ทรงทอดจักกวัตติวัตรเรื่อยมา จนกระทั่งถึงยุคพระราชาพระองค์หนึ่ง เมื่อจักรแก้วจะเคลื่อน จึงเรียกพระราชโอรสองค์โตมาแล้ว ราชากิเชกให้เป็นพระราชา พระองค์ทรงผนวชเป็นพระราชฤๅษีตามราชประเพณีที่ทำสืบต่อกันมา เมื่อผนวชแล้วไม่นานจักรแก้วก็อันตรธาน พระราชาผู้พึ่งทรงราชากิเชกเสียพระทัย แต่มิได้ไปพบพระราชฤๅษีดังพระราชพาพระองค์ก่อนๆ ทรงปกครองบ้านเมืองตามความเห็นของตน ไม่ได้ประพตตามจักกวัตติวัตร ความเจริญของบ้านเมืองจึงเสื่อมถอยลง อกุศลกรรมก็มากขึ้น

เมื่อพระราชาไม่พระราชทานทรัพย์ ความขัดสนก็แพร่หลายไปทั่วเมือง เมื่อความขัดสนแพร่หลาย ก็เกิดการลักขโมย เมื่อขโมยเกิดขึ้นก็มีการปาณาติบาต ฆ่าคนทำผิด เมื่อการฆ่าเกิดขึ้น อายุคนก็เริ่มเสื่อมถอยลงเรื่อยๆ จาก 80,000 ปี จนกระทั่งเหลือ 10 ปี ด้วยอำนาจแห่งอกุศลกรรม เมื่ออายุ 10 ปี หลังจาการฆ่าฟันทำลายล้างครั้งใหญ่ บางพวกหนีเข้าป่าสมานานกุตลธรรมให้ยิ่งๆ ขึ้นไป อายุขัยของมนุษย์ก็เพิ่มขึ้นตามลำดับจาก 10 ปี จนถึง 80,000 ปี

ในยุคที่มนุษย์มีอายุ 80,000 ปี จะมีพระเจ้าจักรพรรดิพระนามว่า ลังชะ บังเกิดขึ้นปกครองทวีปทั้ง 4 และในสมัยเดียวกันนั้นพระพุทธเจ้าพระนามว่า พระศรีอาริย์เมตไตรยจะมาบังเกิดขึ้น ยังโลกนี้ให้สว่างไสวด้วยแสงแห่งธรรมอีกครั้งหนึ่ง พระเจ้าลังชะจักทรงบวชในสำนักของพระศาสดาพระองค์นั้นเมื่อบวชแล้วก็ทรงประพฤติธรรม ได้บรรลุธรรมนั้น

เมื่อทรงแสดงตัวอย่างจบลง พระพุทธองค์ตรัสสรุปให้พระภิกษุ มีตนเป็นเกาะ มีตนเป็นที่พึ่ง มีธรรมเป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่พึ่ง อย่ามีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง ให้เจริญสติปัญญา ประพฤติธรรมในที่ใคร่ตามประเพณีสืบปฏิบัติมา จะทำให้เจริญด้วย อายุ วรรณะ สุขะ โภคะ พละ และทรงแสดงวิธีปฏิบัติเพื่อควมมีอายุ วรรณะ สุขะ โภคะ พละ

สุดท้ายพระองค์ทรงแสดงถึงกำลังของมารที่ข่มได้ยาก และตรัสว่า การที่จะทำให้บุญเจริญขึ้นได้ ต้องยึดมั่นในกุศลธรรมทั้งหลาย

ที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นเนื้อหาโดยสรุปของจกักรัตติสูตร ที่พระองค์ทรงให้ความสำคัญกับการประพฤติกุศลกรรมที่ต้องทำสืบเนื่องกันไป เพราะการยึดมั่นในกุศลธรรมย่อมยังบุญให้เจริญขึ้น ส่วนเนื้อหาที่พระองค์ทรงยกตัวอย่างของพระเจ้าจักรพรรดิ ที่กล่าวถึงความเสื่อมถอยของอายุมนุษย์ ในส่วนนั้นเองที่นำมาประกอบเนื้อหาในบทเรียน ซึ่งนักศึกษาสามารถหาอ่านเพิ่มเติมได้ในพระสูตรและอรรถกถาแปล ติมณิกาย ปาฏิกวรรค เล่ม 15 หน้า 99

สุริยสูตร

พระสูตรนี้ใช้ประกอบเนื้อหาในบทที่ 6 เนื้อความในพระสูตรแสดงให้เห็นถึงการแตกทำลายของโลกและจักรวาล ซึ่งค่อนข้างตรงประเด็นในการนำเสนอประกอบเนื้อหาวิชาจักรวาลวิทยา โดยประเด็นหลักในพระสูตรนี้ พระพุทธองค์ทรงแสดงถึงความไม่เที่ยงของสังขาร ความเสื่อมสลายของตัวเรา โลกและจักรวาล เราควรเบื่อหน่าย คลายกำหนด ซึ่งขอนำเสนอรายละเอียดของเนื้อหาในพระสูตรนี้ โดยสรุปดังต่อไปนี้

พระองค์ทรงแสดงพระสูตรนี้แก่พระภิกษุทั้งหลาย ณ อัมพปาลวัน ใกล้พระนครเวสาลี ทรงปรารภเหตุแห่งการแสดงธรรมตามโอกาส แล้วตรัสเรียกพระภิกษุทั้งหลายมา ทรงแสดงธรรมให้พระภิกษุทั้งหลายเบื่อหน่ายในสังขารที่ไม่ยั่งยืน ไม่น่าชื่นชม ควรเบื่อหน่ายคลายกำหนด ควรหลุดพ้น แล้วพระองค์ทรงแสดงให้เห็นการแตกทำลายของจักรวาล ตั้งแต่เกิดพระอาทิตย์ดวงที่ 2 กระทั่งพระอาทิตย์ดวงที่ 7 ปรากฏขึ้น กาลเวลาผ่านไปอีกยาวนาน แม่น้ำเล็กจนถึงมหาสมุทรใหญ่ย่อมแห้งลง แผ่นดินใหญ่และเขาสีเนรลุกเป็นไฟ ถูกเผาไหม้จนไม่เหลือแม้แต่ซี่เก้าหรือเขม่าตามลำดับ พระองค์ทรงแสดงให้เห็นว่า แม้แต่สิ่งที่ยิ่งใหญ่อย่างแผ่นดินและเขาสีเนรยังถูกเผาไหม้ทำลาย แม้สังขารร่างกายของเราก็ไม่ยั่งยืน ย่อมเสื่อมสลายไปเช่นกัน ควรเบื่อหน่ายคลายกำหนด สิ่งเหล่านี้แม้บอกไปก็ไม่มีใครเชื่อ นอกจากอริยสาวก ผู้รู้เห็นด้วยญาณทัสสนะ

เมื่อตรัสเรื่องการทำลายของโลกและจักรวาลจบลง ทรงยกเรื่องสุเนตตศาสดา ผู้ปราศจากกาม มีสาวกหลายร้อยคน แสดงธรรมแก่สาวกเพื่อไปพรหมโลก เมื่อสาวกละโลกแล้ว สาวกใดที่รู้ทั่วถึงธรรม บางพวกไปบังเกิดในพรหมโลก บางพวกเกิดในสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตติ นิมมานรติ ดุสิต ยามา ดาวดึงส์ จาตุมหาราชิกา บางพวกเป็นกษัตริย์ เป็นพราหมณ์ เป็นคฤหบดีมหาศาล ตามกำลังแห่งการศึกษาศาธรรม แม้สุเนตตศาสดาเองเมื่อละโลกแล้วก็บังเกิดในพรหมโลก กาลเวลาผ่านไปยืดยาวนาน โลกก็เจริญ เสื่อมอยู่ อย่างนั้น สุเนตตศาสดาบางครั้งมาเกิดในชั้นมหาพรหม บางครั้งก็เกิดเป็นท้าวลักกะ เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ พระพุทธองค์ทรงชี้ให้เห็นว่า แม้สุเนตตศาสดาจะมีอายุยืนนานดำรงอยู่อย่างนั้น แต่ก็ไม่พ้นจากความเกิด ความแก่ ความมีโรค ความตาย ความเศร้าโศกเสียใจ ตราบใดที่ยังไม่ตรัสรู้ ไม่แทงตลอดในธรรม ก็ต้องเป็นอยู่อย่างนั้น

จากพระสูตร ทำให้เราได้ข้อคิดมากมายหลายประการ ซึ่งตรงกับวัตถุประสงค์ของการเรียนวิชา จักรวาลวิทยา โดยเฉพาะประเด็นสำคัญเรื่องของความไม่เที่ยงของสังขาร ของสรรพสัตว์ สรรพสิ่งทั้งหลาย แม้จะยิ่งใหญ่เพียงใด ก็ต้องแตกทำลายหมด เราควรจะเบื่อหน่าย คลายจากความยึดมั่นถือมั่น หมั่น ฝึกฝนอบรมตน ให้พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ตามพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไป หากนักศึกษาสอนใจจะศึกษา เพิ่มเติมจากพระสูตรจริง สามารถหาอ่านได้จาก พระสูตรและอรรถกถาแปล อังคุตตรนิกาย ลัตตกนิบาต เล่ม 24 หน้า 342

จากพระสูตรทั้ง 3 ที่กล่าวถึง ทำให้เราได้ข้อคิดจากเนื้อหาในพระสูตรทั้งหมดมากขึ้น แม้โดยตัว เนื้อพระสูตรจะไม่ใช่ประเด็นที่เกี่ยวกับวิชาจักรวาลโดยตรง แต่สามารถสรุปให้เห็นภาพของการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปของโลกและจักรวาลได้

8.4 สรุปสาระสำคัญจากบทเรียน

ในหัวข้อนี้ นักศึกษาจะได้ทบทวนบทเรียน โดยการสรุปสาระสำคัญวิชาจักรวาลในแต่ละบทที่ นักศึกษาได้ศึกษาผ่านมามากครั้ง ดังนี้

บทที่ 1 นำเสนอความเข้าใจพื้นฐาน ก่อนการเรียนวิชาจักรวาลวิทยา ซึ่งเริ่มต้นด้วยการอธิบาย เรื่องความเห็นผิดคิดว่าโลกนี้ โลกหน้าไม่มี เพื่อชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญของสัมมาทิฐิ หากเชื่อว่า เรื่องโลกนี้ โลกหน้า ไม่มีแล้ว จะส่งผลให้กระทำอกุศลกรรม มีความเดือดร้อนทั้งชาตินี้ และชาติหน้า มีความทุกข์ ทรมานในนรก โอกาสที่จะได้พบพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ยืดยาวไกลออกไป เมื่อไม่ได้พบพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โอกาสที่จะพ้นทุกข์ก็เป็นไปได้ยาก เพราะตนได้สั่งสมความเข้าใจผิดไว้ในจิตมากมาย ยิ่งมีความเห็นผิดมาก ก็ยิ่งทำชั่วมาก ทับทวียิ่งขึ้นเรื่อยๆ ต่อเมื่อใดได้พบพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ก็จะทรงแสดงธรรม ยังความสว่างไสวให้เกิดขึ้นภายในจิตใจ ล้างเชื้อแห่งมิจฉาทิฐิให้หมดไป ใจก็ใส หมดกิเลสได้ในที่สุด

นอกจากนี้ยังนำเสนอแหล่งที่มาของความรู้ในวิชาจักรวาลวิทยาที่พระองค์ทรงค้นพบจากการฝึกจิตจนเกิดวิชา 3 คือ ระลึกชาติได้ รู้การเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์โลก และสามารถปราบกิเลสให้หมดสิ้นไปได้ ซึ่งวิชาทั้ง 3 นี้ เป็นวิธีที่จะไปศึกษาและพิสูจน์เรื่องจักรวาลวิทยา และปราบกิเลสให้หมดสิ้นไป ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีก

บทที่ 2 เราศึกษาว่า จักรวาล โลก สรรพสัตว์ สรรพสิ่งทั้งหลายเกิดจากการรวมตัวของธาตุทั้งสี่ โดยที่มนุษย์และสัตว์มีธาตุเป็นองค์ประกอบ 6 ธาตุ คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ อากาศธาตุ และวิญญาณธาตุ ส่วนสรรพสิ่งทั้งหลายเกิดจากการประชุมรวมกันของธาตุ 4 ซึ่งธาตุทั้งหลายเหล่านี้ตกอยู่ในกฎไตรลักษณ์ มีความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง จะต้องมีวันเสื่อมสลายไปในที่สุด แม้แต่จักรวาล โลก มนุษย์และสรรพสัตว์ สรรพสิ่งทั้งหลาย ก็ย่อมเสื่อมสลายไปในที่สุด ดังนั้นจึงไม่ควรยึดมั่นถือมั่นในสิ่งทั้งปวง เพราะการยึดมั่นถือมั่นย่อมนำมาซึ่งความทุกข์ เราควรมองสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริงว่า ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนประกอบขึ้นมาจากธาตุ แม้ตัวเราก็ประกอบจากธาตุ ควรเบือนหน้าในสังขารร่างกายนี้เร่งทำความดีให้พ้นจากทุกข์ไปสู่ฝั่งแห่งนิพพานให้ได้

บทที่ 3 เราศึกษาโครงสร้างของจักรวาล อันประกอบขึ้นจากการรวมตัวของธาตุ ซึ่งจักรวาลที่เราอยู่อาศัยมีไม่เพียงจักรวาลเดียวเท่านั้น แต่ยังมีจักรวาลนับไม่ถ้วน ที่เรียกว่า อนันตจักรวาล และในจักรวาลที่มากมายนั้น จะมีองค์ประกอบที่เหมือนกันทุกประการ จักรวาลเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์โลกทั้งหยาบและละเอียดจำนวนมาก ที่เรามองเห็นและมองไม่เห็น มีอยู่ถึง 31 ภูมิด้วยกัน แต่ละภพภูมิมีความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน ตามลักษณะบุญและบาปที่เกิดจากการกระทำของตนในครั้งเป็นมนุษย์ และมนุษย์สกุณเป็นศูนย์กลางของการทำความดีและความชั่ว โดยมีภพภูมิอื่น เป็นผลรองรับการทำบุญและบาปของมนุษย์

เมื่อศึกษาเรื่องนี้ ทำให้เราทราบว่า เราได้อยู่คนเดียวในโลกใบนี้ เรายังมีเพื่อนต่างภพภูมิทั้งหยาบและละเอียดภายในจักรวาลเดียวกันอีกมาก และที่ต่างจักรวาลอีกนับประมาณไม่ถ้วน เมื่อเห็นดังนี้แล้วควรจะเบือนหน้าในการดำรงอยู่ในโลกใบนี้ และเร่งปฏิบัติตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปสู่ฝั่งแห่งพระนิพพาน

บทที่ 4 เราศึกษาเรื่องการกำเนิดจักรวาล สรรพสัตว์ และสรรพสิ่งทั้งหลาย ว่ามีวิวัฒนาการอย่างไร ความรู้เหล่านี้ได้มาจากคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งพระองค์ตรัสแล้วว่า หลังจากที่มีการเสื่อมสลายของจักรวาลเป็นเวลายาวนานหลายล้านๆ ปี จักรวาลได้เกิดการรวมตัวขึ้นอีกครั้งหนึ่ง โดยการประชุมของธาตุดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 จนเป็นรูปร่างของจักรวาล ตามโครงสร้างของจักรวาลในบทที่ 3 เมื่อเป็นรูปร่างแล้ว ก็กำเนิดมนุษย์ยุคแรกที่เกิดจากพรหมที่หมดบุญลงมากินจวนดินจนกระทั่งกายหยาบ ผิพรรณที่เคยผ่องใส กลับหมองลง เกิดความแตกต่างจากพวกเดียวกัน อกุศลกรรมคือการดูถูกกันก็เกิดขึ้น อกุศลกรรมอื่นๆ เริ่มตามมา กิเลสที่อยู่ในจิตของมนุษย์ก็กำเริบ ทำให้ธาตุภายนอกวิปริต อาหารหยาบลง จากจวนดิน เป็นกระบิดิน เครือดิน จนกระทั่งเป็นข้าวสาลี ร่างกายของมนุษย์หยาบขึ้น ปรับเปลี่ยนร่างกายของพรหมที่ละเอียดให้หยาบถึงที่สุด เมื่อกินของหยาบมากเข้า

ก็ต้องมีการขับของเสียออกมา จึงปรากฏเพศหญิงและชายตามอำนาจแห่งวิบากกรรมในอดีต จากนั้นเข้าสู่ยุคของการตั้งบ้านเรือน การประกอบอาชีพ และการปกครอง ชาติที่เคยบริสุทธิ์ก็เปลี่ยนแปลงไปด้วยอำนาจแห่งอกุศลกรรมของมนุษย์

บทนี้ทำให้เราเห็นลำดับขั้นตอนของการเกิดสรรพสัตว์สรรพสิ่ง ด้วยอำนาจแห่งอกุศลกรรม เราควรทำความเข้าใจในเรื่องเหล่านี้ เพื่อจะได้เกิดความสุข เบื่อหน่าย และเร่งกำจัดกิเลสที่ครอบงำจิตใจของเรา ด้วยการสั่งสมความดีให้ยิ่งขึ้นไป จะได้หมดกิเลสไปสู่ฝั่งแห่งพระนิพพานตามพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

บทที่ 5 เราศึกษาเรื่องของการเสื่อมถอยของมนุษย์อันเนื่องมาจากศีลธรรม เมื่อจักรวาล โลก ตั้งอยู่ มีมนุษย์ และสรรพสัตว์สรรพสิ่งทั้งหลายเกิดขึ้น เมื่อเกิดขึ้น ความเสื่อมก็เกิดขึ้นมาตามลำดับมนุษย์แต่เดิมมีอายุยืนยาวเป็นอสงไขยปี อายุมนุษย์ก็เริ่มเสื่อมถอยลงเรื่อย แต่การเสื่อมถอยนั้นจะใช้ระยะเวลาที่ยาวนาน ด้วยอำนาจแห่งการกระทำของมนุษย์เอง ซึ่งส่วนใหญ่ล้วนเป็นการกระทำชั่ว ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ทำให้ธาตุในตัวของมนุษย์ไม่บริสุทธิ์ ส่งผลให้สิ่งแวดล้อมไม่บริสุทธิ์ เมื่อสิ่งแวดล้อมไม่บริสุทธิ์ จึงส่งผลให้อายุมนุษย์ลดลง สิ่งแวดล้อมก็เสื่อมลงจนกระทั่งถึงที่สุด จนกระทั่งยุคมิคัลลัญญี คือ ยุคที่เกิดการฆ่าทำลายล้างกันอย่างรุนแรง กระทั่งมีบุคคลกลุ่มหนึ่งหลบหนีไปและตั้งใจประกอบกุศลกรรม ทำให้ธาตุในตัวบริสุทธิ์ขึ้น สิ่งแวดล้อมต่างๆ กลับสมบูรณ์ขึ้นมา จนกระทั่งอายุของมนุษย์เจริญขึ้นอีก เป็นวงจรอย่างนี้ยาวนานนับเป็นล้านๆ ปี นับหน่วยเวลาไม่ได้ เรื่องนี้ทำให้เราทราบเหตุแห่งความเสื่อมถอยของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม วนเวียนซ้ำซาก และทราบได้ที่มนุษย์ไม่สั่งสมความดีอย่างต่อเนื่อง ก็จะกลับมาตกต่ำอยู่ร่ำไป

บทที่ 6 เราศึกษาเรื่องขบวนการแตกทำลายของโลก ซึ่งมีสิ่งที่ทำลายอยู่ 3 สิ่งด้วยกัน คือ ทำลายด้วยไฟ ด้วยน้ำ ด้วยลม เหตุแห่งการทำลายก็คงไม่พ้นกิเลสภายในตัวของมนุษย์ ที่กระทำอกุศลกรรม จนถึงที่สุด ทำให้สิ่งแวดล้อม ธาตุหยาบทั้งหลายไม่สมดุล เกิดวิปริต จนทำให้ธาตุตัวใดตัวหนึ่งกำเริบและมีอำนาจในการทำลายสรรพสัตว์และสรรพสิ่งทั้งหลาย ที่ล้วนประกอบจากธาตุ ย่อมมีวันแตกทำลาย ไม่ว่าวัตถุนั้นจะมีขนาดใหญ่เพียงใด ก็จักต้องถูกทำลายหมด แม้จักรวาลของเราก็ต้องถูกทำลาย มีเพียงการสั่งสมความดีเท่านั้นที่จะทำให้พ้นจากการถูกทำลายนี้ได้

บทที่ 7 เราศึกษาตัวอย่างของการเวียนว่ายตายเกิดของมนุษย์จากกรณีศึกษาในโรงเรียนอนุบาลฝันในฝันวิทยา ซึ่งตัดตอนมาบางส่วนเพื่อให้เห็นภาพการเวียนว่ายตายเกิดในภพภูมิต่างๆ โดยมีมนุษย์สภุมิเป็นศูนย์กลางในการสร้างความดีและความชั่ว เมื่อละโลกแล้วก็ย่อมไปเกิดในภพภูมิต่างๆ ในจักรวาลตามอำนาจแห่งกุศลและอกุศลกรรมที่ทำได้ ทำให้เราทราบว่า เมื่อเราตายแล้วไม่ได้สูญหายไปไหน ตราบใดที่ยังไม่หมดกิเลสเข้าพระนิพพาน ตราบนั้นก็ต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพภูมิในจักรวาล ซึ่งมีนับไม่ถ้วน โดยในแต่ละจักรวาล ก็มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปในที่สุดเช่นกัน เมื่อเราทราบอย่างนี้จะได้เร่งสร้างความดีให้ยิ่งขึ้นไป เพื่อดับกิเลสในใจ ไปสู่ฝั่งแห่งพระนิพพานให้ได้

บทส่งท้าย เป็นการรวบรวมสาระสำคัญจากบทเรียนทุกบทอีกครั้ง เพื่อเป็นการทบทวนสิ่งที่นักศึกษาได้เรียนผ่านมา และยังเสริมสาระบางประการเพื่อให้นักศึกษาเห็นภาพของวิชาจักรวาลวิทยาได้กว้างขึ้นอีกด้วย

8.5 สรุปสาระสำคัญวิชาจักรวาลวิทยา

ความเห็นของบุคคลในโลกนี้ มีความเห็นที่หลากหลายความเชื่อด้วยกัน บางคนเชื่อว่าโลกนี้มีโลกหน้ามี แต่บางคนไม่เชื่อ เป็นความเห็นคู่โลกมาทุกยุคทุกสมัย เป็นความเห็นที่พระลัทธิลัทธิพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นความเห็นผิด ที่มีผลต่อการกระทำของมนุษย์ ถ้าไม่เชื่อก็จะเป็นความละอาย และเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว จะก่อให้เกิดความเดือดร้อนทั้งในปัจจุบัน และส่งผลถึงอนาคต ถึงชาติหน้า เมื่อโลกแล้วย่อมทนทุกข์ทรมานในอบาย ดังนั้นการนำเสนอเรื่องจักรวาลวิทยาก็มีวัตถุประสงค์ที่มีใช้มุ่งประเด็นการศึกษาเพื่อค้นหาความจริงของจักรวาลอย่างที่เราทุกคนไปศึกษาตั้งแต่ทุกบทเรียนที่นักศึกษาได้เรียนผ่านมามาแล้วสรุปลงในเรื่องของลัทธิทั้งสี่

เมื่อนักศึกษา เรียนรู้เนื้อหาทุกบทแล้ว นักศึกษาคงจะทราบว่า การเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปของจักรวาล และอนันตจักรวาลอันไม่มีประมาณนั้น เราเป็นเพียงส่วนเล็กๆ ส่วนหนึ่ง ในจักรวาล แสงโกฏิจักรวาล อนันตจักรวาล ดังนั้นย่อมต้องเสื่อมสลายไปตามกฎแห่งไตรลักษณ์เช่นเดียวกัน

เนื่องจากวงจรการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปของจักรวาลนั้น แต่ละช่วงใช้ระยะเวลาที่ยาวนานมาก มนุษย์มีเวลาอยู่ในโลกนี้อย่างจำกัด โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันนี้มีอายุกับเฉลี่ยเพียง 75 ปี ถ้าเทียบระยะเวลาระหว่างการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายของจักรวาลกับระยะเวลาที่มีมนุษย์มีชีวิตอยู่แล้ว เป็นสัดส่วนที่เทียบกันไม่ได้ ฉะนั้นเมื่อมนุษย์ตายไปแล้วไม่ได้สูญไปไหน แต่ยังคงวนเวียนอยู่ในภพ 3 ภูมิ 31 ในจักรวาลนี้ และอีกอนันตจักรวาล เป็นจำนวนครั้งมากมายนับไม่ถ้วน

นอกจากนี้ ยังทำให้เราทราบถึงความเป็นจริงของจักรวาล โลก และชีวิตว่า มนุษย์เป็นภูมิที่เป็นศูนย์กลางของการสร้างบุญและบาป มนุษย์มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของจักรวาล โลก และสรรพสิ่งทั้งหลาย หากมนุษย์กระทำแต่กุศลกรรมด้วยกาย วาจา ใจ จักรวาลและโลกจะเจริญขึ้น และถ้าทำดีจนถึงที่สุด ก็จะมีโอกาสหลุดพ้นจากกิเลสอาสวะ ไปสู่ฝั่งแห่งนิพพานได้ แต่หากกระทำอกุศลกรรมด้วยกาย วาจา ใจ จักรวาลและโลกก็จะเสื่อมสลายไป ดังนั้นเมื่อเราทราบความจริงเช่นนี้แล้ว ควรที่จะเบี่ยงเบนในการเวียนเกิดเวียนตายในภพสาม ควรแล้วที่จะเลิกท่องเที่ยวอยู่ในคุกแห่งนี้ แล้วแสวงหาหนทางพ้นทุกข์ โดยการสั่งสมบุญ สร้างความดี บำเพ็ญบารมีให้มากที่สุด เมื่อบารมีเต็มเปี่ยมย่อมสามารถนำพาตนเองเข้าสู่บรมสุขที่แท้จริง และทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรนำพาชาวโลกไปสู่สันติสุขอันไพศาลได้อย่างแน่นอน

และจากการศึกษาเรื่องจักรวาลวิทยา ถ้าเรามองอีกแง่มุมหนึ่ง จะทำให้เราซาบซึ้งถึงพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่พระองค์ทรงชี้ให้เห็นว่า โลกที่เราอาศัยอยู่ จักรวาลที่เราอาศัยอยู่นี้ เป็นคุกที่คุมขังสัตว์โลกทั้งหลาย ให้เวียนว่ายตายเกิดเป็นวัฏจักรซ้ำแล้วซ้ำเล่าไม่มีวันสิ้นสุด เมื่อละจากมนุษย์ก็เปลี่ยนภพภูมิไปตามอำนาจแห่งบุญและบาปที่ตนกระทำไว้ หากทำความดีไว้มากก็ไปสู่สุคติภูมิ มีสวรรค์ชั้นต่างๆ เป็นต้น ได้เสวยสุขจากผลแห่งความดีนั้น หากทำความชั่วไว้มากก็มีทุคติภูมิเป็นที่รองรับ ต้องเสวยทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส เป็นอยู่อย่างนี้ยาวนานนับภพนับชาติไม่ถ้วน

การที่พระพุทธองค์ทรงชี้ให้เห็นอย่างนี้ได้ เพราะพระองค์ทรงเวียนว่ายตายเกิดอย่างนี้มานับภพนับชาติไม่ถ้วน เมื่อพระองค์ทรงทราบว่า โลกนี้คือคุก พระองค์ก็ทรงฝึกฝนตนเอง สังเกตความดีงามอย่างยิ่งยวด และตั้งความปรารถนาว่า ถ้าพ้นจากคุกนี้ไปได้ พระองค์จะทรงนำสรรพสัตว์ทั้งหลายให้พ้นจากคุกนี้ไปด้วย ในที่สุดพระองค์ก็ทรงแหกคุก หลุดพ้นจากที่คุมขัง เครื่องพันธนาการ คือ กิเลสที่ร้อยรัดอยู่ในจิตใจของพระองค์ จนสามารถปราบกิเลสให้หมดสิ้นได้เป็นผลสำเร็จ จากนั้นพระองค์ทรงทำหน้าที่กัลยาณมิตร แนะนำสั่งสอนสัตว์โลก ให้หลุดพ้นจากคุกอันเป็นที่คุมขังนี้ ตลอดระยะเวลาที่พระองค์ทรงมีพระชนมชีพอยู่ แม้พระองค์จะดับขันธปรินิพพานนานกว่า 2,500 ปีมาแล้ว แต่คำสอนของพระองค์อันเป็นมรดกธรรมอันล้ำค่า ยังคงถูกจารึกบันทึกไว้ให้ชาวโลกทั้งหลายได้ศึกษาปฏิบัติตาม ตราบกระทั่งทุกวันนี้

8.6 พระพุทธเจ้าเป็นกัลยาณมิตรผู้ประเสริฐที่สุด

ดังที่กล่าวแล้วเบื้องต้นว่า แม้ว่าพระพุทธองค์จะดับขันธปรินิพพานไปแล้ว แต่คำสอนของพระองค์ยังดำรงอยู่ จากการที่เราได้ศึกษาวิชาจักรวาลวิทยา ซึ่งมีเนื้อหาส่วนใหญ่มาจากคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่พระองค์ทรงแสดงในโอกาสต่างๆ แล้วนำมารวบรวมเรียบเรียงให้เป็นเนื้อหาวิชาจักรวาลวิทยา คำสอน ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นคำสอนที่ทรงคุณค่าต่อการดำเนินชีวิตของเราอย่างยิ่ง ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า เป็นคำสอนที่มุ่งปรับความเห็นผิดของชาวโลกให้ถูกต้องตรงความเป็นจริง เช่น ความเชื่อเรื่องโลกนี้โลกหน้าไม่มี พระพุทธองค์ก็ทรงแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า โลกนี้โลกหน้ามี และมีมากมายนับไม่ถ้วนอีกด้วย แต่เป็นภพที่ละเอียดที่มองไม่เห็นด้วยตาเปล่า แต่สามารถมองได้ด้วยธรรมจักษุของพระองค์ เหล่านี้เป็นต้น

เราคงจะสรุปสาระสำคัญตรงนี้ว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นกัลยาณมิตรที่ประเสริฐที่สุดในโลก หากขาดกัลยาณมิตรเช่นพระองค์แล้ว เหล่าสรรพสัตว์ทั้งหลายคงมีแต่ความทุกข์ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ตลอดจนความทุกข์ในอบายที่ยาวนาน และเราคงจะวนเวียนอยู่ในภพสามนี้อีกยาวนาน หาทางหลุดพ้นออกไปได้ยาก โอกาสบรรลุมรรคผลนิพพานนั้นมีน้อยเต็มที ดังนั้นกัลยาณมิตรจึงมีส่วนอย่างสำคัญที่ปรับความเห็นของเราให้ตรงตามความเป็นจริง และมีบทบาทอย่างสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของเรา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับกัลยาณมิตรเป็นอย่างยิ่ง ดังที่ตรัสไว้ใน กัลยาณมิตตาทิพวรรค ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราย่อมไม่เล็งเห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่ง ที่เป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดเกิดขึ้น หรืออกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมไป เหมือนความเป็นผู้มีมิตรดี

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อบุคคลมีมิตรดี กุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ย่อมเกิดขึ้น และอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วย่อมเสื่อมไป”¹

จากพุทธพจน์บทนี้ ทำให้เราทราบความสำคัญของกัลยาณมิตร ที่จะคอยแนะนำชี้แนวทางที่ถูกต้องให้แก่เรา ให้ประกอบแต่กุศลกรรม ละอกุศลกรรมให้หมดสิ้น ส่วนอกุศลกรรมที่ยังไม่ได้ทำก็แนะนำไม่ให้กระทำอีก การมีกัลยาณมิตรเป็นสิ่งที่ดีดังที่กล่าวมานี้

ยังมีพุทธพจน์อีกบทหนึ่งที่แสดงถึงความสำคัญของกัลยาณมิตร และพระองค์ทรงเป็นที่สุดแห่งกัลยาณมิตรที่ชัดเจน ดังเรื่องที่พระอานนทกล่าวกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า การมีกัลยาณมิตรเป็นกึ่งหนึ่งแห่งพรหมจรรย์ ในการครองชีวิตอันประเสริฐ เมื่อพระองค์ได้สดับดังนั้นแล้ว จึงทรงคัดค้านทันที โดยตรัสแสดงว่า กัลยาณมิตรเป็นทั้งหมดของพรหมจรรย์ดังนี้

“ดูก่อนอานนท์ เธออย่ากล่าวอย่างนั้น ดูก่อนอานนท์ ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีจิตอ่อนโยนในคนที่ดีนี้ เป็นพรหมจรรย์ทั้งหมดเลย”²

ครั้นแล้ว พระพุทธองค์ทรงแสดงต่อไปอีกว่า พระองค์คือกัลยาณมิตร ผู้อนุเคราะห์สัตว์โลกทั้งหลายให้บรรลุความหลุดพ้นดังนี้

“ดูก่อนอานนท์ ด้วยว่าอาศัยเราเป็นมิตรดี สัตว์ทั้งหลายผู้มีความเกิดเป็นธรรมดา ย่อมหลุดพ้นจากความเกิดได้ สัตว์ทั้งหลายผู้มีความแก่เป็นธรรมดา ย่อมหลุดพ้นจากความแก่ได้

สัตว์ทั้งหลายผู้มีความเจ็บป่วยเป็นธรรมดา ย่อมหลุดพ้นจากความเจ็บป่วยได้

สัตว์ทั้งหลายผู้มีความตายเป็นธรรมดา ย่อมหลุดพ้นจากความตายได้

สัตว์ทั้งหลายผู้มีความโศก ความรำไร ความทุกข์ ความเสียใจ และความคับแค้นใจเป็นธรรมดา ย่อมหลุดพ้นจากความโศก ความรำไร ความทุกข์ ความเสียใจ และความคับแค้นใจได้”

สาระสำคัญของพุทธพจน์ทั้งหมดนี้ อาจกล่าวได้ว่า ความสำคัญของกัลยาณมิตร อยู่ที่การเป็นผู้ปลุกฝัง สั่งสอน อบรม ชี้แนะ ประคับประคองบุคคลให้ประพฤติปฏิบัติเฉพาะแต่กุศลธรรม จนเกิดเป็นลักษณะนิสัย ซึ่งจะส่งผลให้สัมมาทิฐิพัฒนาขึ้นในจิตใจของเขา ยิ่งๆ ขึ้นไปตลอดชีวิต สามารถครองชีวิตอยู่อย่างสันติสุขและบรรลุความหลุดพ้นได้ในที่สุด ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นแบบอย่างอันประเสริฐในการทำหน้าที่กัลยาณมิตร

¹ อังคุตตรนิกาย เอกนิบาต, กัลยาณมิตตคาถาวรรค, มก. เล่ม 32 ข้อ 72 หน้า 142.

² ทุติยอัปมาทสูตร, สังยุตตนิกาย สคาถวรรค, มก. เล่ม 24 ข้อ 382 หน้า 482.

จากเรื่องกัลยาณมิตร ยังมีข้อคิดสุดท้ายที่ขอฝากให้กับนักศึกษาทุกท่านดังนี้

เมื่อเราเปิดตำราพระไตรปิฎกจะพบว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นสหายกัลยาณมิตรนั้น มิได้มีพระพุทธรูปของเราเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น แต่ยังมีนบอสงไขยพระองค์ไม่ถ้วน ซึ่งทุกพระองค์ล้วนทรงทำหน้าที่กัลยาณมิตรแนะนำสรรพสัตว์ทั้งหลายตลอดพระชนมชีพของพระองค์ โดยที่แต่ละพระองค์ก็มีเวลาอยู่อย่างจำกัด ในการทำหน้าที่กัลยาณมิตรเช่นเดียวกัน

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นนี้เอง ทำให้เราทราบว่า แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ตกอยู่ในกฎแห่งไตรลักษณ์เช่นเดียวกัน คือ มีเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไป เพียงแต่พระองค์สามารถหลุดพ้นจากภพสามอันเป็นที่คุมขังสัตว์โลกออกไปได้แล้ว ทำให้เราต้องมองย้อนกลับมาดูตัวของเราเองว่า เราก็คงจะเกิดมานับภพนับชาติไม่ถ้วนแล้วเช่นกัน ผ่านยุคของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามานับอสงไขยพระองค์ไม่ถ้วน แต่ทำไมเรายังอยู่ในโลกใบนี้ ยังเวียนว่ายตายเกิดอย่างไม่รู้จักจบจักสิ้น เมื่อไรเราจึงจะหลุดพ้นจากทุกข์เสียที

วิชาจักรวาลวิทยา เป็นส่วนหนึ่งที่เป็นมรดกธรรมอันประเสริฐสุดที่พระองค์ทรงแสดงไว้ นักศึกษาควรทำความเข้าใจที่ตนเองได้ศึกษาคำสอนอันทรงคุณค่านี้ และขอให้นำไปขบคิดพิจารณาให้ถ่องแท้นำไปฝึกฝนตนเองเพื่อให้หลุดพ้นจากโลกอันเป็นที่คุมขังสัตว์ตามพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราไปให้ได้ในที่สุด

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 8 สรุปสาระสำคัญจากการศึกษาจักรวาลวิทยา จบโดยสมบูรณ์แล้วโปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนบทที่ 8 และกิจกรรม 8.1, 8.2 ในแบบฝึกปฏิบัติบทที่ 8

